

שאלה על ידי שאלה

הגות - חזו"ח - חזו"ח

שאלה על ידי המבוא

ע"י מפדן 'הפוסקים הודמו'
בראשות
הנאמן הדת בגלילאל גלינסקי שליט"א

הדפוס מושפט
הלכות נזק שנים - שולחן
סימנים קנג - קפח

ספר

שולחן ערוך

המבואר

זה השולחן אשר ערך מופת הדורות רבן של כל ישראל
החכם השלם כמוהר"ר יוסף קארו זצ"ל
לדעת המעשה אשר יעשו על פיו יצאו ויבואו
ועליו הובטח מן השמים בחדר עליון שבו תמלא הארץ דעה את ה'
הקטנים עם הגדולים תלמיד עם מבין חכם הרשים ונבון לחש
ופרש בגדלו כמוהר"ר משה איסרליש זצ"ל מפה על השולחן
להיות כל איש מחזיק במנהגי ופסקי אבותיו ורבותיו המיוסדים על אדני פו.
והיה תכלית החיבור גם על מנת שיהגו בו בשינון מבלי פלפולי הטעמים והשיטות
למען תהיה תורת ה' תמימה שגורה בפי כל איש ישראל
הלכה פסוקה באין אומר ואין דברים

*

ולחזור העטרה ליושנה לטען ההלכה בהבנה קמו אנשי חיל לייסד

מבון הפוסקים היומי

בראשות הגאון רבי בעל"אל גלינסקי שליט"א
לבאר ההלכה בלשון צה ונקי והיה הקצר אמיץ
ובאיזהו מקומן נוספו בהערות שיטות יסודיות נוספות לפסק ההלכה
לדעת מוצאי ומובאי הדברים להיות שואל בענין ומשיב כהלכה
ואין לקב"ה בעולמו אלא ה' אמות של הלכה

*

וב"ה הניף ידו בחמישית

בחלק חושן משפט

הלכות נזקי שכנים – שולחן [סינים קנג – קפת]

*

פיעה"ק ירושלם תובב"א

שולחן ערוך המבואר

מכון "הפוסקים היומי"

ראש המערכת ועורך ראשי
הגאון רבי בצלאל גלינסקי

ביקורת
הגאון רבי נתן פיישר

ביקורת. ייעוץ הפקת ודפוס
הרב ישראל גברא

עיבוד
הרב שאול חיים יודי

*

לפניות הערות והארות:

טל' 0504117476

מייל 4117476@gmail.com

טלפון להשיג את החוברות

0527644889

©

כל הזכויות שמורות

דבר המערכת

אמר רבי זירא, (ברכות ו' ע"ב) אגרא דפרקא רהטא. וברש"י: עיקר קיבול שכר הבריות הרצים לשמוע דרשה מפי חכם, היא שכר המרוצה, שהרי רובם אינם מבינים להעמיד גירסא ולומר שמועה מפי רבן לאחר זמן, שיקבלו שכר לימוד!!! ולהלן: אמר רבא, אגרא דשמעתא סברא, וברש"י: שהוא יגע טורח ומחשב להבין טעמו של דבר!!!

בעמדינו בתחילת הקונטרס החמישי לחושן משפט, אשר מבוארים בו הלכות של נושאים שונים בחושן משפט וביניהם הלכות נזקי שכנים, ומצרנות ושלוחין ושותפין הנוגעים הרבה יותר למעשה, ובהם אנו מסיימים חלק ב' של חו"מ ומתחילים ח"ג של חו"מ, ועל גדות הלב צפים רגשי קודש של הודאה עצומה לבורא עולם, אשר זיכנו במתנת חנם לבוא עד הלום, לערוך בגוף השולחן ביאור משולב קצר ותמציתי על דברי השו"ע והרמ"א, עד שכל הרואה אומר ברקאי וממש קילורין לעיניי ומבוארים בטוב טעם ודעת בידי הגה"ח רבי בצלאל (בהגר"י זצ"ל) גלינסקי שליט"א בביאור השווה לכל נפש, ובכך לתת ללומד כלי עזר "להבין טעמו של דבר" כנ"ל, אשר גם מי שאין לו יד ושם בעניינים החמורים של חושן משפט, או שטרוד ואין שעתו להתייגע להבין, יוכל להבין ולהעמיד גירסתו.

בזאת יוכל כל הרוצה להצטרף לסדר לימוד של "פוסקים יומי" אשר נתייסד ע"י זקני אנ"ש ובראשם הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א במסגרת ב' סעיפים ליום בחלקי השו"ע יור"ד, אהע"ז, חו"מ, כדי לקיים רצון צדיק אדמו"ר מוה"ר מברסלב זי"ע שציווה ללמוד את כל השו"ע מתחילתו ועד סופו, וכמו שכתב בשיחות הר"ן (כ"ט) 'ללמוד פוסק מידי יום ביומו חק ולא יעבור' בלימוד כל הארבעה חלקי שולחן ערוך כסדרו. ואף רצון קדשו של אור שבעת הימים מרן הבעש"ט הק' זי"ע (בכתר שם טוב) היתה שנלמד כסדר דייקא את השולחן ערוך והרמ"א, ורבים וטובים אשר היה כל חפצם לקיים לימוד קדוש זה, ונמנע מהם לקיים זאת עקב חוסר ההבנה בשו"ע ובפרט בחלקי שו"ע אבהע"ז וחושן משפט, ובזכות ביאור זה עלתה בידם לקיים רצונם מאז ומתמיד לזכות להתחיל לעבור על כל השו"ע בהבנה.

ועל כך מחובתינו להודות ולברך את נותן התורה שזיכנו ונתן חלקנו בין מזכי הרבים וכפי שידענו נכונה, שאלפים ממש זכו בפעם ראשונה בחייהם

להתחיל ולסיים סימנים רבים על הסדר בשולחן ערוך יורה דעה אבן העזר וחושן משפט, ועל זאת נודה ונהלל לשמו הגדול ית' שמהקונטרס הראשון של חושן משפט והלאה הוכפלה הכמות לקרוב לאלפיים קונטרסים, וזאת עקב הביקוש הגובר ותגובותיהם הנלהבות של הלומדים אשר רבו מספור, שזכו להתקרב לשלחן ה' הערוך ומלא בכל מיני מטעמים משיבי רוח ונפש, וב"ה כל הכמות אזלה. והיה זה שכרנו לתת לנו משמיא כח לעסוק בזכות הרבים בענין זה, **ואלמלא לא אתינן לעלמא דין אלא להיות חלקנו בדבר זה לבד, דיינו!!!**

והנה עד עתה זכינו להוציא על כל חלק אבן העזר, ערוכים בששה קונטרסים, כשבתקוותינו להוציאו לאור בשני כרכים מכובדים לטובת רצון לומדי התורה.

חוברת זו היא החמישית בסדרה שכבר יצאה על ידינו עד עתה בחלק חושן משפט הכולל את כל חלק א' וכמעט כל חלק ב' של חושן משפט, וכעת אנו שמחים להגיש בפניכם קונטרס זה: האחד עשר בסדרה, אשר מטבע הדברים קשים הם יותר משאר חלקי השולחן ערוך "כי כל הרוצה להחכים, יעסוק בדיני ממונות", והנושאים הנלמדים בו אינם קרובים לכל אחד די הבנתו וצריכים יותר עמל ויגיעה להבנתם, ולאידך גיסא הרבה מהנושאים הנלמדים בחושן משפט שייכים לכל אחד ואחד לא כמו עניני אבהע"ז שנוגע רק לדיינים ומורי צדק, ומשום כך קונטרס זה מהווה בשורה משמחת וחוליא נוספת לכל הרוצה להכנס לשעריהם כדי שיזכה להבחין ולהחכים בתורת ה' כשאפתו הטהורה.

כאן המקום להביא ברכת תודה לכל המסייעים והשולחים הערותיהם והארותיהם כי הם לנו לעיניים להוציא מידינו דברים מתוקנים ואף נבקש מכלל המעיינים בקונטרס ביאור זה, לתת ליבם לכל הכתוב בו ובאם ימצאו שגיאה או כל הטעון תיקון, לא ישאירו בליבם, וישביעון מטובם לאחרים לתקן זאת במהדורות הבאות ויזכו בכך לתת כבוד לתורתנו הקדושה ותחול עליהם כל הברכות הכתובות בתורת משה.

בברכת התורה

מערכת הפוסקים היומי

נ.ב. מי שברצונו ליטול חלק בזיכוי הרבים וליקח חלק בהוצאות הרבות של הדפסת קונטרס זה, יפנה למס' 0504117476 ושכרו ישולם מן השמים ככפלי כפליים.

קריאת קודש מהגה"ח רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

YAAKOV MEIR SHECHTER
Rav Yeshivas Hamekhalim
"Shaar Hashomayim"
President "Keren Or" Institutions
JERUSALEM
21 Shimon Rokach St. Tel. 972-2-6264619

יעקב מאיר שכטער
רבי ישיבת המקובלים ישיבת הסמים
נשיא מוסדות "קרן אור"
בעניין ירושלים תנכ"א
רח' שמעון רוקח 21 ים סל. 02-6264619

בעודשיות ירחא תליתאי סיון תשע"ט

הנה ידוע רצון רבינו הקדוש זי"ע שהזהיר מאד ללמוד פוסק בכל יום חק ולא יעבור, ומהר"ת ז"ל הוסיף על זה שרצון רבינו היה שילמדו את הארבעה חלקי שולחן ערוך כולם על הסדר דייקא, וחזור חלילה, כך כל הימים.

הנה בעינינו אנו רואים שרבים קובעים את עצמם בלימוד הפוסקים רק בחלק אורח חיים (כי בהם רואים הם צורך לדעת הלכות דבר יום ביומו ושבת בשבתו וכו') ואילו החלקים האחרים שגם בהם יש הלכות ודינים נחוצים מאד נשארו מונוחים, וזאת גם מסיבת העדר פירושים מבוארים עליהם, עם כל זה מתי נוכח ללמדם, ותורה גדולה וארוכה זו מה תהא עליה.

אמנם זה שבעה עשר שנה שקמו אברכים והגו ברוחם הטהור קביעת לימוד גם בשלושה החלקים האחרים, ולפי המלצתי דאז, נקבע לימוד של שני סעיפים ליום חק ולא יעבור, וכבר זכר לגמור פעם אחת כל החלקים האלו (מלבד לימודם גם בחלק אורח חיים) ובר"ח אב הבעל"ט הם עומדים לסיים חלק יורה דעה, וזה מלימוד שני סעיפים ליום בלבד, ומקיימים בעצמם "קובץ על יד ירבה", וכדרשת חז"ל בזה.

ומכאן שלוחה הברכה להני אברכים החשובים שלקחו על עצמם דבר חשוב ונשגב זה, להפוך לימוד זה לנחלת הכלל ומעוררים ומזרזים את אחב"י ובפרט את ציבור אנ"ש להתחוק בלימודו, ואף הגרילו לעשות אונייים לתורה, והשתדלו בעריכת פירוש משולב ומבואר על כל שלושת החלקים האלו כדי להקל את הלימוד לכל בר ישראל ויוכל לעבור עליהם בהבנה ובמרוצה. והפירוש הוא מעשי ידיו של ידי"ג הגאון הרב בצלאל גלינסקי שליט"א, וממש קילורין הם לעינינו, ומעתה יוכל כל אחד להצטרף ללימודים אלו בכל ארבעה חלקי השולחן ערוך, מידי יום ביומו.

ומכאן קריאתנו תצא לכלל אנ"ש היקרים שבודאי חפצים לקיים רצון צדיק, וקושי הבנת הדברים נזע מהם, שמעתה כל אחד יוכל ללמוד לימוד זה הקבוע לשני סעיפים ליום, ובתחילת חודש מנחם אב שמתחילים ללמוד במסגרת זאת שולחן ערוך חלק אבן העזר ראו לכל אחד להצטרף למסגרת זאת.

וכל מי שבידו להביא להפצת לימוד זה תבוא עליו ברכת טוב וסגולת הלימוד הזה תגן עליו לברר את הטוב מהרע ולהמתיק מעליו כל הדינים ולכות להגדיל תורה ולהאדירה, וגם לקיים רצון צדיק ללמוד פוסק בכל יום חק ולא יעבור.

ח"ש לכבוד התורה ולמודיה

קריאת קודש מהגה"ח רבי שמואל משה קרמר שליט"א

SHMUEL MOSHE KREMER
Author Of Mayanin B'Nechalim
President, Talmud Tora BRESLOV
Roah Kollel OR HANELAM
8 Yochanan Mizrachi St. Tel: 972-2-5829514
JERUSALEN

שמואל משה קרמר
מל"מ פנינים בנחלים
נשיא מוסדת התורה והתנ"ך
ברסלב
ירושלים-בית שמש
ור"ר אור הנעלים ברסלב
עדהק ירושלים תובכ"א

ראש חודש תמוז תשע"ט

בס"ד

ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת להתעסק בה כל ימי חיינו ובכך נסיר כל דרך עיקש ופחתול מאיתנו.

וברוב טובו וחסדו ית' הנחיל לנו את ארבעת חלקי השולחן ערוך ונושאי כליו אשר דרכם נוכל לדעת ולעשות רצונו בקיום כל מצוותיו כראוי ובשלמות בכל פרטיהם ודקדוקיהם ועי"כ נזכה להדבק בו ית' כל ימי חיינו.

והנה כמה פעמים גילה רביה"ק הנגמ"ח זיע"א דעתו הקדושה וצויה לנו ללמוד פוסק מידי יום ביומו ואמר שהוא חייב על כל בר ישראל והזהיר על חלימוד הזה מאד מאד ביותר מכל החלימודים ומהרג"ת זיע"א הודיענו (עיין שיחות הר"ן אות כ"ט ואות ע"ו) שחייב זה מוסב על לימוד ארבעת חלקי השולחן ערוך מרישא לגמריא וכסדרו דייקא וחזרו חלילה.

ומה מאד שמחה לבי בראותי שהגו כמה מיקריי אנ"ש שיחיו מסגרת מיוחדת לחימוד יומי זה, לפי סדר מיוחד בכל השלושה חלקים של השולחן ערוך, המחולק לשני מפעים ליום וכבר זכו לסיים פעם אחת את כל השלושה חלקים ובעת עומדים לסיים ביום ר"ח אב הבעל"ט בפעם השניה חלק יורה דעה ולהתחיל למחרתי מחדש חלק אבן העזר.

ויגל כבודי כי אף הגדילו עשות אוזניים לתורת המחבר והרמ"א בפירוש צח הלשון ומאיר עיניים על החלקים של יור"ד והחלו זה עתה גם על חלק אהע"ז ובס"ד במחשבתם לערוך את השולחן גם בחלק חו"מ והוא פירוש משולב (באותיות אחרות) בגוף הספר למען יקל על הלומד בהם להבין פירושה הפשוט, כל זאת ערוך ומבואר בטוב טעם בידי ידידי הנכבד והנעלה האי גברא רבה שיראתו קודמת לחכמתו הגאון רבי בצלאל גלינסקי שליט"א.

ומעתה ראוי להפיק לימוד יומי זה בישראל למען יהפוך לנחלת הכלל ולקיים בכך צוואת רבינו הקדוש הנגמ"ח זיע"א שציונו על כך ושם זאת עלינו בחובה באופן מפורש כנ"ל ואף הודיענו שעל ידי לימוד זה בקביעות נזכה לברך הרע מהטוב ונזכה להגיע לתכליתנו הנרצה.

הכותב וחותם לכבוד רבינו הקדוש ולכבוד התורה ולומדיה

שמעון פרידמן

קריאת קודש מהגה"ח רבי נתן ליברמנש שליט"א

בס"ד חודש תמוז תשע"ט

הנני בזה כיהודה ועוד לקרא לחזק ולהתחזק בקיום הוראת אדמו"ר מוהר"ן זיע"א לכל בר ישראל ללמוד שולחן ערוך מידי יום ביומו ומרישא לגמירא על הסדר דייקא ואף הזהירנו על כך יותר מכל הלימודים וגילה לנו שעל ידי כן נזכה לברך את הטוב מהרע והרי כל מגמתינו היא לזכות לכך ומי לא יחוש לדברי רבינו ז"ל על כך ואין מזרזין אלא למזרזין.

וכיום שזכינו שכמה מיקורי אנ"ש שיחיו יסדו והתקינו זה כמה וכמה שנים מסגרת מיוחדת ללימוד כל החלקים של השו"ע לפי שני סעיפים לכל יום, כדי שאלו שאינם מצליחים לקבוע עליו שיעור קבוע מעצמם, יוכלו אף הם להתחיל ולסיים לימוד מחוייב זה ואכן כבר סיימו פעם אחת את כל החלקים ובעת עומדים לסיים חלק יורה דעה בר"ח אב הבעל"ט ולהתחיל למחרתו חלק אבן העזר.

בנוסף לכך שמחתי מאוד לראות שהם משתדלים בעריכת פירוש מבואר על גוף השו"ע מחבר עם רמא, הערוך על כל סעיף בטוטו"ד בידי ידידי המופלג מאד נעלה הגה"ח רבי בצלאל גלינסקי שליט"א וזאת כדי שיוכלו להבין כפשוטו את החומר הנלמד, ללא כל קושי מיוחד, הרי שחל עלינו משנה חובה להתחזק בהוראה זאת של לימוד פוסק כל יום ויום.

ולכן אף אני מצטרף לחזק את כלל אנ"ש ואת כל מי מאחב"י הרוצה לזכות בסגולה נפלאה זאת של בירור הרע מהטוב, יבוא ויצטרף אף הוא למסגרת לימוד זה של שני סעיפים מידי יום בשולחן ערוך על הסדר ובעת שביום ב' אב הבעל"ט מתחילים חלק אבן העזר ראוי מאוד לקיים בכך רצון רבינו ז"ל ללימוד פוסק בכל יום חק ולא יעבור.

באתי על החתום

הסכמת הגאון הגדול רבי מנחם מענדל פוקס שליט"א

ס"ד

מנחם מענדל פוקס

רב ורי"ם קרית שומרי החומות, רמת

ומי"צ בהערה החרדית

עירי"ק ירושלים תשס"א

כ"ז סיון תשס"א

הענין גשש המאזן דברורים אבאי אבדא דבר, צניחא צדדא, צדיק וחסיד
ויגא שמי, וקצי מצות דכפלים, תי ערומ ווליא, מנהג הטהרה, בקי ונא
די מילתי תורה, מי סאלו מור, ודא כאלו עז אפיקים, ומנן חכמה
אפיקים, אלוו רשים אבריקים, חל מאתקים, דמנתי תורה אל צדים,
ארוס ומי כפיים, דמון אקצולת תורה קלוקים, אטאזים מתפשים,
אלא צדו שתי, צוק בל אטאזים, אריבם העולות אלוזים, תורה
אצדב וטאלות תסדים, וכו' כשת וציני ורז תרשי דב דלת דשנים
פמון מצדו רבי אצדא אפיקה פלטיא די מנהג צדיק באש כחז ועוד
עז וישרא דברתי.

שפירא אפני חלוא הניפא אשכ דשו קענין תורת בלטיא
עז סדי השני. ואל סתן סי. ערז אדתי היסז כעני מנן תהי ומנן
התהי עז שולח תשרא (אטאלת אחרת) מתק צדו השני צדו אלוות
ולאג הענין הולאס המגזר גלפד דגוד ונאיה, הכו אפיה קטא עז
סלפים בחלוקה דה וצניוק תורה בני עס צדי במפכשים הולצ בשוע
ורכב דבר תורה, תי אצול אבר דבי השוע, ס ונשא אילפא, ויגא הולאס
אצדב גשש אפיקי אפיקי דמנהג דברו ס"ד.

חשוד דב יחי איה אטאלת אלא אשכ ונאיה אלוות ס, ויל אפיקי
מלמי פל סלפסי שוע, דכדי שמשק קולס נאשג עז ס' א' תתק שוע
צדו מנן הדי וצדו מנן דמלס מתק התי צדדיהם.

אלים פלס גלדין מתק אלוות דב א' שתיק אפיקי הירע אלוות
עז שאלת קולס תמוז, כ' הול סן נאשו ריק צדלי השוע ונאיה, וכיצול
דמון חלוקה ויפח הנה שקא דרתי וצדדי האחרונים אצדו הנורות והכניס
אשכ אפיקים תוקים אדתי, אפסודים התקום בין דטי העולות אפי שילוי התקום
בא עוזבא אילפא ונפס כשים צדיק אצדא מלתי אלוות, הדי ששן איתנית כולו
אמון וירק בן הולאס ס"ד.

שירב אתה הדי אלוות עז התחבר פלטיא, ויהי שיפד אצדק עז האלא
אצדקת את השים וקצב שם שמיא מתק דמנהג ונתי ונסי

כ"ז תלה אפיקי תורה ונאיה

מנחם מענדל פוקס

הלכות נזקי שכנים

סימן קנג

דין הוצאת זיו ומרוב והעמדת סולם ונעיצת קורות
ונו ב' סעיפים

ג אייר

א המבקש להוציא זיו (פירוש, כעין נסר או ראש קורה הבולט מן העליה ולחזין) מכתלו על אזור החצר חברו אפילו זיו כל שהוא, בעל החצר מעבב עליו אע"פ שאין ראוי להניח עליו דברים, מ"מ כיון שראוי לתלות בו דברים, יכול לעכב עליו בעל החצר מלהוציא את הזיו שתרי מזיקו בראיה בעת שתולה בו ומשתמש בו ואף אם יאמר שיהפוך פניו בזמן שישתמש בזיו, מ"מ יכול לעכב עליו, דיטען שמא בפועל ישתמש בלי להפוך פניו ויתנצל שעשה זאת כדי לא ליפול לחצר. הגה: וכל זמן שלא הסירו את הזיו, משום שהניחו בעל החצר מרצונו אין זה אומר שבעל החצר מחל לו וממילא יוכל להשתמש בזיו, אלא אין בעל הזיו משתמש בו, מפני שמזיק לבעל החצר בראיה כי באמת לא מחל לו, ומה שהשאיר את הזיו, כי הוא עצמו רוצה להשתמש בו, ולכן בעל החצר משתמש בו" (טור סעיף ד').

ב הוציא את הזיו ולא מכה בו בעל החצר לא לתר מיד כשראה את הזיו והבין את הנזק שיכול ליגרם לו מחמתו ושתק, תרי החזיק בעל הזיו כי ע"י שלא מכה בו, מחל לו על טענת היזק ראייה, והרשהו להשתמש בזיו.

א. כל זה לדעת הרמ"א בסעיף הבא שאין חזקה לזיו טפח אלא רק אחר ג' שנים, ובזיו כל שהוא אין לו חזקה לעולם, ולכן יכול בעל החצר לומר שמה שהשאירו ברצונו לא גורם לבעל הזיו להחזיק, ונשאר הזכות לבעל החצר להשתמש בו, ולדעת הרמב"ם בסעיף ב' ששייך חזקה בזיו, ואף בזיו כל שהוא, צ"ל דאיירי הכא שמיד שהוציא את הזיו מכה בו בעל החצר, ולכן אין יכול להשתמש בו, אלא בעל החצר משתמש בו [סמ"ע].
ב. ואפי' לשיטת הר"ף דס"ל שאין חזקה על היזק ראייה, ה"מ מחלון לחצר דהוי

ויכון שבעל הזיו החזיק בו משתמש בו ומונע בעל החצר מלהשתמש בו: (טור סעיף ז'). הגה: ויש אומרים דכל חזקות אלו בעינין שלש שנים, וכל שלא החזיק בעל הזיו שלש שנים, יכול בעל החצר למחות. וכן בעינין שייבא בטענה שמכר או נתן לו זכות זו, כמו בחזקת קרקע דחזקה שאין עמה טענה אינה חזקה (טור צסס רזינו תס והרא"ש), וכמו שנתבאר לעיל בסימן קמ"ו סעיף ט'. ויש אומרים דבזיו שאין בו טפח לא מהני חזקה כלל אפי' אחר ג' שנים, וממילא יכול בעל החצר למחות בו כל זמן שירצה, ואם לא מחה בו והניחו מצונו לא נחשב שבעל הזיו החזיק בזכות זו, ולכן בעל החצר יכול להשתמש בו אכל לא בעל הזיו (טור צסס הרמ"ה והר"י זרלוני והרא"ש).

ד איר

ג בסעיף הקודם התבאר ששייך חזקה בזיו אפי' אין בו טפח, והיינו שהחזיק בזכות עצם הוצאת הזיו ואין יכול לומר לו שלא ישתמש בזיו כי מיקור בהיזק ראייה, אבל אם היה בזיו טפח, מלבד מה שהחזיק בעצם הוצאת הזיו, אף החזיק באויר החצר כנגדו. והיינו שאם רצה בעל החצר לבנות תחת הזיו ולבטל תשמישו כי עי"י שיבנה תחת הזיו לא יוכל לתלות שם דברים ויתבטל השימוש בו, ולכן כיון שהחזיק בזכות השימוש בזיו בעל הזיו מערב עליו שלא יבנה תחתיו, וצריך להשאיר אויר תחתיו, באופן שראוי להשתמש תשמיש הרגיל בזיו. וכל זה כשיש בזיו טפח, שהוא שימוש חשוב, אבל אם אין בזיו טפח, אע"פ שהחזיק בזכות להשתמש בזיו שלא יוכל למונוע מלהשתמש בזיו, מ"מ לא החזיק באויר החצר, וכל עת שירצה בעל החצר לבנות תחתיו ולבטל תשמישו של זיו, אין בעל הזיו יכול לערב עליו.

תשמיש קבוע, והיזק מרובה, משא"כ מגג חצר או בזיו שאינו היזק קבוע, ולכן מועיל בו חזקה [סמ"ע בשם נימוק"י].
 ג. והטעם שא"צ לשלם לבעל החצר על זכות שימוש זה מדין נהנה, כמו האומר לחבירו בוא ואכול עימי, שחייב לשלם מה שנהנה. תירץ הנתיבות שכיון שהאומדן שהתכוון להשתמש בחינם ובעל החצר שתק, הוי כמו שהסכים שיוכל להשתמש בחינם, משא"כ כשאומר לו בוא ואכול עימי מסתמר התכוון בשכר.
 ד. שיטת הסמ"ע שכשאין בזיו טפח יכול בעל החצר לבנות תחתיו ולסלקו לגמרי, רק כל זמן שלא בונה תחתיו החזיק בזכות השימוש בזיו. וכשיש בזיו טפח בונה מתחת עד הזיו. ושיטת הט"ז דכשאין טפח בונה עד הזיו ואין יכול לסלק הזיו לגמרי, ובזיו טפח בונה תחתיו ומשייר שיעור י' טפחים הרטוי לשימוש הזיו.

ד היתה תויו שהוציא, רחבו באורך הכותל מִפּחַ וּמְשׁוּף בְּאֵוִיר בולט לתוך הלל חצרו של חברו אֲרֻבָּעָה מִפְּחִים, או שְׂבֻלֵט לתוך הלל החצר טַפַּח בְּמִשְׁךְ אֲרֻבָּעָה טְפָחִים בְּאֶרֶץ הַכֶּתֶל (טור), וְלֹא מִחָה בּוֹ, כיון שהחזיק בשיעור חשוב של ד' טפחים באורך או ברוחב, ממילא החזיק בְּאֲרֻבָּעָה עַל אֲרֻבָּעָה, וְלֹכֵן אִם רָצָה לְהַרְחִיב אֶת תּוּיו עַד שְׂעִשְׁעָה אֲרֻבָּעָה עַל אֲרֻבָּעָה, מְרַחֵב. הגה: אֲבָל אִם הִחֲזִיק בְּזֵיו בּוֹלֵט טַפַּח בְּמִשְׁךְ עֶשְׂרֵה טְפָחִים, אֵינּוּ יָכוֹל לְהַשְׁלִים כְּשַׁעוֹר מְשֻׁכוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ עֶשְׂרֵה עַל עֶשְׂרֵה כְּשִׁיעוֹר רַחֲבוֹ, אֲלֵא יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ עֶשְׂרֵה עַל אֲרֻבָּעָה וְלֹא יוֹתֵר. הוציא זיו טַפַּח בְּמִשְׁךְ שְׁלֹשׁ טַפָּחִים, כיון שאין ד' טפחים לא ברוחב ולא באורך, אֵינּוּ יָכוֹל לְהַרְחִיבוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ, אֲלֵא יִשְׁאַר כְּמוֹ שֶׁהוּא (טור ס"ז נטס הכ"י q). וְכִיוֹן שֶׁהִחֲזִיק בְּזֵיו חֲשׁוּב, אֵין בְּעַל הַחֲצֵר יָכוֹל לְבָנֹת בְּאֵוִיר חֲצֵרוֹ תַּחַת תּוּיו כְּלוּם, אֲלֵא אִם כֵּן הֵנִיחַ לוֹ תַּחְתּוֹ גֹּבַהּ אֵוִיר עֶשְׂרֵה מִפְּחִים, כְּדִי שְׂוִשְׁתָּמֵשׁ בְּזֵיו תַּשְׁמִיּוּשִׁים חֲשׁוּבִים עַד גּוּבַה עֶשְׂרֵה טַפָּחִים. הגה: בְּסַעֲיָפִים הַקּוֹדְמִים הַתְּבָאֵר אִם בְּעַל הַחֲצֵר יָכוֹל לִמְנוּעַ מִבְּעַל הַכּוֹתֵל לְהוֹצִיא זֵיו בְּכוֹתְלוֹ לְכִיוּן אֵוִיר חֲצֵר. וְאִם בְּעַל הַחֲצֵר רוֹצֵה לְקַבֵּעַ זֵיו בְּכֶתֶל חֲבֵרוֹ, בְּעַל הַכֶּתֶל יָכוֹל לְמַחֲזֵת בּוֹ אֶפְלוֹ בְּזֵיו פְּחוֹת מְטַפַּח אַע"פ שֶׁלֹּא שִׁיךְ טַעַם דְּהִיּוֹק רֵאִיָּה, מ"מ כיון שהכותל שלו, יכול לִמְנוּעַ שֶׁלֹּא יִקְבַע שׁוּם דְּבַר בְּכוֹתְלוֹ מִחֲמַת חֲשֵׁשׁ קַלְקוּל הַכּוֹתֵל" (טור).

ה אייר

ה יֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב, שְׁכָל זֶה אֵינּוּ אֲלֵא בְּחֲצֵר חֲבֵרוֹ שְׂאִין לוֹ לְבַעַל הַכּוֹתֵל בּוֹ בְּחֲצֵר לֹא פְתַח וְלֹא תְלוּן מִמִּילָא לֹא הוּזוּ אֵין יָכוֹל לְהִזְיֹק בְּרֵאִיָּה בְּשׁוּם צוּרָה שֶׁהִיא, לִכֵּן יֵשׁ לְבַעַל הַחֲצֵר טַעֲנַת הִיּוֹק רֵאִיָּה, אֲבָל בְּחֲצֵר שֶׁל שְׂתָפִים אִפִּי בְּאֹפֶן שֶׁהַחֲצֵר אֵינּוּ שִׁיךְ לְבַעַל הַבַּיִת, אֵלֵא שְׂוִישׁ לְבַיִת עֲלָיו עַל הַחֲצֵר פְּתָחִים וְחִלּוּנוֹת, לִכֵּן אִם בְּעַל הַבַּיִת רוֹצֵה לְהוֹצִיא זֵיו לְפָנֵי חִלּוּנוֹת לְהַשְׁתָּמֵשׁ עֲלָיו, בְּעַל הַחֲצֵר אֵינּוּ יָכוֹל לְמַחֲזֵת בּוֹ, שֶׁהָרִי מִמִּילָא מְחַלּוֹנוֹ רוֹאֵה בְּעַל הַבַּיִת בּוֹ וּמָה יַעֲשֶׂה לוֹ יוֹתֵר הֶנֶק כַּעַת ע"י הַזֵּיו, וְגַם אֵין בְּעַל הַחֲצֵר יָכוֹל לְבָנֹת בְּנִגְדוֹ כְּנֶגֶד הַזֵּיו שֶׁלְּפָנֵי הַחֲלוּן וְעִי"ו

ה. שיטת הר"י אברצלוני שיכול לקבוע זיו פחות מטפח משום דכופין על מידת סדום, ואע"פ שלר קיי"ל כן וכמו שפסק הרמ"א, מ"מ כיון שהטעם מחמת קלקול הכותל, א"כ בזמנינו שלא שייך טעם זה רשאי שכן לקבוע מסמך או בורג בכותל שכינו ואין יכול למהוּע ממנו, דכופין על מידת סדום [הערת המבקר].

לבטל את הזיו, אע"פ שעדיין לא החזיק בו, משום שגם בלא הזיו אינו יכול לבנות מפני חלונותיו. והחזיק בחלונותיו לאורה ואין בעל החצר רשאי לבנות כנגדם ולהאפיל לו. הגה: ויש מי שפכתב, שאותן זיוין שמוציאין מגג של רעפים מפני קיום הכתל מן המטר שמטרת הזיוים שעי"ז המטר לא יירד על הכותל וזיוקו, אבל אין שום שימוש בזיוין עצמן, ולכן אין בעל החצר יכול למחות בזיוין כיון שאין משתמש בו וממילא אין לו הזיק ראייה, וכיון שאין יכול למחות בו, שוב אין לו חזקה דכל מהות חזקה ממה שלא מיחה בו, וכשירצה זה בעל החצר לבנות וסלקם לגמרי כיון שבעל הזיו לא החזיק בהן מעולם (נמוקי יוסף פרק חזקת הבתים).

ו הרוצה להוציא צנור מכותל ביתו על חצר חברו כדי שיקלח שם המים, או שעשה מזחילה (פירוש, צנור גדול שהמים עוברים בו) על בתלו כדי שיהיו המים נוחלים ויורדים לחצר חברו מזחילה היינו מרוב העשוי לאורך כל הבנין שיפלו לתוכו המים מגג הבנין, ובמקום אחד של המזחילה קובע צנור שדרכו ירדו המים לחצר ועושה זאת כדי להרחיק את נפילת המים מכותלו, בעל החצר מעבב עליו כי יכול לומר שאינו רוצה שיפלו כל המים לחצירו. ואם לא מחה בו, החזיק זה בצנור. ויש אומרים דגם בחזקה זו בעינן חזקה שלש שנים וטענה, ובלא זה לא מקרי חזקה וכשיטת הרמ"א לעיל סעיף ב' שאף חזקת תשמישים טעון ג' שנים עם טענה (טור וז"ת יוסף קצ"ס רש"ס ורש"א). באופן שבעל הצנור החזיק, אם רצה אחר כך בעל הצנור לכתם הצנור, בעל החצר מעבב עליו, שפ"ש שהחזיק בעל הגג לשפך מימיו לחצר חברו ובעל החצר אין יכול למונעו מכך, בטענה שהמים מפריעים לו, כך עי"ז החזיק בעל החצר בזכות זו שיהיו מימי גגו של חברו באים אצלו לרשותו ועי"ז יש לו מים להשתמש בהם, ואין בעל הצנור יכול ליקח ממנו זכות זו ע"י סתימת הצנור. הגה: אע"פ שאמרנו שבעל החצר החזיק בזכות שפיכת המים, ואין בעל המרזב רשאי להסיר את המרזב, מיהו, אם סתם בעל הגג את צינורו, וראה זה בעל החצר ושתק, אבד זכותו, דהני מזחילה מיד, כדאמרינן לגבי סתימת חלון לקמן סימן קנ"ד סעיף י"ב, שאם בנה לפני חלונו ומאפיל עליו, אם שתק הפסיד מיד זכותו (נמוקי יוסף, רש"א סימן אלף

ו. היינו כל זמן שהגג נשאר כך, אבל אם בעל הבית רוצה להפוך את הגג לעלייה, ודאי שרשאי להסיר את המזחילה והצנור [סמ"ע וש"ך].

קל"ג). וכן אם סלק בעל הגג מרוב ש'לו בדרך מחילה שבעל החצר ביקש ממנו שיסיר את המרזב כי זה מפריע לו, והסכים לו וסילקו, מיד הוי מחילה ואינו יכול להחזירה]. אבל אם נפל הכתל עם המרזב ועמד פה שנים הרבה בלי מרזב, מ"מ יכול לחזור ולבנות אימתי שירצה עם המרזב כיון שסילוק המרזב לא היה בדרך מחילה. ואם עשה בעל החצר מעשה שנראה שאינו רוצה המרזב, וראה זה ושמק אפי' שעדיין לא הסיר ממש את המרזב, הוי מחילה לאלתר כמו שתם חלונו בפניו (משנת רש"א אלף קל"ג).

ו אייר

ז אע"פ שאמרנו שאף בעל החצר החזיק בצינור ואין בעל הגג יכול לסלקו, מ"מ אם רצה בעל הגג לעקור הצינור אבל לא לגמרי אלא רק לעקור מצד זה ולהחזירו לצד אחר, או שהיה ארץ ורצה לקצרו, אין בעל החצר יכול לעכב עליו, שלא החזיק אלא בזכות שיבואו מימי הגג לחצירו, ויהי הם באים אצלו מכל מקום.

ח וכן אם רצה בעל החצר לבנות תחת הצינור ולסלק את הצינור ע"י הבניה, אין בעל הגג יכול לעכב עליו אע"פ שהחזיק בזכות החזקת הצינור, שאין הצינור עשוי לתשמיש ב"ו, ולכן אין כח לחזקתו בדי שיתחזיק באויר החצר, כיון שאינו עשוי אלא לקלוט המים ואינו תשמיש גמור, משא"כ זי רחב ד"ט הוי תשמיש חשוב, ולכן נתבאר לעיל סעי' ד' שאם החזיק בו, בעל החצר אינו יכול לבנות תחתיו ולסלקו. הגה: ונאופן שבעל החצר לא מיחה ועי"ז החזיק בעל הצינור בזכות לשפוך מימיו לחצר, הואיל ואין מוטל עליו על בעל החצר אלא לקבל מימיו של בעל הצינור, אם ירצה בעל החצר לקבלם בכלי או בצנור, הדין עמו (טור סעיף ט"ו נשם הרמ"ה ונימוקי יוסף נשם רש"ס פרק חוקת הנמים). אבל לא יוכל בעל החצר לומר לבעל הצינור להטותו לרוח אחרת או לשנות בו פלל אפי' לא להזיזו באותו רוח ממקום למקום. ונאפלו אם הוא ארץ אינו יכול

ז. ולדעת ה"א בסימן קנד סעי' יב שבתימת חלון בעינן טענה, ה"ה כאן לא סגי שהראהו שרוצה שיסיר מרזבו, אלא צריך שיטעון שהסכים בפירוש להסיר את המרזב.

ח. דווקא כשמחאתו מחמת שרוצה את שפיכת המים לחצירו, אבל אם מוחה שלא לשנות את מקום הצינור, כי זקוק למקום זה, ודאי יכול למחות [סמ"ע].

לְקַצְרוֹ, וְהוּא שֵׁישׁ קְפִידָא לְכַעַל הַצְנוּר שִׁישׁ לוֹ סִיבָה מְדוּעָה אֵינוֹ מִסְכִּים לַשְּׁנוֹת אֶת מִיקוּם הַצְנוּר אוֹ אֶת גּוּדְלוֹ, אֲבָל בְּלֹא הֶכִי אִם מִסְרַב בְּלִי סִיבָה מִסְפֶּקֶת, בּוֹפִין אוֹתוֹ עַל מַדַּת סְדוּם, וּבִלְבָד שָׁגַם אַחֲרֵי הַשִּׁינוּי יִקְלְחוּ מִיָּמִיו יָפָה (כֹּל זֶה צְטוּר).

ז אייר

ט רְאוּבֵן שָׂרְצָה לְהַחְזִיר שׁוֹפְכֵי נְגוּתָיו לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים שְׂרוּצָה לַעֲשׂוֹת שֶׁהַמִּים שֶׁבִּגְבוּעָתוֹ יִישְׁפְּכוּ לַרִשּׁוֹת הַרְבִּים, בְּגֵי רִשּׁוֹת הַרְבִּים יְבֹלְלִים לְעֶבֶב עֲלָיו כִּי זֶה מִפְרִיעַ לַעֲבוּר בְּרַחוּב, וּפְעָמִים אִף יִישְׁפְּכוּ עַל בְּנֵי הָאָדָם וּמִשְׁאוֹת שֶׁלָּהֶם. הַגֵּס: וְהוּא הַדִּין אֶחָד מִבְּנֵי מְבוּי שְׂרְצָה לְהַחְזִיר שׁוֹפְכוֹ שְׂמֵי שׁוֹפְכִין שֶׁלּוֹ יִישְׁפְּכוּ לְמְבוּי, וְעִי"ז מִזִּיק לְאֶחָד בִּכְתֹּל אֶת הַכּוֹתֵל שֵׁישׁ לוֹ אֲצֵל מְבוּי זֶה, אִף עַל פִּי שְׂאִין לְכַעַל הַכְּתֵל שׁוּם זְכוּת בְּמְבוּי זֶה שֶׁהַשׁוֹפְכִין יוֹרְדִין לְתוֹכּוֹ שְׂאִין לְבִיתוֹ שׁוּם פֶּתַח לְמְבוּי זֶה, וּמִמִּילָא אֵין לוֹ זְכוּת בְּמְבוּי, מ"מ אֵין זְכוּת לְבְנֵי הַמְבוּי לְהוֹיֵק כּוֹתֵלוֹ ע"י שְׂפִיכַת מַיִם (צִיט יוֹסֵף צֶטֶס הַרֶשֶׁצ"ח).

י מִי שֶׁהוֹרִיד מִי נְגוּ עַל חֲצֵר חֲבֵרוֹ וְלֹא מְחָה בּוֹ, וְהַחְזִיק בְּדָבָר זֶה בּוֹכּוֹת זוֹ שֶׁל שְׂפִיכַת מִיָּמוֹ לַחֲצֵר חֲבֵרוֹ, אִם עַד כַּעַת הָיוּ הַמַּיִם מְנַטְפִּים מִגּוֹ בְּכַמָּה מְקוּמוֹת וְרָצָה לְקַבְּצָם לְמְקוֹם אֶחָד וְלַעֲשׂוֹתָם צְנוּר שְׂעִי"ז הַכֹּל יִישְׁפֵךְ בְּמְקוֹם אֶחָד, עוֹשֶׂהָ. וְכֵן לְהִפְךָ אִם הָיוּ פְּאִים הֶרֶף צְנוּר מְמָקוֹם אֶחָד וּנְשַׁפְכִים הַכֹּל בְּמְקוֹם אֶחָד וְחִלְקָן עַל רֶחֶב הַכְּתֵל וְהַחְזִירִין שִׁישְׁפְּכוּ בְּאוֹפֵן שֶׁל נּוֹטְפִים, עוֹשֶׂה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת זֹאת. וְאִפְּלוּ לְבָנוֹת עַל נְגוּ בְּמִין צְרִיף כּוֹתֵל מִשׁוּפֵעַ הַצְמוּד לִגְגוֹ (פִּירוּשׁ, מְלוֹן שֶׁל שׁוֹמְרֵי שְׂדוֹת שְׂאִין לוֹ גֵּג, אֲלֵא הַקּוֹרוֹת לְמַעְלָה נּוֹגְעִים זוֹ בְּזוֹ וְהוֹלְכוֹת וּמִתְרַחֲבוֹת לְמַטָּה) עַד שְׂעִי"ז יִרְדוּ הַמַּיִם בְּמִתְרַחֲבָה לְחֲצֵר חֲבֵרוֹ, בּוֹנֵה, שְׂחָרֵי הַחֻקוֹ מִיָּמִיו שֶׁל זֶה לִירֵד לְחֲצֵר חֲבֵרוֹ וְכִיוֹן שֶׁהוֹחֵק בְּזְכוּת זוֹ, אֵין חִילוּק בְּאִיזָה אוֹפֵן יוֹרְדִים הַמַּיִם וְיָכוֹל לַשְּׁנוֹת אֶת הָאוֹפֵן מִמָּה שֶׁהוֹחֵק תַּחֲלִילָה, כִּיוֹן שְׂאִין מוֹסִיף בְּהִיזְקוֹ.

ח אייר

יא מִי שֶׁבָּא לְהַגְבִּיחַ הַשׁוֹפְכִין בְּדֵי שִׁיחָיו יוֹרְדִים מְמָקוֹם גְּבוּהָ יוֹתֵר, שְׁבֹאוֹפֵן זֶה וְדָאֵי מוֹסִיף בְּהִזָּק הוּא, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ כִּי לֹא הוֹחֵק בְּאוֹפֵן שְׂמוּיָקוֹ יוֹתֵר. וְכֵן כָּל בְּיוֹצֵא בָהֶם. וְיֵשׁ מִתִּירִין גַּם בְּזֶה דְכִיוֹן שֶׁהוֹחֵק בְּזְכוּת לְשַׁפּוֹךְ מַיִם לַחֲצֵר חֲבֵרוֹ, אֵין שׁוּם הַבְּדֵל בְּצוּרַת הַשְּׂפִיכָה, וְלִמְדוֹ

מדין דצריף, דס"ל דבאופן שעושה כעין צריף מרבה בהיזק ומ"מ איתא בגמ' שיכול לעשות זאת. הגה: **ואם רוצה להשפיל ולהנמיך את הצנור, בעל הקצר מעכב עליו, שצרי גם אם אינו יכול לסלק את הצנור, מ"מ יכול לבנות תקתיה, וכשישפילה לא יוכל לבנות תקתיה כל כך** כי ע"י שמנמיך את גובה הצנור, ממעט לו את שטח האויר שיכול לבנות שם (טור נכס הרמ"ה).

יב ראובן היה לו בית אצל חצר שמעון, והוחזק שמי גגו נוטפים לחצר שמעון, ונפל ביתו של ראובן, ושוב בנה שמעון בית בחצרו וקנה שמעון מראובן שיקבל מי גגו בחרבתו במקום ששם היה פעם ביתו של ראובן וכעת הוא חרב **בכל מקום שצריעה היינו שעשה זאת עם קנין, אבל חזקה ע"י שתיקה לא מהני כי אין מחזיקים על חורבה, ואחר כך בנה ראובן חרבתו מחדש והחזיר מי גגו הפרטיים לחצרו של שמעון בבתחלה, ומלבד מי ראובן שנשפכים כעת לחצרו של שמעון, אף מי גגו של שמעון שקנה מראובן שיקבלם [נוטפין] על גג ראובן, [וכעת חוזרים לחצר שמעון עם מי גג ראובן** דהיינו שכעת נוטפים לחצרו של שמעון מי גגו של ראובן, ומי גגו של שמעון שנשפכים לגג ראובן ושוב חוזרים ונשפכים לחצרו של שמעון], **ושמעון מוען שאין לו לקבל מי גגו דראובן אלא אדרבא הוא צריף לקבל מי גגו כיון שקנה זכות זו ממנו, הדין עם שמעון.** הגה: ראובן שממיו יורדין על גגו של שמעון והחזיק בזה, וכן שמעון להגביה גגו וע"ז ראובן לא יוכל לשפוך את מימיו לחצר שמעון, צריף לכןם בשלף ולהשאיר מקום ריק כדי הנחת מרזב במקום ראשון, שלא יפסיד חברו ע"י בנייתו (מרדכי ריש ג"ג). מי שהחזיק בחצר חברו לשפף בה מי כביסה אחת, קמחין בידו שלא ישפף בה חמשה כביסות כי נתבאר לעיל בסעי' י"א שאע"פ שהחזיק אין יכול להוסיף בהיזק^ט. וכן אם החזיק למי גשמים, לא ישפף שם מי כביסה כי מי כביסה מוזיקן יותר ממי גשמים (נמוקי יוסף פרק קמא דנבא נמלא). אבל השופף שופכין ברשותו דרף ביב העוברת בחצר חברו, אף על פי שלא החזיק אלא לדבר אחד לשפוך רק מי גשמים, יכול לשפף

ט. ואף לשיטה הסוברת שם שיכול להוסיף בהיזק, היינו בצורת ההיזק אבל לא בכמותו ואיכותו.

שם מה שירצה גם מי כביסה, הואיל דבכרשותו הוא שופך ואח"כ יוצאים מאליהם לרשות חבירו' (רמב"ם פרק ח' מהלכות שכנים דין ז').

ט אייר

יג המעמיד סלם קטן שאין לו ארבע שליבות בצד בתלו שבתו נמצא בתוך חצר חבירו, ובעל הבית סומך את הסולם על כותל עצמו, רק הסולם עומד בתוך חצר חבירו או בתוך שדהו של חבירו, אפי' אם חבירו ראה ולא מחה, מ"מ לא החזיק בנזק זה כיון שהוא סולם קטן, לא נחשב תשמיש קבוע שעליו למחות, וממילא כיון שלא מוטל עליו למחות, לא נחשב חזקה^א, וכיון שאין חזקה לבעל הסולם, לכן כל זמן שירצה בעל החצר בונה בצד הסלם ואע"פ שע"י בנייתו מבטל תשמישו. הגה: ואם קבעו לסולם במסמר, אפלו בסולם קטן, יש לו חזקה (נמוקי יוסף). ואם היה סלם גדול שיש לו ארבע שליבות או יותר, כיון שבסולם גדול נחשב תשמיש חשוב, לכן אם לא מיהה בבעל הסולם החזיק, וממילא אם בא אחר בעל החצר לבנות וע"ז לבטלו לסולם, כיון שהחזיק בעל הסלם מעבב עליו עד שירחיק בשעור, שחרי מחל לו להעמיד סלם גדול. לפיכך כיון שבסולם גדול יש חזקה, לכן בשויבא בעל הנג להעמיד סלם גדול, בעל החצר יכול למחות בידו כדי שלא יחזיק עליו. אבל אם העמיד סלם קטן, בעל החצר אינו יכול למנעו, שחרי אומרים לו אין לך הפסד בזה, כל זמן שתראה לבנות תמלנו רשאי אתה לבטל את העמדת הסולם^ב.

יד בתל שפין ראובן ושמעון, אם היו שתפים בו ששניהם בנאוהו וממילא זה שייך לשניהם, זה חופר מצד זה שעושה בכותל מקום להכניס ראשי קורותיו ומבנים קורותיו כל שהן בין קורות דקות ובין עבים יותר, וזה חופר מצד זה ומבנים קורותיו. הגה: ואף על פי שהאחד

י. אמנם יכול למנוע מראש שלא יעשה ביב כזה, אבל אחרי שהחזיק בו, יכול לשפוך בו מה שרוצה.

יא. כן הוא דעת הרשב"ם והטור. ודעת ר"י שכיון שנכנס לחצר חבירו כדי לסמוך את הסולם, נחשב חזקה אף בסולם קטן, והכא איירי שסומך את הסולם בחצירו על כותל חבירו, ובהו יש חילוק בין סולם קטן לסולם גדול.

יב. ומיירי שאין לו קפייד בעצם כניסתו לחצירו, רק מקפיד על העמדת הסולם, וע"ז אמרינן שבסולם קטן הוי מידת סדום, אבל אם מקפיד על עצם כניסתו לחצירו, ודאי יכול למנועו [הערת המבקר].

הַכֶּנִּיס וְהַשְׁנִי לֹא הַכֶּנִּיס זְמַן אֲרֻךְ, אִין בּוּזָה מִשּׁוּם וּיְתוּר עַל זְכוּתוֹ, אִלָּא יְכוּל לְהַכְנִיס פְּשִׁירָצָה, הוֹאִיל וְחֻצֵי כְּתָל שְׁלוֹ. וְאִין כָּל אֶחָד יְכוּל לְהַכְבִּיד עַל הַכְּתָל בַּקּוֹרוֹת כְּבִידִים בְּיִתּוֹ, אִלָּא רַק פְּמִנְהֵג (נִימ יוֹסֵף נִשְׁס רֶשֶׁנ"א).

י אייר

מִזֵּה הָיָה הַכְּתָל שֶׁל רְאוּבֵן לְכַדוֹ כִּי הוּא בְּנָאוּ מִכֶּסֶף לְכַדוֹ, אִין שְׁמַעוֹן יְכוּל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּעַל כְּרַחוּ שֶׁל רְאוּבֵן, אַע"פ שֶׁבְּנֵי עַל הַשְּׂטַח שֶׁל שְׁנֵיהֶם, מ"מ כִּיִּן שְׁעֵדִין לֹא שִׁילֵם לוֹ חֵלְקוֹ, הַכּוֹתֵל שִׁיד רַק לְרְאוּבֵן.

מִזֵּה חָפַר שְׁמַעוֹן בְּכַתָּל זֶה וְהַכֶּנִּיס בּוֹ קוֹרָה אַחַת, וְשָׂתַק רְאוּבֵן וְלֹא מָחָה בּוֹ, הַחֲזִיק בְּמִקּוֹם הַקּוֹרָה וְהַחֲזִיק בּוּזָה שְׁזָכוֹתוֹ לְהַכְנִיס שֵׁם קוֹרָה אִיזָה שִׁירָצָה, וְלִכֵּן אִפְּלוּ הַיְתָה קְמִנָה וְרָצָה שְׁמַעוֹן לְהַחֲלִיפָה בְּקוֹרָה גְּדוּלָה וְעֵבֶת, מַחֲלִיף. הַגֵּה: וּבְחֻצֹת סֵלֶם וּבְנִיצֵצַת קוֹרוֹת וְשֹׂאֵר חוֹקֵת תְּשִׁמִּישִׁין שִׁיבּוֹאֵרוֹ בְּסִימֵן זֶה, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּבַעֲיָנָן חֻצָּה שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְטַעֲנָה (טוֹר נִשְׁס ר"ט), וְיֵשׁ חוֹלְקִין בְּכָל חֻצּוֹת אֵלּוֹ וְס"ל שֶׁהוּא חוֹקֵה לְאַחֵר אִפְּי בְּלִי טַעֲנָה, אִלָּא סָגִי שְׁשׁוֹתֵק, דְּנַחֲשָׁב כְּמַחֲל לּוֹ עַל זְכוּת תְּשִׁמִּישׁ זֶה, וְכֵן סַתֵּם הַמַּחֲבֵר לְעִיל סַעֲיָ ב' (שֵׁס נִשְׁס רֶשֶׁנ"ס וְנִשְׁס הַגְּאוּנִיס וְהַרְמַז"ס שֵׁס, וְכֵן כַּמֵּז הַרַצ הַמַּגִּיד שֵׁס נִשְׁס הַרְמַז"ן).

יא אייר

יז מִה שֶׁנִּתְבָּאָר שֶׁאִם נַעַץ קוֹרָה וְהִלָּה שֶׁתֵּק, הַחֲזִיק, מ"מ אִם הָיְתָה הַקּוֹרָה לְצוֹרֵךְ סִפֵּת עֲרָאִי, כָּל ל' יוֹם לֹא הַחֲזִיק בָּהּ סַתֵּם, שְׁחֲרִי רְאוּבֵן אוֹמֵר לֹא מַחֲלֵתִי וְהַסִּיבָה שֶׁהִנְחַתִּיד אִינָה מִשּׁוּם מַחֲלָה, אִלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא עֲרָאִי. אֲבָל לְאַחֵר ל' יוֹם, הַחֲזִיק, שְׂאִין זֶה עֲרָאִי. וְאִם סִפֵּת חֲתוּגָה הִיא, אִין שִׁיעוּרָה בְּל' יוֹם, אִלָּא כָּל שְׁבַעַת יְמֵי חֲתוּגָה לֹא הַחֲזִיק דִּשְׂתֵּק כִּי הַסִּכִּים לִתֵּת לוֹ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְצוֹרֵךְ הַמְצוּהָ כֹּל יְמֵי חֲתוּגָה, אֲבָל אִם הַמְשִׁיךְ לְשִׁתּוֹק לְאַחֵר שְׁבַעַת הַחֲזִיק". וְאִף בְּסוּכָה אוֹ בְּסוּכַת מְצוּהָ אִם חָפַר רֹאשׁ הַקּוֹרָה בְּכַתָּל פְּטִיט, מְיָד הַחֲזִיק כִּי הוּא דֶּרֶךְ קַבַּע וְלֹא הִיָּה לוֹ

יג. לאו דווקא, כי אי אפשר לסתור הסוכה בשמיני עצרת, אלא הכוונה עד סיום ימי החג [תוס'].
 יד. דעת הסמ"ע שבכל סוכה צריך לכל הפחות ל' יום, רק בסוכת מצוה אם חל חג הסוכות בסוף הל' יום, יש לו עוד ז' ימים כדי שלא תהיה חזקה. אבל דעת הט"ז שסוכת מצוה, כיון שיש לו שימוש מסויים, שיעורו רק בז' ימים ולא בל' יום.

לשתוק, והוא שׁוֹבֵיא רְאִיָּה שְׁרָאוּבֵן סִיעַ עָמוּ, אוּ רְאָה וְלֹא מָחָה דאי לאו הכי יכול לומר שלא ראה שחיברו בטיט, ולכן שתק^כ.

יח מי שהחזיק בבתל זה בזכות הכנסת קנדה אחת, אינו יכול להחזיק בקנדה שנית, שתרי לא מחל לו אלא על אחת^כ. במה דברים אמורים, כשהורה שאין בתל זה שלו אלא של חברו והוא מחל לו על הכנסת תקנדה זו. אבל אם מען בתל זה אני שתף בה כי בנינו אותו ביחד, על השטח שבין שתי החצירות שלנו, וממילא זכותי להכניס בו קורותי, הואיל ונשתמש בקנדה אחת והלה שתק, נאמן בטענתו שהוא שותף בו, וממילא משתמש בבלה אחר שישבע שבועת הסת שהוא שתף בכל הבתל. הגה: (ריצ"ט סימן ר"י והמגיד משנה סט) ויש אומרים דדוקא כשאומר שמתחלה מתחילת בניית הכותל היתה הבתל שתף בין שניהם היינו בכותל שבין שתי החצירות, דמסתמא בונים אותה בשותפות, ממילא נאמן אף לומר שהראשון בנה לבדו ואח"כ קנה ממנו חלקו, אבל אם מודה שמתחלה היתה של חברו היינו בכותל שבין ביתו לחצר חברו, שמסתמא בעל הבית בנה לבדו וטוען בעל החצר שאח"כ קנה ממנו שותפות בה, אין נעיצת קורות ראייה על הבתל עצמה שיש לו בעלות בכותל עצמו, אלא אם כן עשה תקנה עליהם שזו היא חזקה חשובה. ויש אומרים שאין לחלק ו אף נעיצת קורות הוי תקנה גם בלי עשיית תקנה, אבל הוי חזקה בכותל עצמו רק לענין לחלק שיקבל חלק באבני הבתל אם תפל, אבל לא על מקום הבתל דאין זה ראייה שבנאוהו על שטח של שניהם, ויתכן שאחד בנה את כולו על שטח שלו, ורק בעצם הכותל השתתף עמו יחד (כל זה בטור).

יב אייר

יט היו קורותיו של ראובן נעוצות בתוך הבתל, ובצד שמעון יש מקומות חפורים להכניס בהם ראשי הקורות, אע"פ שמוכן כבר

טו. דכיון שהוא רוצה להשתמש בחצר חברו או בכותל חברו, נחשב שהוא המוציא ועליו הראיה להוכיח שהחזיק.

טז. המחבר לשיטתו דהך חזקה היינו לאלתר ובלי טענה, אבל לשיטת דבעינן ג' שנים וטענה, אע"פ שהחזיק בקורה אחת, יכול להכניס כמה קורות שצריך, דאין אדם קונה למחצה, וודאי קנה הכל ובנתיים הכניס מה שהיה צריך וכסברת המחבר עצמו להלן [סמ"ע].

מקומות לצורך קורותיו, לא החזיק בהן שמעון להכניס בהם קורות, ואינו יכול למען שהוא שתף בו מכח הוכחה זו, שחרי אין לו בו חזקת תשמיש, ויכול ראובן למען אני עשיתי את כל הכותל, ואני חפצתי מראש מקומות אלו מצדך כדי שיהיו מוכנים עד שתקנה ממני או שתבקש ממני ואמחל לך והכנתי את זה מראש, כדי שאם תקנה ממני או תקבל ממני מחילה, תכנים הקורות בלא חפירה בכתל כדי שלא יתמטטמם פתלי בעת החפירה.

ב ראובן החזיק בכותל נעיצת קורות בכתל תידוע לחברו, ונפל אותו כהל, וחוץ הבעל הכתל ובנאו, אין לו זכות לנעץ על אותו כתל חדש כי החזקה הועילה רק לכותל הקודם, והוא נפל והסתלק, וכיון שבין שחזקת ראובן מועילה רק לכותל זה, אם היה הכותל רעוע ובא ראובן לשפצו ולתקנו ע"י החלפת הכותל, חברו יכול לעכב על דו כי יטען שע"י יאריך ימי הכותל ויאריך זמן חזקתו ואין רצונו בכך. הגה: ראובן שבנה יסוד חומתו בחצר שמעון חברו טפחים יותר מן החומה דהיינו שרוחב החומה מעל הקרקע היה ד' טפחים, אבל רוחב היסוד בתוך הקרקע היה ו' טפחים, והתוספת של שני הטפחים היה בתוך שטח חבירו, ובא בטענה ובחזקה של ג' שנים, החזיק למעלה באויר שטח חבירו כל שהוא כנגד היסוד עד רום רקיע, ואף על גב שהחומה אינה רחבה למעלה וא"כ הוי ראייה שהאויר כנגד היסוד אינו שלו, אין זה כן, אלא אפא למימר שמתחילה קנה את הזכות של כל השטח כנגד היסוד, ומה שבנה את החומה רק בשטח של ד' טפחים, משום שפונס לתוף שלו הוי, ועכשיו הוא חפץ להחזיר החומה למקומה. וצריך לשבע שלא השיג גבול רעהו (מרדכי סוף פרק חזקת). ונראה לי, דזה דוקא במקום שאין מנהג, אבל במקום שיש מנהג להחייב היסודות שיהיו רחבים יותר משיעור רוחב החומה עצמה כמו במדינות אלו, אין לו רק היסוד שהחזיק בו ולא באויר כנגדו עד רום הרקיע.

י. כיון שבא להחזיק באויר חצר חבירו יותר ממה שאנו רואים לפנינו, לכו"ע צריך ג' שנים וטענה [סמ"ע].

סימן קנד

חוקת חלונות ופתחים, וכמה צריך להתרחק מהן
ובו ל"ב סעיפים

יב אייר

א אחד מהשתפין בחצר שיש לו כבר בית שפתוח לחצר זה שלקח בית
בחצר אחרת, אינו יכול לפתח פתחו מהבית שקנה לחצר
השתפין שלו^י. שכל אחד מבני החצר אין לו רשות לשנות כלל, אלא
כמו שבנאו או קנאו או ירשוהו יש להם לנהג בו וכיון שקנאו בלי פתח
לחצר זה, אין לו זכות לשנות ולפתוח בו פתח (טור סעיף ג'). אפלו בנה
היתה בנויה כבר עליה על גב ביתו והיה פתחה פתוח לבית וממנו היה יוצא
לחצר, לא יעשה לה פתח נפרד לתוך החצר, לפי שמרבה עליהם
את הדרך נעשה צופו בחצר, דכשיש פתח נפרד נעשה כמי שהיה לו
שכן אחד ונעשו לו שכנים הרבה ואי אפשר להוסיף דיירים נוספים
בחצר, כי ע"ז החצר מתמלאת יותר ואין מקום לכולם. אבל יכול הוא
לבנות עליה על גב ביתו אפילו בגג חדש, ובלבד שלא תהא
פתוחה לחצר אלא לתוך ביתו דכשפתוח לתוך הבית, הרי זה נחשב
כחלק מהבית. ואין צריך לוטר שאם רצה לחלק ביתו לשנים ואין
מוסיף שום בנייה חדשה, חולק, בין שאינו פותח פתח אחר לחצר
ממילא לא נחשב שמוסיף דיירים בחצר. במה דברים אמורים שאם לקח
בית בחצר אחרת אינו יכול לפתח פתחו לחצר השתפין, כפתחו
אם הוא פותח בו פתח נפרד לחצר ממש, אבל יכול לפתחו לתוך ביתו
כמו שנתבאר שע"ז נחשב כחלק מביתו הקיים כבר, והוא שיוסתר הפתח
שהיה לו בחצר אחרת כי בני החצר האחרת יכולים לעכב עליו שלא יפתח

יח. הרמב"ן הקשה דגם בבית שפתוח לחצר אין יכול לפתוח בו פתח חדש, ומה
החידוש בבית בחצר אחרת שאין יכול לפתוח בו פתח. ותירץ הנתיבות דאיידי
שקנה מבני החצר שיש לו זכות לפתוח פתח במקום שירצה, וקמ"ל דהך קנין
מהני רק בבתי שפתוחים לחצר ולא בבית שנמצא בחצר אחרת.

את הבית שבחצר שלהם לביתו שבחצר הראשונה, כי ע"ז יתחילו בני ביתו לעבור לחצירים דרך הבית החדש שפתח לביתו. ויש חולקין דאפלו לתוך ביתו אסור לפתחו כי החצר משועבדת רק לתוספות שמוסיף בבתים הבנויים בחצר זה, אבל אינו יכול לפתוח בתים מחצר אחרת אפי' שפותח לתוך ביתו ולא עושה פתח נפרד (טור נכס הלא"ט).

ב אחד מהשתפין בחצר שהביא לביתו אנשי בית אחרת אנשים שאינם שייכים למשפחתו שלו, יש לחברו שכנו באותה חצר, וזהו לעבב עליו, מפני שמרבה עליו את הדרך הלוח של אנשים נוספים שאינם מבני החצר, וכנ"ל בסעיף הקודם. וכן המשפיר ביתו לבעל הבית אחר, ואחר כך הביא עמו קרוביו או מידעיו לשבן עמו באחד בבית זה, הרי המשפיר מעבב כי השכיר רק לו ולמשפחתו, ואינו רשאי להביא לגור בביתו מי שאינו ממשפחתו. ואם הם סמוכים על שלחנו, אינו יכול לעבב עליו לא השתף ולא המשפיר. והסמוכים על שלחנו נחשבים כבני ביתו. הגה: ויש אומרים דשתף יכול למלאות ביתו אכסנאים ודוירים, כל שאינו מוסיף בנגן חדש שלא היה מתחילה, אבל רשאי לחלק את חדרו הקיים כבר לשני חדרים (טור נכס רש"ס ונימוקי יוסף נכס רי"ף והרמב"ן וריטב"א). אף על פי שחולק ביתו לדוירין היינו ע"י שחולק ביתו גורם שיהיו יותר דוירים ויש להן לבני החצר בית הפסא אחד בחד, ולא צ"ל 'לא' יוכל השני למימר לומר לראשון הם הדוירים שנתרבו ע"י חלוקת ביתך ממלאים לי הבית הפסא כיון שכולם נטפלים לראשון ונחשבים חלק מבני ביתו. שנים שיש להם בשתפות בית אחד וגרים שניהם באותו בית ממש, אין האחד יכול להרשות לאחרים להשתמש בחלקו היינו להיכנס לביתו כשנמצא שם, אף על גב דבבבא אין להקפיד בכהאי גוונא שיכול להכניס לחצר אנשים שצריכים להיפגש

יג. אבל שוכר אינו יכול להוסיף דוירים בביתו כדלקמן סימן שט"ו סעי' ג' וסימן שט"ז סעי' א'.

כ. ובדגול מרבבה הקשה דאין לך קפידיא גדולה מזו שכשצריך לבית הכסא מוצאו נעול כי תפוס ע"י ריבוי בני הבית, אלא הכוונה שיש שתי בתי כסרות, רק יש לשניהם חפירה אחת, וטוען שע"י ריבוי בני הבית ממלא את החפירה, וטענה זו אינו יכול לטעון.

עמו^כ, מיהו בבית קפידאי אינשי דבבית עושים דברים יותר צנועים, ואינו חפץ שיראוהו אנשים זרים (כ"ז מרדכי פרק חזקת).

יד אייר

ג לא יפתח אדם חלון לחצר חברו משום שבחצר היו עושים מעשים צנועים, וע"י פתיחת החלון לא יוכל לעשות מעשים אלו מחמת שראוהו, ואפלו אחד מהשתפים בחצר שבקש לפתח לו חלון בתוך ביתו לחצר, מעבב עליו שתפו, מפני שמסתכל בו ממנו ואע"פ שיכול להסתובב בחצר, מ"מ יכול לטעון שעד כעת היה יכול לעשות את תשמישיו הצנועים בחצר, בזמן שהשני נמצא בביתו, וכעת ע"י פתיחת החלון לא יוכל לעשות זאת. ואפילו אם פתח, יסתם. ואם נתנו לו השתפים בחצר רשות לפתח חלון או פתח, רשאי דמחלו על טענת היוק ראייה, והוא שלא יפתח פתח בנגד פתח או חלון בנגד חלון דממה שרואים שבלעם התפעל שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה, רואים שכך רצון התורה ונחשב לאיסור דאורייתא. הגה: ולכן בפתח בנגד פתח לא מהני חזקה כיון דהוי איסור דאורייתא, ולפי"ז אפי' אם ימחל בפירוש ויעשה ע"ז קנין לא יועיל. והוא הדין בחלון נגד חלון דגם נחשב בכלל האיסור הנ"ל (צ"מ יוסף צ"ס רע"ב ס'). ויש אומרים בחלון נגד חלון מהני דס"ל דאיסור התורה הוא מחמת קפידת בני אדם, ובחלון כנגד חלון, יש קפידיא פחות, ולכן מהני חזקה, משא"כ בפתח כנגד פתח לא מהני חזקה, אבל יועיל מחילה או קנין בפירוש (טור צ"ס הרמ"ה). ואם באו שניהם לפתח בבית אחת פתח נגד פתח או חלון נגד חלון שכל אחד רוצה לפתוח פתחו או חלונו דווקא במקום זה, והרי אסור לעשות כן, לכן אם אהד מהן אינו חסר שפחות נחוץ לו הפתח או החלון במקום זה ויחברו נהנה, מופין על מדת סדום ורק השני יפתח. ואם שניהם פתחו חסרים ואין שום עדיפות לאחד מהשני, יעשו פשרה ביניהם (נמוקי יוסף פרק חזקת), ולכן כשבא לפתוח פתח, לא יפתח ממש כנגד פתח חברו, אלא ירחיק משהו זה מכנגד זה שלא יראהו להדיא בזמן תשמישו. ואם הוא בא לפתוח פתח או חלון לחצר אחרת באופן שנתנו לו רשות לפתח פתח או חלון לחצירם, צריך

כא. אף לשיטת השו"ע שאפי' בחצר יכול למנוע מלהוסיף אנשים נוספים, היינו בדרך קבע, וכאן איירי בכניסה ארעית [סמ"ע].

להרחיק מִבְּנֵי פֶתַח או חֲלוֹנוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ עַד שֶׁלֹּא יוּכַל לְרֹאֵת
 בּוֹ כֵּל מִשֵּׁי כִּשְׁפּוֹתָה לְחִצְרוֹ א"צ לְהִרְחִיק שְׁלֵל יִרְאֶה כֻּלָּל, כִּי אִם רֹצֵה
 יִכּוֹל לְרֹאֲתוֹ כִּשְׁהוּא עֲצָמוֹ עוֹבֵר או מִשְׁתַּמֵּשׁ בַּחֲצֵר. אָבָל הַפֶּתַח אֲדָם
 לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים פֶּתַח בֵּית בְּנֵי הַנְּמִצָּא בְּצַד הַשְּׁנַי שֶׁל רִשּׁוֹת
 הַרְבִּים וְחֲלוֹן בְּנֵי הַנְּמִצָּא בְּצַד הַשְּׁנַי שֶׁל רִשּׁוֹת הַרְבִּים, אִם אֵינֶם
 גְּבוּהִים אֲרָבַע אַמּוֹת מִרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וּמִמִּילָא בְּנֵי רִשּׁוֹת הַרְבִּים יִכּוֹלִים
 לְרֹאֲתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַפֶּתַח אוֹמֵר לוֹ הַרְיֵנִי כְּאֶחָד מִבְּנֵי רִשּׁוֹת הַרְבִּים
 שֶׁמִּמִּילָא רְאוּ אִם אוֹתָךְ וְכִיוֹן שֶׁצְרִיךְ מִמִּילָא לְהִצְטַנֵּעַ מִבְּנֵי רִשּׁוֹת הַרְבִּים
 שִׁיכּוֹלִים לְרֹאֲתוֹ, לִכֵּן אֵינוֹ יִכּוֹל לְמוֹנְעוֹ מִלְּפַתּוֹחַ פֶּתַח או חֲלוֹן בְּטַעֲנַת הַיֹּזֵק
 רֵאיוּהָ. הַגֵּה: וְהָבֵא לְבִנְיָת רֵאשׁוֹן בְּעֵלְיָהּ וְכַתּוּב לְכַאוּרָה אֵין חֲבִירוֹ יִכּוֹל
 לְמוֹנְעוֹ כִּי עֵדִין אֵין לוֹ הַיֹּזֵק רֵאיוּהָ, מ"מ אִם חֵבְרוֹ שֶׁבְּנֵי הַיֹּזֵק לְעַבֵּב
 עָלָיו לֹמֵר אֲמַנֵּם הַיּוֹם אֵין לִי הַיֹּזֵק, אֲבָל אִם אַח"כ הַיּוֹם אוֹ מִקֵּר אֶפְתַּח
 אֶרְצָה לְפַתּוֹחַ גַּם כֵּן וְהַעֲבֵב עָלַי בְּטַעֲנָה כִּי אֲנִי מִזִּיקְךָ, וְלִכֵּן אֵל תִּפְתַּח כַּתּוּב
 כְּדֵי שֶׁלֹּא תַחְזִיר כִּנְגְדִי, עֵינִי לְקִמּוֹן סִימָן זֶה סְעִיף י"ד ט"ו וְט"ז וְי"ז.
 וְלַעֲנִין פְּתִיחַת פֶּתַח או חֲלוֹן לְמִבּוֹי כְּשֵׁי כִּנְגְדוֹ בְּצַד הַשְּׁנַי בֵּית חֲבִירוֹ, כָּל
 שֵׁי שֶׁלֹּא לְמַטָּה מִמֶּנּוּ שְׁלֹשָׁה בָּתִּים שְׁעוֹבֵרִים דֶּרֶךְ בֵּיתוֹ לְפַחוֹת ג' דִּירִים,
 יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שְׁדִינּוֹ כְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים דְּשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם נַחֲשָׁבִים לְרַבִּים,
 וְכִיוֹן שֶׁצְרִיךְ לִיזְהַר מִהַיֹּזֵק שֶׁלֵּהֶם, שׁוֹב אֵין יִכּוֹל לְמוֹנְעַת מִחֲבִירוֹ לְפַתּוֹחַ חֲלוֹן
 כִּנְגְדוֹ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל מִבּוֹי שֶׁאֵינּוּ מִפְּלֵשׁ אֵין דִּינּוֹ כְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים
 כִּיוֹן שֶׁאֵינוֹ מְפּוֹלֵשׁ אֵין רַבִּים בּוֹקְעִים דְּרַכּוֹ, אֲלֵא רַק בְּנֵי הַמִּבּוֹי עֲצָמוֹ, וּמִמִּילָא
 לֹא נַחֲשָׁב שֵׁשׁ לוֹ הַיֹּזֵק דְּרַבִּים, וּמִמִּילָא יִכּוֹל לְמוֹנְעַת חֲבִירוֹ מִלְּפַתּוֹחַ חֲלוֹן כִּנְגְדוֹ.
 פֶּתַח לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים וְיֵשׁ בְּזֶה הַיֹּזֵק רֵאיוּהָ לְחִצְרָה שֶׁבְּצַד רִשּׁוֹת הַרְבִּים
 שֶׁבְּנֵי הַיֹּזֵק בְּאוֹפֵן שֶׁאֵין לוֹ הַיֹּזֵק מִבְּנֵי רִשּׁוֹת הַרְבִּים, כְּגוֹן שֶׁהוּא גְבוּהָ יוֹתֵר מִד' אַמּוֹת,
 וְא"כ רַק הַפּוֹתַח יִזְקֶנּוּ ע"י חֲלוֹנוֹ, לִכֵּן חֵבְרוֹ יִכּוֹל לְמַחֲזֵת בּוֹ שֶׁלֹּא
 יִפְתַּח חֲלוֹן כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטַרֵּךְ ע"י לִימְנַע מִעֲשִׂיית תִּשְׁמִישִׁים צְנוּעִים (נִמּוּקֵי
 יוֹסֵף וּמְדַכֵּי פ"ק ד"צ, וד"ע מִדְּקָדוֹק הַפּוֹסְקִים). וְאִתָּה עַל פִּי בֵּן אֶע"פ
 שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁאֵם צְרִיךְ לִיזְהַר מִבְּנֵי רִשּׁוֹת הַרְבִּים, אֵין יִכּוֹל לְמוֹנְעַת מִמֶּנּוּ פְּתִיחַת חֲלוֹן
 כִּנְגְדוֹ, כִּי צְרִיךְ מִמִּילָא לִיזְהַר מִחֲמַת בְּנֵי רַה"ר, מ"מ לֹא יִפְתַּח אֲדָם חֲנוֹת
 בְּנֵי הַנְּמִצָּא או חֲלוֹן חֵבְרוֹ אֶע"פ שֶׁהוּא בְּצִדוֹ הַשְּׁנַי שֶׁל רַה"ר, מִפְּנֵי שֶׁזֶה
 הַיֹּזֵק קָבוֹעַ תָּמִיד, שֶׁבְּנֵי רִשּׁוֹת הַרְבִּים עוֹבְרִים וְשׁוֹבִים וְאֵינֶם מִבְּיָמַיִם
 בּוֹ תָּמִיד כִּי לֹא נִעְצָרִים בְּדִיּוֹק כִּנְגְדוֹ פֶּתַח או חֲלוֹנוֹ, וְזֶה יוֹשֵׁב בְּחֲנוֹתוֹ
 כָּל הַיּוֹם וּמִבְּיָמָה בְּפֶתַח או בְּחֲלוֹן חֵבְרוֹ וְלִכֵּן צְרִיךְ יוֹתֵר לְהִישְׁמַר מִמֶּנּוּ

ממה שצריך להישמר מבני רה"ר, לְפִיכָה, צָרִיף לְתַרְחִיק את פתח חנותו עד בְּדֵי שְׁלֵא יְהֵא יָכוֹל לְרֹאוֹת בוֹ לַתּוֹךְ חֲבִירוֹ בְּלֵאל. יש אומרים שצָרִיף לְזַהַר אָדָם מִלְהִסְתַּכֵּל בְּבֵית חֲבֵרוֹ אפילו הסתכלות מועטת ובאופן שאינו מתכוון להסתכל, מ"מ כיון שעומד ומסתכל עד שְׁהוּא נִתְפָּס בְּגַנְבַּ בְּרֵאָהּ הֵיאָה שִׁיחֲשָׁדוּ בוֹ שְׁעוֹמֵד כֵּךְ כְּדֵי לְהִסְתַּכֵּל בְּיָנָן שְׂאִין לוֹ טַעֲנָה לְהַסְבִּיר לְמָה עוֹמֵד בְּצוּרָה זוֹ, וַיֵּאמְרוּ שְׁעוֹמֵד כְּדֵי לְהִסְתַּכֵּל (נמוקי יוסף פרק חזקת).

ד הֵיָה הַפְּתַח שֶׁל אֶחָד מִהַשְּׂתַפְּיִין בְּחֶצֶר שֶׁהוֹחֵזק בֹּכּוֹת פְּתִיחָתוֹ, קָמָן, אֵינִי יָכוֹל לְתַרְחִיבוֹ וְלִהְגִּדְלוֹ, שְׁתַּרְי שְׂתַפּוֹ אֹמֵר לוֹ בְּפֶתַח קָמָן אֵינִי יָכוֹל לְהִסְתַּר מִמֶּךָ בְּשַׁעַת תַּשְׁמִי"ש וְלִכֵּן שִׁתְּקִי וְלֹא מַחִיתִי, וְאֵינִי יָכוֹל לְהִסְתַּר מִמֶּךָ בְּפֶתַח גָּדוֹל וּמִמִּילָא כְּלִפִּי פֶתַח גָּדוֹל לֹא הַחֲזִיק. וְאִם הֵיָה הַפְּתַח גָּדוֹל, לֹא יַעֲשֶׂנוּ שְׁנַיִם קִטְנִים, אִפִּי שִׁשְׁנֵיהֶם יַחַד יִהְיוּ בְּאוֹתוֹ גּוֹדֵל שֶׁל הַפְּתַח הַגָּדוֹל, שְׁתַּרְי שׁוֹתְפוֹ אֹמֵר לוֹ בְּפֶתַח אֶחָד אֵינִי יָכוֹל לְהִסְתַּר וְלִיזַהַר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ כְּשֵׁאֵינְךָ עוֹמֵד בְּפֶתַח זֶה, בְּשְׁנַיִם אֵינִי יָכוֹל כִּי בְּפֶתַח אֶחָד אֵינוֹ פְּתוּחַ כֹּל הַזְּמַן, אֲבָל בְּשְׁנֵי פְתָחִים כְּשִׁיסְגוֹר אֶחָד הַשְּׁנַיִ יִישָׂא פְתוּחָה. אֲבָל מִי שְׁתַּיָּה לוֹ פֶתַח קָמָן לְרִשּׁוֹת תְּרַבִּים, וְרֵצָה לְתַרְחִיבוֹ, אוֹ הֵיָה רָחֵב וְרֵצָה לַעֲשׂוֹתוֹ שְׁנַיִם, אֵין חֲבֵרוֹ שְׂכַנְגָּדוֹ מַעֲכָב עָלָיו כִּיוֹן שִׁמְמִילָא צָרִיךְ לִיזַהַר מִעֲשִׂיית דְּבָרִים צְנוּעִים מַחֲמַת בְּנֵי רִשּׁוֹת הַרְבִּים שֶׁהוֹלְכִים כֹּל הַזְּמַן. וְאֵין צָרִיף לֹאמֵר בְּנֵי רִשּׁוֹת תְּרַבִּים שְׂאִינִם יָכוֹלִים לַעֲכָב עָלָיו. הֵיָה לוֹ פֶתַח גָּדוֹל בְּחֶצֶר [לֹא קֵאִי עַל דְּבָרֵי הַמַּחֲבֵר שְׂרַה"ר בְּאַמְצַע], יָכוֹל לַעֲשׂוֹת שֶׁם פֶתַח קָטָן, אֲבָל לֹא יִכּוֹל לְפִתּוֹחַ פֶתַח בְּמִקּוֹם אֶחָד דְּע"ז לֹא הוֹחֵזק^כ (טור וז"מ יוסף ג"ס הרמז"ס).

טו אייר

ה אֶחָד מִהַשְּׂתַפְּיִים בְּחֶצֶר שְׁתַּיָּה לוֹ פֶתַח פְּתוּחַ לְחֶצֶר, וְהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי דְלִתּוֹת, וְרֵצָה לַעֲשׂוֹתָם דְלִת אֶחָת, יֵשׁ מִי שְׂאֹמֵר, שְׂאִינִם יָכוֹלִים לַעֲכָב עָלָיו, אֵף עַל פִּי שְׂכַעַת שִׁיְהִיָה רַק פֶתַח אֶחָד נִפְתָּח כְּלוֹ תְמִיד כֹּל פֶּעַם שֶׁהוּא פּוֹתְחוֹ, נִפְתַּח כּוֹלוֹ מִה שְׂאִין בֶּן שְׁתַּיָּה בְּשִׁתִּי

כ. ומה דיכול להרחיבו רק כשהיה כבר פתח, לכן יכול לשנותו, אבל אם לא היה פתח כלל אלא היה פרוץ, וכעת רוצה לבנות כותל עם חלון או פתח, יכול למנוע ממנו, דע"ז מזיקו יותר גם כשהיה בביתו, משא"כ כשהכל פתוח הוא מזיקו רק כשהוא בחצר וכדלעיל תחילת סעיף ג'.

דלתות שכשהיה פותח דלת, היה נפתח רק אחד משניהם, ולא שניהם יחד, מ"מ אין יכולים למחות בו. הגה: אבל היה לו שני פתחים של שני שני אמות, לא יוכל לעשות פתח אחד של ארבע אמות דבפתח גדול הראייה שולטת יותר, וגם התשמיש מצוי בו יותר משא"כ בשני פתחים קטנים²². (גמרא פרק חזקת).

ו מי שבא לפתח חלון לחצר חברו, בין חלון גדולה בין חלון קטנה, בין למעלה מד' אמות בין למטה מד' אמות, בעל החצר מעכב עליו, שהרי אומר תזיק לי בראייה, ואף על פי שהיא החלון גבוהה מד' אמות, ואין יכול לראות דרך החלון, מ"מ מוחה בו, בטענה שמתעלה בסלם ותרצה דרך החלון²³.

טז אייר

ז הרי שפתח חלון לחצר חברו ומחל לו בעל החצר בפירוש, או אפילו רק שגלה דעתו שהניחו שמוחל לו בגזון שבא וסוּע עמו, או אפילו רק שרדע הנזק ולא ערער, הרי זה החזיק בחלון²⁴, ואינו יכול אחר כך לחזור ולערער עליו לסתם. הגה: פן ראוי להורות, מאחר ששכבר החזיק זה בחלון לרמב"ם החזיק מיד ולהרא"ש אחר ג' שנים עם טענה. אף על פי שרבים חולקים וסבירא להו דאין חזקה מהני בהזק ראיה משום שהיו נזק גדול, ויכול לומר סבור הייתי שאוכל לעמוד בזה וכעת איני עומד בזה. ואפלו למאן דאמר יש לו חזקה, הינו לגופו של חלון דמחמת שהחזיק בחלון לא יוכל בעל החצר לסתמו או למחות בו שיסתום, אבל הוא עצמו אסור לעמוד בחלון ולראות בחצר חברו, כד' שלא יזיקנו בראייה, ובה' אסורא קא עביד ולא מהני לה חזקה דכיון שיש איסור להסתכל לרשות חברו ולהזיקו בראייתו, לא מהני חזקה לעבור איסור, וזה יוכל בעל החצר למחות בו שלא יעמוד ויסתכל עליו (צ"ט)

כג. הש"ך והט"ז חולקין ע"ז, וס"ל דגם בכה"ג אין יכול למונעו. כד. רק בחלון שבבית, דהדרך להניח כסא ולטפס עליו, שייך טענה זו, אבל כשפותח חלון בחצר בכותל שבינו לבין חברו, אם הוא למעלה מד' אמות אין יכול למונעו, דאין דרך להניח כסא ליד כותל שבחצר [נתיבות]. כה. השו"ע לשיטתו דא"צ ג' שנים וטענה, ולשיטת הרא"ש דבעינן ג"ש וטענה, בשתק או בסייע לא מהני בלי ג"ש וטענה, אבל במחל בפירוש מודה דמהני מיד וכמו שמבואר לקמן סימן קנ"ה סעי' ל"ו [סמ"ע].

יוסף ג'סס הרש"ט (א). אָבֵל כָּל זְמַן שְׁאִין לוֹ חֲזָקָה יוּכַל לְעָרֵר עָלָיו וְצָרִיךְ בעל החלון עצמו לְסַתְּמוֹ, אִף עַל פִּי שְׁעֵכֶשֶׁיוּ אִין צָרִיךְ לְבָנוֹת בְּצַדוֹ מ"מ יכול למחות בו מחמת הטענה שמא יסתכל ויזיקנו בראייתו. וְאִי בְּעֵינַי חֲזָקָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים וטענה, או מחזיק לאלתר ואפי' בלי טענה, יֵשׁ בוֹ מַחְלָקָה, וְכִמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל סִימָן קנ"ג סעיף ב' לְעֵנַן זִיזִין וְשָׂאָר דְּבָרִים פְּיֻצָּא בו, וְעֵינַן לְקַמְן סִימָן קנ"ה סעיף ל"ה].

ח בְּמַה דְּבָרִים אָמֹרִים שִׁישׁ חֲזָקָה לְהִזְק רְאִיתָ, בְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה, בְּגוֹן פּוֹתֶה חֲלוֹן עַל חֲצַר חֲבֵרוֹ כִּיּוֹן שַׁעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה גְמוּר וְהַשְׁנִי רָאָה וּשְׂתָק, נִחְשָׁב לְחֻזְקָה. אָבֵל חֲצַר הַשְּׂתָפוּן, אִף עַל פִּי שְׁעֵמְדוֹ שָׁנִים רַבּוֹת בְּלֹא מַחְצָה וּמִמִּילָא הִזִּיקוּ בְּרֵאִיתוֹ, מ"מ בֵּינָן דְּמִמִּילָא בְּלֹא עֲשׂוֹת שׁוּם מַעֲשֶׂה הֵם מוֹזִיקִים זֶה אֶת זֶה בְּרֵאִיתָ, אִין לְהֵם חֲזָקָהי [אא"כ יש עדים שמחלו בפירוש זה לזה על ההיזק ראייה] וְכַשִּׁירְצָה הָאֶחָד שִׁפְסִיק לְהִזִּיקוּ בְּרֵאִיתוֹ כּוֹפִים זֶה אֶת זֶה לְעֲשׂוֹת מַחְצָה.

יד אייר

ט הַרִי שֶׁפְּתַח חֲלוֹן לְחֲצַר חֲבֵרוֹ וַיִּדַע בְּעַל הַחֲצַר וְלֹא עָרַר עֵינָיו הַחֲזִיק בּוֹכּוֹת פְּתִיחַת הַחֲלוֹן, וְנִפְלַ הַפְּתֵל שֶׁחֲחֲלוֹן בו, לֹא הִפְסִיד זְכוּתוֹ, וּבְשִׁיבְנָה הַפְּתֵל יִחְוִיר בו חֲחֲלוֹן כִּי הַחֲזָקָה הִיא לֹא בַחֲלוֹן, אֵלּא בַחֲצַר חֲבֵרוֹ, שֶׁהַחֲזִיק בּוֹכּוֹת שִׁיכּוּל לְהַנּוֹת מֵאוִיר הַחֲצַר, וְכִיּוֹן שֶׁהַחֲצַר לֹא נִפְלָה, נִשְׂאָרָה הַחֲזָקָה.

י בִּיצַד רֵינּוֹ שֶׁל חֲלוֹן זֶה שֶׁחֲנִיחַ לְפַתְחָה הֵיינו לַעֲנִין מֵהַחֲזִיק בַחֲלוֹן, אִם גּוֹדֵל הַחֲלוֹן בְּשִׁיעוּר שְׂרָאֲשׁוֹ שֶׁל אָדָם יְכוּל לְפָנֵם מִמְּנָה אִף שֶׁהוּא לַמַּעֲלָה מִד' אֲמוֹת, כִּיּוֹן שֶׁזֶה שִׁיעוּר חֲשׁוּב, או שֶׁחֲתִיתָה לְמִטָּה מֵאַרְבַּע אֲמוֹת וְיִכּוּל לְהִזִּיקוּ בְּרֵאִיתוֹ, וְלִכֵּן בְּאוֹפֵן זֶה אִף עַל פִּי שְׁאִין רֵאֲשׁוֹ נִכְנֵם מִמְּנָה, הַחֲזִיק לַעֲנִין שְׁאִין בְּעַל הַחֲצַר יְכוּל לְבָנוֹת בְּנִגְדָה או מְצַדִּין,

כו. בטור הביא בשם הרא"ש עוד טעמים דלא הוי חזקה, חדא דרק כשאחד מזיק ולא ניזק שייך חזקה, משא"כ כאן ששניהם מזיקים וניזוקים, לא שייך חזקה. ותו דבהיזק תדיר לא שייך חזקה כמו בקוטרא ובית הכסא שיכול לומר סבור הייתי שאני יכול לקבל. ונפ"מ לענין גג וחצר, דהוא רק מזיק ולא ניזק, אבל הוי היזק תמידי [סמ"ע וקצות], ודעת הנתיבות דבגג ל"ח היזק תמידי. ולטעם של השו"ע דהוי היזק דממילא לא החזיק.

אֵלָא אִם כֵּן הִרְחִיק אַרְבַּע אַמוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסְתִּיר לוֹ אֶת הָאוֹרָה הַנִּכְסֵת לַחֲלוֹן, כְּמוֹ שֵׁיתִבְאָר [בְּסֵעִיף כ"א]. הֵיטָה חֲלוֹן קִמְנָה שָׂאִין רֵאשׁוּ שָׁל אָדָם נִכְנָס מִמֶּנָּה, וְהֵיטָה לְמַעַלָּה מֵאַרְבַּע אַמוֹת שׁוֹה שִׁיעוֹר שָׂאִין בּוֹ חֲשִׁיבוֹת וְהוּא לְמַעַלָּה מִד' אַמוֹת, לִכֵּן לֹא הִיָּה עֲלָיו לְמַחוֹת בּוֹ, וּמִמִּילָא לֹא נִחְשָׁב חֻזְקָה, וְלִכֵּן בְּעַל הַחֶצֶר יִכּוֹל לְבָנוֹת בְּנִגְדָּה אוֹ מִצְדָּדִיָּה, שְׁחָרֵי בַעַל הַחֶצֶר מוֹעֵץ וְאוֹמֵר לֹא שִׁתְּקִי וְהִנְחִתִּיד לְפִתְחֵי אֵלָא מִפְּנֵי שֶׁחָיָא קִמְנָה וּנְבוּזָהּ וְזֶה לֹא אִמּוֹר לְהַפְרִיעַ לִי וְלִכֵּן שִׁתְּקִי, אֲבָל שִׁתְּחִיזִיק עָלַי עַד שֶׁאֲרִחִיק תְּבַנְּנִי, לֹא תִנְחַתִּי כִּי זֶה וְדָאֵי הַפֶּסֶד עֲבוּרֵי, וְע"ז לֹא חִלָּה שִׁתִּיקֵתִי. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים שֶׁאִם שִׁיעוּרָה פְּחוֹת מִכְדֵי כְּנִיסַת רֵאשׁוּ לֹא הוּי חֻזְקָה, בְּשִׁפְתָּתָהּ לְתַשְׁמִישׁ אוֹ כְּדֵי שְׂיִכְנָס בָּהּ הַרוּחַ, אֲבָל אִם פְּתַחָהּ לְאוֹרָה, אִפְלוּ הֵיטָה קִמְנָה בְּיוֹתֵר [וּנְבוּזָהּ] בְּיוֹתֵר, כִּיֹּן שֶׁאִפִּילוּ חֲלוֹן קִטֵּן רֵאשׁוּ לְאוֹרָה, הוֹאִיל וְלֹא עָרְעַר, הַחֻזִּיק, וְאִין בְּעַל הַחֶצֶר יִכּוֹל לְבָנוֹת בְּנִגְדָּה אוֹ מִצְדָּדִיָּה עַד שֶׁיִּרְחִיק אַרְבַּע אַמוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְּסִיל עָלָיו, שְׁחָרֵי מַחֲל לֹא עַל הָאוֹרָה. וְיִבְעִינָן אֵיזָה חֲלוֹן עֲשׂוּי לְאוֹרָה אוֹ לְתַשְׁמִישׁ, לַעֲנִין אִם הַחֻזִּיק אוֹ לֹא, תְּלוּי בְּעִינֵי הַדָּן וְלִפֵּי עֵנֵן הַחֲלוֹן (טוֹר וְזִמָּה יוֹסֵף זַסֵּס הַרְשָׁב"ה).

יח אייר

יֵא יֵשׁ אוֹמְרִים דְּהָא דִּישׁ חֻזְקָה לְחֲלוֹן כֹּל חֲלוֹן לְפִי עֵינֵינוּ וְכֵנ"ל, דְּוָקֵא בְּשִׁישׁ לָהּ צִוְרַת הַפְּתַח מִסְגֵּרַת מַעֵץ אוֹ מֵאֲבָן מְלַמְעֵלָה וּמִן הַצַּדִּים בְּלִי מִסְגֵּרַת לְמַטָּה אוֹ מִלְּפָנַי מִסְגֵּרַת מִכֵּל ד' צַדָּדִין, דְּבָלְאוּ הָבִי לֹא הָיוּ אֵלָא בְּחֹזֵר שְׁחָרְדוּהוּ עַבְבָּרִים שׁוּדָאֵי אִין לוֹ חֻזְקָה, וּבְחֲלוֹן קִטֵּן לֹא נִחְשָׁב שֶׁהוּא עֲשָׂה אֶת הַחֲלוֹן, וְלִכֵּן לֹא הוּי חֻזְקָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּבַחֲלוֹן הַעֲשׂוּי לְאוֹרָה שִׁשְׁעוּרוֹ בְּכֹל שֶׁהוּא וְלֹא שִׁיךְ כ"כ מִסְגֵּרַת, הַכֵּל לְפִי עֵנֵן בְּנֵי הַמְדִּינָה (זִימָה יוֹסֵף זַסֵּס הַרְשָׁב"ה), וְכֵן נִרְאֶה לִי.

יב וְכֵן מִי שֶׁהֵיטָה לוֹ חֲלוֹן מְחֻזָּקֵת וְע"ז אִסוּר לְחַבֵּירוֹ לְבָנוֹת כִּנְגֵדוֹ וְלִסְתָּמוֹ אֹרוֹ, וְכֵן חִבְרוּ וּבָנָה בְּנִגְדָּה אוֹ מִצְדָּדִיָּה בְּלֹא תְּרַחֲקָה אוֹ סְתָמָה לְגַמְרֵי, וְשִׁתְּקַ בְּעַל הַחֲלוֹן, אִינוּ יִכּוֹל לְחֹזֵר וְלַעֲרַעַר לְפִתְחֵי הַחֲלוֹן אוֹ לְתַרְחִיק תְּבַנְּנִי, שְׂבִינָן שֶׁשִׁתְּקַ מַחֲל עַל זְכוּתוֹ, שָׂאִין

אדם עשוי שסותמים אורו בפניו ושותק, אלא אם בן מחלבה, הגה: ומיד הוי מחילה אע"פ ששיטת הרמ"א תמיד שצריך ג' שנים, כאן מחמת סברה זו הוי חזקה מיד. ויש אומרים שעכ"פ צריך טענה, שאם בעל החלון יש לו שטר או ראיה על החלון, צריך שיטען זה בעל החצר שקנאו שקנה ממנו זכות לסתום את חלונו וסתמתו [בפניו] הוא ראיה לדבריו, ואם אין לו לבעל החלון ראיה על החלון אלא החזקה שהחזיק לבד ובעל החצר שתק, אין זה בעל החצר צריך טענה אחרת, רק שיאמר שהחזקתו טעות היתה דאניה חזקה כלל כיון שצריך טענה ואין לו טענה (טור נ"ט ו"ה ו"ה ט). וכל זה כשסתם בעל החצר ושתק בעל החלון, אבל כשבעל החלון בעצמו סתם חלונו, לא הוי מחילה במה שסתמו לפי צדו שעה דעתו לחזור ולפותחו, אלא אם פרץ פצימי מסגרת החלון, שעיי"ו נכר שאינו רוצה לפתחו עוד, או שבנה בנין גמור לפניו וכיוצא בזה שעשה מעשה גמור המוכיח שמוותר על חלונו (מרדכי פ"ק דצ"ג). ואם בעל החלון אומר אני סתמתי ולא הוי מחילה, ובעל החצר אומר שהוא סתמו והוי מחילה, בעל החלון נקרא מחזק כיון שעד כעת ודאי שהיה לו זכות על החלון, והספק האם השתנה משהו, וממילא על בעל החצר להביא ראיה (צ"ח יוסף נ"ט ו"ה ר"ע). ועין לקמן [בסעיף כ' וי] סימן קנ"ה סעיף ל"ה בכל חזקת נזיקין אם מחזיק מיד או בעיני ג' שנים וטענה.

יט אייר

יג מי שהיו חלונות למטה בביתו ואסור לחברו לסתום חלונותיו, וברא חברו לבנות בפניהם, ואמר לה אני אפתח לה חלונות אחרות בביתו זה למעלה מאלו ולא יחסר משימושך כלום, הרי זה מעבב עליו, והטעם שיכול לעכב עליו ולא נחשב מידת סדום, כי אומר לו בעת שתפתח החלונות תרעיד הבית ותקלקל אותה, ואפלו אומר אני אסתור כל הבית ואבנה אותו לה חדש ואעשה בו חלונות למעלה ובנתיים אשכור לה בית שתדור בו עד שאבנה, מ"מ יכול לעכב עליו, שאומר לו אין רצוני שאטרח במקום למקום, אפלו אינו

כה. אע"פ שלשית המחבר בכל חזקת תשישים ונזיקין הוי חזקה מיד, מ"מ בעיני קצת זמן בכדי שיכיר הניזק בנזקו, משא"כ בסתימת חלון 'מיד' הוי חזקה, דאין אדם רואה סותמים חלונו ושותק [קצות].

מִשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ בְּבֵית זֶה אֵלֶּא בַעֲצִים אַע"פ שֶׁהוּא רַק מִטְרָחָא מוֹעֲטַת לְהַעבִירָם מִמָּקוֹם לְמָקוֹם. לְפִיכָךְ כּוּון שְׁכַל זְכוּת עֵיכוּבוֹ רַק כְּשִׁישׁ טַעַם לְסִירוּבוֹ, לִכֵּן אִם לֹא הָיָה שָׁם מִטְרָח בְּלָל, וְאִינוּ צָרִיךְ לְפִנּוּת, אִינוּ יָכוֹל לְעַכֵּב עָלָיו דְּכוּפִין עַל מִידַת סְדוּם. אֲבָל בְּעַל הַחֲלוּנוֹת שֶׁרָצָה לְשַׁנּוֹת מְקוֹם חֲלוּנוֹת, בֵּין שְׂרוּצָה לְשַׁנּוֹת וּלְפִתּוּחַ יוֹתֵר לְמַעְלָה בֵּין שְׂרוּצָה לְשַׁנּוֹת וּלְפִתּוּחַ יוֹתֵר לְמַטָּה, אֶפְלוּ הָיְתָה גְדוּלָּה וְאָמַר אֶפְתַּח אַחֲרַי בְּמָקוֹם אַחֵר קָמְנָה יוֹתֵר וְאָסַתֶּם זוּ, בְּעַל הַחֲצֵר מְעַכֵּב עָלָיו כִּי טוֹעַן שַׁע"י הַשִּׁינוּי נִיּוּק יוֹתֵר [א"א כֵּן אֵין לוֹ שׁוּם טַעֲנָה], וְכֵן אִינוּ יָכוֹל לְהַרְחִיב בְּחֲלוֹן כָּל שְׁהוּא כִּי עִי"ז יָכוֹל לְהִזְיֵק יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהַחֲזִיק. הַגֵּה: כְּתֹל שְׁבִין רְאוּבֵן לְשִׁמְעוֹן, וְהַכְּתֹל שֶׁל אֶחָד מֵהֶן שַׁע"פ שְׂרָאוּבֵן הָיָה יָכוֹל לְתַבּוּעַ מִשְׁמַעוֹן שִׁישְׁתַּתֵּף עִמּוֹ בְּבִנְיַת הַכּוֹתֵל, מ"מ בְּנֵאָה הַכֵּל עַל חֲשׁוּבוֹ, יָכוֹל לְסַתֵּר כְּשִׁישׁ לֹא סִיבָה דַּל"ה הוּי מִידַת סְדוּם, [וְאַחֲרַי שִׁיתּוֹר, יוֹכַל לְתַבּוּעַ אֶת חֲבִירוֹ שִׁיבְנוּהוּ עַל חֲשׁוֹן וְשִׁטַּח שֶׁל שְׁנֵיהֶם], וְאִין חֲבֵרוֹ יָכוֹל לְעַכֵּב בְּטַעֲנָה שֶׁהַחֲזִיק שֶׁהַמָּקוֹם יֵהִיָּה גְדוּר ע"י כּוֹתֵלוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ (מִרְדְּכִי רִישׁ ג"ב).

יֵד הַכָּא לְפִתּוּחַ רֵאשׁוֹן בְּעָלְיָה שֶׁבְּנִגְדַּי עָלִיתַי חֲבֵרוֹ בְּבִנְיַן מוֹל בְּנִין אִו זֶה אֲצֵל זֶה, לְהַרְבֵּ רַבְּנֵי יוֹנָה, אִינוּ יָכוֹל לְפִתּוּחַ אֵלֶּא עַד חֲצִי עָלִיתַי, כִּדִּי שִׁישְׁאֵר הַשְּׂאֵר לְכַשְׁנִגְדֵי דַע"פ שְׁבוּזֵם שֶׁבְנוּ הָיָה הָאוִיר הַפֶּקֶר, מ"מ עָלִיו לְהַשְׂאִיר אֶת הָאֲפִשְׂרוֹת גַּם לְשֵׁנִי שִׁיכֹל אַח"כ לְפִתּוּחַ חֲלוֹן, בְּאוּפֵן שְׁכַל אֶחָד לֹא יוּיֵק אֶת הַשְּׁנֵי בְּרֵאִיִּתּוֹ. וְלְהַרְא"שׁ וְלְהַרְשֵׁב"א, אִין יָכוֹל חֲבֵרוֹ לְעַכֵּב עָלָיו וְלִזְמַר הַיּוֹם אִו לְמַחֵר אֶפְתַּח וְתַעַכֵּב עָלַי בְּטַעֲנָה שְׂאֵנִי מוּיֵקֵר, וְלִכֵּן דוֹרֵשׁ שִׁיפְתַּח רַק עַד חֲצִי, אִין לֹא זְכוּת לְטַעוֹן כֵּךְ, מִשׁוּם שֶׁרְשׁוֹת הַרְבִּים הַפֶּקֶר הוּא, וְהַרְאשׁוֹן שֶׁפְּתַח הָיָה בְּזוּזָה מְהַפְּקֵר לְעִנְיַן שִׁיכֹל לְמַנוּעַ מֵהַשְּׁנֵי שְׁלֵא יִפְתַּח חֲלוֹן וְיִיקָהוּ בְּרֵאִיִּתּוֹ, אֲבָל הַשְּׁנֵי יָכוֹל לְבַנוֹת כְּגַדּוֹ וְלַהֲסַתִּיר לוֹ אֶת הָאוֹר, דְּלַעֲנִין זֶה לֹא מֵהֵנִי חֻקְתּוֹ.

כ אייר

מִן בְּסוּף הַסַּעִיף הַקּוֹדֵם הוּבָא דַעַת הַרְא"שׁ וְהַרְשֵׁב"א שֶׁהַפּוֹתַח הַרְאשׁוֹן זוֹכֵה מִן הַהַפְּקֵר וְאִין הַשְּׁנֵי יָכוֹל אַח"כ לְסוֹתְרוֹ, וְזֶה בֵּין אִם בּוֹנֵה כְּגַדּוֹ וּבֵין אִם הַבְּנִין בְּצִידוֹ וְרוּצָה לְהַפְּרִיעַ לְחֲלוֹנוֹ, וְזֶה שֶׁכְּתֹב הַשׁוּ"ע: וְהֵנִי מְלִי בְּמָקוֹם שְׂאִין אֲדָם רְשָׁאִי לְהוֹצִיא וְיִזִּין וְגוֹזְזֵמְרָאוֹת מַעְלִיתוֹ לְרְשׁוֹת הַרְבִּים שְׂאִין צוֹרֵת הַהֲנַהֲגָה שׁוֹכּוֹת לְפִתּוּחַ, אֲלֵא כֵּל כּוּחוֹ הוּא רַק מַחֲמַת שׁוֹכָה מִן הַהַפְּקֵר,

לכן אם הראשון זכה אין השני יכול למונעו. **אָבֵל בְּמָקוֹם שֶׁרָשָׂא לְהוֹצִיאָם** כשזה לא מפריע לשני, **לֹא הָיָה הָאוֹר שֶׁלִּפְנֵי עֲלִיתוֹ הַפֶּקֶד, אֲלֵא הָיָה בְּחֶצֶר הַשְּׁתַּפְּיִן** שרשאי לפתוח כי כך הנהגת השותפים, ולכן **בְּשִׁפְתַּח זֶה חִלּוֹנוֹ בְּנֶגֶד אוֹר שֶׁלִּפְנֵי עֲלִיתוֹ שֶׁבְּנֶגְדוֹ שֶׁלֹּא בְּדִין פֶּתַח, בֵּינָן שְׁנֵים הָאֶחָד יָכוֹל לְהוֹצִיא בְּנִינּוֹ לְרִשּׁוֹת תְּרַבִּים** ולכן הראשון לא החזיק ורשאי השני אח"כ לבנות ולהפריע לחלון שבנה הראשון.

מִזֶּה דַעַת הָרֹא"ש, שֶׁהַפֶּתַח חִלּוֹן לְרִשּׁוֹת חֵבֵרוֹ לְמָקוֹם שֶׁעָבְשׂוּ אִינוֹ מוֹיָקוֹ בְּחֻזֶק רְאִיָּה בְּגַלל שִׁכְעַת אִין לֹו בֵּית כְּנֶגֶד חִלּוֹן זֶה, אִין שֶׁכְּנֹו יָכוֹל לְעַכֵּב עָלָיו בְּמַעֲנַת שְׁהִיּוֹם אוֹ לְמַחֵר יָבֵנָה הוּא יִרְצֵה לְבִנוֹת אֵת הַמָּקוֹם הַהוּא שְׁמוֹל חִלּוֹנוֹ שֶׁל זֶה וְנִזְיָקָנוּ זֶה מִחִלּוֹן זֶה בְּחֻזֶק רְאִיָּה וְיִמְנַע מִמֶּנּוּ לְבִנוֹת בְּטַעַנַת חֻזְקָה, וְטַעַם הָרֹא"ש שֶׁאִין יָכוֹל לְמוֹנְעוֹ מִפְּנֵי שִׁפְיִין שֶׁעָבְשׂוּ אִינוֹ מוֹיָקוֹ אִינוֹ יָכוֹל לְעַכֵּב עָלָיו, דִּוְהָ נִחְנֶה וְזֶה אִינוֹ חֶסֶד הוּא וְכוּפִין עַל מִידַת סְדוּם, וְכֵינָן שְׂאִינוֹ יָכוֹל לְעַכֵּב עָלָיו מִמִּילָא אִין לֹו חֻזְקָה דְכָל מֵהוּתָה שֶׁל חֻזְקָה מְדֵלָא מִיחָה בּוֹ, ש"מ מִחֵל לּוֹ, וְכֵינָן שֶׁאִין לּוֹ זְכוּת לְעַכֵּב בְּעֵדוֹ, מִמִּילָא לֹא חֹשֵׁב חֻזְקָה, וְכַשִּׁיבְנָה הָלָה יִכְפְּנוּ יָכוֹל לְכּוּפּוֹ לְסַתְּמֹו לְסַתְּמוֹ חִלּוֹנוֹ כְּדִי שֶׁלֹּא וְיִזְיָקָנוּ בְּחֻזֶק רְאִיָּה, וְכֵן יָכוֹל לְבָנוֹת בְּנֶגֶד אוֹתוֹ חִלּוֹן בְּלֹא תְּרַחֲקָה כֵּינָן שֶׁאִין לּוֹ שׁוּם חֻזְקָה בְּחִלּוֹנוֹ. וְעַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה פֶּסֶק בְּרֵאוּבֵן שֶׁהוֹצִיא בְּלִיטַת עֲלִיתוֹ לְחוּץ וּפֶתַח בּוֹ חִלּוֹן, וְלִסּוּף נִמְלָךְ שֶׁמַּעֲזָן שֶׁכְּנֹו שֶׁבְּנֶגְדוֹ לְהוֹצִיא גַם הוּא בְּלִיטַת עֲלִיתוֹ, וְטוֹעֵן רְאוּבֵן שֶׁרַחֲקִי בְּנִינּוֹ מִבְּנֶגֶד חִלּוֹנוֹ, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאָפִיל עָלָיו, וּפֶסֶק שֶׁהֲדִין עִם שֶׁמַּעֲזָן שֶׁאִין רְאוּבֵן יָכוֹל לְמוֹנְעוֹ, מִפְּנֵי שִׁפְיִין שֶׁמִּנְהַג הַמָּקוֹם שֶׁרָשָׂא לְהוֹצִיא וְזִיּוֹן וְזִיּוּן מֵרְאוּבֵן לְרִשּׁוֹת תְּרַבִּים, שֶׁאוֹר הַרֶה"ר מִיוֹעֵד לְכוֹלֵם לְהוֹצִיא עֲלֵיהֶם לְרֶה"ר, וְאִין עֲדִיפוֹת לְאֶחָד יוֹתֵר מֵהַשְּׁנֵי, וְלִכֵּן הָיָה בְּחֶצֶר הַשְּׁתַּפְּיִן דַּל"כ הָרִי זֶכֶה הָרֵאוּשׁוֹן מִן הַחֶפְקֵר וְאִין שֶׁמַּעֲזָן יָכוֹל אַח"כ לְהַאֲפִיל עָלָיו וְכִמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסַעֲפֵי הַקּוֹדֵם, וְכַשִּׁפְתַּח רְאוּבֵן חִלּוֹנוֹ בְּנֶגֶד הָאוֹר שֶׁל עֲלִיתוֹ שֶׁמַּעֲזָן שֶׁלֹּא בְּדִין פֶּתַח הֵינּוּ שֶׁלֹּא זֶכֶה בְּאוֹר זֶה יוֹתֵר מִשֶׁמַּעֲזָן בֵּינָן שְׁנֵים שֶׁמַּעֲזָן הָיָה יָכוֹל לְהוֹצִיא בְּנִינּוֹ, וְעַד עַתָּה לֹא הָיָה שֶׁמַּעֲזָן מְקַפֵּיד כִּי לֹא הָיָה מוֹיָק לּוֹ, וְלִכֵּן לֹא הָיָה יָכוֹל לְמַחֹות כְּדוֹ, הַלְּכָה, אִין חֻזְקָה לְרְאוּבֵן, וְיָכוֹל שֶׁמַּעֲזָן לְבָנוֹת בְּנֶגֶד חִלּוֹנוֹ. וְטַעַם זֶה פֶּסֶק בְּרֵאוּבֵן שֶׁבָּא לְפֶתַח חִלּוֹן לְחֶרְפַּת שֶׁמַּעֲזָן שֶׁאִינוֹ גֵר בַּה כְּעַת אִינוֹ יָכוֹל לְמַחֹות בּוֹ, בֵּינָן שְׂאִינוֹ מוֹיָקוֹ, וְכֵינָן שְׂאִינוֹ יָכוֹל לְמַחֹות בּוֹ אִין לֹו חֻזְקָה,

לפיכך, אם נמצא חלון פתוח להרבה אין לו חזקה, אם לא שכיבא
עדים שהחזיק בו עוד קודם שנעשה הרבה. ואדם שיש לו חלון
פתוח לרשות חברו והחזיק בו ונתרב רשותו של חברו, טוב הוא
שיועמיד עדים שהחזיק בחלון זה קודם שנחרב המקום, ויכתב
עדותם להיות בידו לראיה כדי שחבירו לא יטען שאין לו חזקה על חלונו
כי זה היה פתוח לחורבה. ומטעם זה פסק בגנים שהם מקבים רעפים
ואין עליהם תשמיש כי אין דרך להשתמש על גבי גג רעפים, שכיבול
לפתח עליו חלון שאם יש לו בנין סמוך לגג זה, יכול לפתוח חלון לכיוון
הגג, כיון שכעת אין מויקו כלום, ואם אחר זמן יפתח זה את נגו וזעת
יכול לראות מאותו חלון להצטר, בופהו לסתמו כיון שלא החזיק
בחלונו מחמת שלא היה יכול למחות בו. הלכה, חלון הפתוח להצטר חברו
ויכול לראות מחלון זה להצטר חברו, והחזיק בחלון זה והוא במקום גבוה
שאפשר לבנות תחתיו, ובא חברו לבנות תחתיו ולעשות על הפנין
נג של רעפים, וע"י אותו הפנין יהיה מונעו מלהסתכל בהצטר אבל
לא יאפיל עליו ויוכל להמשיך להשתמש בחלון, מ"מ יכול בעל החלון
למחות בידו מלעשות הפנין והנג, כי יאמר לו היום או למחר
תסתר הפנין שלך ותכפני לסתם חלוני, כי תאמר אין לך חזקה
כי היה פתוח על נגי, ואני לא אוכל למצוא עדים שהחזיקתי בו
בעוד שהייתי יכול להסתכל בהצטר. אבל תרשב"א כתב, שראובן
הבא לפתח חלון על הצטר שמעון במקום שאינו מויקו עכשיו בתוק
ראיה, ושמעון טוען שהוא יבנה בשלו היום או למחר ואז יויקנו
בראיה, שהדין עם שמעון לעכב על ידו אע"פ שכעת לא מויקו כלל,
דלא בעי למיקם בהרה למחר בדינא ודינא משום שאינו רוצה להגיע
למצב שיצטרך לתובעו לכ"ד שיסתום חלונו בשכיבא לבנות. ואפלו אם
רצה בעל החלון לכתב לו שטר הודאה בכך שאין לו בחלון זה שום
חזקה, מ"מ אין שומעין לו, דנמצא זה בעל הצטר צריך להיות שומר
שוכרו מהעכברים ואם יאבד לו השטר, יחזיק בעל החלון בחלונו. וכן
דעת תראב"ה, ולזה הסכים תריב"ש, וכתב שכן דעת הרבה
מהאחרונים, וכן דעת תרפינו יונה ותרמב"ן [ולשיטת רבינו יונה
והריב"ש כיון שיכול למחות, אם לא מיחה בו, החזיק בעל החלון, אולם בפרט
זה הרמב"ן חולק וכדלהלן], והכי נקמין. ובמקום שיש מנהג הולכין אחר
המנהג (ריב"ש סימן תע"ט), ומיהו כתב תרמב"ן, שנראה לו שאע"פ

שבירו למחות כדי שלא יצטרך לתובעו בב"ד, מ"מ אם לא מיחה בו אינו יכול להחזיק עליו, דיכול לטעון שלא מיחה בו הואיל ואינו מזיק עדין. הגה: ואפלו למאן דאמר הריב"ש ורבינו יונה הנ"ל דס"ל שיש לו חזקה הואיל והיה יכול למחות, הני מלי בפותח לרשות חברו כיון שבאופן זה זכותו למחות, ולכן חייב למחות כדי שלא יחזיק. אכל בפותח לרשות הרבים וכדומה, שאין בידו למחות כלל, לכלי עלמא לא הוי חזקה. ראובן שהיו לו חלונות בביתו נגד חצרו או גנתו של חברו וכתל ביניהן וממילא אין מזיקו בראייתו, ונפל הכתל ועל ידי זה ראובן רואה לרשות חברו ומזיקו, צריך לסתם חלונותיו, אף על פי שעשאם בהתר כיון שלא הוחזק בזכות להזיקו בראייתו, וכיוון שכעת מזיקו עליו למנוע הזיקו ולסתום חלונו. פן כתב הרא"ש בתישבה (הנילו הטור סכ"ג). מיהו, אם היה בית מפסיק בין חלונות החצירו של שמעון ובית זה היה גם כן של ראובן או של אחר שהיה רואה מאותו בית לרשות חברו וממילא היה ראובן או אחר רואהו ומזיקו דרך בית זה, ונפל הבית המפסיק ועל ידי פן רואהו ראובן מפני אחר, אין צריך לסתם חלונותיו אע"ג שחלון זה לא הוחזק, דמאי שנא [שרואין] מבית זה או מבית אחר (טור ס). מיהו מה שכתבנו שאפי' עשה בהיתר, אם כעת מזיקו צריך לסתום חלונו, יש חולקין וסבירא להו דהזק ראיה מקרי הזק דממילא ולא מזיק בידים, ומאחר שעשה את החלון בהתר, אע"פ שכעת מזיקו, אין חייב לסתום חלונו, אלא על הנזק להרחיק עצמו. ועין לקמן סימן קנ"ה מתי אמרינן על הנזק להרחיק את עצמו.

כא אייר

יו ראובן שפתיח חלון לחצר שתפין, והאחד מן השותפין איננו פה וממילא אין החזקה פועלת ביחס לחלקו, והתנה המחזיק עם זה שהוא פה ששני חלקיו הוא ושותפו בחצר אם יפל חלקו אצל ראובן בחלק שהחלון פתוח אליו לא יוכל למחות בו, אין תנאי זה כלום ולא מועיל חזקתו, כמו שאי אפשר למכור דבר שעדיין לא בא לרשותו, הכא נמי כל זמן שלא חלקו, אין חלק זה מתייחס כשייך לשותף הנמצא פה, דשותפין שחלקו כלקוחות הן וכ"ז שלא חלקו עדיין לא קנו חלק זה, וממילא אין יכול למחול או למכור לפתוח חלון לחלק זה.^כ

יח **רְאוּבֵן** יֵשׁ לוֹ בַּיִת אֶצֶל בֵּית שֵׁל גֹּי, וּפְתַח חֲלוֹן עַל שְׁפֹתוֹ לַצַּד
 נָגַו שֶׁל גֹּי, לְאַחַר יָמִים כַּמָּה שָׁנִים מִכֵּר הַגֹּי בֵּיתוֹ לְיִשְׂרָאֵל,
 וּבָא הַלּוֹקֵחַ לְהַנְבִּיחַ בֵּיתוֹ בְּעֵינָיו שְׁסוּתָם הַחֲלוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּמוֹעֵן
 רְאוּבֵן אֶתָּה מֵאֲפִיל עַל אֹזְרוֹת חֲלוֹנֵי וְאֵינְךָ רֹשֵׁא כִּיּוֹן שֶׁהַחֻזְקָתִי בּוֹ,
 אֵף עַל פִּי שֶׁהַלּוֹקֵחַ בָּא מִחֻמַּת גֹּי וּבְדִינֵי גוֹיִים אֵין חֻזְקָה לְחַלּוֹן, אֵלֹא
 כֹּל אֶחָד פּוֹתַח כְּשֶׁרוּצָה, וְכִשְׁבָּא חֲבִירוֹ לְבִנוֹת יוֹכֵל לְהַאֲפִיל עֲלוּי וּלְסַתּוֹם חֲלוֹנוֹ,
 מ"מ אֶסּוּר לוֹ לְסַתּוֹם בְּדִין יִשְׂרָאֵל עִם יִשְׂרָאֵל שְׁמוּעִיל חֻזְקָה וְאֶסּוּר
 לְסַתּוֹם חֲלוֹנוֹ, דְּלֹא אֲשַׁכְּחֵן דְּקָאֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִקּוּם גֹּי שְׁמַתִּיחִסִּים
 לְלוֹקֵחַ מֵהַגֹּי כְּמוֹ הַגֹּי עֲצָמוֹ אֶלְּא לְגִרְעִיתָא כְּגוֹן גֹּי שֶׁהַחֻזְקָה ג' שָׁנִים
 בְּקִרְקַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּמְכָרוֹ לְיִשְׂרָאֵל, כִּיּוֹן שֶׁהַגֹּי לֹא יוֹכֵל לְהַחֲזִיק עַל יִשְׂרָאֵל, כִּי
 יֵרֵא לְמַחֹת בּוֹ, אֵף הַלּוֹקֵחַ מֵהַגֹּי אֵין לוֹ חֻזְקָה כִּלְפֵי הַיִּשְׂרָאֵל. אֲבָל לְמַעֲלִיוֹתָא
 שִׁירְצָה לְחֻזֵּק לְיִשְׂרָאֵל, וְדֹאֵי שְׁלֹא מַהֲנִי מִמָּה שְׁבֵא מִכָּח גֹּי. הַגֵּס: וְיֵשׁ
 אוֹמְרִים דְּהוֹאִיל וְהַגֹּי הִיָּה יָכוֹל לְסַתְּמוֹ, וְכֵן כָּל כַּח זֹכוּתֵי הַגֹּי עַל פִּי דֵינֵיהֶם,
 הַלּוֹקֵחַ הֵבֵא מִפְּחוֹ יָכוֹל לְסַתְּמוֹ, וְכֵן כָּל כַּח זֹכוּתֵי הַגֹּי עַל פִּי דֵינֵיהֶם,
 יֵשׁ גַּם לְיִשְׂרָאֵל הֵבֵא מִפְּחוֹ, וְכֵן הַזֵּרוֹ מִהַר"ם וְהַר"ש, וְכֵן נִרְאֶה לִי
 לְהוֹרוֹת. וְכֵן שֶׁפֶן בְּמִקּוּם דְּאֶבָּא דִּינָא דְּמַלְכוּתָא, וְדֹאֵי דְּאֶזְלִינֵן בְּתַרְהָ.
 וְבִאֹפֶן זֶה שֶׁקֵּנָה קִרְקַע שְׁפֹתוֹחַ אֵלֶיהָ חֲלוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְאֵין לוֹ חֻזְקָה לְשִׁטְיָה
 זו, מ"מ צִרְיָה הַלּוֹקֵחַ לְהַזְהִיר שֶׁיַּחֲזִיק בְּקִרְקַע הַגֹּי וְעִי"ו יִקְנֶה אוֹתָהּ בַּחֻזְקָה
 קֶדֶם שֶׁיַּתֵּן לְגוֹי הַמַּעֲוֹת, כִּי אִם יַתֵּן לוֹ הַמַּעֲוֹת קֶדֶם הַחֻזְקָה, מִיָּד נִסְתַּלֵּק
 הַגֹּי וְהֵי בְּהַפְקֵר כִּי כִּשְׁהַגֹּי מִקְּבַל מַעֲוֹתָיו מִסְתַּלֵּק מִהַקִּרְקַע וּמִפְּקִירוֹ, אַע"פ
 שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל עֲדִיין לֹא קֵנָה בְּכַסְפָּה כִּי אֵין דַּעְתּוֹ לְקַנוֹת עַד שֶׁיִּקְבַּל מֵהַגֹּי גַם
 שֹׁטֵר רֵאִיָּה, וְכִיּוֹן שֶׁהַפְּקִירוֹ הַגֹּי וְהַיִּשְׂרָאֵל עֲדִיין לֹא זָכָה בּוֹ, מִמִּילָא כַּעַת
 זָכָה הַיִּשְׂרָאֵל הַשֵּׁנִי בְּחֲלוֹנוֹת אֵלּוֹ מֵהַפְּקֵר קוֹדֶם שֶׁיַּחֲזִיק הַיִּשְׂרָאֵל הַשֵּׁנִי
 וְשׁוּב לֹא יוֹכֵל לְמַחֹת בּוֹ אַחֲרֵי שֶׁיִּקְנֶה אֶת הַקִּרְקַע מֵהַגֹּי בְּשֹׁטֵר (מַרְדְּכִי
 פֶּרֶק חֻזְקָה). וְכֵן זֶה שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁאֵין חֻזְקָה בְּפּוֹתַח לְחַצֵּר הַגֹּי, מִיָּרִי שֶׁיִּדְוֶעַ
 שֶׁחֲצֵרוֹ שֶׁל גֹּי הִיָּה קֶדֶם לְחֲלוֹנוֹת שֶׁל זֶה וְלִכֵּן כְּשֶׁפֹּתַח חֲלוֹנוֹ לְחַצֵּר הַגֹּי
 אֵין לוֹ בּוֹ שׁוּם חֻזְקָה, אֲבָל אִם סָפַק אִם הַחֲלוֹנוֹת הֵיָּי קוֹדְמִין וְמִמִּילָא

השותפין, כשרק שותף אחד נמצא כאן, הני מילי שהחזקה מועילה שיהיה שותף
 עמו כמו כעת, אבל להחזיק לזמן של אחרי החלוקה, אין זה נחשב שישנו ברשותו
 כעת [סמ"ע].

הַחֲזִיק בְּשֵׁל הַפֶּקֶר, עַל הַלּוֹקַח הַבָּא לְסַתֵּם לְהַבְיֵא רְאִיָּה שֶׁבַעל הַחֲלוֹן לֹא הַחֲזִיק, כִּיּוֹן שֶׁבַעל הַחֲלוֹן נִחְשָׁב מוּחֲזָק, וְהַמוּצִיא מִחֲבִירוֹ עֲלֵיו הָרֵאִיָּה (מִשׁוּבַּת רַמְבַּ"ן סִימָן י"ו). וְאִין חֲזָקָה מוּזְעֶלֶת נִגְדָּ גוֹי וְהַבָּא מִכַּחַו אֲפִילוֹ הַחֲזִיק ג' שָׁנִים, אֲלָא אִם בֶּן הַחֲזִיק בּוֹ ג' שָׁנִים בִּפְנֵי הַיִּשְׂרָאֵל לְאַחַר שֶׁלְּקַחְו מִן הַגּוֹי, (מִשׁוּבַּת רַסְנ"א) וְעִין לְקַמֵּן סִימָן קצ"ד סעי' ב' בְּדִין קוֹנֵה קַרְקַע מַגּוּי בַכֶּסֶף, שֶׁאִם לֹא הַחֲזִיק וּבֹא אַחַר זוֹכֵה בּוֹ, הֵרִי הוּא שֶׁל שָׁנִי, כִּין דִּנְחָשָׁב כַּהַפְקֵר.

כב אייר

יֵט רְאוּבֵן שֶׁהָיָה לוֹ בֵּית אֶצֶל חֲצָרוֹ שֶׁל גּוֹי וּפְתַח עֲלָיו חֲלוֹנוֹת אַע"פ שְׁמוּזִיק בְּרֵאִייתוֹ, כִּי בֶן דִּינִיָּהֶם שֶׁל גּוֹיִם שֶׁאֲפַשֵּׁר לִפְתּוֹחַ וְאִין יִכּוֹל לִמְחוֹת בּוֹ בְּטַעֲנַת הַיִּזְק רֵאִיָּה, וְעַתָּה מְכַבֵּר הַגּוֹי חֲצָרוֹ לְשִׁמְעוֹן, וְאָמַר שִׁמְעוֹן לְרְאוּבֵן סַתֵּם חֲלוֹנוֹתֶיךָ כִּי אַתָּה מוּזִיקֵנִי בְּרֵאִייתךָ, הַדִּין עִמּוֹ רֵאֵה בְּהַעֲרָה, וְאֶפְלוֹ טַעֲנֵן רְאוּבֵן שֶׁלְּקַח וְקוֹנֵה זְכוּת זוֹ מִהַגּוֹי הַהוּי טַעֲנָה בְּלִי חֲזָקָה, דְּכִיּוֹן שֶׁהַגּוֹי לֹא יִכּוֹל לִמְחוֹת, לֹא נִחְשָׁב לְחֲזָקָה. הַגֵּס: וְכַבֵּר נִתְבָּאָר בְּסַמְפּוֹרָה בְּסַעֲיָהּ הַקּוֹדֵם דִּישׁ חוֹלְקִין צ"ע דַּאֲדַרְבַּא בְּסַעֲיָהּ הַקּוֹדֵם דַּעַת הַרַמ"א דְּלֹא מַהֲנִי חֲזָקַת הַיִּשְׂרָאֵל, וְא"כ כֹּל שֶׁכֵּן שִׁיּוּכֵל הַלּוֹקַח לִמְחוֹת בּוֹ שִׁיסְתוּם חֲלוֹנוֹ [ש"ך]. וְהַנְּתִיבוֹת כְּתַב דְּכוּוֹנַת הַרַמ"א לְמַה שֶׁהַבְיֵא לְעִיל סוֹף סַעֲיָה ט"ז, דָּאִם פְּתַח בְּהִיתוֹ, שׁוּב אִין יִכּוֹל לְכּוּפּוֹ לְסַתוּם. רְאוּבֵן שֶׁהָיָה לוֹ בֵּית אֶצֶל גּוֹי וְהַגּוֹי פְּתַח לוֹ חֲלוֹנוֹת לְחֲצָרוֹ שֶׁל רְאוּבֵן, וְקָנָה שִׁמְעוֹן הַבֵּית מִן הַגּוֹי, וּבָא רְאוּבֵן לְסַתֵּם הַחֲלוֹנוֹת, וּמִרְאָה שֶׁטֵּר שֶׁכֵּן כְּתַב לוֹ הַגּוֹי שִׁיּוּכֵל לְסַתֵּמֵן כְּשִׁירְצָה, וְשִׁמְעוֹן אָמַר כִּי הַבֵּית שֶׁקָּנָה מִהַגּוֹי, וַיֵּשׁ בּוֹ חֲלוֹנוֹת הָיָה כְּבָר שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהוּא הַיִּשְׂרָאֵל הָרֵאשׁוֹן הַחֲזִיק בְּחֲלוֹנוֹת קוֹדֵם שֶׁמְכָרוֹ לְגוֹי וְלִכֵּן טוֹעֵן שֶׁאֲע"פ שֶׁעֲצַם פְּתִיחַת הַחֲלוֹן ע"י הַגּוֹי אִין בַּהּ מִשׁוּם חֲזָקָה, מ"מ טוֹעֵן שִׁישׁ לוֹ חֲזָקָה מִכַּח הַמוּכַר הָרֵאשׁוֹן שֶׁהַחֲזִיק בּוֹ כְּבַר ג' שָׁנִים, אִם מִכַּח הַכְּתַב שֶׁכְּתַב לוֹ הַגּוֹי לְרְאוּבֵן הָיָה צָרִיךְ הַגּוֹי לְסַתְמֵמוֹ בְּדִינֵיהֶם כִּי נִכְתַּב בְּאוֹפֵן שִׁישׁ תּוֹקֶף לְכַתִּיבָה זוֹ, אִו שֶׁכְּתוּב בְּשִׁטְרָה שֶׁמְרָאָה

ל. דְּבִרֵי הַשּׁו"ע צ"ב דְּהֵרִי בְּסַעֲיָהּ הַקּוֹדֵם כְּתַב דֵּהִיִּשְׂרָאֵל אִינוֹ רֵשָׁאִי לְבִנוֹת כִּנְגָדוֹ, וְא"כ כִּיצַד פֶּסֶק כִּאֵן דִּיכּוֹל לְחִיבּוֹ לְסַתוּם חֲלוֹנוֹ. וּי"ל דְּבַסְעִי י"ח אִיירֵי שֶׁאִין הַיִּזְק רֵאִיָּה לְלוֹקַח דְּהֵרִי פְתַח לִגַּג שֶׁאִין שֵׁם תְּשִׁמִּישִׁים, רַק יֵשׁ גֵּרַם הַיִּזְק שְׂרוּצָה לְבִנוֹת וְלַהַגְבִּיָּה בֵיתוֹ, לְעַנּוּן זֶה לֹא אֲמַרִּינֵן שְׁקִיבֵל זְכוּתוֹ שֶׁל הַגּוֹי שִׁיּוּכֵל לִמְחוֹת בְּמַחְזִיק, אִלֵּא מִהֲנִי חֲזָקָתוֹ. מִשֶּׁא"כ כִּאֵן שְׁמִזִּיקוֹ כַּעַת בְּרֵאִייתוֹ, וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא הַחֲזִיק כְּלַפִּי הַגּוֹי, מִמִּילָא יִכּוֹל הַלּוֹקַח לְזַמְרֵן לּוֹ אֵל תּוֹזִיקֵנִי יוֹתֵר [סמ"ע].

ראובן שהגוי מודה בזה ש'אין לו חזקה בחלונות, פי נעשו שלא בדין או בדרך שאלה וכיון שנכתב בדרך הודאה המועילה בדינו, מהני אף שלא מועיל בדיניהם, ולכן שמעון הפך כשירצה ראובן, אף שמעון חייב לעשות כן. אכל אם הגוי היה צריך לסתום כשירצה ראובן, אף שמעון חייב לעשות כן. אכל אם הגוי לא היה צריך לסתמן כי לא התחייב כן בכתב, וגם לא הודה שאין לחלונותיו חזקה, רק שכתב אני אסתם כשתרצה, וחייב עצמו במה שלא היה מחייב מדינא, אין צריך שמעון לסתמן כי התחייבות הגוי לא מחייבת את הלוקח ממנו (משנות רשב"א אלף קכ"ט). וגוי שהחזיק בחלונות אינה חזקה, מאחר שבדיניהם אינם יכולים למחות בהן אם פן החזקה אינה חזקה (סע).

ב ישראל שתיה לו חלון פתוח לחצר הגוי, וסתם אותו מבחיץ והניחו פתוח לצד פנים דהיינו לצד פנים השאיר חלל של חלון רק סתמו כלפי חוץ, לאחר זמן מכר הגוי חצרו לישראל, ואותו הישראל הקונה בונה בתל, ונודמן קרן בתלו לסתם החלון, ומען הישראל בעל החלון אני מפני הגוי שתמיתיה מפני חזק ראייה שהגוי לא יזיקני, ועתה ארצה לפתחו כיון שכבר הוחזקתי בחלון זה, וממילא אין לך רשות לסתום כנגד חלוני, אינו יכול לחזר ולפתח, בין שסתם חוצה לו ושיר הבתל בלו לפנים, גלה בדעתו שעקרה מלהשתמש לאורה ועשאה בחלון שאדם עושה בתוך ביתו לתשמיש ולא לאורה^א. ועוד יכול תקונה לומר אני מצאתי חלון זו סתומה, מנין שפתוחה היתה ונסתמה על ידי בעל החלון ללא כוונת מחילה, יש לחוש שמה הגוי סתמה, ונעשית חזקה שעי"ז הגוי הוחזק בזכות סתימת החלון, בדאמרן בגמ' ולסתם, לאלתר תוי חזקה היינו שהסתום חלונו של חברו ושתק בעל החלון, הוי חזקה לאלתר ושוב אין יכול לטעון להסיר הסתימה^ב.

א. המחבר אזיל לטעמיה בסעיף י"ח שהקונה מן הגוי אין רשאי לסתום חלון שפתח הישראל לחצר הגוי, ולכן הוזקק כאן לטעמים חדשים מדוע יכול לסתום, אבל לדעת הרמ"א שם, ממילא יכול לסתום, כמו שהגוי היה יכול לסתום [סמ"ע].
 ב. אע"פ שלעיל סעי' י"ב כשיש ויכוח מי סתם את החלון אם בעל החלון או בעל החצר, כתב הרמ"א שעל בעל החצר להביא ראיה, תירץ הסמ"ע דאין הגוי לפנינו ושמה אם היה כאן היה מוכיח כדבריו. א"נ שם איירי שנשאר הפצימין, משא"כ כאן ליכא פצימין, ושמה לא היו מעולם, ולכן לא נחשב מוחזק. וע"ע

בג אייר

כא מי שְׁחִיתָהּ לוֹ חֲלוֹן בְּכֶתְלוֹ, וְכֹא חִבְרוּ וְעָשָׂה חֶצֶר בְּצִדוֹ הוּא הַדִּין אִם פֶּתַח חֲלוֹן לַחֲצֵר חִבְרוּ וְהוֹחֵק בָּהּ, אֵינּוּ יָכוֹל בַּעַל הַחֲצֵר לִזְמַר לְבַעַל הַחֲלוֹן זֶה סָתַם חֲלוֹן זֶה פְּדֵי שְׁלֵא תַכִּיט בִּי, שֶׁהָרִי הַחֲזִיק בְּחֹזֶק זֶה וְכִיוֹן שִׁשְׁתָּק וְלֹא מִיחָה בּוֹ הַחֲזִיק בַּחלוֹן. וְאִם בָּא חִבְרוּ לְבָנוֹת בְּתָלוּ בְּנֶגֶד הַחֲלוֹן פְּדֵי שְׁעִי"ו יִסֵּר הַזֶּקֶק רְאִיתוֹ, כִּיוֹן שֶׁהַחֲזִיק זֶה בַּחלוֹן גַּם לְצוּרֵךְ אֹרֵה, צְרִיךְ לְהַרְחִיק אֶת בְּתָלוֹ מִבְּנֵי הַחֲלוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת, פְּדֵי שְׁלֵא יֵאָפִיל עָלָיו, וְכִיוֹן שֶׁהַרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת, אָף עַל פִּי שְׂמַאֲפִיל מַעַט, מ"מ אֵינּוּ צְרִיךְ לְהַרְחִיק יוֹתֵר. הֵיטָה הַחֲלוֹן לְמַטָּה בְּבִתּוֹ, כּוֹפֵה אֶת חִבְרוּ לְבָנוֹת בְּנֶגְדָה בְּרַחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת כִּדֵּי שְׁלֵא יֵאָפִיל וּכְנ"ל, וְצָרִיךְ גַּם לְהַנְבִּיחַ תְּבַנְיָן שֶׁל הַכּוֹתֵל שְׂבוּנָה, שִׁיהִי גְבוּהָ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל גְּבֵי הַחֲלוֹן, פְּדֵי שְׁלֵא יַכִּיט בּוֹ עַל גְּבֵי כּוֹתְלוֹ מִהַחֲלוֹן דֶּרֶךְ חֲלוֹנוֹ". הֵיטָה הַחֲלוֹן לְמַעְלָה בְּבִתּוֹ, וְכֵנָה חִבְרוּ בִּתּוֹל בְּנֶגֶד הַחֲלוֹן מְלַמְטָה וְאִין הַכּוֹתֵל מַגִּיעַ כְּנֶגֶד הַחֲלוֹן וּמִמִּילָא אִין מֵאֲפִיל עֲלָיו כֻּלָּל, אִם הָיָה מְרֹאשׁ הַבִּתּוֹל שְׂבָנָה עַד הַחֲלוֹן גְּבַה אַרְבַּע אַמּוֹת אִו יוֹתֵר אֵינּוּ יָכוֹל לְמַנְעוֹ, אָף עַל פִּי שְׁלֵא הַרְחִיק מִהַבִּתּוֹל פְּלוּם, שֶׁהָרִי לֹא הֵאָפִיל עָלָיו וְאִין מִמַּעַט אֹרֵה, וְגַם אֵינּוּ מְזִיקוֹ בְּרִאִיָּה כִּי אֵינּוּ יִכּוֹל לַעֲמוּד עַל הַכּוֹתֵל וְלִרְאוֹת לַתּוֹךְ חֲלוֹנוֹ, כִּיוֹן שִׁישׁ ד' אַמּוֹת עַד הַחֲלוֹן. אֲכַל אִם נִשְׂאָר גְּבַה מְרֹאשׁ הַבִּתּוֹל עַד הַחֲלוֹן פְּחוֹת מְאֲרַבַּע אַמּוֹת, כּוֹפֵהוּ לְמַעַט הַבִּתּוֹל, פְּדֵי שְׁלֵא יַעֲמֵד עַל רֹאשׁ הַבִּתּוֹל וְיִשְׁקֹף מִהַחֲלוֹן, אִו יִנְבִּיחַ הַבִּתּוֹל עַל הַחֲלוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת, וְכַאֲפִין זֶה יִהְיֶה הַבִּתּוֹל גַּם רַחוּק מִהַחֲלוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת, פְּדֵי שְׁלֵא יֵאָפִיל וְלֹא יִצִּיץ וְיִרְאָה. הַגֵּס: וְכֵל זֶה בְּבוּנָה נֶגֶד חֲלוֹן שְׁעַל גְּבֵי חֶצֶר דְּשִׁיךְ חֻזְקָה לַחלוֹן, וְלִכְן אִסוּר לְהֵאָפִיל עֲלָיו, אֲכַל חֲלוֹן שְׁהוּלֵף לְצַד רְשׁוֹת הַרְפִּים אִין לוֹ חֻזְקָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר סְעִיף י"ו שֶׁאִין הַפּוֹתַח הַרְאִשׁוֹן זֹכֵה יוֹתֵר מִהַשְּׁנִי, וּמוֹתֵר גַּם לְשֵׁנִי לַפּוֹתוֹחַ כְּנֶגְדּוֹ, וּמִמִּילָא לֹא שִׁיךְ בּוֹה חֻזְקָה, וְלָכֵן יָכוֹל לְבָנוֹת בְּנֶגְדּוֹ

בנתיבות שתירץ באופן אחר.

ל: מה שדי להגביה ד' אמות, היינו רק כשהרחיק ד' אמות, אבל בהרחיק יותר, צריך להגביה יותר, כיון שע"י המרחק יכול לראות מע"ג כותלו אף כשהגביה ד' אמות [סמ"ע].

אף על פי ש'מאפיל' עליו (משונית הרש"א ח"א פ"ה ו'חלף קל"ז וז"י דייק לה מלשון הטור). ועי' לקמן סימן זה סעיף ל"א ו'ל"ב.

כב בנה בתל בצד החלון לא כנגדו אלא מן הצד לרוחב החלון, צריך להרחיק מהחלון טפח כי אם בונה צמוד ממש מאפיל עליו, ומנביה בתל ארבע אמות על החלון כדי שלא יוכל לעמוד על הכותל ולהציץ לתוך חלונו, או בונים ראש התל שמשפע ראש הכותל באופן שלא יוכל לעמוד או לישוב עליו, בדי שלא ישב עליו ויציץ ויראה. הגם: ומודדין טפח זו מן חלל החלון עצמו ולא מן השקיפה שהיו עושים שיפוע בצדדי החלון שיוכל לראות עי"ז למרחוק, וכל מי שיש לו חלון יכול לשקפו לשפע אותו מבפנים או מבחוץ אחר כך אחרי שכבר עשה את חלל החלון בין מבחוץ בין מבפנים ואין חברו יכול לעכב כי אין לו שום נזק מכך, ולכן כיון שאין יכול למחות בו, ממילא השקיפה אין לה תזקה ויוכל אח"כ לבנות כנגד מקום השקיפה (מרדכי פרק לא יחפר).

בד אייר

כג אע"פ שנתבאר שאם בונה מצד החלון, די להרחיק ממנו טפח, מ"מ בנה בתלים משני צדי החלון, צריך להיות ביניהם רחב ארבע אמות, והחלון באמצע הארבע היינו שהחלון נחשב מכלל הד' אמות שצריך להיות בין שני הכתלים, והטעם, דאם לא ישאיר רווח ד' אמות ביניהם, הרי הכתלים מאפילים על חלונו, כיון שהם משני צדי החלון. וגם כשמשאיר ד' אמות ביניהם לא יספך יניח תקרה על גביהם, אלא אם בן הרחיק קצה הסכף מהבתל שיש בו החלון ארבע אמות, בדי שלא יאפיל עליו דכמו שכותל כנגד החלון מאפיל על החלון אא"כ מרחיקו ד' אמות, אף תקרה שע"ג כתלים מאפילה עליו, אא"כ מרחיק את התקרה מכנגדו ד' אמות י"ד.

לד. א.ה. כל זה כשבונה באותו גובה של חלונו, אבל כשבונה חדר או מרפסת בקומה שמעליו, ועי"ז מאפיל מעט על חלונו של התחתון, לא נתבאר שיעור ההגבה ושיעור בליטת החדר, והכל לפי ראות עיני הדיין [מנחת יצחק]. ושמעתי בשם הגאון הרב יעקב בלויא זצ"ל בעל הפתחי חושן שהמנהג בב"ד שרוחב המרפסת לא יהיה יותר מהרווח שבין החלון למרפסת, דהיינו אם המרפסת גבוהה מטר מהחלון, אין לעשות מרפסת יותר מרוחב מטר.

כד עָשָׂה נג מִשְׁפַּע אֶצֶל חֲלוֹן חֲבֵרוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂאִין עֲלָיו תִּשְׁמִישׁ קָבוֹעַ וְאִין כֹּל כֵּךְ חֲשַׁשׁ שִׁיעֲמוּד עֲלָיו לְרֹאוֹת לְחֲלוֹנוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, מ"מ צָרִיף לְהַשְׁפִּיל מִמֶּנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת כִּיּוֹן שֶׁלְּפַעֲמַיִם עוֹלָה עַל הַגַּג וְיֻכַּל לְרֹאוֹת לַתּוֹךְ חֲלוֹנוֹ.

כה אייר

כֹּה אִם פָּתַח בְּתַקְנֵת עֲלִיתוֹ בְּעֵין אַרְבָּה וּמִשָּׁם נִכְנַס אוֹר לְבֵיתוֹ, אִם בָּא שָׂכְנוֹ לְבָנוֹת אִינוֹ צָרִיף לְהִרְחִיק כָּלֵל כִּיּוֹן שֶׁנִּכְנַס לוֹ אוֹר דֶּרֶךְ הָאֲרוֹבָה, וְאע"פ שֶׁ"י שְׁבוּנָה קִיר גְּבוּהָ מְאוּד בְּצִידוֹ מֵאֲפִיל עֲלָיו מַעֲט. הַגָּס: רְאוּבֵן שָׁבְנָה בְּבֵיתוֹ הָדָר לְאוֹצֵר זֵין וְשָׁמֶן אַע"פ שֶׁעֲדִיין לֹא הַכְּנִיס שֶׁם שֶׁם יֵין וְשִׁמּוֹן, מ"מ יְדוּעַ שְׁבִנָּה לְצוֹרֵךְ כֵּךְ, וְאִיירִי שְׁבִנָּה כִּנְגַד אוֹיר הַפֶּקֶד שֶׁ"ז זָכָה בְּאוֹיר זֶה וְצָרִיף הִרְבָּה אוֹיר כִּדֵי לְקַרֵּר הַיֵּין, וְכֹא חֲבֵרוֹ לְבָנוֹת כְּתֵל כְּנֻגָדוֹ, יְכוּל רְאוּבֵן לְמַחֹת בּוֹ אֵף עַל פִּי שְׁהִרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת, דְּמֵאֲחֵר שְׁהִחְדָּר מוּכָן לְאוֹצֵר וְעֲשָׂאוֹ בְּבֵיתוֹ בְּרִשׁוֹת, אִין חֲבֵרוֹ רִשְׁאֵי לְעֲשׂוֹת לוֹ הִזָּק בְּכֻנְיָנוֹ כִּיּוֹן שֶׁלְּצוֹרֵךְ אוֹצֵר לֹא דֵי בִּהְרַחֲקָת ד' אַמּוֹת, אִלָּא צָרִיף לְהִרְחִיק כְּפִי הַשִּׁיעוּר הַנִּצְרָךְ לִזְוֵה ע"פ מוֹמַחִים (בֵּית יוֹסֵף בֶּשַׁס הַרְשָׁ"ב פ').

כּו אֶחָד מֵהַשְׁתַּפִּין שָׂרְצָה לְהַנְבִּית הַכְּתֵל מִשְׁתַּף בִּינֵיהֶם לְהוֹצִיאָתוֹ עַל חֲשִׁבוֹנוֹ, (כִּי אִין יְכוּל לְחַיֵּב חֲבֵירוֹ לְהַשְׁתַּף בְּבִנּוֹן יוֹתֵר מִד' אַמּוֹת) יוֹתֵר עַל אַרְבַּע אַמּוֹת^י, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵאֲפִיל מַעֲט עַל הָאוֹר שֶׁל הַחֲצֵר, מ"מ אִין חֲבֵרוֹ יְכוּל לְעַכֵּב עֲלָיו.

כז אייר

כּז שְׁנֵי אַחִים שֶׁחִלְקוּ בֵּינֵיהֶם חֲצֵר מְדַעְתָּן וְשָׁמוּ רַק אֶת הַבְּנֵין וְהַעֲצִים זֶה כְּנֻגַד זֶה וְלֹא הִשְׁגִּיחוּ עַל שׁוֹמֵת הָאוֹיר כִּמְהָ מוֹסִיף הַשְׁיוּי שֶׁל הָאוֹיר הַפְּתוּחַ לְאִכְסֻדֵּר^י, וְהַגִּיעַ לְאֶחָד מֵהֶם בְּחִלְקוֹ תִּרְבִּץ הַחֲצֵר הַגִּיעָה שֶׁבְּחֲצֵר וְלִשְׁנֵי הָאֲכֻסְרֵרָה הַבְּנוּיָה בְּחֲצֵר, אִם רָצָה בְּעַל הַחֲצֵר לְבָנוֹת כְּתֵל בְּסוֹף חִלְקוֹ, בּוֹנֵה אֵף שׁוֹה בְּפָנֵי הָאֲכֻסְרֵרָה, וְאֵף עַל

לה. ומיירי שבונה רק על ה"ג החצי כותל שלו, כי אין יכול לבנות ע"ג חלקו של חבירו ללא רשותו [סמ"ע].
לו. לאפוקי אם שמו את עילוי הבית כלפי החצר ולפי זה חלקו, דודאי גם שיווי האויר בכלל, ויש לו אויר.

פי שמתאפיל עליו, שהרי לא שמו האויר וממילא כשקיבל את האכסדרה לא נכלל בזה זכות לאויר ולאור. והוא הדין אם חלקו חצר כנגד חצר, והיו חלונות פתוחות מחצר של זה לשל זה, יכול לבנות בפניהם כי לא החזיק בזכות החלונות, ויכול לבנות בפניהם. מיהו, כל זמן שלא בנה בפניהם אינו יכול לומר לו סתם חלונותיך, אף על פי שיש חוק ראיה כיון שקיבל כך את הבית עם החלונות, לכן אע"פ שלא נחשב שהחזיק לענין שאפשר להאפיל עליו, אבל אי אפשר לחייבו לשנות את המצב הקיים. [ואף אינו יכול לסתום אותם על חשבוננו, אלא רק לבנות בפניו בחלקו]. הגה: ויש אומרים ד'יכול לומר לו סתם חלונותיך כיון שלא החזיק בחלונות אין לו זכות להזיק, וחייב לסותמו (טור נטס הרא"ש ונראה מהרמב"ם פ"צ דשכנים). ודוקא באכסדרה שיש לו אור יותר מדאי אמרין שכשחלקו לא זכה בזכות לקבל מקום עם אור רב, אבל איירי שגם כשבונה כנגד האכסדרה עדיין ראוי לשימוש רק לא כמו אכסדרה, אבל החלונות הנצריכים לבית אינו יכול לבנות כנגדן, וכל שכן שלא לסתמו, דבית בלא אור אינו שוה כלום וכיון שחלקו וקיבל לחלקו 'בית', אם סותם אור הבית, לא נחשב שקיבל 'בית' (טור וכו"כ הרא"ש).

כח ראובן שנתן או מכר באחד הפות לשמעון והחצר ללוי"ה, והיו חלונות פתוחים מהפית לחצר, אם רצה אותו שזכה בחצר לבנות בפניהם הרשות בידו דכח שניהם שווה, ולכן אין בעל הבית צריך לסתום חלונותיו, אבל באותה מידה אין בעל החצר צריך להימנע מלבנות כנגד החלונות. [ולדעת הרמ"א בסעיף הקודם יכול לומר לו סתום חלונותיך, כיון שלא קיבל זכות חלונות]. והוא הדין אם מכר או נתן החצר ושייר הפית לעצמו, דרשאי אותו שזכה בחצר לבנות בפני החלונות דמוכר או נתן בעין יפה, והתכוון ליפות כוחו של הקונה או המקבל שלא יהיה לו שום מניעה מלבנות. ויש אומרים דאין יכול לבנות, אלא אם בן הרחיק ארבע אמות דלענין להאפיל על ביתו של המוכר לא אמרין דמכר או נתן בעין יפה. הגה: מכר הפית ושייר החצר לעצמו, יש אומרים דאינו יכול לסתם חלונותיו ולדעת השו"ע לעיל אין יכול לבנות בפני החלונות, דמוכר

בעין יפה מוכר, והוא הדין לגנותן וממילא התכוון לתת לו זכות חלונות (כפי ירוחם נל"א ח"ו וז"ל). ויש חולקין דלענין הזק ראייה אין נותן או מוכר בעין יפה (נמוקי יוסף סוף פרק לא יחפר וז"ל גסס הריטצ"א) ועין לקמן סימן קנ"ה סוף סעיף כ"ה.

בז אייר

כמי ששהיה מו"ק את חברו בהזק ראייה, וכשראה שהיה חברו תזבעו שיסלק היוקו, נתן אותו הבית לבנו קמן וכעת אי אפשר לתבוע את הקטן, שהוא לאו בר תביעה בכ"ד, אין אומרים נמתין עד שנגדיל, אלא מסלקין ההזק מיד. ואם קדם ומכר הבית לגוי ואי אפשר לתבוע את הגוי שיסלק את ההזק ראייה, כי בדיניהם אין דבר כזה, כופין המוכר לסלק הזקו וחייב לקנות מהגוי את הבית, או לפייסו שיסכים לסלק את ההזק (גיט יוסף גסס רצ"א).

למי שיש לו חלונות על חצר חברו באופן שהחזיק בזכות זו לפתוח חלונות, והן סתומות מבמה שנים אלא שלא נפרצו הפצימין (פירוש, המשקוף מלמעלה ומלמטה מימין ומשמאל, ב"י. אי נמי, שו"י חלונות נקרא פצימין וכשרוצה לסתם פורץ השו"י כדי לחבר הכתלים כשבונים כותל בנוים באופן שאבן אחת בולטת ואחת שוקעת, כדי שכל יהיה הכותל חזק יותר, ובחלון משווים את האבנים, ואם פרץ ישור זה, מראה שבדעתו לבנות במקומו של החלון, ערוך), אם רצה לחזר ולפתחו, הרשות בידו, מאחר שלא נפרצו הפצימין הראה שבדעתו לפותחן בזמן מאוחר יותר, וממילא מוכח שלא ויתר על זכותו, אבל אם סילק את הפצימין, הרי מחל על חזקתו.

בח אייר

לא כתב הרשב"א, שאף על פי שהפותח חלון לרשות הרבים אין חברו שפגגו רשאי לפתח חלון כנגד אותו חלון דאסור לפתוח חלון כנגד חלון אפי' כשרה"ר מפסקת ביניהם ובאופן שגובה יותר מד' אמות שאין בני הר"ה יכולים להסתכל בחלון, מ"מ אם בא להנביח בתלו מנביח ואינו נמנע, ואף על פי שאין ביניהם ארבע אמות כמו שנתבאר לעיל סוף סעיף כ"א דהפותח לרשות הרבים לא זכה בזכות שאסור לחבירו לבנות כנגדו ולהאפיל עליו, והיינו באופן שחצירו של חבירו קדם לפתיחת חלון, ובלבד שגובה ארבע כדי שלא יצין ויראה ויוקו בהיזק ראייה.

לב ראובן שזכה בחרפה של הפקר, וכנה כה פתים ועליות
 בחלונות ופתחים, ובא שמעון אח"כ וזכה גם כן מההפקר וכנה
 בתים ועליות כנגדו, ונמצא השני ניזק כעת מהראשון מהזק ראייה
 ותובע מהראשון שיסיר הזקו ויסתום חלונותיו או פתחיו, אין בדבר
 השני כלום, שהראשון זכה מההפקר בזכות של פתיחת החלונות ואין
 השני יכול למנוע. ולא עוד, אלא שאם בא השני לתזקו מהזק
 ראייה גם הוא, כגון שרוצה לפתח חלון כנגד חצרו של ראשון
 או לחצרו, אינו רשאי וכמו שנתבאר בסעיף הקודם.

סימן קנה

דין הרחקת נזיקין ובו מ"ד סעיפים

כט אייר

א הבית והעליה של שנים, לא יעשה בעל הבית תנור [אפי' תנור
 שלנו שפתחו מן הצד ואין השלהבת עולה כלפי מעלה כבתנורי חו"ל] בתוך
 ביתו אלא אם כן יש לו על גביו גבה ארבע אמות בינו לתקרת
 העליה, [וזאת כדי שלא ישרף תנורו את העליה]. וכן לא יעמיד בעל
 העליה תנור, עד שיהיה תחתיו מעויבה טיח ע"ג קורות הבית בשיעור
 של שלשה מופחים, מלבד שיהא על גביו עד תקרת העליה גבה ארבע
 אמות כדי שלא תישרף העליה ועי"ז ישרף הבית, ובבירה שחומו פחות
 מתנור, די מופח מעויבה מתחתיה וד' אמות על גבה. ואם תנור של
 נחתומין הוא שחומו יותר מתנור רגיל, צריך שיהיה תחתיו ארבע
 מופחים, ובבירה של נחתומין שחומו יותר מכירה רגילה, לכן צריך שלשה
 מופחים. ואף על פי שהרחיק בשעור, אם בכל זאת יצא האש
 והזיקה, משלם מה שהזיקה ואעפ"כ צריך להרחיק, כי אינו צריך לטרוח
 עמו לבית דין ולטרוח בבנין הבית מחדש, וגם אולי לא יהיה לו מהיכן לשלם.
 וכל אדם בביתו אפי' כשאין מעליו עלייה, מ"מ צריך לתרחיק בשעורים
 הללו, מפני השכנים שמעבבים עליו כי אם ידלק ביתו יגרום גם לבתים
 שמסביב להישרף.

ב מי שהיתה לו חנות תחת אוצר חבירו של תבואה, יין או שמו, לא יעשה בה בחנות לא נחתום ולא צבע ולא רפת בקר, ולא יבנים שם אספסתא (פירוש, תבואה שלא הביאה שלישי והוא מאכל בהמה, תרגום 'על בלילו' (ליוז ג, ה), על אספסתא), וביוצא בהם מדרגים שעולה מהם הכל חם הרבה כמו בכל הדברים הנ"ל, מפני שהחם היוצא מדברים אלו מפסיד פרות האוצר. והוא הדין שלא יפתח חלון מבית שיש בו דברים אלו לחדר שיש לו תחת האוצר היינו אף באופן שבחדר הנמצא תחת האוצר לא עושה בו דברים אלו, מ"מ אם בחדר הסמוך לו יש דברים אלו, אסור לו לפתוח חלון ממקום זה לחדר הנמצא תחת האוצר (טור גטס הרש"ט). לפיכך, אם היה אוצר יין בארץ ישראל שיון זה חזק ואין חום מעט מפסידו, שאין החם מפסידו [משא"כ יין של חו"ל שמחמת חלישותו מעט חום מפסידו], הרי זה עושה בחנותו כל מלאכת אש שירצה. אבל לא יעשה רפת בקר, מפני שמפסיד ריח ה"ןו דהיינו שברפת מלבד שמעלה חום, אף מעלה ריח רע ומפסיד היין, וה"ה אספסתא דאחר שנרקב מסריח וריחו מפסיד היין. וכן במקום שקול ונדנד קשים ליין, שצריך להרחיק מהאוצר של יין דברים הגורמים קול או נדנד (ריב"ש סימן קל"ו). מה שאמרנו שאסור לעשות חנות הנ"ל, היינו שכבר קדם האוצר לחנות, ואם החזקה החנות בתחלה לרפת או לנחתום וביוצא בו, ואחר כך רצה בעל העליה לעשות עליה אוצר, אינו יכול למחות בידו ולחייבו לסלק חנותו, כיון שכבר החזיק בחנותו. ואם באים ביחד זה רוצה לעשות חנות וזה רוצה לעשות אוצר, יעשו פשרה ביניהם.

א סימן

ג אם בעל העלייה עדיין לא עשה את האוצר בפועל אלא רק גלה בעל העליה דעתו שחפץ לעשות בה אוצר, כגון שפכד ורביץ עליה באופן שמוכח שעומד לעשות אוצר, או שרבה בה חלונות בדרך שעושים לאוצר שזקוק לאויר רב, ולכן מרבים בו חלונות, וקדם זה ועשה תנור קדם שייכנים בפועל את הפרות לאוצר, או שהתחיל לאצר שמשמין או רמונים או תמרים וביוצא בהם שהחום לא מפסיד פירות אלו, אבל מראה שדעתו להכניס גם חטים שהחום מויק להם, וקדם זה ועשה התנור קדם שאוצר חטים, או שעשה בעל החנות מחלה (פירוש חפירה) על גבה להבדיל בין החנות ובין האוצר שאין החום עולה ישר לעלייה

אלא יש חלל שמפסיק, **בְּבָל אֵלוֹ** הוי ספיקות בגמ' אם יכול למנוע את בעל החנות, ולכן לכתחילה קודם שהעמיד תנורו **בְּעַל הַאוֹצָר מְעַבֵּב עָלָיו** שלא יעמיד, **וְאִם עֵבֶר וְעֵשָׂה אֵינּוּ יָכוֹל לְהַסִּירוֹ** כיון דהוי ספק^ח.

ד הוי מימי העליון יורדים על התחתון ומזיקין אותו, אם אין שם מעזיבה כלל, **בְּעֵינָיו שֶׁבִשְׂשׂוּפָף מִיָּמִיו מִיַּד יוֹרְדִים לְתַחְתּוֹן וּמְזִיקִים אוֹתוֹ** נחשב גרי דיליה והוי אדם המזיק, ולכן **חַיֵּב לְסַלֵּק הַזִּקָּו** ואסור לו לשפוך מים עד שיעשה מעזיבה. **וְאִם יֵשׁ מְעִזְיָבָה שֶׁהַמַּיִם נִבְלָעִים בָּהּ וְאֵינָם יוֹרְדִים מִיָּד, אֲלֵא כיון שהמעזיבה לא סותמת כראוי לְאַחַר מִבְּאֵר יוֹרְדִים וּמְזִיקִין, אֵינּוּ חַיֵּב לְסַלֵּק הַזִּקָּו** דהוי רק גרמא בנזקין, [ואירי שהתחתון יכול לתקן הנוק בהוצאה מועטת - נתיבות]^ט. הגם: **וְהַכֵּל לְפִי הַעֵינָיו, דָּאִם הַמַּיִם מוֹעֵטִין וְכֵלִין לְאַלְתֵּר, אֶפְלוּ בְּלֵא מְעִזְיָבָה אֵינּוּ חַיֵּב לְסַלֵּק הַזִּקָּו.** **וְאִם הָיוּ מְרַבִּים וּמְזִיקִים לוֹ דְּתֵיר דְּרָף הַמְעִזְיָבָה, חַיֵּב לְסַלֵּקוֹ (מרדכי ר"ט פרק י' דננא מניעא).** **וְכֵן זֶה בְּמֵי תְּשֻׁמִּישׁ דְּבַעַל עֲלִיָּה שֶׁשׂוּפָף עַל הַעֲלִיָּה בּוֹה הַדִּין דָּאִם יוֹרֵד מִיָּד, עַל הַעֲלִיּוֹן לְתַקּוֹ, אֲבָל אִם יָרְדוּ גִשְׁמִים עַל הַעֲלִיָּה וְיִוְרְדִין לְמַטָּה לֹא ע"י מעשיו של העליון, עַל הַזִּקָּו לְתַקּוֹ שְׂלֵא זִיק כיון שאין מי הגשמים שייכים לעליון, לכן לא נחשב שהוא המזיק^י (ריב"ט סימן מקי"ז).** **מְרַחֲקִין אֶת הַנֶּפֶת (פירוש), פְּסֻלַת שֶׁל זֵיתִים) וְאֶת הַזֶּבֶל וְאֶת הַמְּלַח וְאֶת הַסִּיד וְאֶת הַסְּלָעִים אַבְנִים**

לה. דעת הרמב"ם דאע"פ דהוי ספק, מ"מ להזיק הוי נמי איסור ולא רק ממון, ולכן לכתחילה יש לו להימנע מחמת ספק איסור. ודעת הרא"ש דהוי רק דין ממוני ולכן כיון דהוי ספק, יכול להעמיד לכתחילה [הגר"א].

לז. אע"פ שבכל גרמא חייב דיני שמים, מ"מ כאן שעי"ז יתבטל תשמישי ביתו, לא אסרו לעשות כן, כמו כל דיני הרחקת נזיקין שבסימן זה, דעל הניזק להרחיק את עצמו ולא המזיק, משום שנחשב גרמא ולא חייבוהו לבטל תשמיש ביתו הקבוע [נתיבות לקמן סעי' ל"ד].

מ. האחרונים הקשו סתירה מסימן קס"ד ששם מבואר דעל העליון מוטל לתקן את הגג. הב"ח מיישב דרך בגשמים מרובים מוטל על התחתון לתקן, אבל בגשמים רגילים חייב בעל העליה לבנות גגו כראוי שלא יכנס גשם לתחתון. והנתיבות מיישב שבבעל הבית ובעל העליה שם שני שותפין כל אחד משועבד לשני, ולכן בעל העליה משועבד לתקן את הגג, משא"כ באופן שאין העליון נחשב לשותף, אינו חייב לתקן. ונפ"מ כשנכנסים גשמים ממרפסת לדירה שתחתיו, דלדעת הנתיבות אינו אחראי לתקן את הנזילה, אא"כ הנזילה היא מחמת טיפול שריצוף המרפסת ועי"ז הזיק את הבית.

מסוימות שמוציאות חום ואש וחול תלח תכתלוי של חברי^א שלשה מפתחים כיון שדברים אלו מעלים הבל ומזיקים את הכותל, לכן צריך להרחיק שיעור כזה ששוב לא יזיק את הכותל^ב, או קד בסייד את הכותל ואז אין זקוק להרחקה, כי הסייד מגן על הכותל.

ב סיון

ה מרתקין את הורעים כי הזרעים מפוררים את העפר שסביב הכותל אפי' בלי פעולת חרישה וממוטט את הכותל ואת המחרשה שפעולת חרישה גורמת לעפר להתפורר וממוטט את הכותל ואת הנזקא שמתקבץ בה מי רגלים מן הפתל, שלשה מפתחים ואיירי בכותל אבנים ולכן דווקא כשנמצא בגומא צריך ג' טפחים, משא"כ בלי גומא סגי בטפח, אבל בכותל לבנים אפי' להשתין בעיני הרחקת ג' טפחים וכמו שיבואר בסעיף הבא. הגה: ובגומא כיון שהנזק קבוע לזמן הרבה, לא די בהרחקת ג' טפחים, אלא צריך לסוד גם פן בסייד. ועין לקמן סעיף יו"ד ואפלו צ"ל דאפילו בלא גומא אסור לשפף מי רגלים סמוך לפתל, פחות משלשה טפחים היינו כששופך הרבה שופכין בבת אחת, צריך להרחיק ג' טפחים אף בלי גומא, אבל א"צ לסוד בסייד^ד (נמוקי יוסף פרק לא יספר).

ו לא ישתין אדם בצד פתל חברו, אם הוא של לבנים, אלא אם פן הרחיק ממנו שלשה מפתחים ולכן בכותל לבנים חייב להרחיק גם בלי גומא. ואם היה פתל אבנים, די בהרחקת טפח ובגומא צריך ג' טפחים. ואם היו האבנים צחית סלע, משתין בצדו בלא הרחקה והוא הדין שמותר אף בגומא כיון דהוי צחיה סלע.

מא. היינו כשכותל חבירו קיים כבר, וכשכותל חבירו עדיין לא קיים, האם אסור לסמוך כי ע"ז ימנע מחבירו לבנות כותל, יתבאר לקמן סעיף י"ט [סמ"ע].

מב. חול אינו מעלה הבל, אלא טעמו דחול לח מכניס לחלוחית ומזיק את הכותל. והש"ך הקשה דלפי"ז הוי היזק של רטיבות שקיי"ל דבעיני הרחקה וגם סד בסייד, וכאן כתב דדי באחד מהם, ועי' בנתיבות מש"כ ליישב.

מג. כל זה לפירוש הסמ"ע. אבל הגר"א והנתיבות לומדים שהרמ"א חולק על השו"ע וס"ל דחייב ג' טפחים הוא אף בלי גומא אף בכותל אבנים, ורק בזה א"צ לסוד בסייד אפי' בכותל לבנים, אבל בגומא צריך גם לסוד בסייד, אבל לדעת השו"ע א"צ סיד אפי' בגומא.

ג סיון

ז מרחיקין את הרחמים מן הכתל שלשה מפחים מהרחים התחתונה ריחיים מורכב משתי אבנים זו ע"ג זו שהתחתונה בולטת ורחבה יותר מהעליונה, שהם ארבעה מהעליונה, פרי שלא יניד אותו ע"י פעולת הטחינה גורם לקרקע שסביבו לרעוד מעט, ומניד את הכותל ומקלקלו, או פרי שלא יכתילנו בקול הרחמים שהטחינה משמעת קול, וגם זה מזיק לכותל. הגה: וכל זה ברחים קטנה, כגון רחים של יד, אבל רחים גדולה שבהמות מוליכות אותה, צריך הרחקה טפי כי הנדנדו שלו חזק יותר. ואם לא הרחיק כפי שצריך להרחיק והזיק בית חבירו, חייב לשלם לפי ראות הדינין שישימו אם הוא גרם לו ההזק דאם הוא גרם חייב לשלם כיון דהוי גירי דיליה (משנזכר הכ"ט כלל ק' סימן ד'). וכן בשאר נזיקין, כגון האורג שמזיק לכותל חבירו בהפאות שעושה בשעת אריגה, ישימו על פי בקיאיין ואמנין, וכל פיוצא בזה (ריצ"ט סימן קל"ו).

ח מרחיקין את התנור מן הכתל שלשה מפחים מקרקעיתו, שהם ארבעה משפתו כי התנור רחב בתחתיתו ומשתפע כלפי מעלה, פרי שלא יחם הכתל ויתקלקל. ומודד מהשפה הפנימית של כותל התנור, משום שעבי פתלי התנור בכלל השלשה מפחים.

ד סיון

ט יש מי שאומר, שכל אלו התרחקות מהכתל, דוקא בכתל של לבנים שהוא כותל חלש, משא"כ כותל אבנים שהוא חזק אינו מתקלקל מדברים אלו". ויש מי שאומר, דאפלו בכתל של אבנים יש להרחיק דגם בו יש היוק זה, וזה דעת הרמב"ם והרב רבינו יונה ז"ל.

י לא יחפד אדם בור עגול ולא שיח ארוך וצר ולא מערה מרובעת ומקורה, ולא יביא אמת המים, ולא יעשה פרכת המים לשרות בו כנדרים לכבסם, בצד פתלו של חבירו בצד כותל של בניו של חבירו, או בצד בורו של חבירו שגם חבירו עשה בור כמוהו, אלא אם בן הרחיק מהכתל שלשה מפחים כיון שהמים מחלחלים ומזיקים לכותל חבירו. [ובצד

מד. היינו ריחיים ותנור שהם מזיקים את הכותל עצמו, משא"כ זרעים ומחרישה ומי רגליים שממוטטין את יסוד הכותל אין חילוק בין לבנים לאבנים [סמ"ע].

בורו של חבירו מרחיק ג"ט מכותל בורו של חבירו, וע"י ההרחקה יהיה בין שני הבורות ו' טפחים], ונכנסף להרחקת ג' טפחים אף יסוד בסיד"מ לכתל בור זה או מקנה המים זה או כתל האמה מצד חבירו כיוון שהמים מחלחלים ומזיקים לכותל הבור, צריך שיסוד בסיד את כותל בורו של חבירו מצידו הפנימי, כְּדִי שְׁלֹא יִגְלִיעוּ הַמַּיִם וַיִּזְיקוּ בְּתֵל חֲבֵרוֹ. הגה: ויש אומרים דאפלו לא היו המים קבועים שם תמיד כמו בור וכדו', אלא אפי' רק בדרך עראי כגון צנור השופכת מים מבית לחוץ, אפלו הכי צריך להרחיקו (מרדכי ריש פרק לא יספר). ויש חולקין (ממוקי יוסף ריש פרק הנ"ל והמגיד פ"ט מטשכנים). מיהו, במי רגלים לכלי עלמא אסור אפי' דרך שפיכה עראית, כמו שנתבאר סעיף ה' שאם שופך כמות גדולה צריך להרחיק ג' טפחים, אבל א"צ לסוד בסיד. והוא הדין בור שאין בו מים כלל אסור לחפור סמוך לכתל חבירו כי עצם החפירה מרעידה ומחלשת את יסודות כותל הבנין, או כותל הבור של חבירו, וצריך לחקן לפי עיני אַמְנֵינִים הַקְּיָאִין בְּכַף (גיט יוסף נ"ט הרש"ט"ח).

ה סימן

יֵא אָבֵן שֶׁחִבּוֹבִים מִכָּה עֲלֶיהָ בְּנָדִים עַד שְׂוִיתְלַבְּנֹו וּיִתְנֹקוּ, צָרִיךְ לְהַרְחִיק אוֹתָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת מִבְּתֵל חֲבֵרוֹ, מִשּׁוּם שֶׁבָּעֵת שֶׁחִבּוֹבִים מִכָּה עָלֶיהָ הַמַּיִם נִתְזִים וּמְזִיקִים לְבְּתֵל וְכִיוֹן שְׁנִיתוּזִין לְמַרְחֹק הַצְּרִיכוֹ ד' אַמּוֹת.

יב רְאוּבֵן שֶׁהָיָה כְּתָלוֹ סְמוּךְ לְכְּתֵל שֶׁמְעוֹז בְּמִין גַּם' שְׁכוֹתֵל שִׁמְעוֹן הִיָּה בְּמִזְרַח וְכוֹתֵל רְאוּבֵן בְּצַד דְּרוֹם, וְכֵן רְאוּבֵן לְעִשׂוֹת כְּתֵל שְׁנִי בְּצַד מְעֵרֵב כְּנָנֵד כְּתֵל שֶׁמְעוֹז עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה הַשְּׁלֶשֶׁה כְּתָלִים בְּמִין בִּי"ת", הָרִי שֶׁמְעוֹז מְעַכֵּב עָלָיו עַד שֶׁיִּרְחִיק מִכְּנָנֵדוֹ בֵּין כּוֹתֵל שִׁמְעוֹן שְׁבִמְזִרַח לְכוֹתֵל שְׁבוּנָה בְּמְעֵרֵב אַרְבַּע אַמּוֹת, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה הַמָּקוֹם בֵּין הַכְּתָלִים רָחֵב, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה דִי מְקוֹם לְרַבִּים לְעֵבֹר שֵׁם וְעִי"ו יְדוּשׁוֹ בּוֹ

מה. ולדעת הרא"ש בכותל בנין די בהרחקת ג"ט וא"צ לסוד בסיד, ורק בכותל בורו של חבירו צריך לכתחילה גם לסוד בסיד [סמ"ע ונתיבות].
 מז. קמ"ל דאף בעשוי כמין גא"ם שאין כ"כ הילוך רבים סמוך לכותל, דמ"מ צריך להרחיק, וכל שכן כשאין לראובן כותל בצד דרום, שעד כעת אין שום עיכוב לרבים לעבור שם, דודאי אם בונה כותל כנגדו בצד מזרח צריך להרחיקו ד' אמות [סמ"ע].

רבים ותתחזק הארץ. הגה: ואפלו עמדה שם הכתל ימים רבים במרחק ד' אמות מכותל חבירו ונפלה, כשהחזר ובונאה צריך להרחיק ד' אמות, דעדיין זקוק לדריסת רגלי הרבים לחזק כותלו אע"פ שהוא כבר כותל ישן (טור).

ו סיון

יג כמה דברים אמונים שחייב להרחיק ד' אמות, ככתל גנה שאין דרך רבים לעבור שם, וממילא אין שם הרבה דריסת רגליים לחזק את הכותל, או בעיר חדשה אפי' ככתל חצר כי עדיין לא הספיק כותל זה להתחזק, אבל בעיר ישנה ובכותל חצר כבר נתחזקה ע"י דריסת רבים שעברו שם, ובונה פננהו בלא הרחקה. הגה: ועד חמשים צ"ל שישים שנה מקרי העיר חדשה (מרדכי פרק לא יחפר). ובית דירה דינו ככתל גנה דאין דרך לילך צמוד לכותל מבפנים כי מניחים מיטות וארונות סמוך לכותל, וממילא אין הכותל מחזק דיו (טור נשם רבנו מס).

יד וכן אם לא היה בארץ כתל שמעון שבצד מזרח שראובן בונה פננהו ארבע אמות, אינו מרחיק, אף על פי שמעון הרגל מלתלף שם, כיון שהכתל שהוא פחות מארבע אמות אינו צריך חזוק הארץ. הגה: וכן אם כתל ראובן הולך ממזרח למערב, ושמעון בא לסמוך כתל מצפון לדרום דהיינו שאין בונה כנגדו אלא מצידו, ולכן אין צריך להרחיק כי לא מונע כ"כ את ההילוך בצד כותל חבירו (טור). גש אומרים דכל זה לא מירי אלא כשקנו הקרקע מן המלך או שזכה מן ההפקד ולכן אמרין שמונח בקנייתו מהמלך או בזכירתו מן ההפקד אף ד' אמות סמוך לכותל עבור דריסת רגלי הרבים בצד כותלו, אבל בלא הדי אלא הקרקע הסמוכה לכותלו שייכת לחבירו יכולין לסמוך כתל לכתל כי אינו יכול לדרוש מחבירו לשעבד קרקעו כדי לחזק כותל של עצמו (נמוקין יוסף פרק לא יחפר והמגיד פ"ט מה' שכנים ורבנו ירוחם נ' ל"א ח"ו).

ז סיון

מו הכותש הרפיות (פירוש, הטים הנכתשים במקתשות) וכיוצא בהם בתוך שלו שמכה בחצירו על החיטין כדי לכותשן, ובעת שמכה מכח ההכאות החזקות מננהו לכותל חצר חברו כל כך עד כדי שננהו בסוי החכית שעל פי החכית הנמצאת ע"ג הכותל חבירו, [ויו"א שמוודים בחכית הנמצאת בקרקע חצר חבירו], גש אומרים שאין צריך פל פה, רק שננהו

הכתל קצת (טור והמגיד פי"א דשכנים גכס הרש"ז א וזית יוסף גכס המוס')
 הרי זה מזיק בהציו את כותל חברו, ולכן לא אמרינן על הניזק להרחיק
 את עצמו, ולכן חייב להרחיק מקום כתישתו כדי שלא ינדנד את הכותל,
 או יבטל מלאכתו שמוקת שיפסיק לכתוש את הריפות. ואם הזיק בעת
 הנדנוד, חייב לשלם, שהרי מבחוץ בא הנזק ונחשב לאדם המזיק. הגה:
 ואפלו נבנה החצר אחר שקבא המזיק לפאן וכבר הוחזק לכתוש ריפות
 בחצירו, מ"מ צריך המזיק להרחיק נזקו כי כשמזיק בכוחו לא מהני שום
 חזקות, כי אסור לאדם להיות מזיק (הגהות מיי" פ"ט והגהות אשר"י ונ"י
 ס"פ לא יחפר). והוא הדין אם אין מזיק לחצר עצמה ע"י פעולת ההכאה,
 אלא שיש חלי הראש לבעל החצר וקול ההפאה מזיק לו, צריך להרחיק
 עצמו כי גם זה נחשב למזיק (ריב"ש סימן קל"ו).

מז מרחיקין את הסלם מהשוכב של חברו ארבע אמות, כדי שלא
 תקפץ הנמיה (פירוש הערוך, חיה קטנה פועין חתיל, והר"ן פירש
 בפרק אלו טרפות, מרטינה בלע"ז), בעת שמניח הסלם, ותעלה
 לשוכב ותאכל את הגזולות וכיון שיתכן שבדיוק בזמן שיניח את הסולם
 תקפוץ הנמיה, נחשב זה כחיצו והוי אדם המזיק, ולכן מוטל עליו ההרחקה.^מ

ח סימן

יז מוחילה היינו כעין מרוב שאליו נוטפין כל מי הגג, ואח"כ נשפכים במקום א'
 ונתבאר לעיל סימן קנ"ג סעי' ח' שאם החזיק בעשיית המוחילה ע"ג אויר חצר
 חברו, אין חברו יכול לסלקו, ולכן אם בא בעל החצר לבנות כותל בחצירו
 מרחיקין את הכתל מן המוחילה של חברו ארבע אמות, כדי
 שיהיה מקום לבעל המוחילה לזקוף סלם ולהשעינה ע"ג המוחילה
 ולתקן או לנקות את המוחילה שלו, הואיל ותחזיק בה, החזיק אף בזכות
 העמדת סולם בחצר חברו כדי לטפל במוחילה.^מ הגה: יש אומרים דאפילו
 החזיק בזכות המוחילה, אין חזקה זו מועילה לחייב את בעל החצר לתת לו

מז. ואם הסולם והשוכב סמוכים לכותל א' וכשירחיק את הסולם ד' אמות
 מהשוכב, תקפוץ הנמיה על הכותל וממנו לשוכב, כיון דלא הוי בקפיצה אחת הוי
 מחלוקת הפוסקים אם נחשב גירי דיליה [סמ"ע].
 מה. ואף שנבאר לעיל שם דרשאי לבנות תחת המוחילה, היינו תחתיה ממש,
 אבל במקום העמדת הסולם שהוא מעט רחוק מהכותל, בזה אין יכול לבנות
 ולסלק אפשרות העמדת הסולם [סמ"ע].

להעמיד סולם, ואף למנוע ממנו בניית כותל במקומו של הסולם, אלא הנפ"מ רק לענין שאם קנה ממנו זכות מקום כדי לעלות למזחילתו, צריך להניח לו מקום ארבע אמות שיעור זקיפת סלם כי שיעור זה נכלל בכלל המקום שקנה (טור זכס ר"י וזית יוסף זכס הרא"ש).

יח מי שפא לחפור בור בסוף שדהו סמוך למצר חפרו ורוצה לחפור צמוד ממש לגבול עם חבירו, ועי"ז גורם שאם חבירו ירצה בהמשך גם לחפור בור, יצטרך להרחיק ו' טפחים, כדי שיהיה ו' טפחים בין שני הבורות, ולכן דורש שירחיק ויחפור את בורו ג' טפחים מהגבול, אם שדה חפרו אינו עשוי לבורות כגון בית הבעל שאין דרך שיהיה בור בשדה, כי השקאת השדה ע"י הגשמים, סומך ואינו יכול למחות בידו כיון שמסתמא אינו עתיד לחפור בור, וממילא לא מוזיק לו כלום. ואם לבסוף ימלך חפרו לחפור בור בצדו, צריך להרחיק מפתל הבור ששה טפחים, עד שיהיה בין חלל שני הבורות עבי ששה טפחים כדי שלא יזיק לבורו של הראשון. ואם היתה שדה חפרו עשויה לבורות כגון בית השלחים שזקוק להשקאה מלבד הגשמים, ולכן הדרך שבכל שדה יהיה בור למים, לכן אינו סומך עד שירחיק מהמצר שלשה טפחים, ויחפור, וכשיבוא חפרו לחפור ירחיק גם הוא רק שלשה טפחים בתוך שדהו ויחפור. הגה: וקש"מ רחיק, יש אומרים דצריך גם כן לסוד בסיד פתל בורו, וכמו שנתבאר סעיף י' שבבור של מים צריך את שניהם, גם להרחיק וגם לסוד בסיד (טור לדעת הרמ"ה). ויש אומרים דבחדא מניהו סגי או הרחקת ג' טפחים כל אחד, או שיהיה ג' טפחים בין שני הבורות כחסד בסיד את כותלי הבורות^כ (זכס הרא"ש).

ט סיון

יח החופר בור לתוך שדהו ומכר חצי השדה והבור בדיוק על גבול חצי השדה, ובא תלוקת לחפור גם הוא בור, צריך להרחיק כל שיעור הרחקה אפלו אם היתה עשויה לבורות, בין שפראשון בפתח עשה, שפרי בשלו חפר ולכן כל ההרחקה מוטלת על הלוקח.

מט. ולענין לכתחילה, לשיטת הרמב"ם דנחשב לספק איסור וכמו שהבאנו בהערה לעיל סעי' ג', ודאי דלכתחילה בעינן תרווייהו ו' טפחים וסיד, רק לענין דיעבד נחלקו הדיעות וכנ"ל. אולם לדעת הרא"ש שנתבאר בסעי' ג' דנחשב לספק ממוני, יכול אף לכתחילה לסמוך על שש טפחים או על ג"ט וסיד [הגר"א].

הגה: וכן מתר לעשות בכל נזקין אלו שיבוארו בסעיפים הבאים בש"ל, בשאיין שם דבר הנזק כשחבירו עדיין לא הביא ברשותו את הדבר הניזוק, אע"פ שהדרך שעושים כן, ועתיד לעשת זאת, מ"מ כעת עושה בהיתר, ואח"כ חבירו יצטרך להרחיק, חוץ מהפירות בור אצל שדה העשויה לבורות כמו שנתבאר בסעיף הקודם, והטעם דבחפירת בור נחשב קצת כמויק בידים, כיון שע"י מעשה החפירה עצמה מחליש את העפר שסביביו ועי"ז מחייב את השני להרחיק ו' טפחים, כדי שלא יפול בורו (טור ג"ס ר"מ והסו' והרא"ש). ויש חולקין בזה וס"ל שבכל דבר העומד לכך, אסור לראשון לסמוך, אח"כ מרחיק כשיעור, כדי שהשני לא יצטרך לעשות את כל ההרחקה (ש"ס ג"ס רש"י והרי"ף).

ב ראובן חפר גומא בחצרו שמי גשמים יקלחו לתוכה, ובשרבו המים נוצר מצב שהם בוקעין ועוקרים דרך חומות מרתף שמעון, תיב ראובן לסלק הזקן כי זה נחשב שמים שלו מזיקים. הגה: וכל הזקות שלא נתבארו, שעור הרחקתן בכדי שלא יזיק לפי ראות הבקיאין (טור ג"ס הרא"ש).

י סיח

כא יש מי שאומר, שלא אמרו דבהרחקת ששה מפתחים בין בור לבור סגי, אלא בארץ הרים שהקרקע קשה, ודי בהרחקת ו' טפחים, אבל במקום דרפוא ארעיהו שהקרקע רכה, צריך להרחיק יותר. לפיכך במקום כזה צריך להרחיק בית הפסא מבור מי חבירו עד שיבירו בני אדם שאינו עובר מלחות בית הפסא לבור, ולרוחא דמלתא ירחיק חמשים אמה כיון שמי בית הכסא חמוצים וסרוחים ביותר, צריך להרחיק שיעור גדול כזה, ובשאר בורות א"צ כ"כ הרבה אבל צריך יותר מו' טפחים. הגה: ויש מי שחולקין על זה שההרחקה הכי גדולה היא ג' טפחים לכל אחד, ובקרקע קשה סגי בהרחקת טפה, ואין חילוק בין מים רגילים למי בית הכסא (מרדכי פ"ק דצ"מ ופ' לא יפטר). וכל מקום שהדין

ג. וה"ה בכל דבר שנזקו מתחדש בכל יום ועושה בידיים אחר שנתחדש הנזק כגון כותשי הריפות. וי"א שאף היזק ראייה נחשב היזק בידים [נתיבות].
 נא. לכאורה קשה מלעיל סעי' ד' דנתבאר דאם המים לא נופלים מיד, אין צריך לתקן, ועי"ש בנתיבות מה שתיירץ בזה.

הוא שמזיק צריך להרחיק עצמו, אפלו היה רשות הרבים מפסיק בין הנתים, כגון שתי חצרות בשני צדי רשות הרבים, אפלו הכי צריך להרחיק (נימ יוסף נשס הרשנ"ח).

כב מרחיקין את גרן קבוע הוא מקום התבואה ששם דשים וזורים את התבואה, ע"י שמעיפים אותה ברוח, והפסולת הקלה עפה ברוח והאוכל הכבד נופל במקומו, ואם הוא גורן קבוע מרחיק מהעיר חמשים אמה, כרי שלא יוליד הרוח התבן בעת שזורה, ויזיק לבני העיר אבל בגורן עראי לא הצריכו להרחיק כיון דהוי נזק עראי. באופן שהעיר קדם לגורן מסלק את הגורן בלי לקבל דמים, ואם הגרן קודם לעיר, כיון שקדם אי אפשר להפסידו דמיו, אולם צריך לסלק כיון שמזיק לבני העיר, ולכן דבר ראשון מסלקו ואח"כ בני העיר נותנים לו דמיו כי אם יצטרכו קודם לשלם לו, לא יהיה מי שידאג לזה ויישאר נזק הרבים. אם ספק מי קדם, מסלקו בלא דמים כי לסלק הרי חייב בכל אופן, והספק רק על הדמים, והמוציא מחבירו עליו הראיה. ומזה שנתבאר שבנוק הרבים צריך ראשית לסלק את הנוק ואח"כ לדון על הממון יש מי שלומד על דכוס שר ממדינה שגזר על יהודים שיעשו עם היהודים הדרים תחת שרים קטנים בכפרים שידורו תחתיו שיעלו על יהודים הדרים בכפרים השייכים לשרים אחרים, שיעברו לגור בשטח השייך לו, ועי"ז יהיה לו יותר מיסים, ואם לא, יגרש בלם, צריכים בני הכפרים לקום דברי הדכוס ולסלק הזק הרבים ולסע ולגור תחת הדכוס תחלה, ולדון רק אחר כך עם הרבים אם יש להם הזק בזה אם הפסידו עי"ז ממון, רואים אם בני הכפרים היו גם באותה סכנה, א"צ לשלם להם כלום, ואם לא יש לשלם להם מה שניזוקו (הגהות מרדכי דקדושין). ובן לא יעשה אדם גרן קבוע בתוך שדה שלו, אלא אם בן היה לו חמשים אמה לכל רוח אפילו במקום שאין שם בני אדם ואין חשש שיוזק להם, מ"מ יש להרחיק כרי שלא יזיק התבן לנמיעת חברו שהמוץ נכנס לתוך הפרי ומרקיבו או לגידו לשדהו החרושה דעי"ז מזבל שדהו יותר מדאי ומפסידו.

יא סיון

כג מרחיקין את הנבלות ואת הקברות ואת הבורסקי ואת הכבשונות והדבורים מהעיר, חמשים אמה בנבילות וקברות ובורסקי משום הריח שנכנס לעיר, והכבשונות משום העשן, ובדבורים מפני שמזיקין לאנשי העיר. ואין עושים בורסקי אע"פ שמרחיק כ"ל אלא

לְמִזְרַח הָעִיר, מִפְּנֵי שְׁרוּחַ מְזֻרְחֵת חֶמֶה וּמְמַעְמַת הָזֶק [רִיחַ] עֲבוּד
הָעוֹרוֹת דֹּאע"פ שֶׁמֶרְחִיק כְּשִׁיעוּר מ"מ הַרוּחַ מִכְנִסָּה אֶת הָרִיחַ, וְלִכֵּן רַק בְּצַד
מִזְרַח מוֹתֵר מֵטַעַם הַנ"ל.

כִּד מְרַחֲקִין הַשׁוֹבֵךְ מִהָעִיר חֲמִשִּׁים אַמָּה כְּדִי שֶׁהַיּוֹנִים לֹא יִזְקוּ אֶת
הַזֹּרְעִים הַנִּמְצָאִים בַּחֲצִירוֹת הָעִיר אוּ בַגּוֹת ע"י אִכְלֹתָנָי, וְשִׁיעֵרוּ חֲכָמִים
שְׂוִיתֵר מִחֲמִישִׁים אַמָּה אִינֵם הוֹלְכִים, וְלֹא יַעֲשֶׂנוּ אִפִּילוּ בְּתוֹךְ שָׁלוֹ בְּאִמְצַע
שְׂדֵהוּ, הַמוֹקֵף שְׂדוֹת מִסְבִּיב שְׂאִין שֶׁם זֹרְעִים מְגוּלִים, מ"מ לֹא יַעֲשֶׂנוּ אֶלָּא
אִם בֵּן יֵשׁ לוֹ חֲמִשִּׁים אַמָּה לְכָל רוּחַ מֵטַעַם שְׂאוֹכִלִים הַזֹּרְעִים הַנִּמְצָא
בְּקֶרֶע. וְאִם לֹקְחוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא שְׂקֵנָה אֶת הַשְּׂדֵה עִם הַשׁוֹבֵךְ בְּתוֹכוֹ, אֶפְלוּ
הוּא בְּתוֹךְ [בֵּית] רַבֵּעַ שֶׁהוּא מְקוּם קָטָן, אִפִּילוּ הֵכִי הָרִי הוּא בְּחֻקְתּוֹ
וְטַעֲנִין לוֹ שֶׁמִּסְתַּמָּא זֶה שֶׁמְכָרוּ לוֹ עֲשָׂה שׁוֹבֵךְ וְשִׁתְקוּ לוֹ וּמִמִּילָא הַחֻזֵּק בִּזְה"ב.
וְאִף אִם יִפֹּל, יִכּוֹל לְחֹדֵר לְבָנֹתָיו כִּיּוֹן שֶׁהַחֻזֵּק בִּזְכוּת הַחֻזְקָתוֹ שׁוֹבֵךְ,
שְׂמוֹעֵנִים לְלוֹקַח לִזְמַר רֵאשׁוֹן עֲשָׂאוֹ בְּרִשׁוֹת, לֹא שָׂנֵא נֶגְדַּי יָחִיד
שִׁישׁ לוֹ שְׂדֵה לְצִידוֹ לֹא שָׂנֵא נֶגְדַּי רַבִּים שִׁישׁ לֵהֶם שְׂדוֹת סְבִיב.

יב סיון

כִּה מִי שֶׁהֵיחָה שְׂדֵה חֲבֵרוֹ נְטוּעָה נֶפְנִים אוּ שָׂאֵר אֵילָנוֹת, וּבֹא
הוּא לְנִטְעַ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ נֶפְנִים בְּצַד נֶפְנִים אוּ אֵילָנוֹת בְּצַד
אֵילָנוֹת, צָרִיךְ לְהִרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת. הַגֵּט: (קן פֶּרֶשׁ ר"ח) פִּי בֵן דִּרְךְ
צָרִיךְ הַמְחַרְשֶׂה בֶּאֱרֶץ יִשְׂרָאֵל בֵּין הָאֵילָנוֹת וְכִיּוֹן שֶׁחֲבִירוֹ כָּבֵר נֵטַע סְמוּךְ
לְמִצְרַ, א"כ הַחֻזֵּק בִּזְכוּת לְהַכְנִיס מִחֲרִישְׁתּוֹ לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבִירוֹ, וּמִמִּילָא
כִּשְׂבָא הַשְּׁנִי לִטְוֵעַ אִף הוּא אֵילָנוֹת, עֲלִיו לְהִרְחִיק אֶת כָּל הַד' אַמּוֹת. וְאִם
הִרְאִשׁוֹן הִרְחִיק ב' אַמּוֹת, הַשְּׁנִי צָרִיךְ לְהִרְחִיק רַק ב' אַמּוֹת כְּדִי לְהַשְׁלִים לַד'
אַמּוֹת, כִּי הַחֻזֵּק בִּשְׂדֵה חֲבִירוֹ רַק עַד כְּדִי הַשְׁלַמַּת הַד' אַמּוֹת. וְאִם אֵין

גב. לכאורה קשה הא לא נחשב גירי דיליה, ולמה חייבוהו חכמים להרחיק, תירץ
הרמב"ן כיון שהוא היזק שכיח חייבוהו להרחיק. והנימוקי" תירץ כיון שזכה
ביונים משום דרכי שלום, חייב משום שן דיונים, ונפ"מ אם לא הרחיק והזיקו,
דלרמב"ן פטור ולנימוקי" חייב כדן שן המזיק [קצות].

גג. דעת הסמ"ע שהוא הדין לענין מה שנתבאר לעיל סעי' כ"ב לענין גורן וסעי'
כ"ג לענין בורסקי דאם קנה כך, הרי הוא בחזקתו. אולם הט"ו חולק וס"ל דבהנחה
לא מהני חזקה כיון שמזיק גופו, הוי כקוטרא ובית הכסא שנזקן גדול ולא מהני
מה ששתק, כי היה סבור שיוכל לסבול ולבסוף אינו יכול.

דרך לְחַרֵּשׁ בֵּין הָאֵילָנוֹת, אֵין צְרִיף לְהִרְחִיק כָּלֵל (צִיט יוסף). וּבִמְקוֹם שְׁצָרִיכִים לְהִרְחִיק, וּבְאֵין שְׁנֵיהֶם לְטַע בְּבַת אַחַת, כָּל אֶחָד מִרְחִיק חֲצִי הַשְּׂעוּרִי" (המגיד פרק עשירי דשכנים) בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים שִׁשְׁיַעוּר הַחֲרִישָׁה הוּא ד' אַמוֹת, בְּאֶרְצֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁכֵּן הִיא רוּחַב הַמַּחְרִישָׁה שֶׁם, אֲבָל בְּחוּצָה לְאֶרֶץ מִרְחִיק בֵּין גְּפָנִים לְגְפָנִים וּבֵין אֵילָנוֹת לְאֵילָנוֹת שְׁתֵּי אַמוֹת כִּי רוּחַב הַמַּחְרִישָׁה שֶׁם הוּא ב' אַמוֹת. וּבֵין גְּפָנִים אוֹ שְׂדֵה לְבָן לְשָׂאֵר אֵילָנוֹת אֶרְבַּע אַמוֹת בֵּין גְּפָנִים לְגְפָנִים אוֹ אֵילָנוֹת לְאֵילָנוֹת סִיבַת הַהִרְחָקָה הִיא רַק מַחְמַת הַמַּחְרִישָׁה, אֲבָל בֵּין גְּפָנִים לְאֵילָנוֹת יֵשׁ טַעַם נוֹסֵף שֶׁהַעוֹפוֹת פּוֹרְחִים מֵהָאֵילָנוֹת שֶׁהֵם גְּבוּהִים לְגְפָנִים אוֹ לְתוֹבָאָה שֶׁהֵם נְמוּכִים, וְאוֹכִלִים וּמוֹזִיקִים אוֹתָם, וְלִכֵּן אִם בָּא לְטַע אֵילָנוֹת גְּבוּהִים בְּצַד גְּפָנִים נְמוּכִים עָלָיו לְהִרְחִיק ד' אַמוֹת אֶף בְּחוּ"ל אוֹ אֶף בְּמִקּוֹם שְׁאֵין חוֹרְשִׁים, אֲבָל לְהִיפָךְ א"צ לְהִרְחִיק דְּהוּא מְזִיק לְעַצְמוֹ". הַגָּט: וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּבֵין גְּפָנִים לְאֵילָנוֹת בְּעֵינֵן לְהִרְחִיק לֹא ד' אַמוֹת, אֲלֵא כְּפִי אִמְדַּת הַדַּעַת שְׁלֹא יִפְרִיחוּ הָעוֹפוֹת מִן הָאֵילָנוֹת אֶל הַגְּפָנִים בְּשִׁטָּה בְּתוֹפָה אַחַת (טור). וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּרִיקָא בְּנוֹטָע אֵילָנוֹת שֶׁבִשְׂעֵת נִטְיעָתוֹ כִּבְר הַמְּזִיק לְפָנָיו, וְלִכֵּן נִחְשָׁב שֶׁהַנוֹטַע הוּא הַמְּזִיק, אֲבָל נוֹטַע גְּרַעֲיִן וְהָאֵילָן מִמֵּילָא גְּדֵל, אֵין צְרִיף לְהִרְחִיק דְּכִיוּן דְּהוּי כְּנוֹק הַבָּא מִמֵּילָא, עַל הַנְּיוּק לְהִרְחִיק אֶת עַצְמוֹ" (הַגָּטוֹת אֶשְׂרֵי וּמְדַכִּי פֶרֶק לֹא יִסְפֵּר וְצִיט יוֹסֵף נֶשֶׁם הַמּוֹס'). רְאוּבֵן שְׁמֵכֵר בֵּיתוֹ לְאֶחָד וְגַבְתוֹ לְאַחֵר, אֵין בְּעַל הַגָּה צְרִיף לְהִרְחִיק אֵילָנוֹתָיו אַע"פ שֶׁבְּעַל הַבֵּית טוֹעַן שֶׁשְׂרָשֵׁי הַזְּרַעִים הוֹלְכִים תַּחַת בֵּיתוֹ וּמוֹזִיקִים אֶת הַבֵּית, דְּעַל הַנְּיוּק לְהִרְחִיק אֶת עַצְמוֹ, אֶף עַל פִּי שְׁמֵכֵר הַבֵּית תַּחֲלָה, וְאֵין אוֹמְרִים בְּזֶה מוֹכֵר בְּעֵינֵן יָפָה הוּא מוֹכֵר וְהִיא מִקּוֹם לוֹמֵר שֶׁמֵכֵר לוֹ אֶת הַבֵּית עִם זְכוּת שְׁלֹא יִטְעוּ זֵרַעִים סַמּוּךְ לְבֵיתוֹ, קַמ"ל שְׁלֹא (רִצ"ט סִימָן ק"ל). וְעֵין לְעִיל סִימָן קנ"ד

גד. כתב הב"י בשם הנימוק"י, דבעצם צריך להרחיק ד' אמות, רק עצה טובה קמ"ל שכל אחד ירחיק חצי השיעור ושלא יפסידו שניהם, מ"מ אם רצו כופין זה את זה שכל א' ירחיק ד"א כדי שלא ישתמש בחלק שלו בזמן שחורש. גה. הסמ"ע מקשה דלטעם זה אין שיעור של ד' אמות אלא כפי אומדן הדעת וכמ"ש הרמ"א, וא"כ הרי"ף והרמב"ם שכתבו שהשיעור הוא ד"א, ע"כ שיש סיבת היזק אחרת, וא"כ אולי גם הגפנים מזיקים לאילנות, וצ"ע. גו. לפי טעם הרא"ש שנחשב שהוא המזיק, משום שכשהעופות באים ע"ג האילנות בעל האילנות מפריחן מהם, וממילא הם הולכים לגפנים, ולכן נקרא גירי דיליה, לפי"ז גם בנטע גרעין ואח"כ גדל האילן צריך להרחיק, כי כשיגדל ויפריח אותם ייחשב גירי דיליה [סמ"ע].

סעיף כ"ח מתי מהני סברא דמוכר בעין יפה. ובכל מקום, אם היה גדר בינתים, זה סומך לגדר וזה סומך לגדר דאין חשש של כניסת המחרישה.¹

בו מי שהיה אילן חברו נוטה לתוך שדהו וזה מפריע לו לחרוש את שדהו, קוצץ בגובה מלא מרדע על גבי המחרשה בשיעור שהאדם החורש יוכל לישא עליו את המרדע והאילן לא ימנענו. ובחרוב (פירוש, אילן של חרובין) ובשקמה (פירוש, אילן שעושה מין תאנים מדבריות) שבאילנות אלו צילתם מרובה ומזיקים, ולכן קוצץ את כל הנוטה עד שהיה שקול בנגד המצר היינו שקוצץ כל מה שנכנס לשדהו מהמיצר ואילך. וכן אם היה נוטה על בית השלחין של חברו, או על בית האילן, קוצץ אפלו בשאר אילנות (טור) את כל הנוטה עד שהיה שקול בנגד המצר שכיון שמשקה אותם תמיד זקוק לזריחת השמש, וגם קצת צל מזיק להם, ולכן קוצץ כל מה שנכנס לתוך שדהו.

יג סימן

בו אילן שהוא נוטה לרשות הרבים, קוצץ כדי שיהא הנמל עובר ברובבו כדי שהאילן לא יפריע לרוכבים ברשות הרבים, וכיון שלעיתים רחוקות אף גם גמלים עוברים ברה"ר, לכן עליו לקצוץ שלא יפריע גם לעוברים אלו. הגם: והוא הדין אם רוצה להוציא יזי בליטה מבנינו כגון מרפסת, ועושה זאת למעלה מגמל ורובבו, אפלו ברשות הרבים, וכל שכן במקווי, רשאי לעשות זאת, ואינן יכולין לעכב עליו (טור נכס הרמ"ה וכ"כ הרי"ף). אבל אינו יכול לעשות גשר מפית לבית שכנגדו העובר על גבי רשות הרבים או המבוי, אפי' שגבוה יותר מגמל ורוכבו, כיון דמאפיל על בני רשות הרבים או בני המבוי (סס נכס משנת אצו הרא"ש). ואפלו יזי אחד, אם מאפיל, או שופף משם דרך הזיו שופכין לאמצע הדרך, אסור כי זה מזיק לעוברים שם (ריב"ש סימן מנ"ה).

בח ראובן יש לו תאנה, והנוף (פירוש, חלק הנגלה מהאילן על הארץ הינו גופו של אילן המתנופף ומתרום) נוטה על עלייתו של לוי

1. ואף בין אילנות לגפנים הדחשש בגלל תעופת העופות מהני גדר, דממ"נ אם הגדר גבוה יותר מהאילנות, הרי אין חשש זה, ואפי' אם האילנות גבוהים יותר, מ"מ כשהם עפים הם נחים קודם על הגדר ושוב אין זה גירי דיליה [סמ"ע].

וּמַעֲכָבוּ מְלֶהֱטִיחַ נֶגַו, יָכוֹל לְוִי לְקוּץ הַנוֹף הַמַּעֲכָבוּ דִהְיִיזק רִשְׁאֵי לְקוּץ הַדָּבָר שֶׁמַּעֲכָבוּ וְכֵמו שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל סַעִיף כ"ו בְּאֵילָן הַנוּטָה ע"ג שְׂדֵה חֲבִירוֹיָהּ.

יד סיין

כַּט אֵילָן הָעוֹמֵד עַל הַמַּצָּר וַיֵּשׁ עָלָיו פִּירוֹת, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא נוֹטָה לְתוֹף שְׂדֵה אֶחָד מֵהֶם, מ"מ שְׁנֵיהֶם חוֹלְקִים פְּרוֹתָיו כִּי הַבַּעֲלוֹת עַל הַפִּירוֹת לֹא נִקְבַּע לְפִי הָעֲנָפִים לְהִיכֵן הֵם נוֹטִים, אֲלֵא לְפִי הַשְּׂרָשִׁים, וְכִיּוֹן שֶׁהֵם נִמְצְאִים בְּמַצָּר שֶׁהוּא שֶׁל שְׁנֵיהֶם, הַפִּירוֹת שֶׁל שְׁנֵיהֶם.

ל' רְאוּבֵן שֶׁחָפַר בְּשִׂדְהוֹ בּוֹר לְצוֹרֵךְ עֲצָמוּ וַיִּרְדּוּ וּמָצְאוּ שְׂרָשֵׁי אֵילָן שֶׁל שְׁמַעוֹן שֶׁנִּכְנַס בְּתוֹךְ שְׂדֵהוֹ, קוֹצֵץ וְחוֹפֵר וְהַעֲצִים שָׁלוֹ דְּמַחוּץ לְט"ו אִמָּה שׁוֹב אֵין לְאֵילָן צוֹרֵךְ בּוֹ וְלִכֵּן אֵינִם שְׁיִיכִים לְאֵילָן, כִּיּוֹן שֶׁנִּכְנַסוּ לְתוֹךְ שְׂדֵהוֹ. וְאִם הָיָה קְרוֹב לְאֵילָן שְׁמַעוֹן בְּתוֹךְ ט"ו אִמָּה, הַשְּׂרָשִׁים שֶׁל שְׁמַעוֹן כִּיּוֹן שֶׁבִשְׂעוֹר זֶה הֵם נִצְרָכִים לְאֵילָן וְקוֹצֵצֵם כִּיּוֹן שֶׁהֵם מִפְרִיעִים לְעַבּוּדַת שְׂדֵהוֹ וּמ"מ נוֹתְנָם לוֹ כִּנ"ל. וְאִם אֵינּוּ צָרִיף לְחֹפֵר בּוֹר, וַיִּצְאוּ הַשְּׂרָשִׁים שֶׁל שְׁמַעוֹן בְּתוֹךְ שְׂדֵהוֹ וְאֵינִם מִפְרִיעִים לוֹ אֲלֵא רַק לְחִרְשָׁהּ, הַלֶּכֶךְ תְּרִי מַעֲמִיק שְׁלֹשָׁה מַפְחִים בְּדִי שְׁלֹא יַעֲכֹב הַמַּחְרְשָׁה, וְכָל שָׂרֵשׁ שְׁמַצָּא בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה מַפְחִים קוֹצֵצוֹ כִּיּוֹן שֶׁזֶה מִפְרִיעוֹ לְחִרְשֵׁיתוֹ, וְהַבַּעֲלוֹת עַל הַשְּׂרָשִׁים תְּלוּי אִם הוּא בְּתוֹךְ ט"ו אִמָּה אוֹ חוּץ לְט"ו כִּנ"ל, וְאֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ שְׂמָא יִיבֵשׁ אֵילָן שֶׁל חֲבֵרוֹ בֵּין כֶּשְׁחוֹפֵר לְצוֹרֵךְ בּוֹר וּבֵין כֶּשְׁמַעְמִיק לְצוֹרֵךְ הַמַּחְרִישָׁה, מִשּׁוּם שֶׁזֶה בְּתוֹךְ שָׁלוֹ הוּא חוֹפֵר.

טו סיין

לא אַע"פ שֶׁאָדָם חַיִּיב עַל נֹזְקֵי מְמוֹנוֹ, מ"מ כֶּשֶׁהֲיִזָּק מִגִּיעַ ע"י שִׁימוֹשׁ רִגִּיל שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּתוֹךְ רִשּׁוֹתוֹ, וְאֵינּוּ מִגִּיעַ מִיד כֶּשֶׁעוֹשֶׂה זֹאת, וְלִכֵּן אֵי אִפְשֵׁר לְהַחֲשִׁיבוֹ כְּנוֹקֵי עֲצָמוּ אֲלֵא רַק כְּנוֹקֵי מְמוֹנוֹ, הַדִּין הוּא שֶׁעַל הַנִּיזָק לְהַרְחִיק אֶת עֲצָמוֹ, וְלִכֵּן מִי שֶׁבָּא לַעֲשׂוֹת מְשָׁרָה (פִּירוּשׁ, חֲפִירַת מֵיִם שְׁמִשְׁרִין בַּהַּ הַפְּשָׁתוֹ) שֶׁל פְּשָׁתָן בְּצַד שְׂדֵה יָרֵךְ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְהַנּוֹק בּוֹזֵה שְׂחָרֵי מִי הַמְשָׁרָה נִבְלָעִים בְּאַרְצוֹ וְהוֹלְכִים וּמַפְסִידִים אֶת הַיָּרֵךְ, אוֹ שֶׁנִּמְטַע

גה. הערת המבקר: לכאורה גם אין מפריעו מלהטיח גגו יכול למונעו שלא יכניס נוף תאנתו לתוך חצירו. וצ"ל דלכתחילה אמנם יכול למחות בו, רק איירי שלא מיחה בו והחזיק בזכות זו, ומ"מ אם מפריעו לשימושו, יכול לקצוץ מה שמפריע.

כְּרִישֵׁין קָרוֹב לְבַצְלִים שֶׁל חֲבֵרוֹ, והנוק בזה שָׁהם מְפִינִים מַעֲמָם של הבצלים, או שֶׁנִּמְטַע חֲרָדֵל בְּצַד בְּוֶרֶת דְּבוּרִים (פירושו הַפְּלִי שֶׁהַדְּבוּרִים עוֹשִׂים בו הַדְּבֵשׁ), והנוק בזה שֶׁתִּרֵי הַדְּבוּרִים אוֹכְלִים הַעֲלִים וּמְפַסְדִים הַדְּבֵשׁ כי מחמת אכילת החרדל חריף להם בפה ואוכלות את הדבש להפיג את החריפות, [אבל לא נחשב שהדבורים מוסיקים לחרדל, כי אינם אוכלין את החרדל עצמו דנמצא בתוך קליפה קשה, וגם העלים אחר שנשכו בהם פעם אחת, שוב אינם אוכלין אותן], כֹּל אֵלוֹ וְכִיּוֹצֵא בָהֶם אֵינּוּ צָרִיךְ לְהַרְחִיק בְּכַדֵי שְׁלֵא יֵזֶק דַּעַל הַנִּזְק הַרְחִיק אֶת עַצְמוֹ. וְאֵע״ג שֶׁאֵין צָרִיךְ לַהֲרַחֵק כְּשִׁיעוּר שְׁלֵא יִזְק כֻּלּוֹ, מִכָּל מְקוֹם צָרִיךְ שֶׁיִּרְחִיק מִשְׁרָה מִתְּחִיל, וְכִרְשֵׁין מִהַבְּצָלִים, וְחֲרָדֵל מִהַדְּבוּרִים, שֶׁלֹּשָׁה מְפָחִים אוֹ יוֹתֵר מְעַטִּים, כְּדֵי שְׁלֵא יִהְיֶה יִיחָשֵׁב הֶזֶק בְּיָדָיו. וְהוּא הַדִּין בְּכֹל כִּיּוֹצֵא בְּזוֹה, שֶׁאֵין הֶזֶק בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה אֶלָּא בְּאֶחָר כֶּךָ. עַל הַנֶּזֶק לְהַרְחִיק עַצְמוֹ (טור סעיף מ"ה).

לֵב מִי שֶׁהָיָה לוֹ אֵילָן בְּתוֹךְ שְׂדֵהוֹ קָרוֹב לְבוֹר חֲבֵרוֹ אוֹ כֹּא לְנִטְעַ סְמוּךְ לְבוֹר חֲבֵרוֹ (טור), אֵין בְּעַל הַבוֹר יָכוֹל לְעַכֵּב עָלָיו וְלוֹמַר לוֹ הִרֵי שֶׁרָשִׁי הָאֵילָן נִכְנָסִים לְבוֹר שְׁלִי וּמְפַסְדִים אוֹתִי, שְׁזֶה נֶזֶק חֲבֵא מֵאֵלָיו לְאַחַר זְמַן, וּבְעַת שֶׁנִּמְטַע אֵינּוּ מוֹזִיקוֹ, וּבִשְׁם שְׁזֶה חוֹפֵר בְּתוֹךְ שְׁלוֹם כֶּךָ זֶה נִמְטַע בְּתוֹךְ שְׁלֵא וְעַל הַנִּזְק לַהֲרַחֵק אֶת עַצְמוֹ^א.

טז סיון

לֵג כְּמִךְ בְּאַחַד מֵאֵלוֹ בְּאוֹפֵן שֶׁהָיָה לוֹ לְהַרְחִיק וְלֹא הִרְחִיק וְעִי'ז נָרַם תּוֹק לְחֲבֵרוֹ, יֵשׁ מִי שֶׁשְׁפוּטֵר מִלְּשִׁלָּם דִּנְחָשׁב לַגְרָמָא וְיֵשׁ מִי שֶׁמְחַיֵּב. וּבִהֲרַחֲקַת סוּלָם מִשׁוּם קַפִּיצַת הַנְּמִיָּה לְכוּ"ע פְּטוּר דֵּהנֶזֶק נַעֲשֵׂה בְּשִׁיתוּף עִם הַנְּמִיָּה.

ג. זה הוא דעת הרמב"ם, אבל לדעת הטור והרא"ש דווקא במשרה מירק דכיון דחופר בור ונעשה ע"י מעשה של האדם, צריך להרחיק ג"ט כמו בכל חופר בור, אבל כרישין מבצלים וחרדל מדבורים כיון שאין הנזק בא מיד, לא חשיב נזק דידיה כלל וא"צ להרחיק אפי' ג"ט, ורק על הניזק להרחיק את עצמו [סמ"ע].
 פ. עיין לעיל סעיף י"ט שנתבאר שאם חופר בור בשדה העשויה לבורות אסור לו לסמוך בורו ממש לגבול חבירו, אלא צריך להרחיק ג' טפחים.
 סא. ולא דמי לגפת וכדו' שנתבאר לעיל סעי' ד' שצריך להרחיק, אע"פ שהנזק לא בא מיד, משום ששם הדבר בא מהדבר עצמו שהוא הניחו, משא"כ כאן הנזק בא ע"י שרשים שצמחו אח"כ.

לד מי שפעשה גרן בתוך שלו, או קבע בית הכסא או מלאכה שיש בה אבק ועפר וביוצא בהם, צריך להרחיק כדי שלא יגיע העפר או ריח בית הכסא או האבק לחברו, כדי שלא יזיקו, אפלו היתה הרוח הוא שמסיע אותו בעת שעושה מלאכתו ומוליכה את העפר או נערת הפשתן והמוץ וביוצא בהן ומגיעתן לחברו ולולא הרוח לא היה מזיק לבד, מ"מ תרי זה חוב להרחיק, כדי שלא יגיעו ולא יזיקו, ואפלו שזה מזיק רק על ידי רוח מצויה [לאפוקי רוח שאינה מצויה], שכל אלו כמו שהזיקו בציציו הן כי דבר שעף ע"י רוח מצויה, אם הוא משחרר אותו לאויר, כיון שזה מצוי שיעוף ע"י הרוח, הרי זה מחשב כנעשה הזיק של האדם עצמו, ולכן הוא חייב להרחיק ולא הנזק, ואף על פי שהוא חוב להרחיק כל כך, אם לא הרחיק והוליקה הרוח המצויה המוץ והעפר והזיקה בהן, פטור מלשלם, שהרוח הוא שסיע אותו ולא הזיק בידים^כ.

יז סימן

לה כל תרחקות שאמרנו, אם לא הרחיק וראה חברו את הנזק והבין שזה אמור להזיקו ושתק, תרי זה מחל ושוב אינו יכול לחזור בו ולהצריכו להרחיק, והוא שראה ויש הוכחה ממנו שמחל, כגון שסיע עמו, ובאופן זה הוי מיד הוכחה למחילה, או שאמר לו לעשות ולהניח את הדבר המזיק, וגם בזה הוי מחילה מיד, או שראהו שעשה בצדו בלא תרחקה ושתק ולא תקפיד על זה בזה בעיני זמן מסויים שבטוח שהבין וראה את ההזיק שייצא מכך, זכה בזכות זו של הנחת הדבר המזיק. הגם: וענן לעיל סימן קנ"ד סעיף י"ב ששם הביא הרמ"א מחלוקת אם בהזיק ראייה וכדו' צריך ג' שנים וטענה, או הוי מחילה מיד וגם בלי טענה, וכאן מסכים עם שיטת השו"ע דהוי חזקה מיד ובלי טענה, וכן ראוי להורות בכל

כ. הש"ך הקשה מאי שנא מאבנו סכינא ומשאו שהניחו בראש גגו ונפל ברוח מצויה והזיק שחייב. והנתיבות מחדש שכל נזק שאם נחייבנו להרחיק או לשלם יתבטל תשמישו לגמרי, לא חייבוהו בכך, ולכן כל מה שנתבאר בסימן זה שעל הנזק להרחיק את עצמו, אע"פ שבגדרי נזקין זה נחשב נזקי ממונו, וגם באופן שעל המזיק להרחיק את עצמו, מ"מ אם הזיק דעת השו"ע בסעי' ל"ג שפטור לשלם, וע"כ הוא מטעם הנ"ל, ולכן גם כאן לא נחשב לאדם המזיק ממש כדי שנחייבנו.

נזקי שכנים, אף על גב דיש אומרים דבעינן חזקה שלש שנים וטענהי:
(טור נטס הרא"ש).

לו בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים שאם שתק נחשב שמחל ושוב לא יכול לחזור בו ממחילתו, בַּשָּׂאָר נִזְקִים, חוץ מֵאַרְבַּע, שֶׁהֵם הַעֲשָׂן, וְרִיחַ בֵּית הַכֶּסֶם, וְאֵבֶק וְכִיּוֹצֵא בוֹ, וְנִדְנוּד הַתְּרַקָּע, שֶׁכָּל אֶחָד מֵאלוֹ אֵין לוֹ חֲזָקָה, וְאִפְלוּ שֶׁתֵּק בַּמָּה שְׁנַיִם תְּרֵי זֶה חוֹזֵר וְכּוֹפֵהוּ לְתַרְחִיק וְהַטַּעַם יִתְבָּאָר בַּהַמְשָׁךְ הַסַּעֲיָף. הַגֵּה: וְאִפְלוּ סִמּוֹן קִדָּם שֶׁבָּא לְשֵׁם דְּבַר הַנֵּזֶק הֵינוּ אִפְלוּ לְשִׁטוֹת שֶׁאֵם סִמּוֹן קוֹדֵם שֶׁהִיא שֵׁם דְּבַר הַנֵּזֶק, וְאח"כּ בֵּא הַנֵּזֶק, אֵין הַמְזִיק צָרִיךְ לְהַרְחִיק, מ"מ בַּד' דְּבָרִים אֵלוֹ, לֹא מַהֲנִי מַה שֶׁקִּדָּם וְצָרִיךְ לְהַרְחִיק (טור נטס הרא"ש ור"מ וסרמנ"ס). מִיֵּהוּ, אִם זָכוּ שְׁנֵיהֶן בְּשֵׁל הַפְּקָדוֹ, כָּל הַקְּדוּם, זָכָה, וְאֵין הַשְּׁנִי הֵבֵא אֲתָרָיו יָכוֹל לְמַחֹת בוֹ דְכוּיִן שֶׁקִּדָּם וְזָכָה מִן הַהַפְּקָדוֹ, אֵין הֵבֵא אַח"כּ יָכוֹל לְחַיְיבו לְהַרְחִיק (רי"צ ט סימן טכ"ג). וְכֵן הַזֶּק רֵאִיָּה בְּמִקּוֹם שֶׁצָּרִיף מְחַצָּה, בְּגוֹן חֲצַר הַשְּׁתַּפְּיִן שְׂוֹשׁ בוֹ דִּין חֲלָקָה שְׁבֹאפוֹן זֶה יָכוֹל לְכוּפוֹ לְחִלוּק, אִו שֶׁחֲלָקוּהָ בְּרִצְוֹנָם אָף עַל פִּי שְׂאֵיִן בָּה דִּין חֲלוּקָה, כִּיוִן שֶׁחֲלָקוּ אֶת הַחֲצַר בֵּינֵיהֶם וְשׁוּב אֵין מִשְׁתַּמְשִׁים בַּה בִּיחָד, יֵשׁ זָכוֹת לְכָל אֶחָד מֵהֶם לְכַף אֶת חֲבֵרוֹ לְבָנֹת הַבַּתָּל בְּאֲמָצֵעַ, בְּדִי שְׁלֹא יִרְאֵהוּ חֲבֵרוֹ בְּשַׁעַה שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ תְּשִׁמְשִׁים צְנוּעִים בְּחֲלָקוֹ, וּמֵאַחַר שֶׁמִּילָא הֵם מְזִיקִים זֶה אֶת זֶה בְּלִי עֲשִׂית שׁוּם מַעֲשֵׂה אֵלֹא בַּעֲצֵם הַיִּמְצֵאוֹתָם בַּחֲצַר וְהַאֲפִשְׁרוֹת שִׁיכוּלִים לְרֵאוֹת, מִמִּילֵא הַשְּׁנִי נִמְנַע מִסּוּגֵי שִׁימוּשִׁים, לְכֵן אֵין לָהֶם חֲזָקָה, אֵלֹא אָף עַל פִּי שֶׁעֲמָדוֹ בְּפִי שְׁנַיִם רְבוֹת בְּלֵא מְחַצָּה לֹא נַחֲשֵׁב שֶׁמִּחַל לוֹ בּוּזָה שְׁלֹא תִבַּע מִמֶּנּוּ לַעֲשׂוֹת מַחֲצֵה, וְלִכֵּן כּוֹפֵהוּ לַעֲשׂוֹת מְחַצָּה בְּכָל עַת שְׁרִיחָה^כ. וְלָמָּה שְׁנֵי ד' נְזִיקִין אֵלוֹ מְשֹׂאָר נְזִיקִין שֶׁבָּהֶם לֹא מַהֲנִי חֲזָקָה,

פ. דעת הסמ"ע שמה שכאן הכריע הרמ"א כהרמב"ם דהוי חזקה לאלתר, אין זה הכרעה כללית, ממה דלעיל הביא דעת החולקים, אלא רק כאן שעושה בתוך שלו וחבירו ניזק ממילא, בזה הכריע דהוי חזקה, אבל כשמזיק בשל חבירו כגון פתיחת חלון שמזיקו בראייה ברשות הניזק או קביעת זיז באויר חבירו, בזה חושש להרא"ש. אולם דעת הט"ז והגר"א דהרמ"א נתכוון להכריע כאן כהרמב"ם בכל עניני חזקת נזיקין.
סד. כל זה בהיזק ראייה של חצר, אבל בהיזק ראייה של חלון הביא השו"ע לעיל סימן קנ"ד סעי' ז' שתי דעות אם יש חזקה.

לפי שאינו דעתו של אדם סובלת נזיקין אלו, וחקתו שאינו מוחל, שהקפו חוק קבוע כל הזמן, ואע"פ ששתק זמן מסויים, יכול לומר סבור הייתי שאני יכול לסבול, ולבסוף אני רואה שאיני יכול לסבול^כ. ואם קנה מידו ששמחל בגזיקין אלו או שמכרן לו [ובזה א"צ קנין נוסף, דהכסף עצמו קונה לו] או נתנן לו (טור גסס ר"י והרא"ש וצ"ח יוסף גסס הרשב"א), אינו יכול לחזור בו.

יח סיון

לו עשן שאמר שיש לו חזקה, הוא דוקא בעשן תדיר שכל היום יש עשן והוא נזק תדיר, כגון כבשונות של נחתומין ושל יוצרים וכיוצא בהן. אבל תנור שהתחיד אופה בו פת, וכן בירה אף של נחתומין, בין דלא שחי קומרא רבא דיומא כיון שרוב היום אין עשן, לאו תדיר הוא. אבל אי שחי רבא דיומא אם במציאות יש אצלו עשן רוב היום, מקרי עשן תדיר ודינן כשל נחתומין ויוצרים (צ"ח יוסף ממשמעות דברי הרמ"ה). ובעשן שאינו רוב היום, מועיל בו חזקה, ולכן אי חזי ושתק, מחל ושוב אינו יכול למחות. ומיהו, לכתחלה מצי מערב אפלו בעשן שאינו תדיר היינו כיון שלכתחילה יכול למחות, לכן אם לא מחה הוי חזקה. ויש אומרים דבעשן שאינו תדיר, אפלו לכתחלה לא יוכל למחות דלא נחשב נזק (פסקי מהרא"י סימן קל"ז), וכן נראה לי להורות^כ. ועשן תדיר שאמרנו שאין לו חזקה, גמי דוקא היכא דמטי לרשותא דחברה ברוח מצויה דווקא באופן שרוח מצויה מעבירה את העשן לחצירו, אבל אי לא מטי לה אלא ברוח שאינה מצויה, לא מחיב לסלוקי. ואפלו ברוח מצויה גמי, דוקא באופן דמויק לאינשי נזק גופני, אבל אי לא מו"ק לאינשי, אף על גב דמטי לביתה ומשחיר לאישייתה (פירוש, בתלו) משחיר את כתליו, באופן כזה כיון שאינו נזק גופני אלא רק נזק ממוני, לכן אם ראה ושתק, מחל ושוב אינו יכול למחות. אבל גם בזה לכתחלה, מצי מערב.

סה. ואם נתן לו רשות קודם שהניח את הדבר המזיק, מהני אפי' בלי קנין [נתיבות].

כו. והש"ך פסק דהעיקר כדעת השו"ע דיכול למחות, ואף אם נימא דהוי מחלוקת, מספק על המזיק להביא ראיה שמותר לו להזיק כדלעיל סעי' ג'. ולשיטת הרא"ש שהובא שם מותר לכתחילה לעשות, וא"א למחות מספק.

לח בית הכסא שאמר ש'אין לו חזקה, דוקא פ'עין פ'תי כסאות
 שלהם שהיו על גבי קרקע ומגלים והנוק גדול מאוד שאין אדם
 יכול לסובלו. אבל שלנו שהם מכסים בחפירות והוא הדין בנמצא ע"ג
 קרקע אם הם מכוסים, אם ראה ושתק, מחל והוי חזקה ושוב אינו
 יכול למחות. אבל לבתחלה, מצי מעבב. הגה: ראובן ושמעון שהיה
 להם בית הכסא אחד בשתפות, והחפירה ששם נופל הצואה הולכת לתוך
 תצרו של לוי, ועקשיו ראובן ושמעון רוצים לחלק ולעשות שתי פתי
 כסאות, לוי יכול למחות כי ע"ז ירבו הנכנסים ויהיה בחפירה יותר צואה (ניט
 יוסף נטס הרש"א).

יט סיון

למ מי שהחזיק לעשות מלאכת דם או נבלות שמתעסק עם דם או
 עם נבלות וביצא בהן במקומו בתוך חצירו, ויבנסו העורבים
 וביצא בהן בגלל הדם ויאכלו העורבים נכנסים כדי לאכול את הדם או
 את הנבלות, וחרו הם מצרים מצערים את חברו הגר לידו פקולם
 ובצפצופם או בדם שפרגליהם והנוק הוא בזה שהם יושבים על
 האילנות ומלכלכים פירותיהם ע"י הדם, אדם רגיל לא אמור דבר זה
 להפריע לו גם כשהפירות מתלכלכים בדם, כי יכול לרוחצם, ולכן אינו יכול
 למונוע מלעשות תשמישו, כיון שהחזיק בזה, אבל אם היה קפדן איסטניס
 או חולה שצפצופה הוה מויקו, או שפרות שלו נפסדים לו מחמת
 איסטניסתו בדם, חוב לבטל אותה המלאכה או ירחיק עד שלא
 יבא לו נזק מחמתו, אע"פ שכבר החזיק בשימוש זה, משום שהזק זה
 דומה לריח בית הכסא וביצא בו שאין לו חזקה. והוא הדין כל
 נזק גדול שאין אדם יכול לסבלו שאין לו חזקה (טור נטס הרש"א).

מ בני מבוי או בני חצר שנעשה אחד מהן אמן מקיז דם, ולא מחו
 בידו, ואחר כך רוצים למחות בידו, יתבאר בסימן שאחר זה
 סעיף ד'.

כ סיון

מא כל דבר שידוע שאין המערער יכול לסבלו מחמת חוליו או שהוא
 איסטניס, אף על פי ששאר בני אדם סובלים אותו, אין לו
 חזקה כנגד מערער זה ודווקא שידוע שהוא אדם כזה, אבל אינו נאמן לומר
 שהוא אדם כזה.

מב הא דקומרא ובית הכסא אין להם חזקה, דוקא דעביד להו מוּזיק בְּרִשּׁוֹת דְּנִפְשָׁה שבין בית הכסא עצמו ובין החפירה נמצאת ברשותו של המשתמש ומוזיק בריחו לשכניו, דבוה לא מהני חזקה. אַבְל אִי אַחֲזִיק וְעָבִיד בֵּית הַכֶּסֶא בְּנוֹפֵא דְאַרְעָא דְחִבְרָה שהבית הכסא עצמו עם החפירה נמצא ברשותו של חבירו דְּפִתּוּחַ לְבֵיתָה דְּמוּזִיק ויש לו פתח לעבור מתוך שלו לשל חבירו להשתמש בו, אִי נִמְי דְעָבִיד בֵּית הַכֶּסֶא עצמו בְּרִשּׁוֹתָא דְנִפְשָׁה ברשותו של המשתמש וְעוֹקֵא (פִּירוּשׁ חֲפִירָה) דִּילָהּ אֲוִיל לְבֵיתָה דְחִבְרָה שהחפירה רחבה וחלקה נמצא ברשות המשתמש וחלקה נמצא בשל חבירו, כִּיּוֹן דְבְּנוֹפֵא דְאַרְעָא של חבירו קָא מְחִזִיק, אִית לָהּ חֲזָקָה חֲזָקָת תְּשׁוּמִישׁוֹן להשתמש בשל חבירו, ולהרמב"ם מהני החזקה מיד, ולהרא"ש בעינן ג' שנים וטענה שמכר לו או נתן לו זכות שימוש זו. ולכן אִי מַעֲזָן דְּזַבְּנָה גִּיהָלָה שמכר לו זכות זו, ויש לו חזקה ג' שנים נֶאֱמָר בְּשִׁבְעָה. וּמִכָּל מְקוֹם אִית לָהּ מוּטַל עֲלֵיו לְכַסּוּי לְהִתְחַוֵּא בֵּית הַכֶּסֶא אִו לְהִתְחַוֵּא עוֹקֵא חֲפִירָה, כִּי הִיכִי דְלִסְתַּלִּיק מִנָּה רִיחָא כדי שישתלק הריח, אִתְּ עַל גַּב דְאַחֲזִיק בֵּית הַכֶּסֶא כִּסּוּי מ"מ לא מהני חזקה זו לענין הכיסוי ועליו לכסותו. וְאִי לֹא מְסַלֵּק לָהּ לְרִיחָא ואם אין לו אפשרות לסלק את הריח אפי' אם יכסהו, לֹא הִוֵּי חֲזָקָה בְּלָל כִּי יאמר שלכן לא מיחה בו, כִּי ידע שיצטרך ממילא לסלק את הבית הכסא בגלל הריח. ובאופן שאין יכול לסלק את הריח, וחייב לסלק את הבית הכסא, אֲפִלּוּ אִם אָמַר מְסַלִּיקָנָא לָהּ לְבֵית הַכֶּסֶא וּמִשְׁתַּמְשָׁנָא בֵּית הַכֶּסֶא לְמַלְתָּא אַחֲרִיתָא, לֹא כָּל כְּמִינָה, דְּרַק לְבֵית הַכֶּסֶא אַחֲזִיק, וְכִיּוֹן דְלֹא הִוֵּי חֲזָקָה לְגוּפָהּ, לֹא הִוֵּי חֲזָקָה לְמַלְתָּא אַחֲרִיתִי. וְיִישׁ מִי שְׂאוּמָה, שְׂכִינָן שְׁחִזִיק בְּגוּף הַתְּרַבְּקָע, תְּרִי הוּא שְׁלֹו לְאִיזָה תְּשׁוּמִישׁ שְׂרִיצָה, וּבְלִבְדָּ שְׂלֹא יִגִיעַ לְחִבְרוּ מִמְנוּ שׁוּם נֹזֵק.

כא סיון

מג מִי שְׁחִזִיק בְּנֹזֵק שֵׁשׁ לוֹ חֲזָקָה, בְּגוֹן שִׁפְתָּה חֲלוֹן וּמוּזִיק בְּרִאֲיִתּוֹ, וּס"ל דִּישׁ חֲזָקָה לְהִזּוֹק רִאֲיִיה וּכְדִלְעִיל סִימָן קנ"ד סעי' ז' אִו הָעָבִיר אֵת תְּמִים דְּרַחַר חֲבִירוֹ, אִו שְׂלֹא תְּרַחֵיק מֵה שְׂרָאוּי לְתְּרִחִיק, וְתְּרִי תְּמִחִזִיק מוֹעֵן אִתָּה אִמְרַת לִי לַעֲשׂוֹת, אִו מְחַלֵּת לִי אַחַר שְׂרָאוּי, אִו תְּכַר הַנֹּזֵק וְשִׁתְּקָתְּ אַחַר שֶׁהִכַּרְתָּ בְּנוֹק וְלֹא מְחִיתְּ בֵּי, וְהַנֹּזֵק אֹמֵר עֲכָשְׁוֹ הוּא שְׂרָאוּי וְלֹא יִדְעָתִי מִקִּדְּם וְלִכּוֹן לֹא מְחִיתִי, וּמִמִּילָא אִין לֹךְ שׁוּם חֲזָקָה, אִו שְׂאֵמַר בְּשְׂרָאוּי מְחִיתִי בְּךָ, וְאִתָּה אִמְרַת עֲתָה

אֲרִחִיק אוֹ אֶתְמָם, וְאֵתָה מְדַחָה אוֹתִי מִיּוֹם אֶל יוֹם כְּדֵי שֶׁתִּקְבַּע הַחֹקֶף וּתְחֻזֵיק בּוֹ, כְּבָל אֱלוֹ וְכִיּוֹצֵא בָהֶם עַל הַנֵּזֶק לְהֵבִיא רְאִיָּה כִּיּוֹן שֶׁהוּא דְבָרִים שִׁישׁ לֵהֶם חֻזְקָה, וּמוֹטֵל עַל הַנֵּזֶק לְמַחֲוֹת, וְהִדְבַר הַמְזִיק הוּא בְרִשׁוֹת הַמְזִיק, נֶחֱשֵׁב שֶׁהוּא מוּחֻזַּק בּוֹכּוֹת זֶה, וְהַנֵּזֶק שֶׁמִּכְחִישׁוֹ נֶחֱשֵׁב שֶׁבֵּא לְהוֹצִיא וְעָלִיו הַרְאִיָּה^כ, וְאִם הַנֵּזֶק לֹא הֵבִיא רְאִיָּה, יִשְׁבַּע הַמְזִיק הֶסֶת כְּמוֹ כָּל מוּחֻזַּק שֶׁמִּכְחִישׁ שְׁצָרִיד לְהִשְׁבַּע הִיסֵת, וְיִפְטָר.

מִדְּהַחֲזִיק בְּנֹזֶק שֶׁאֵין לוֹ חֻזְקָה, כְּגוֹן עֵשֶׂן וְכִּית הַכֶּסֶף וְכִיּוֹצֵא בָהֶם, וְיִמְעַן הַמְזִיק שֶׁקֵּנָה מִיָּדוֹ שֶׁל נֹזֶק, כִּיּוֹן שֶׁהֵם דְבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶם חֻזְקָה, וְלֹא מוֹטֵל עַל הַנֵּזֶק לְמַחֲוֹת, לִכֵּן הַמְזִיק לֹא נֶחֱשֵׁב שֶׁמוּחֻזַּק בּוֹכּוֹת הַהִיזֵק, וְלִכֵּן עַל הַמְזִיק לְהֵבִיא רְאִיָּה שֶׁקֵּנָה מִיָּדוֹ, וְאִם לֹא הֵבִיא, יִשְׁבַּע הַנֵּזֶק הֶסֶת שֶׁלֹּא קָנוּ מִיָּדוֹ עַל כֵּן, וְיִסְלַק זֶה הַחֹקֶף. הַגֵּה: לְעֵיל סִימָן קנ"ד נִתְבָּאָר בְּסַעֲיָה י"ט דִּישְׂרָאֵל הֵבֵא מִכַּח גּוֹי שֶׁהַחֲזִיק לְהוֹזִיק לְיִשְׂרָאֵל, וְיִשְׂרָאֵל קָנָה מִמֶּנּוּ רִשׁוֹתוֹ, הַיְּ כְּגוֹי שֶׁיִּכּוֹל לְהַמְשִׁיךְ בּוֹכּוֹת זֶה לְהוֹזִיק לְיִשְׂרָאֵל, אֲבָל זֶה רַק לְעֵנְיָן נִזְקִין דְּאֵתוּ מִמִּלְּא (הַר"ם ע"ש נִמְשׁוּבָה כִּלְל י"ח סִימָן ט"ו), אֲבָל בְּנִזְקִין אֱלוֹ שֶׁנִּתְבָּאָרוּ בְּסִימָן זֶה דְּצָרִיד לְהִרְחִיק עֲצָמוֹ מִשׁוּם דְּהוּי כְּמִזְקִין בְּיָדֵים, אֵין חֻזְקָת גּוֹי מִהַנִּי לְזֶה דְּנִזְקֵינוּ בְּיָדֵים דְּכִיּוֹן שֶׁהוּא עֲצָמוֹ מוֹזִיקוֹ, לֹא הוֹתֵר לוֹ לְהוֹזִיק אֲ"כ הוּא עֲצָמוֹ הַחֲזִיק בּוֹה, וְלֹא מִהַנִּי חֻזְקָת הַגּוֹי לּוֹה. שְׁנֵי שְׂכָנִים הַדְּרִים בְּיַחַד, וְכִּיתוֹ שֶׁל אֶחָד נִפְרָץ, וְעַל יְדֵי זֶה פְּאִים גְּנָבִים לְבֵית הַשְּׁנֵי, וְאָמַר הַשְּׁנֵי גֵדֵר בֵּיתָךְ כְּדֵי שֶׁהַגְּנָבִים לֹא יוּכְלוּ לְבוֹא לְבֵיתִי דְרַךְ בֵּיתְךָ הַפְּרוּץ אוֹ מְכַרְנֵה לְאַחֲרֵים אִם אֵין לְךָ מִמּוֹן לְגוֹדְרוֹ, וְהֵם יְגַדְרוּ אֶת הַפִּירְצָה כִּי אֵתָה גּוֹרֵם לִי הַזֶּק, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּהַדִּין עִמּוֹ וְצָרִיד לְתַקֵּן הַזֶּקוֹ דְּנֶחֱשֵׁב גִּירֵי דִּילִיָּה כְּמוֹ שֶׁמְצִינוּ בְּכֵלָאֵי הַכְּרַם, שֶׁאִם אֵינוֹ גוֹדֵר חַיִּיב בְּמָה שֶׁכְּרָמוֹ אֶסֶר אֶת הַזֹּרְעִים שֶׁל חֲבִירוֹ (כ' יְרוּסָה נִמְצֵב ל"א חֶלֶק ו', וְכ"כ הַטּוֹר בְּסִימָן קנ"ז צִסָּה הַרְמ"ה), וְיֵשׁ חוֹלְקִין דְּלֹא הֵי גִירָא דִּילָהּ וְהַשְּׁ"ךְ וְהַנְּתִיבוֹת הַסְּכִימוֹ עִם שִׁטְהָ זו"פ^כ (צִיט יוֹסֵף). וְכֵן

פו. ולדעת הרא"ש שחזקה הוי רק בג' שנים, כל זמן שאינו מברר שישב שם ג' שנים, לא נחשב מוחזק.
 סה. והחזון איש כתב דלכו"ע חייב לגדור, אע"פ שאינו גירי דיליה, כמו שכופין בני העיר זה את זה לעשות חומה לעיר, ושני השיטות ברמ"א זה רק לענין אם הזיק אם חייב לשלם, דלשיטות שנחשב גירי דיליה, חייב לשלם.

אם לא גדרה ונעשה לו הזק, פטור מלשלם לדברי הרא"ש דהוי רק גרמא כמו פורץ גדר בפני בהמת חבירו ויצאה ונאבדה.

סימן קנו

דין מי שירד לאומנותו של חברו, ומי שמביא סחורה לעיר אחרת ובו ז' סעיפים

כב סיון

א ראה בהערה הקדמה לסימן זה^כ אחד מִבְּנֵי הַמְּבֹי שְׁאִינוֹ מְפֹלֵשׁ [כי במבוי מפולש כיון שרבים בוקעים בו אף אנשים ממבואות אחרים, אין לו זכות טענה שע"י מלאכתו מתרבים הנכנסים והיוצאים], ויש אומרים דבמבוי אינם יכולים למחות בטענת ריבוי עוברים ושבים ואין דינין אלו אמורים רק בקצור שעשוי למלאכה, וע"י ריבוי האנשים מפריע לו לעשות מלאכתו, משא"כ מבוי שעשוי להליכה בלי התעכבות, לא אמור להפריע ריבוי אנשים (טור וז"ת יוסף קאט הפוסקים), שִׁבְבֵשׁ לְעִשׂוֹת רופא רופא שמרפא בני אדם^{כא} או אָמֵן או גְּרָדִי (פירוש אָמֵן, לְהַקִּיז דָם - ופירוש גְּרָדִי, אורג בגדים) או סוֹפֵר כותב שְׁמָרוֹת [לאפוקי סופר סת"ם שהוא מצוה, א"א למחות] או מְלַמֵּד תִּינוּקוֹת - לְמוֹד שְׁאִינוֹ שֶׁל תוֹרָה [דבלימוד תורה שהוא מצוה יתבאר להלן בסעיף ג' שאינו יכול למחות], בְּנֵי הַמְּבֹי מַעֲכָבִין עָלָיו מלעשות זאת, מִבְּנֵי שְׁמֵרָפָה עֲלֵיהֶם הַנִּכְנָסִים וְהַיּוֹצֵאִים

כט. בסעיפים הראשונים של סימן זה הנידון אם כדי להתפרנס רשאי לעשות זאת במבוי או בחצר, כשטוענים לו שמזיקם בזה, וחצר היינו חצר משותפת שפתוחים לה כמה בתים, ומבוי היינו סימטא שפתוחים לה כמה חצירות, ויש מבוי מפולש שאפשר לעבור דרכו למבואות נוספים, ויש מבוי שאינו מפולש ומיועד אך ורק לבני מבוי זה.

ע. ואם כבר החזיק בזה, ובאים כעת למחות בו, יתבאר להלן סעיף ד' דלא מהני חזקה.

עא. ולענין מוהל, י"א דאי אפשר למחות כיון דהוי מצוה. ודעת הע"ש והט"ז דכיון שאין חיוב למול דווקא בבית המוהל, יכולים למחות, דרק במצוה שצאיך מקום קבוע א"א למחות.

שבאים לצורך מלאכתו, וההיזק הוא בעצם ריבוי האנשים שמסתובבים במבוי, וגם משום שזה גורם רעש. וְאִפְלוּ נִתְרַצוּ לוֹ בְּלֵם חוּץ מֵאֶחָד, אוֹתוֹ אֶחָד מֵעֵבֶב עָלָיו ולא הולכין אחר הרוב^כ. וְכֵן מִי שֵׁשׁ לוֹ בֵּית בַּחֲצַר הַשְּׂתֵפוּי, לֹא יִשְׁפִּירְנוּ לְאֶחָד מֵאֵלּוּ כִּיוֵן שִׁזְכוּת בְּנֵי הַמְּבוּי לַעֲבֹד עֵלָיו, אִסּוּר לוֹ לְגָרוֹם לָהֶם שִׁיעָטְרוּ לִירֵד עִמּוֹ לְדִין [אִפְלוּ שֶׁאֵין לוֹ לְמִי לְהַשְׁכִּיר אֵלּא רַק לְזוֹה]. הֵגֵה: אֲבָל לְמַכְרוֹ יֵשׁ אוֹמְרִים דְּשָׂרִי כִּי בַקְנִיָּה קוֹנְנָה לְשִׁמּוּשׁ עֲצָמוֹ אוֹ בְּנָיו, מִשֵּׁא"כ שְׂכִירוֹת שׁוֹכְרוֹ רַק לְצוּרֵךְ מִלֵּאכְתּוֹ, וְכִשְׁמַכְרָה לוֹ וְאִח"כ רוֹצֵה לְעִשׂוֹת שֵׁם מִלֵּאכְתּוֹ, בְּנֵי הַמְּבוּי אוֹ הַחֲצַר אֶחָד בָּךְ יִשְׁתַּעֲבוּ דִינָא בְּהִדִּי לִוְקָח, וּבְלִבְדָּר שְׁלֵא יִמְכְרְנוּ לְגוֹי דְלֹא צִיִּית דִּינָא דְבִאִוּפֵן כּוּה נַחֲשָׁב לְמוֹזִיק אֵת בְּנֵי הַמְּבוּי (מַרְדְּכִי רִישׁ פֶּרֶק לֹא יוֹסֵפֵר).

ב בסעיף הקודם הנידון היה בזכותם של בני המבוי למחות בו מחמת ריבוי הנכנסים, וכאן יבואר בזכותם של בני החצר. חֲנוּת שֶׁבַחֲצַר, יְבוּלִים הַשְּׂכָנִים לְמַחֲוֹת בְּדָוֹ וְלוֹמַר לוֹ אֵין אָנּוּ יְבוּלִים לִישֵׁן מִחַמַּת הָרַעֲשׁ שְׁנוֹצֵר מִקּוֹל הַנְּבִנְסִים וְהַיּוֹצֵאִים וגם מחמת הטענה שריבוי אנשים בחצר מפריע לשימוש הרגיל שלהם בחצר^כ, אֵלּא עוֹשֶׂה מִלֵּאכְתּוֹ בְּחֲנוּתוֹ וּמוֹכְרָה מֵה שִׁמְיִיעַר בְּבִיתוֹ לְשׁוּק. אֲבָל אֵינָם יְבוּלִים לְמַחֲוֹת בְּדָוֹ שֶׁלֹּא יוֹכֵל לִיעִיֵּר בְּבִיתוֹ וְלוֹמַר אֵין אָנּוּ יְבוּלִים לִישֵׁן מִקּוֹל הַפְּטִישׁ אוֹ מִקּוֹל הַרְחִים, מֵאַחַר שֶׁבְּכָר הַחֲזִיק לְעִשׂוֹת בֵּן וְלֹא מַחוּ בְּדָוִ"ד אֲבָל כֹּל זְמַן שֶׁלֹּא הַחֲזִיק יְכוּלִים לְמַחֲוֹת בוֹ. [וְדִין הַחֲזִיקָה לְדַעַת הַרַמְבַּ"ם וְהַשּׁו"ע הוּא לְאַלְתֵּר מִמַּתִּי שֶׁהָרַגִּישׁ בְּנוֹק]. הֵגֵה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּכָל מֵה שֶׁעוֹשֶׂה בְּחֲנוּתוֹ וּבְבִיתוֹ, אִפְלוּ לְבִתְחִלָּה אֵינָן יְכוּלִין לְמַחֲוֹת כִּיוֵן שֶׁעוֹשֶׂה זֹאת בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, אֲבָל אִם עוֹבֵד בַּחֲצַר, וְדֹאֵי שִׁיכוּלִים לְמַנוּעַ אוֹתוֹ לְכַתְחִילָה, אֲבָל יִהְיֶה כּוּה

עב. כן הוא בכל סימן זה באופן שיכול לעכב, אבל בתקנות הקהל הולכים אחר רוב הקהל ואין א' יכול לעכב [סמ"ע].
 עג. רק אם זה באמת מפריע להם כעת, אבל אינם יכולים לטעון שמא בעתיד לא נוכל לישון מחמת החנות. וכל זה אם כבר נפתחה החנות, אבל קודם שנפתח, יכולים לעכב שלא יפתח שמא יפריע להם לישון [שבט הלוי].
 עד. והטעם שבקול הפטיש מהני חזקה, ובקול הנכנסים והיוצאים שבסעיף א' לא מהני חזקה, דשם כל יום נכנסים אנשים אחרים, לכן יכול לומר הייתי סבור שאני יכול לקבל נכיסה של אנשים אלו ולא של אלו, משא"כ קול הפטיש דזה אותו נזק כל יום [נתיבות]. [ולפי"ז גם בקול הפטיש אינו יכול להחליף סוג רעש אחר שמזיק יותר].

חזקה (המגיד פ"ו דשכנים נסס הרמב"ן והרשב"א, וצ"ת יוסף נסס המוס' ומרדכי). ו' מה שאמרנו שאין יכול למחות אפ"י לכתחילה במה שעושה בתוך ביתו, זה וְנָקָא בְּגַי אָדָם בְּרִיאִים, אָבָל אִם הֵם חוֹלִים" וְהַקּוֹל מְזִיק לָהֶם, יְכוּלִים לְמַחֲוֹת לְכַתְחִילָה, אֲבָל יוֹעִיל בּוֹ חֻזְקָה", [וע"י לעיל סימן קנ"ה סעי' ט"ו כעין דין זה] (ריב"ש סימן קנ"ו וכפול לעיל סימן קנ"ה סט"ו).

בג סיון

ג וְכֵן יֵשׁ לוֹ זְכוּת לְלַמֵּד לְכַתְחִילָה הַתִּינוּקוֹת וְיִשְׂרָאֵל, תּוֹרָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְאִין הַשְּׂבָנִים יְכוּלִים לְמַחֲוֹת בְּיָדוֹ וְלוֹמַר לוֹ אִין אָנוּ יְכוּלִים לִישֵׁן מְקוֹל הַתִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן ואין יכול לבוא בטענת ריבוי הדרך ולא טענת רעש, כיון שעושה בזה מצוה [ואפ"י יותר מחמישיים תינוקות]. והוא הדין לְכָל מְלֵי דְמַצּוֹה, שְׂאִינָם יְכוּלִים לְמַחֲוֹת בְּיָדוֹ.

ד בְּגַי מְבוּי שְׂאִינוּ מְפוּלֵשׁ אִו בְּגַי חֲצֵר [ולדעת הרמ"א בסעיף א' דין זה שייך רק בבני חצר] שְׂנַעְשָׂה אֶחָד מֵהֶם אֶמֶן מְקִיז דָם, או שאר אומניות שהוזכרו בסעיף א', וְלֹא מַחוּ בְּיָדוֹ, שְׁחַרְי הַחֲזֵק לַעֲנִין שִׁיכּוֹל לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְאִי אִפְשָׁר יוֹתֵר לְמוֹנְעוֹ, וְהָיָו הָעַם נִבְנָסִים וְיוֹצְאִין לְקִנּוֹת וְהָיָו עִי"ז רִיבּוּי נְכַסִּים וְיוֹצְאִים, [וְשִׁתְּקוּ בְּנֵי הַחֲצֵר או בני המבוי, לֹא הִחְזִיק בְּדַבָּר זֶה] וְיֵשׁ לָהֶם זְכוּת בְּכָל עֵת לְעַכָּב וְלוֹמַר אִין אָנוּ יְכוּלִים לִישֵׁן מְקוֹל הַנְּבָנָסִים וְהָיוֹצְאִים, והטעם שלא מועיל בזה חזקה, משום שְׁחֲזֵק זֶה הוּא הַיּוֹק גְּדוֹל כְּמוֹ הָעֵשֶׂן וְהַאֲבָק שְׂאִין לָהֶם חֲזֻקָה.

כד סיון

ה מסעיף זה ואילך הנידון גם בירידה לאומנות חבירו, וראה בהערה פתיחה לנושא זה". בּוֹפִין בְּגַי מְבוּי זֶה אֵת זֶה שְׂלֹא לְהוֹשִׁיב פִּינְיָהֶם לֹא

ע"ה. ובזמנינו כתבו הפוסקים דכו"ע נחשבים לחולים כלפי נזק של רעש, ולכן אפשר למנוע מלהרעיש בשעות המנוחה המקובלים, אע"פ שעושה זאת בתוך ביתו.

כתב החזו"א דמש"כ הריב"ש שחולה יכול למנוע נזק שמפריע לו, הני מילי כשע"ז לא יבטל ממנו עיקר תשמיש הבית, אבל דבר שרוב בני אדם עושים כן בביתם, אין יכול למנועו אע"פ שהוא רגיש לזה, ולפי"ז א"א למנוע נזק של דיבורים או משחקי ילדים שדופקים על הראש של השכן מלמטה.

ע"ו. ואם החזיק כשהיה בריא ואח"כ נחלה, יכול למחות בו, דהוי כקוטרא ובית הכסא דלא מהני חזקה.

ע"ז. א. מבואר בגמ' שבן עיר אחרת שבא לקבוע אומנות בעיר שיש בה כבר

חַיִּט וְלֹא בּוֹרְסֵי מוֹכֵר עוֹרוֹת [דמַעֲבֵד עוֹרוֹת צָרִיךְ לִהְרַחֵק מֵהַעִיר נ' אִמָּה] וְלֹא אֶחָד מִבְּעָלֵי אֲמָנוּת מַחֲמֵת טַעֲנַת רִיבּוּי דֶרֶךְ וְכַדְלַעִיל סַעִיף א'. הֵיאָה שָׁם כֹּבֵר בְּמִבּוּי, אֶחָד מִבְּנֵי מִבּוּי אֲמָן וְלֹא מֵחֹז בּוֹ בְּאוֹפֵן הַשְּׁחִזוּק בְּכֶר, אִם שֶׁהִתְיַתָּה שָׁם כֹּבֵר מִרְחֵץ אִם חֲנוּת אִם רְחִים שֶׁל אֶחָד מִבְּנֵי מִבּוּי זֶה וְכֵן חֲבָרוֹ שֶׁגֵּר בְּאוֹתוֹ מִבּוּי וְעָשָׂה מִרְחֵץ אֶחָרֵת פְּנִינָדוֹ, אִם מִחֹז אֶחָרֵת פְּנִינָדוֹ, אִינוּ יָכוֹל לְמַנְעוֹ וְלֹאֲמַר לוֹ אֵתָּה פּוֹסֵק חַי יוֹרֵד לְאוֹמְנוּת, וְאֶפְלֹ הֵיאָה מִבְּנֵי מִבּוּי אֶחָד כִּיּוֹן שֶׁגֵּר בְּאוֹתָהּ עִיר, אִין בֵּן הָאוֹמְנוּת יָכוֹל לְמוֹנְעוֹ בְּטַעֲנַת פְּסַקַת לַחַיּוּת, וְכֵן בְּנֵי הַמִּבּוּי אֵינָם יָכוֹלִים לְמַנְעוֹ בְּטַעֲנַת רִיבּוּי דֶרֶךְ, שֶׁחֲרֵי יֵשׁ בֵּינֵיהֶם כֹּבֵר אֵתָּה אֲמָנוּת וְלֹא מִיחֹז בּוֹי". הַגֵּס: וְרַבִּים הָאוֹמְרִים דְּבִנֵי הַחֲצֵר אִם הַמִּבּוּי שְׂאִינוּ מְפַלֵּשׁ אֶפְלוֹ בְּכִי הָאִי גִּנָּא שֵׁישׁ כֹּבֵר אוֹמְנוּת אַחַת שְׁלֹא מִיחֹז בָּהּ, מ"מ יָכוֹלִים לְמַחֲזֵת מַחֲמֵת טַעֲנַת רִיבּוּי דֶרֶךְ, דְּכֹל אֶחָד שְׁפוֹתַח מוֹסִיף יוֹתֵר רִיבּוּי דֶרֶךְ, וְאִף אִם כֹּל בְּנֵי הַמִּבּוּי אִין מוֹחִים בּוֹ, יָכוֹל הָאוֹמֵן הָרֵאשׁוֹן לְמַחֲזֵת בּוֹ בְּטַעֲנַת רִיבּוּי דֶרֶךְ, אֲלֹא דְּבַעַל הָאֲמָן יָכוֹל לְמַחֲזֵת רַק בְּטַעֲנַת רִיבּוּי דֶרֶךְ וְאִינוּ יָכוֹל לְמַחֲזֵת לִזְמַר אֵתָּה פּוֹסֵק חַי כִּיּוֹן שְׁהוּא בֵּן אוֹתָהּ הָעִיר (צִיט יוֹסֵף צֵטס הַרְנָה פּוֹסֵקִיס). אֲבָל גַּר מְמַדִּינָה מֵעִיר אֶחָרֵת שְׂבָא לְעֵשׂוֹת חֲנוּת

אוֹמְנוּת זוֹ, יָכוֹל אוֹתוֹ בַּעַל אוֹמְנוּת לַעֲכֵב עֲלָיו מִשׁוּם שְׂמִזִּק לְפִרְנִסְתּוֹ, אֲבָל בֵּן אוֹתוֹ עִיר שֶׁגֵּר עִמּוֹ בְּאוֹתוֹ מִבּוּי, אִינוּ יָכוֹל לַעֲכֵבוֹ לְפִתּוּחַ בְּאוֹתוֹ מִבּוּי אוֹתָהּ פִּרְנִסָּה, וּבִבְנֵי מִבּוּי אַחֵר נִסְתַּפְקָה הַגַּמ' אִם יָכוֹל לַעֲכֵב עֲלָיו וְלֹא נִפְשֵׁט וְלִדְעַת רֹב הָרֵאשׁוֹנִים מִסַּפֵּק הוּא קוֹלָא לְנִתְבַּע דְּהִיּוּנוֹ זֶה שְׁבָא לְפִתּוּחַ וְאִי אִפְשֵׁר לַעֲכֵב עֲלָיו. וְכַתֵּב הַחַת"ס שֶׁכֵּל מָה שְׂאִין יָכוֹל לַעֲכֵב בִּבְנֵי עִירוֹ, רַק כִּשְׂמַמְעַט פִּרְנִסְתּוֹ, אֲבָל עַדִּין מְרוּיחַ קֶצֶת. אֲבָל אִם פּוֹסֵק חִיתוֹ לְגַמְרֵי וְגוֹרֵם שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְסַגּוֹר חֲנוּתוֹ, כּוֹפִין גַּם בִּבְנֵי הָעִיר שְׁלֹא יִפְסִיד לּוֹ פִּרְנִסְתּוֹ.

כַּתֵּב הַנַּחֲלַת שְׁבַעֵה שְׂאִף בִּבְנֵי עִיר אַחֲרַת אִם בָּא לַעֲשׂוֹת שׁוֹתְפוֹת עִם בֵּן עִיר זוֹ, שׁוֹב אִ"א לְמוֹנְעוֹ מִמֶּנּוּ, כִּיּוֹן שֶׁבֵן עִיר זוֹ מְרוּיחַ מַעֲסֵק זֶה.

ב. יִסוֹד הָאִיסוּר שֶׁל יוֹרֵד לְאוֹמְנוּת חֲבִירוֹ, לְדַעַת הָרוֹקַח הוּא בְּכֹלל אֲרוּר מִסִּיג גְּבוּל רַעְיוֹ. וַיֵּשׁ מֵהָאֲחֻרּוֹנִים דְּס"ל דְּהוּא בְּכֹלל גִּזְל דְּאוֹרֵייתָא. אוֹלַם בְּב"י מִבּוּאֵר דְּהוּא תַּקְנַת חֲכָמִים מִשׁוּם תִּיקוּן הָעוֹלָם, וְכַתֵּב הַחַת"ס דָּאף לְדַעַת הַב"י דְּכִיּוֹן שְׂמַנְהֵגִי יֵישׁוֹב הַמְדִינָה מִסְרֵן הַכְּתוּב לְחַכְמִים, אַחֵר שְׁחַקּוֹ הָרֵאוּי לְנַהוּג, הוּא כְּדְאוֹרֵייתָא. וְדַעַת הָרֵאוּ"שׁ דְּהוּא מְכַלל חִיּוּבֵי הַרְחַקַת נְזִיקִין.

ג. אִף בְּאוֹפֵן שְׂאִין יָכוֹל לַעֲכֵבוֹ מִבּוּאֵר בְּפּוֹסֵקִים שְׂמִידַת חֲסִידוֹת לְמִשׁוּךְ יָדוֹ מִדְּבַר כֹּזֵה, וְעֲלָיו נִאֲמַר יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בֶּן אֲתַפְאָר. וְע"ע בַּחזו"א בְּאִמּוֹנָה וּבִטְחוֹן פ"ג אוֹת י"ד מִש"כ בְּעִנְיַן חִיּוּב הָאִמּוֹנָה וְהַבְּטָחוֹן בְּעִנְיַן זֶה.

ע. בְּב"ח מִשְׁמַע שֵׁישׁ מִמֶּשׁ אוֹתָהּ אוֹמְנוּת, אֲבָל אִם יֵשׁ אוֹמְנוּת אַחֲרָה, יָכוֹלִים לְמַנְעוֹ מִלְּפִתּוּחַ אוֹמְנוּת אַחֲרַת בְּטַעֲנַת רִיבּוּי דֶרֶךְ.

בצד חנותו של זה, או מרחץ בצד מרחצו של זה, יש להם לבעלי אומנות זו זכות למונעו ויכולים למנוע ממנו לפתוח בכל העיר אף במבוי אחר. ואם היה נותן עמקה מנת מס המלך אף שנותן בעיר שגר בה ואינו נותן את המס עם בני עיר זו, אינם יכולים למונעו ויכול לפתוח אף באותו מבוי ממש. הגה: ורבים האומרים, דאפלו הקי אפילו שנותן מס, והמלך נותן רשות לכל משלם מס לפתוח אומנות בכל מקום, מ"מ אין לו רשות לפנס לאותו מבוי שיש שם בני אומנותו, דבעל האומנות יכול לעכב עליו שלא לפנס למבוי שלו, הואיל והוא מעיר אחרת מהמבוי נחשב כביתו, ואין המלך יכול לתת רשות לפתוח אומנות בביתו של השני, אכל במבוי אחר אינו יכול למחות בו, הואיל ונותן מס (טור והמגיד פ"ו דשכנים וזית יוסף גסס רס"י ומוס'). ואע"פ שאמרנו שאם נותן מס אין בעל האומנות יכול למנוע ממנו לפתוח במבוי אחר, מ"מ בני העיר יכולין למחות בקל ענין, ויכולין לומר אין אנו יכולין לישן מקול הנכנסים, אף על פי שיש להן קבר אותן אומנות באותו מבוי, דכל אחד נוסף מוסיף יותר ריבוי נכנסים, וחולק על דעת השו"ע שאם לא מיחו ביד אחד, שוב אין יכולים למחות בשני. וכל זה אם כבר נתן מס, אבל אם לא נתן מס עד עכשיו ויבא לעסק במלאכתו ומוכן לתת מס כדי שיוכל לעסוק במלאכתו, יש אומרים דבר אומנותו יכול לעכב עליו משום פסקת לחיותו, עד שישפיר לו בית ויהיה ממש בבני העיר" (מה"ד סימן שמ"ב). ויש אומרים דלא מקרי בן עיר ע"י נתינת מס במה שנותן מנת המלך בשאר סוגי המיסים, דאע"פ שנותן למלך אינו נחשב ע"י בן העיר אלא עד שיתן מס שלו למושל העיר. הזאת דש"ך לגבול שלהן (זית יוסף גסס רס"י). ואין חלוק בקל זה בענין יורד לאומנות חבירו בין תלמיד חכם לאחר, דאין חלוק אלא רק ברזקלין, כמו שיתבאר בסמוך בסעף ו' דבכל רוכל מותר לו לחזור בעיר וא"א לעכב עליו משום תקנת עזרא, לכן ת"ח מותר אף לקבוע מקום למכור (טור). ויש אומרים דאם בני העיר צריכין לתורתו, אף אם אין משלם מס, מ"מ אינם יכולין למחות בידו כיון דאיסור לירד לאומנות חבירו הוא דרבנן, התירוהו במקום הרבצת תורה, אף על פי שיש תלמיד חכם אחר בעיר, מ"מ התירו

כדי שיהיה כאן עוד תלמיד חכם, דְקַנְאָת סוֹפְרִים תְּרַבֵּה חֻקָּה (צית יוסף נסס הגהות אש"ר). תְּלַמֵּיד חֻכָּם הַמְבִיא סְחוּרָה לְעִיר, חֲזִבִין לְמַנְעֵ לְכָל אָדָם לְמַכֵּר, עַד שֶׁהוּא יִמְכַר שְׁלוֹ מִשׁוּם כְּבוֹד הַתּוֹרָה (טור). וְאִי מִמִּילָא אָכָא גוֹיִם דְּמִזְנֵי יֵשׁ גוֹיִים שְׂמוּכְרִים וְלֹא מְקִימִים פֶּסֶק זֶה, וּמִמִּילָא יוֹצֵא דְלִיבָא רְחֻקָא לְתַלְמִיד חֻכָּם בּוֹה שִׁיתֵנוּ לוֹ לְמַכּוֹר לְפָנֵי כּוֹלָם, לְכֵן מִתְּרָ קָל אָדָם לְמַכֵּר וּבִסְחוּרָה שְׂקוּנִים אוֹתָהּ רַק יְהוּדִים, אִף בְּאוֹפֵן זֶה, יְכוּלִים לְתַקֵּן שְׁלֹא יִקְנוּ אֲצֵל הַגּוֹיִים אֲלֵא רַק אֲצֵל הַת"ח (טור נסס הרמ"ה). וְעַנֵּן פְּיֻרָה דְעָה סִימֵן רמ"ג סעיף ד', שֶׁם גַּם הוֹבֵא דִין זֶה. אָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ גוֹי מְעָרָפִי"א הֵינּוּ גוֹי שְׂמִכִירוֹ וּבַעֲסָק מִסוּיִים הַגּוֹי מִתְעַסֵּק רַק עִמּוֹ, כְּגוֹן שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל רָגִיל לְהַלוּתָ לּוֹ בְּרִיבִית אוֹ לְמַכּוֹר לוֹ סְחוּרָה מִסוּיִמַת, וּמִמִּילָא הַגּוֹי לֹא מִתְעַסֵּק בַּעֲסָק זֶה עִם אַחֵר, יֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׂדֵינִין שְׂאָסוּר לְאַחֲרִים לִירֵד לְחִיּוּתוֹ וְלְעֵסֶק עִם הַגּוֹי הַהוּא דְכִיּוֹן שֶׁסִּמְכָה דַעַת הַגּוֹי עֲלָיו, נִחְשָׁב כְּאִילוֹ כָּבֵר בֵּא עֵסֶק לִידוֹ, וְזֶה שָׂבֵא וּמְלוּה לּוֹ נִחְשָׁב כְּגוֹזֵל רוּחַ זֶה מִהַיִּשְׂרָאֵל הַרְאִשׁוֹן, כְּמוֹ שְׂמַצִּינוּ בְּגַמ' דֶּהֲפּוֹרֶס מְצוּדַת דָּג אֲסוּר לְאַחַר לְפָרוֹס שֶׁם גַּם מְצוּדָה, דְכִיּוֹן שֶׁהַדְּגִים רָגִילִים לְבוֹא אֲלָיו, נִחְשָׁב כְּאִילוֹ כָּבֵר זֹכֵה בָהֶם, וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׂאִין דְּנִין טַעַם הַהִיתֵר רָאָה בַּהֲעֵרָה^א. וְיֵשׁ מְתִירִין לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר לִלְבֵּן לְגוֹי הַהוּא לְהַלוּתָ לּוֹ וְלְעֵסֶק עִמּוֹ וְלְשַׁחְוּדָה לָהּ וְלְאַפּוֹקֵי מְנָה, דְנִכְסֵי גוֹי הֵם בְּהַפְקָרָה, וְכָל הַקּוֹדֶם זוֹכֵה. וְיֵשׁ אוֹסְרִין הֵינּוּ הַאוֹסְרִים בַּמְעָרָפִי"א הַנ"ל^ב (כֵּל זֶה צְמַרְדֵּי פֶרֶק לֹא יַחֲפֵר וְהַגְּהוֹט מִיּוֹמוֹי פֶּרֶק ו' דְשַׁכְּנִים, וַע' לְקַמֵּן סִימֵן שַׁע"ו). וְאַפְלוֹ יִשְׂרָאֵל שְׂעוֹשֶׂה מְלֻאכָה אֲצֵל גוֹי

פ. כמה שיטות נאמרו בטעם המתירין. א. כמו שכתב מיד הרמ"א דנכסי גויים הוי כהפקר וכל הקודם לזכות בהם, זכה. ולפי"ז ברגיל להתעסק עם ישראל, לכו"ע אסור. ב. דלא דמי למצודת הדג ששם בטוח שיצוד את הדג משא"כ כאן אין רווח שלו ברור, וגם שמא יפסיד ממונו ויפסיק לישא וליתן עמו, ולפי"ז גם בישראל מותר. ג. כיון דרוב גויים אנסים ושקרנים אין דעתו סומכת עליו, ולפי"ז בישראל אסור. ד. כיון שעדיין לא התחיל להתעסק עמו בעסק חדש, לא סמכה דעתו דשמה לא ישא ויתן עמו, ולפי"ז אם התחיל כבר לשאת עמו לכו"ע יהיה אסור להיכנס בעסק זה, ואף בישראל יהיה מותר כשלא התחיל להתעסק. ה. במצודת הדג אסור כי עי"ז מרחיק את הדגים ממנו לגמרי, ומקפח פרנסתו לגמרי, משא"כ הכא רק מפחית ממנו רווחיו. ו. שיטה זו חולקת ופוסקת דאף במצודת בדג מותר לפרוס מצודה.

פא. וי"מ הדכא לכו"ע אסור משום מהפך בחררה. והמתירין ס"ל כדעת הראשונים דברווח שאין מצוי במקום אחר שרי להפך בחררה וכדלקמן סי' רל"ז.

שתופר עבורו בגדים, וְרָגֵל בְּכַף, אֶסּוּר לְיִשְׂרָאֵל אַחַר לְכַנֵּס שָׁם וּלְהוֹזִיל
הַמְּלֶאכֶה כְּמוּ בַמְצוּדָת הַדָּג וּכְנ"ל [ולדעת המתירים במערופי"א, אף כאן
מותר], וְאִם רוֹצֵה לְעֲשׂוֹתוֹ גּוֹעֲרִין בּוֹ וְאִין מְנַדִּין אוֹתוֹ כְּמוּ בְּכָל גֵּרְמָא, כִּיּוֹן
דהוי רק מניעת רווח. מִיְהוּ, אִם עֶבֶר וְעֲשָׂה, אִין מוֹצִיאִין מִידּוֹ מַה
שהרויח, וגם לא מכריחים אותו להפסיק לעבוד עמו, והטעם כיון שהגוי נותן
לו את העבודה מדעתו (צ"ת יוסף נשס הרשב"א). וְעִינֵן לְקַמֵּן סִימָן רַל"ז
בדין עני המהפך בחוררה. שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם הַדְּרִים בְּיַחַד בְּאוֹתָה עִיר וּמְמִילָא
מותר לו לירד לאומנות חבירו וכנ"ל, וְהָאֶחָד רוֹצֵה לְהוֹזִיל מַעַט בְּהִלָּאָת
הַרְבִּית לְגוֹזִים כְּדִי שִׁיבּוּאוּ אֲצֻלוֹ, אִין חֲבֵרוֹ יְכוּל לְמַחּוֹת בּוֹ כִּי גַם הַשְּׁנִי
יְכוּל לְהוֹזִיל (רצנו ירוסח נ' ל"א ח"ו). וְהוּא הַדִּין בְּכָל פְּיוּצָא בְּזָה, וְעִינֵן
לְקַמֵּן סִימָן רכ"ח סְעִיף י"ח^ב.

ו רֹבְבִים הַמְּחַזְרִים בְּעִירָתָא, אַע"פ שאינם גרים בעיר זו ואינם משלמים
מס, מ"מ אִין רוכלי בְּנֵי הַמְּדִינָה יְכוּלִין לְעַכְפָּן מִלְּחֹזֵר בֵּין הַבָּתִּים
ולמכור, מִשּׁוּם שְׂתַקְנַת עֲזָרָא הִיא שְׂיָהוּ מְחַזְרִין בְּבָתִּים בְּדִי שְׂיָהוּ
הַבְּשָׂמִים מְצוּיִין לְבָנֹת יִשְׂרָאֵל וְאִין דְּרַךְ הַנְּשִׂים לְצִאת וּלְקֻנַּת בְּשׂוּק, לְכֵן
עזרא רצה שיהיה להם אופן שמצוי לקנות. הַגֵּס: וְלָכֵן נִרְאָה לִי, דְּוָקָא
מוֹרְבֵי בְּשָׂמִים וְכִי הָאִי גִּנָּא וְכִיּוֹן שְׂמוּכָר בְּשָׂמִים הַנֶּצֶרְךְ לְתַקְנַת עֲזָרָא,
יְכוּלִים לְמַכּוֹר אֶף שֶׁאֵר דְּבָרִים, אֲבָל רוכלים רק בְּשָׂאָר דְּבָרִים אִין חֲלוּק
בֵּין רוֹכֵל לְאַחֵר. גַּם רוֹכֵלִין הוֹתֵר לָהֶם רַק לְחֹזֵר עַל הַבָּתִּים, אֲבָל אֵינָם
קוֹבְעִים מְקוּם לְמַכּוֹר בּוֹ וְיִוָּשְׁבִים בּוֹ, אֲלֵא מְדַעַת בְּנֵי הָעִיר. וְאִם
תִּלְמִיד חֶכֶם הוּא שְׂטֵרוד בְּלִימוּדוֹ וְאִין דְּרָכוּ לְחֹזֵר עַל הַבָּתִּים, קוֹבְעַ בְּכָל
מְקוּם שְׂרִירָצָה. הַגֵּס: וְהוּא הַדִּין מְלַמְּדֵי תִינוּקוֹת, דִּינֵן תִּלְמִיד חֶכֶם אִין
כוֹונַת הַרמ"א שְׂמַלְמֵד תִּינוּקוֹת רוֹכֵל יְכוּל לְקַבּוּעַ מְקוּם, אֲלֵא כוֹונַת דְּהַרִי
נְתַבָּאָר לְעִיל שְׁבֵן עִיר אַחֲרָת אִין יְכוּל לְפַתּוּחַ אוֹמְנוֹת כְּשִׁיש כְּבֵר בְּעִיר זוֹ
אוֹמְנוֹת כּוֹו לְלֵא הַסְכַּמַּת אוֹתוֹ אוֹמֵן, וְהַרמ"א מַחֲדָשׁ שְׂמַלְמֵד רְשָׁאי לְפַתּוּחַ
מְקוּם לְלַמֵּד תִּלְמִידִים אֶף כְּשִׁיש כְּבֵר מַלְמֵד בְּעִיר זוֹ, וְה"ה בְּמַלְמֵד גַּמ'
ופוסקים (טור).

פ. ז"ל שם: מותר לחנוני לחלק קליות ואגוזים לתינוקות, כדי להרגילם שיקנו ממנו. וכן יכול למכור בזול יותר מהשער, כדי שיקנו ממנו, ואין בני השוק יכולים לעכב עליו. [והטעם מבואר שם, כי השני יכול לחלק להם דברים אחרים].

כה סיון

ז כמו שנתבאר שבני העיר מעכבין מבני עיר אחרת מלפתוח אומנות בעירם כשיש כבר אומנות זו בעיר, הוא הדין שהסוחרים שמיכרים סחורתם למכור פתוח העירות, בני העיר מעכבין עליהם למכור על יד על יד בדרך חנוונים כיון שיש כבר בעיר חנוונים שמוכרים סחורה זו. ואם מוכרים כמות גדולה בבת אחת, אי אפשר למונעם, כיון שדרך העולם להוליך סחורה ממקום למקום, ואם יעכבו בעדם נמצא משא ומתן של עולם בטל^י. ואם מכרו ביום השוק בלבד היינו שמוכרים כמות גדולה בבת אחת ביום השוק, אין מונעים אותם כי ביום השוק באים גם אנשים מערים אחרות לקנות, ואין דעתם לקנות דווקא מבני עיר זו, ולכן אין בני העיר יכולים למנוע בעדם מלמכור, והוא שיומכרו בשוק^ב, אבל לא יתירו על הפתחים אפילו על פתחים של אלו שבאו מחוץ לעיר אפילו ביום השוק. ואם יש להם מלוח בעיר היינו שמכר באשראי [ומכירתו היה באופן המותר] וכעת מתעכב בעיר כדי לגבות חובותיו, וצריך שבנתיים יהיה לו מהיכן להתפרנס, מוכרים בדי פרנסתם [היינו כשיעור שיוכל להתפרנס מן הרווח ולא צריך להתפרנס מן הקרן] אפילו בלא יום השוק, עד שיפרעו חובם וילכו להם וכן אם הם מתעכבים בעיר משום שהם חייבים מעות לבני העיר, יכולים למכור ולהתפרנס עד שיפרעו חובותיהם. הגם: וכן לענין הלואות רבית לגויים, אם בני עיר אחרת רוצים לבוא ולהלוות לגויים, בני העיר שמתפרנסים מהלוואה רביבית לגויים יכולין לעכב בידן. אבל אינן יכולין לעכב בידן אם באים ביום השוק ומלוים ברבית לבני עירות המתקבצים שם לבא בשוק כי לא באו על דעת ללוות דווקא מבני עיר זו^ה (טור)

פג. אם גם בני העיר מוכרים כמות גדולה בבת אחת, נחלקו האחרונים אם בכה"ג יכולים לעכב מלמכור אף בשוק [פ"ת].

פד. נחלקו הראשונים אם בשוק רשאים למכור רק לאלו שבאים מערים אחרות, או גם לבני עיר זו כיון שרוב באי השוק הם מבני ערים אחרות, וכ"כ בסמ"ע. ושלא ביום השוק אסור להם למכור בכל העיר אפילו לבני ערים אחרות, כיון שאינו יום השוק, אם בני עיר אחרת באים לקנות, ודאי באו על דעת לקנות מבני עיר זו.

פה. אבל לבני עיר זו אסור להלוות אפילו ביום השוק, ואפילו למתירין ביום השוק למכור סחורה גם לבני עיר זו וכנ"ל, מודים לענין הלוואה, כיון שבהלוואה עיקר הרווח הוא מהימים שאחר ימי השוק שנותן לו רווח על כל שבוע שעובר [סמ"ע].

והגהות מיומיו פ"ו דשכנים). ואם יש להן מלוג בעיר, יכולין ללות הלוות בריבית עד שישתפר כדי פרנסתו מהריבית, ומשתהה בעיר עד כדי שייגבה חובותיו (טור וזית יוסף גסס מוס' והרא"ש). יש אומרים הא דבגני העיר יכולין למחות בבגני עיר אחרת למכור בעירם, הינו דוקא בדליקא פסידא ללקוחות, משום שמוכרין כשאר בגני העיר באותו מחיר וגם סחורתם אינה טובה יותר משל בני העיר, אבל אם נותנין יותר בזול, או שהיא יותר טובה, שאז נהנין הלוקחין מהן, אין מוכרי סחורות יכולין למחות כי לא מפסידים לבני העיר משום תקנת הסוחרים, ויכולים לפתוח רק במבוי אחר ולא באותו מבוי שיש כבר סוחרים (הרא"ש וטור גסס הר"י הלוי), וכיון שהטעם הוא משום תקנת בני העיר, בלבד שיהיו הלוקחים ישראלים, אבל בשביל גוים הנהגים, לא כי אין לנו לתקן לטובת הגויים כשזה גורם הפסד לסוחרים ישראלים^פ (רצנו ירוחם נ"א ח"ו והמ"מ צפ"ו משכנים). וכשמביאים סחורה אחרת שאין לבגני העיר, אף על פי דלא מזלי במקח ואינה יותר טובה, אינם יכולין למחות כיון שאין להם מסחורה זו, לא נחשב שמשגיגים גבולם (זית יוסף מדברי הפוסקים). בגני העיר שברחו לישוב אחר מפני חשש סכנה שהיה בעירם, אין בגני הישוב יכולין לעכב בידן מלהרויח כשעור חיבתם עד שיעבר זעם, וכפי מעוט עסקן שנושאין ונותנין? שאז בעול המיסים עם הקהל אבל א"צ לשלם מס מלא כשאר בני העיר. ואם שוכים במס העיר, לא יכולין לעכב דכיון שמשלמים מס, נחשבים כבני העיר ואין יכולים לעכב עליהם כלל (גסס המרדכי פרק לא יחפר). וכן מי שגבאו להוציאא מן העיר, שאין לו חזקת ישוב בהמשך הסעיף יתבאר שיש אופנים שאפשר לגרום לאדם שלא יגור בעירם ללא הסכמתם, ואם רוצים מחמת כך לסלקו מהעיר (ריצ"א) אין יכולים להוציאא עד שייגבה חובותיו שחייבים לו בני העיר, ויכול להרויח בכדי כף כדי חיותו (תרומת הדשן סימן שמ"ג). ויש אומרים הא דאמרנו שמי שברח לכאן מחמת סכנה דאינו צריך לתת מס רק כפי עסקיו, הינו כשאינם

פו. אמנם כמה ראשונים ס"ל דהטעם שא"א לעכב כשזה זול יותר או טוב יותר, משום דהוי כמו שמוכרים מין אחר שמבואר ברמ"א להלן דבאופן זה אין יכולים לעכב, ולפ"ז אין יכולים לעכב אף כשהקונים הם גויים.
ונפ"מ נוספת באופן שהסחורה גרועה יותר, דלטעם זה אף בכה"ג נחשב כמו מין אחר כי"ב ב"י ונשאר בצ"ע [סמ"ע]

רוצים להתיר לו זכות הישוב בעירם, וכיון שאין לו ברירה זו, ובנתיים אין לו להיכן ללכת, לכן א"א לחייבו לשלם מס כאנשי העיר, אַבְל אִם רוֹצִים להתיר לו הישוב לַגְמְרֵי, כיון שיש לו אפשרות זו, שוב אין כאן טעם תקנת הכלל, ולכן מחמת תקנת אנשי העיר צָרִיף לָתֵת מִס כְּפֵי אֶחָד מִבְּנֵי הָעִיר מִיָּד, אוּלַּף לְדַרְכּוֹ (סס). וַיֵּשׁ מִי שְׁחֹלֵק בְּזָה דֹאֵף בּוּזָה, כֵּל זְמַן שֶׁלֹּא החליט שהוא נהיה מבני הישוב, אין משלם מס אלא כפי משאו ומתנו (משוֹצַם רַעֲז"א סִימָן תַּרס"ד). בְּנֵי הָעִיר שְׁעוֹסְקִין בְּסַחֲרָה בְּעִיר אַחֲרָת היינו שכבר עסקו במסחר ולא מיוחו בהם, אִינָן בְּרִשְׁוֹתָן לְכַף אוֹתָן כַּעַת לָתֵן מִס כְּפֵי רְצוֹנָם, אֶלֶּא רַק מִתְחִילָה כְּשֶׁבָּאִים לִסְחֹר אוֹמְרִים לָהֶם תְּנִנוּ מִס כֶּף וְכַף אוּ מוֹחִין בְּיָדָן מִלְּעֶסֶק בְּעִירָם אֲבָל אִם מִתְחִילָה לֹא אִמְרוּ לָהֶם תְּנֵאנִי זֶה, אִין בְּכוּחַם כַּעַת לִתְבוּעַ מָהֶם מִיָּסִים (רַעֲז"א ה"ל). בְּנֵי עִיר אַחֲרָת שְׂבָאִין לְפִזּוֹר בְּעִיר בָּאִים לְקַנּוּת מִמָּה שְׁמוּכְרִים בְּעִיר זוּ וְאִין מְרִוּיָחִין שֶׁלֹּא עוֹשִׂים שׁוּם עֶסֶק בְּעִיר, אִין בְּנֵי הָעִיר יְכוּלִין לְמַחֲוֹת בָּהֶם, אִף עַל פִּי שְׂמֻנְקָרִים הַשְּׂעֵר שְׂעִי שִׁישׁ הִרְבָּה קוֹנִים מַעֲלִים הַמוּכְרִים אֶת מַחִיר סְחוֹרָתָם, מ"מ א"א לְמַחֲוֹת בָּהֶם, כִּיּוֹן שֶׁאִין עוֹסְקִים בְּשׁוּם עֶסֶק בְּעִיר (מַהֲרִ"ק שַׁרֵּשׁ קַע"ב). וְכָל זֶה שֶׁאִמְרָנוּ שִׁיכוּלִים לְמַחֲוֹת בְּאִנְשֵׁי עִיר אַחֲרָת מִלְּעֶסֶק בְּמַסְחָר בְּעִירָם לֹא מְרִי אֶלֶּא בְּשֶׂבָאִים אַחֲרִים לְעֶסֶק בְּעִיר שְׂאִינָן דְרִים שָׁם, וְלִכֵּן יְכוּלִין לְמַחֲוֹת בְּיָדָן אִף עַל פִּי שְׂרוּצִים לָתֵן מִס, הוֹאִיל וְלֹא הָיוּ שְׂכִיכִים בְּמַס עַד הֵנָּה וּגַם כַּעַת לֹא בָּאִים לְגוֹר כֵּאֵן, רַק מוֹכְנִים לְשֶׁלֶם מִס כְּדִי שִׁיְהִיָּה מוֹתֵר לָהֶם לְמַכּוֹר סְחוֹרָתָם, וְלִכֵּן בְּנֵי הָעִיר יְכוּלִים לְעַכֵּב עֲלֵיהֶם, אַבְל אִם רוֹצִים לְדוֹר בְּמַקּוֹם הַהוּא וְלָתֵן מִס וְלִהְיוֹת כְּאֶחָד מִבְּנֵי הָעִיר, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּהַרְשׁוֹת בְּיָדָם, דְּיוֹכֵל אֲדָם לְדוֹר בְּכָל מַקּוֹם שְׂרֻצָּה, וְאִין הָרֵאשׁוֹנִים קָנוּ הָעִיר בְּחֻזְקָה וּמִמִּילָא אִין לָהֶם שׁוּם בַּעֲלוֹת לְמַנּוּעַ אַחֲרִים מִלְּבוֹא לְגוֹר כֵּאֵן (טוֹר צַסס הַר"א ט"ו וּמַדְכִּי פֶּרֶק הַנ"ל, וְעִין צ"י). וַיֵּשׁ חוֹלְקִין וְאוֹמְרִים דְּיְכוּלִין לְמַחֲוֹת בְּיָדָם כִּי בְּנֵי הָעִיר נִחְשְׁבִים בַּעֲלִים עַל הָעִיר, בְּפֶרֶט בְּזְמַן הַזֶּה שְׂדָרִים תַּחַת הָאֲמוֹת שֶׁמַּחֲפִשִׁים סִיבוֹת לְגוֹר גּוֹירוֹת, וַיֵּשׁ לְחוֹשׁ שְׂאֵם יְתוֹסְפוּ הַדְּיוּרִין שְׂבִיבָא לְיָדֵי קְלָקוּל מִן הָאֲמוֹת שִׁדְרָשׁוּ יוֹתֵר מִיָּסִים בְּגַלֵּל שִׁירָאָה לָהֶם שֶׁהִתְרַבּוּ הַתּוֹשְׁבִים, וְלִכֵּן הֵבֵא לְדוֹר הַיּוֹי בְּרוּדָף וְזֶה סִיבָה בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה שִׁיּוֹכֵלוּ לְעַכֵּב עֲלוֹי מִלְּבוֹא לְגוֹר בְּעִירָם. וְלִכְלִי עֲלֵמָא אִף לְפִי הַשִּׁטּוֹת שֶׁהָעִיר הִפְקֵר, מ"מ אִם בְּנֵי הָעִיר יְכוּלִים לְסַגֵּר הַדְּלֵת וְלִגְרֵם עִם הַמוֹשְׁלִים שְׂמַחֲוֹ בְּכָאִים לְגוֹר, אוּ עַל יְדֵי מוֹנַע אַחֲרָת הַרְשׁוֹת בְּיָדָם כִּי לֹא גָרַע מִמְצִיָּאָה שְׂבָא אֶחָד וְרוּצָה לְזוֹכֹת בָּהּ,

שיכול אחר להקדימו ולזכות בה^פ (מהרי"ק שרש קנ"א). ויש מקומות שנוהגין לעשות חרם חזקת ושוב היינו שגוזרים חרם על כל בני העיר שלא יכניסו לדור בבתיהם בקביעות מי שאינו מבני העיר, ואף אם ייכנס לבית גוי ויגור שם, מחרימים את כל מי שישא ויתן עמו, ואע"פ שהחרם לא חל על אלו שבאים לגור, כי אינם מבני העיר, אבל הוא חל על בני העיר (כ"כ המרדכי), ואז וכולין לכהן שלא יבואו לגור בעירם, רק [על פי החרם] ולא מדינא, ויכולין לגזור שלא לשא ולתן עם הפאים לדור בלא רשותם^פ. ואע"פ שאמרנו שהחרם לא חל על האורח עצמו, מ"מ אם יש רב בעיר יכול לגזור על הפא לדור, אם הוא תלמידו כי חרם רב על תלמיד חל אף שאינו בן עירו (מרדכי פרק הנ"ל ומוס'). ויש אומרים דאין חרם חזקת ושוב חל על תלמיד חכם, פי הוא יכול לדור בכל מקום שירצה משום דקנאת סופרים תרבה חכמה, ועליו לא נתקן תקנה זו (מהרי"ו סימן קנ"א והגהות המרדכי יטן). ואם התירו לאחד החרם על זמן מסויים ונתנו לו רשות לדור עד זמן פלוני, לא אמרינן שכיון שהותר מקצת החרם הותר כלו, אלא נשאר החרם ויכולין לגרשו אחר כף כי החרם נתקן מראש שיהיה כפי החלטת הקהל הן להתיר לגמרי והן למעט מהזמן (מרדכי פרק חזקת). ראובן ויבניו שהיו דרין בישוב אחד, וטוענין חזקה שיש עמה טענה שקנו ממושל העיר את הזכות לגור בה, או שטוען שקנה משמעון זכות לגור בעיר זו במקומו, חזקתם חזקה מחמת שאנשי העיר או שמעון לא מיחה בהם^פ, ויכולין למחות בשמעון הפא לגור שם כי אם יבוא לגור יהיה יותר מדאי תושבים. ואם שמעון טוען בעדים שהיה ירא למחות

פו. אבל בני חוץ לארץ שרוצים לבוא לגור בארץ ישראל, אסור למנוע בעדם [רעק"א].

פז. תקנת חרם הישוב נתקן ע"י רבינו גרשום מאור הגולה. וכתב הערוך השלחן דזה היה שייך רק בימיו שיישוב ישראל היה רפוי מאוד והגויים היו מגלים אותם ממקום למקום כפי רצונם, משא"כ היום שמניחין לישראל לישב בכל מקום שרוצים, לא שייכא טעם תקנה זו, והכל לפי הענין.

פח. ויש ראשונים שחולקים וס"ל דלא מהני חזקה לענין חזקת ישוב. והטעם: א', דכיון שבני העיר גרו עמם בזמן חזקתם, ל"ח חזקה כמו באופן שהבעלים גרו עמו כשהחזיק בביתו. ב', דהקהל תמיד נחשבים מוחזקים כנגד יחיד, ולכן לא חששו למחות. ג', דאף אם אביו הוחזק בו ג' שנים, יתכן שנתנו לאביו לגור לזמן מסויים ולא לעולם, או רק לו ולא לזרעו, ומ"מ הדבר תלוי בכל מקום לפי מנהגו כ"כ מהר"ם מרוטנבורג.

משום ש'ראובן ובניו מוסרין, אין חזקתן חזקה'. אבל אם ראובן מוסר ובניו אינן מוסרים, יש לבניו חזקה, דבן גולן יש לו חזקה כדלעיל סי' קנ"ב (מרדכי פרק חזקת). וכן דנין בחזקת ישיב שאם ישב שם ג' שנים [וי"א י"ב חודש] ולא מיחו בו מהני עם טענה כמו בחזקת קרקע לענין שאר דברים ובחזקת ישוב מהני טענת מחילה אע"פ שבכל קרקע בעיני טענת מכירה או מתנה. נהגו הקדמונים שאם אחד נסע מן העיר י"ב חדש וגלה בדעתו שאין דעתו לחזור כגון שנתיישב הוא עם בני ביתו במקום אחר, אבד חזקתו. אבל אם לא גלה בדעתו בכף, לא אבד חזקתו עד שלש שנים. ואם גלה שדעתו לחזור כגון שממשיך לשלם מיסי העיר, לא אבד חזקתו אפילו בשלש שנים (מהרי"ק שרש קל"ח). ויש אומרים דאפילו בסתם לא אבד חזקתו אפילו בשלש שנים (וכן משמע מהשומ"א רש"א סימן אלף קל"ג). בני העיר שהיה להם חזקת ישיב, אם נתאשו פעם אחת מן העיר שברחו כולם מן העיר, ואחר כך חזרו מקצתן והשתדלו להקים את הישוב, אין לאחריים הראשונים שגרו בה ולא חזרו עם הראשונים עליהם כלום ויכולים אלו שחזרו לעכב עליהם (מהרי"ק שרש הנ"ל). עין סוף סימן קמ"ט מדין מי שהחזיק במצוה עם הקהל^צ.

סימן קנז

שנים שהן שותפים בחצר ובאים לידי חלוקה,

ביצד יבנו הכותל

ובו י"ג סעיפים

א חצר השתפין שיש בה דין חלקה ושיעור חלוקה יתבאר לקמן סי' קע"א סעי' ג', או שתלקוה בריצונם אף על פי שאין בה דין חלקה, אע"פ שקודם חלוקה השתמשו בה ביחד ולא חששו להיוק ראייה,

צ. ובדין זה דנים אפי' על פי פסולי עדות ועד מפי עד, כיון שממילא כל בני העיר נוגעים בדבר [רמ"א לעיל סי' לז].

צא. ז"ל שם: אדם שהחזיק במצוה, כגון בגלילה או ספר תורה, וארעו אונס ונתנו הקהלות המצוה לאחר, כשעבר אנסו של ראשון חוזר למצותו. אבל אם נתן המצוה לאחר בלא אונס, נתבטלה חזקתו.

מ"מ כיון שחלקוהו וכל אחד משתמש רק בחלקו, יש לכל אחד מהם זכות לכך את חברו לבנות הבתל באמצע, כדי שלא יראהו חברו בשערה שמשתמש בחלקו. ואפלו עמדו כך שנים רבות אחר שחלקו בלא מחצה, בופחו לעשות מחצה בכל עת שירצה דאין חזקה להיזק ראייה וכמו שנתבאר לעיל סימן קנ"ה סעי' ל"ו, דנוקו גדול מאוד עיי"ש. הגה: ואפלו יש מנהג בעיר שלא לעשותו את הכותל, אין הולכין אחריו דבמקום שהיזקו ברי ותדיר אין הולכין אחר המנהג, וכופין לעשותו (טור נסס הרא"ש וני' ריש ז"צ). ואפלו אמר האחד חזקתי החזקתי זמן רב כך בלא בתל וראיה שאמה מחלת לי או שטוען בפירושו מכרת לי או נתת לי זכות זו, לא מהני כנ"ל דלא מהני חזקה להיזק ראייה, אלא אם כן יש עדים שמחל זה על הזק ראייה אפילו בלי קנין²², שוב אינן יכולין למחות (טור סעיף ד' נסס הרא"ש).

בו סיון

ב מקום שאין בו דין חלקה שרצו והסכימו ביניהם השתפין לחלקו, אף על גב שקנו מידם שעשו על כך קנין, מ"מ כל אחד מהם יכול לחזור בו, שזה קנין דברים הוא דקנין על התחייבות לעשות פעולה מסוימת, ולא קונה כלום באיזה חפץ, נחשב לקנין דברים. אבל אם ברר כל אחד חלקו, ורצה זה ברוח פלוגית, וזה רצה ברוח פלוגית, וקנו מידם על זה, אינם יכולים לחזור בהם דכיון שביררו את החלקים, הקנין חל עליהם, וממילא לא נחשב לקנין דברים. וכן אם הלך זה בעצמו אפילו בלי שאמר לו חברו לך חזק וקני' והחזיק בחלקו, וזה בעצמו והחזיק בחלקו, אף על פי שלא קנו מידם אין אחד מהם יכול לחזור בהברו דקונה בעצם החזקה, והש"ך מביא די"א דקונה בעצם ההילוך אף אם לא עשה מעשה חזקה. ויש אומרים שאפלו החזיק שלא בפני חברו ולא אמר לו לך חזק וקני, קנה, ואפלו לא החזיק אלא אחד, וזה חלה בחלק האחר²³. הגה: ועין לקמן בסימן קע"א סעי' א' מדיני מקומות בית הקנסת.

צב. ולפי הרא"ש לא מהני מחילה בלי קנין ויוכל לחזור בו [נתיבות]. והגר"א חולק בדעת הרא"ש דכיון שנחשב תביעת ממומהני מחילה בלי קנין. צג. ההבדל בין שתי הדיעות דלדעה ראשונה אמנם מהני שהחזיק בלי אמירת לך

ג בַּתֵּל זֶה יִבְנוּהוּ עַל מְקוֹם שֶׁהַמְּקוֹם יִהְיֶה עַל חֶשְׁבוֹן שְׁנֵיהֶם וּבְהוֹצָאוֹת וְהוֹצָאוֹת הַבְּנִייה יִהְיֶה גַם עַל חֶשְׁבוֹן שְׁנֵיהֶם, וּבְחֶזֶק שֶׁאֵין בֵּה דִין חֲלוּקָה וְנִתְרָצוּ לְחֲלוּק, אֵין אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לִזְמַר לֹא נִתְרָצִיתִי לְחַלֵּק אִף עַל פִּי שְׂלֵא הִיָּה בּו דִּין חֲלֻקָה, אֲלֵא בְּתַנְאִי שֶׁתְּבַנְנָה אוֹתָהּ הַכֹּל מִשְׁלָף. וְאִפְלוּ אִם יֵשׁ לְאֶחָד פִּי שְׁנַיִם בְּחֶזֶק, יַעֲשׂוּ הַבַּתֵּל לְחֶצְאִים כִּיּוֹן שֶׁכֹּל אֶחָד מוֹזֵק אֶת הַשְּׁנַיִם, לֹא מִשְׁנֵה כַּמָּה שֶׁטַח יֵשׁ לוֹ בְּחֶזֶק, וְלִכֵּן מוֹטֵל עֲלֵיהֶם בְּנֵיית הַכּוֹתֵל בְּשׁוּוֹה. הַגֵּה: הִיָּה אֶחָד מֵהֶן עֹשֶׂה וְאֶחָד מֵהֶן עֵנִי וְאֵין לוֹ לְשֵׁלֶם עַל בְּנֵיית הַכּוֹתֵל, אִם אֶחָד הַעֲשִׂיר רוֹצֵה לְכַנֵּס בְּשֵׁלוֹ וּלְבָנוֹת אֶת כֹּל הַכּוֹתֵל בְּשֶׁטַח שֶׁלוֹ, אֵין צָרִיף יוֹתֵר וְאֵין הַשְּׁנַיִם יִכּוֹל לְטַעוֹן שֶׁרְצוּנוֹ שִׁיבֵנָה אֶת הַכּוֹתֵל עַל הַשֶּׁטַח שֶׁל שְׁנֵיהֶם כְּדִי שִׁיּוּכַל לְסַמּוֹךְ קוֹרוֹתָיו עַל הַכּוֹתֵל, כִּיּוֹן שֶׁאֵין מִשְׁתַּתֵּף בְּהוֹצָאוֹת הַבְּנִייה. וְאִם הַעֲשִׂיר אֵינוֹ רוֹצֵה לְבָנוֹתוֹ לְבַד עַל חֶשְׁבוֹנוֹ, דִּינּוֹ כְּמוֹ בְּבֵית וְעֲלֵיָהּ וּנְפֵל הַבַּיִת, וְאֵין בַּעַל הָעֲלִיָּה רוֹצֵה לְהַשְׁתַּתֵּף בְּבִנְיָהּ, וְעֵינֵן לְקַמֵּן סִימָן קס"ד סְעִיף ה' שֶׁבַעֵל הַבַּיִת בּוֹנֵה וְגַר בְּכוֹלוֹ עַד שִׁישְׁלֵם לוֹ דַּמּוֹ וְלֹא נִחְשַׁב לְרִיבִית, ה"ה כֹּאן בּוֹנֵה אֶת כּוֹלוֹ עַל שֶׁטַח שְׁנֵיהֶם וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכוֹלוֹ עַד שִׁישְׁלֵן לוֹ חֲלָקוֹ. וְאִם שְׁנֵיהֶם עֵנִיִּים וְאֵין בִּידֵם לְבָנוֹת כּוֹתֵל, מְשַׁתְּמָשִׁים בָּף בְּלִי כּוֹתֵל, וּמְכַל מְקוֹם כֹּל אֶחָד יִרְחִיק עֲצָמוֹ בְּכָל מָה דְאִפְשֵׁר שְׂלֵא יִזִּיק חֶבְרוֹ בְּרֵאִיָּה" (טוֹר ס"ו נֶסֶס הַר"י צֶלְלוּנִי).

בו סיון

ד רָחַב בַּתֵּל זֶה כְּפִי מִנְהַג הַמְּדִינָה שְׁנֵיהֶם הַשְּׁתַּפִּים לְבָנוֹת כּוֹתֵל בְּשַׁחְלוּקִין בֵּינֵיהֶם, וְאִפְלוּ נִהְיִו לְעֲשׂוֹת מַחְצָה בֵּינֵיהֶם בְּקִנְיָם וּבְהוֹצָאָן מֵהֵן הַמְּנַהֵג וְנִחְשַׁב לְכוֹתֵל (טוֹר ס"ו נֶסֶס ר"צ), וּבְלִבְדֵּי שְׂלֵא יִהְיֶה בֵּה אֲוִיר שְׁיִסְתַּבֵּל וְיִרְאָה אֶת חֶבְרוֹ. הַגֵּה: וְאִם נִהְיִו בְּפָחוֹת מְקִנְיָם וְהוֹצָאָן וְאִם רוֹצֵה לְבָנוֹת כּוֹ, וְהַשְּׁנַיִם טוֹעֵן שֶׁאֵין רְצוּנוֹ בְּכֵד, כִּי בְּקַל יִפּוֹל וְאֵינִי רוֹצֵה לְחַזּוֹר וּלְטְרוּחַ, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּלֹא הוֹלְכִין אַחַר הַמְּנַהֵג הַהוּא כִּי נִחְשַׁב לְמַנְהֵג גְּרוּעַ, שֶׁאֵין לוֹ תוֹקֵף שֶׁל מְנַהֵג (טוֹר נֶסֶס ר"ח וּמְרַכִּי וְאֲשֶׁר"י רִישׁ צ"ב וְהַגְּהוֹט פ"ב דְּשַׁכְּנִים). וְאִם אֵין מְנַהֵג יְדוּעַ בְּעִיר, יִתְקַן

חזק וקני, אבל בעיני ששניהם יחזיקו, ורק אם אמר לו לך חזק וקני, מהני חזקת האחד שגם השני יקנה. ולדעה שניה מהני בכל גווני שרק אחד החזיק, כיון שהווי רק בירוד חלקים [סמ"ע].
 צד. ויכולים לקחת מהצדקה כדי לבנות לכל הפחות כותל מהוצא ודפנא [סמ"ע].

כפי ראות עיני הדני על פי ממחין והסמ"ע חולק דכשארין מנהג יש לעשות כפחות שבכתלים המוזכר במשנה, דהיינו מלבנים ברוחב ג' טפחים (נמוקי יוסף זשס יש מפרשים). ואם קנו מידו לבנות מחצה ורוצה לחזור בו, לא יוכל לחזור בו, דלבנות לא מקרי קנין דברים (טור זשס הרא"ש). ויש חולקין בזה דמ"מ נחשב לקנין דברים, אבל עשו קנין שנשעבד עצמו ומתחייב לבנותו, לכו"ע מהני (שס זשס הרמ"ה). ואם נהגו במחצה קלה, והאחד אומר לעשותה קלה משלו באבנים, ולכנס לתוף שלו או להפך שנהגו באבנים, והוא מוכן לעשותו במחיצה קלה והכל יהיה על חשבונו, יש אומרים דחבירו יכול לעצב על ידו כי יכול לטעון שרוצה שיעשו על מקום שניהם כדי שיוכל לסמוך דברים על המחיצה ויעשו פמנהג (נמוקי יוסף זשס הרא"ש וטור זשס יש אומרים). ויש חולקין כיון שסוף סוף מסלק היוקו (טור ס"ז זשס הרא"ש ונ"י זשס יש חולקין).

ה מכיון שבניית הכותל מוטלת על שניהם, חזקה שאכן כך עשו, ולכן אם אחד זמן נפלה בתל זה, המקום והאבנים של שניהם. ולא מבעיא אם האבנים נמצאים על השטח של שניהם, אלא אפלו נפל הכותל לרשות אחד מהם, או שפנה אחד מהם את כל האבנים לרשותו, ולא מבעיא אם טוען שהוא לבדו בנאו, דודאי אין נאמן דהוי הגד חזקה, אלא אפי' טען שמכר לו חברו חלקו או נתנו לו פמתנה, אינו נאמן אע"פ שהאבנים בחזקתו, אינו נחשב מוחזק אלא הרי הם פרשות שניהם עד שכיבא ראיה דכיון ששותפים לא מקפידים זה על זה להניח חפצי השני ברשותו, ממילא לא נחשב מוחזק²⁷. ויש מי שאומר, דדוקא בשתאבנים נכרים שהם מזה הכתל דאין לו מייגו לומר האבנים האלו אינם מהכותל, אבל אם אין ניכרים, נאמן לומר אפי' שהוא בנאו לבדו, במגו שהיה טוען שהם לא מהכותל. ודיעה ראשונה ס"ל דכיון שמודה שהן מהכותל שבניהם, שוב הוי חזקה ששניהם בנאו, ולא מהני מגו דהוי כמו נגד עדים²⁸.

צה. ואם שהו ברשותו זמן רב באופן שאף שותפין מקפידים בזה, נחשב מוחזק [ש"ך].

צו. והש"ך ס"ל דהמחלוקת רק כשטוען אני בניתיה, דלדעה ראשונה הוי מגו נגד עדים, אבל בטוען קניתי ממך, דלא הוי נגד עדים, לכו"ע מהני המגו כשארין האבנים ניכרות.

ב"ח סיון

ו בַּתֵּל שְׁבִין שָׁנִי שֶׁתַּפִּין שְׁנֵפֶל, וּבֵא לְחַלֵּק הָאֲבָנִים, וְהָיוּ בְּצַד הַבַּתֵּל שֶׁל אֶחָד מֵהֶם אֲבָנִים יְקָרוֹת יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁבְּצַד חֵבְרוֹ הֵיטוּ שֶׁבְּצַד הַכּוֹתֵל הַפּוּנֵה לְרֵאשׁוֹן הָאֲבָנִים יוֹתֵר יְקָרוֹת, וְלִכֵּן רוֹצֵה זֶה שֶׁהֵם בְּצַדוֹ לְזִבּוֹת בָּהֶם, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ דְּחֻקָּה שֶׁהַכּוֹתֵל שֶׁל שְׁנֵיהֶם בְּשׁוּוֹה.²¹

ז אִם אֵין בּוֹ דִּין חֶלְקָה, וְלֹא נִתְרַצָּה הָאֶחָד לְחַלֵּק אֶלֶּא עַל מְנַת שְׁיַעֲשֶׂה חֵבְרוֹ כָּל הַבַּתֵּל אוֹ בִּישׁ בּוֹ כְּדֵי חֲלוּקָה וְנִתְרַצָּה הָאֶחָד לִבְנוֹת אֵת כֹּל הַכּוֹתֵל, אֵין לוֹ תַּקְנָה לְהוֹכִיחַ זֹאת בְּהַמְשַׁךְ הַזְּמַן, [וְלֹא יִיחָשֵׁב נֶגֶד חֻזְקָה כִּנ"ל] אֶלֶּא בְּשִׁטָּה שִׁיחִיָּה כְּתוּב בּוֹ שֶׁכֹּל הַכּוֹתֵל שְׁלוֹ, אוֹ שְׁיִבְנֶנָּה הָאֶחָד עָלָיו מֵעַל כֹּל רוֹחֵב הַכּוֹתֵל תַּקְרָה וּמַעְזוּבָּה זֶה מוֹכִיחַ שֶׁכֹּל בְּכוֹתֵל שְׁלוֹ, דְּבִלֵּא"ה לֹא הִיא מְנִיחוֹ הַשְּׁנֵי לִבְנוֹת תַּקְרָה עַל כֹּל הַכּוֹתֵל, אוֹ שִׁישׁ בּוֹ חֻקֹּק בְּעוֹבֵי הַכּוֹתֵל חֲלוּנוֹת מְצַדוֹ וְעָשׂוּ לִקְבוּעַ בּוֹ אֵת הַקְּרוֹת וְנִפְרַר שְׁנַעֲשׂוּ מִשְׁעַת הַבְּנִין [דְּבִלֵּא"ה יִתְּנָה שֶׁעָשָׂא בְּעַצְמוֹ אַח"כ], דְּכִיּוֹן שִׁישׁ חֲלוּנוֹת רַק מְצַד אֶחָד, בְּהַכְרַח שֶׁרַק הוּא בְּנוֹא. וְיֵשׁ מִי שְׁאֹמֵר, דְּמִתְּנֵי בֵּה חֲזוּת (פִּירוּשׁ), טִיחַ בְּסִיד עַל הַבַּתֵּל לְצַד חֵבְרוֹ [דֹּאם יַעֲשֶׂה בְּצַד שְׁלוֹ, חוֹשֵׁשִׁין שֶׁגַּם חֵבְרוֹ יַעֲשֶׂה כֵן בְּצַד שְׁלוֹ, אֲבָל כַּעַת שֶׁעָשָׂה כֵן בְּצַד חֵבְרוֹ, לֹא יוּכַל הַשְּׁנֵי לְהִיכַס לְרִשּׁוֹת הַשְּׁנֵי וְלַעֲשׂוֹת כֵן] אֶמָּה עַל אֶמָּה שְׁזָה סִימָן שֶׁהוּא בְּנוֹא, וְלֹא חִשְׁיָנָן שְׁמָא יְקַלְפְּנוּ חֵבְרוֹ, דְּקִלּוּפָא יְדִיעַ] וְדַע הַרְשׁוּנָה ס"ל דֵּלֵא תַקְנוּ חֲזוּת רַק בְּבַקְעָה שְׁאֵין יְכוּל לְכוּפּוֹת לִבְנוֹת כּוֹתֵל וְכַדְלָהֵן סִימָן קנ"ח סעי' ד', אֲבָל בְּחֶצֶר דְּבִדְרָךְ כֹּלל כּוּפּוֹהוּ לִבְנוֹת, הוּא מִילְתָּא דֵּלֵא שְׁכִיחָא וְלֹא תַקְנוּ חֲזוּת, וּש"ך פּוֹסֵק כְּדַעַת ה"א. הַגִּס: וְלִמְעַלָּה אִם הִגְבִּיהַ לְבַדּוֹ אֵת הַכּוֹתֵל יוֹתֵר מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, שְׁבֻזָּה אֵינּוּ יְכוּל לְכַפּוֹ וְלִבְנוֹת עִמּוֹ, מְהִינֵי לְכָלֵי עֲלֵמָא דְּבוּזָה הוּא כְּמוֹ בַקְעָה שֶׁתַּקְנוּ בּוֹ חֲזוּת, כִּיּוֹן שְׁאֵין יְכוּל לְכוּפּוֹת²² (נִמְקוּי יוֹסֵף). וְאִם נִהְיֶה בְּעִיר מְנַהֵג אֶחָד לְשִׁמּוֹר פְּתִילֵיהֶן מִן הַרְמָאִין, יַעֲשׂוּ כְּפִי הַמְּנַהֵג (הַר"ש וְהַטּוֹר וּג"י רִישׁ פֶּרֶק הַשְּׁמִפִּין).

צו. ודעת המגיד משנה שכל שותף זוכה בחלק הבנוי על חלקו, ולכן אם יש בצד אחד אבנים יקרות הוא מקבלם [קצוה"ח].
צח. ובקצוה"ח מביא הרבה ראשונים שלא מהני חזית בחצר אפי' למעלה מד' אמות.

בט סיון

ח בתל חצר שני השתפין שמוטל על שניהם לבנותו, שפען האחד שהוא בנאו לבדו, וחכירו אומר שסיעו בפניו, חרי זה בחזקת שסיעו ונאמן בטענתו. ואפלו אם ידוע שהאחד בנאה לבדו בהסכמה שאח"כ יפרע לו השני חלקו, ושואל מחברו שיפרע לו חלקו, ומוען שפרעו, נאמן בשכועת הסת כמו בכל תביעה שאם טוען שפרע נאמן בהסת. ואפלו מוען שפרעו קדם [שגמר] בגין הפתל גם כן נאמן, אע"פ שחזקה אין אדם פורע תוך זמנו, מ"מ בבניית הכותל כל שורה ושורה זמנה ליפרע מיד, ונחשב לאחר זמנו. ואפלו יש עדים שתבע חברו שסיענו בפניו ולא רצה ולכן בנה הראשון לבדו, מ"מ נאמן לומר נתתי אחר כך, עד שיביא התובע עדים שיעידו שהנתבע היה עמהם במקום פלוני מיום שהחל זה בפניו בתל זה ויודעים אנו שלא פרעו, או שיעידו עדים שהעמידו בבית דין שסיענו בפניו וצוהו בית דין שסיעו וסרב מלעשות צווי בית דין דכיון דחצוף להמרות פי ב"ד, שוב אינו נאמן לומר שאח"כ נמלך ושילם²², אבל אם סירב בפני עדים, נאמן לומר נמלכתי אח"כ ושילמתי.

ט אם רצה אחד מהשתפין להגביה בתל זה יותר מארבע אמות שזה שיעור שמחוייב בו, חברו מעבב עליו שלא יגביה, דזכותו לומר חצי מקום הפתל שלי, ואיני רוצה שתמעט האויר שלי כי אני רוצה להשתמש על חצי המקום שלי בגובה ד' אמות, וע"י שתגביה שוב לא אוכל להשתמש שם בגובה זה, אלא אם בן מנהג המדינה שלא לעבב, מיהו, על חלקו על חצי עובי הכותל יכול לבנות מה שירצה (נמוקי יוסף סוף ג"מ). ויש אומרים שאין חברו מעבב על דו, אלא רשאי הוא להגביה, ומשלים לחברו כפי מה שקתלו נפחת מפני

צ. דעת הסמ"ע לעיל סימן ע"ט ס"ק ל"ה דגם בסירב ציווי ב"ד, נאמן לומר נמלכתי ושילמתי, ורק אם שמתוהו ב"ד אינו נאמן לומר ששילם. והש"ך שם חולק עליו וראיתו מכאן, דגם בהמרה ציווי ב"ד, שוב אין נאמן. ק. בירושלמי יש מחלוקת אם הכותל שייך כל חצי לזה שבנוי על חלקו, או שכל הכותל שייך במשותף לשניהם, ובוזה תלוי טעם שתי הדעות המובא כאן בשו"ע אם רשאי להגביה את הכותל הבנוי בחלקו. ולעיל סימן קנ"ד סעי' כ"ו סתם השו"ע כדעה שניה כאן [הגר"א]. וע"י לעיל סעי' ו' ובהערה בשם הקצה"ח דגם מוכח דדעת השו"ע כדעה שניה כאן.

כִּבְדוֹ אבל אם מגביה כל כך שע"פ שומת הבקאים יכול ליפול פתאום מחמת כובדו, לכו"ע יכול לעכב.

ל סיח

י בְּתֵל חֲצַר הַמְּבָדִיל בֵּין שְׁנֵי הַשְּׂתָפִין שֶׁנִּפְלְאָה, כִּיּוֹן שֶׁכָּל אֶחָד מִזִּיק אֶת חֲבִירוֹ בְּהִיזָק רְאִייהּ, יֵשׁ זְכוּת לְכָל אֶחָד מֵהֶם לְכַף אֶת חֲבִירוֹ לְבִנּוֹתוֹ אֲבָל רַק עַד גִּבְהַ אַרְבַּע אַמּוֹת. רְצַח הָאֶחָד וְהַנְּגִיחֹה יוֹתֵר מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, אִין מְחִיבִין אוֹתוֹ אֶת הַשְּׁנֵי לְתֵן חֶלְקוֹ בְּמָה שֶׁהַנְּגִיחֹה יוֹתֵר מֵאַרְבַּע אַמּוֹת כִּי יוּכַל לִטְעוֹן שֶׁאִין לוֹ שׁוּם הִנָּא מִכָּר, אֲלָא אִם בֵּן בְּנֵה בְּתֵל אַחֵר גִּבְוָה כִּל כִּךְ שֶׁמִּגִּיעַ גּוּבְהוֹ בְּנִגְדַּת הַבְּתֵל שְׁבִינִיחֶם, שְׂאֵו מְחִיבִין אוֹתוֹ לְתֵת חֶלְקוֹ בְּגִבְהַ שֶׁבְּנִגְדַּת בְּתֵלוֹ כִּיּוֹן שֶׁגִּילָה דַעֲתוֹ בְּכך שֶׁחִפֵּץ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּגּוּבְהַ הַכוֹתֵל שֶׁבִנְהוּ חֲבִירוֹ. בִּיצֵד, בְּנֵה הָאֶחָד בְּתֵל שְׁבִינִיחֶם וְהַנְּגִיחֹה עֲשֶׂר אַמּוֹת, וְכֹא חֲבִירוֹ וּבְנֵה בְּתֵל אַחֵר בְּנִגְדַּת אוֹ בְּצֵדוֹ וְהַנְּגִיחֹה הַבְּתֵל הָאֶחָד שֵׁשׁ אַמּוֹת, מְחִיבִין אוֹתוֹ לְתֵן חֶלְקוֹ בְּשֵׁתֵי אַמּוֹת שְׁהוּסִיף עַל אַרְבַּע אַמּוֹת וְחִיִּיב לִיתֵן רַק לְפִי אוֹרֶךְ הַכוֹתֵל שֶׁבִנְהוּ, שְׁחֲרֵי נִרְאֶה מִמַּעֲשָׂיו שְׁהוּא רוֹצֵחַ בְּהֶם. וְכֵן אִם יְדוּעַ שֶׁהוּא חֶקֶק בְּרֵאשׁ הַבְּתֵל שְׁבִינִיחֶם שֶׁהַגְּבִיהַ הֶרְאָשׁוֹן מְקוּם לְהַנִּיחַ בּוֹ הַקּוֹרוֹת, אוֹ שֶׁבְּנֵה עָלָיו קוֹרֵה גְדוּלָה שְׁחִקוֹרוֹת נִשְׁעָנִים עָלֶיהָ, מְחִיבִים אוֹתוֹ לְתֵת חֶלְקוֹ בְּשֵׁשׁ אַמּוֹת בְּלֶם שְׁהוּסִיף חֲבִירוֹ עַל הָאַרְבַּע אַמּוֹת, אִף עַל פִּי שְׁלֵא בְּנֵה כָּל הַבְּתֵל שְׁלֵא בְּנֵה כּוֹתֵל כ"כ גּוּבְהַ כְּנִגְדּוֹ, אוֹ שְׁלֵא בְּנֵה כְּלוּם כְּנִגְדּוֹ, מ"מ חִיִּיב שְׁחֲרֵי גְלָה דַעֲתוֹ שְׁהוּא רוֹצֵחַ בְּכָל הַגִּבְהַ הַזֶּה לְהַנִּיחַ שֵׁם קוֹרוֹתָיו. הַגֵּס: וְכֵן בְּאֶרְכּוֹ אַע"פ שֶׁכְּתַבְנוּ לְעֵיל שֶׁאִף אִם גִּילָה דַעֲתוֹ שְׁרוּצָה בְּתוֹסַפַּת הַגּוּבְהַ, מ"מ אִין חִיִּיב אֲלָא רַק כְּפִי אוֹרֶךְ הַכוֹתֵל שֶׁהוּא בְּנֵה, מ"מ אִם הִנִּיחַ אֶבֶן נִכְנָס וְאֶבֶן יוֹצֵא בְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשֵׂין בְּנִגְדֵין לְהוּסִיף עָלָיו, חִיב בְּכָל הַתּוֹסַפּוֹת שְׁהוּסִיף חֲבִירוֹ כִּי מִרְאֶה שֶׁדַעֲתוֹ לְהוּסִיף עוֹד בְּאוֹרֶךְ הַכוֹתֵל כְּנִגְדַּת כּוֹלוֹ^א (טוֹר סַעֲיִף כ"ט). וְהוּא הַדִּין אִם הָיָה לוֹ בְּתֵל כְּבֵר וּבְנֵה עָלָיו דְּבַר שֶׁנִּגְרַשׁ שְׁחִפֵּץ בְּמָה

קא. הוא הדין כשעדיין לא בנאוהו, שיכול לכופו לבנותו עד ד' אמות, ונקט 'שנפל' לחדש שאף אם קודם היה גבוה יותר מד' אמות בהסכמת שניהם, מ"מ כשנפל אינו יכול לחייבו לבנותו כמו בתחילה, אלא רק עד ד' אמות [סמ"ע].
 קב. ואם טוען שהתכוון להוסיף רק מעט ולא כנגד כל אורך הכותל דעת רבינו יונה והנימוק"י שנאמן ומשלם רק כפי טענתו, והטור חולק ומחייב בכל הכותל, וע"י בב"י.

שְׁעֵשָׂה חֲבֵרוֹ (הגהות אשכ"ז) וצ"ח יוסף נשם ערוך). וכן אם יודע שהאמת
 שהוא נהנה בכנינו, אף על פי שלא עשה שום הכר שניחא לו, חייב לו
 כפי מה שנהנה ולא אמרינן שהיו כמו זה נהנה וזה לא חסר, כיון שהלה
 נחסר במה שבנה בגובה כזה (מרדכי ריש ג"צ והגה"מ פ"ג דשכנים).

יא ואם זה שפנה הכתל גבוה בא לתבוע לחברו שיפרע חלקו
 בהוצאות שאר הגבה שהוסיף על ארבע אמות מפני שסמך
 לו [בצדו] או כנגדו שעי"ז מחוייב להשתתף בתוספת וכמו שנתבאר בסעיף
 הקודם, ואמר נתתי, אינו נאמן כיון שדין זה שגילוי דעת מחייבו לשלם
 אינו פשוט לכולם, הרי זה בחזקת שלא נתן, אלא חברו נשבע בנקיטת
 חפצו שלא נתן לו, ונזמל ממנו, אלא אם בן הכיא ראיה שנתן
 לו. מיהו, אם קבע לו בנין קבוע כנגד הכותל, באופן זה פשוט לכולם
 שחייב לשלם חלקו, ולכן נאמן שנתן לו חלקו (טור).

א תמז

יב במה דברים אמורים שיותר מד' אמות הרי התוספת שייכת רק לזה
 שהגביו, ובחזקת שלא שילם לשני, ואין נאמן לומר פרעתו, בשידוע
 בעדים שזה התובע פנה כל תוספת הכתל. אבל אם אינו ידוע
 ואחד טוען שהוא בנאו לבדו, והשני טוען שהשתתף עמו, הרי הוא בחזקת
 שניהם כיון שמקום הכותל של שניהם, הרי שניהם מוחזקים בכותל בשווה,
 ואם הנתבע מודה לתובע שבנאו לבדו, אלא שמוען פרעתו אה"כ
 חצי מהכותל, נאמן בנאו דאי בעי אמר בניתי בתרד כיון שאם היה
 טוען שבנאו יחד, היה נאמן כיון שאין עדים שהלה בנאו לבדו, לכן נאמן במגו
 שפרע. הגה: ויש אומרים שאם נתרצה תחלה בהגבהה מיד שגילה דעתו
 שניחא ליה בהגבהה ועי"ז נתחייב להשתתף בהוצאות, נאמן לומר שנתן לו
 חלקו כי החיוב ברור שחייב לשלם (מוס' וי"י), ומיד שאמר לתן חצי
 ההוצאה זכה בחצי הכתל ואין חברו יכול למחות דכיון שהכותל בנוי על
 שטח של שניהם, יכול לתת לשני בעל כרחו ולזכות בחצי מהכותל, ומיד
 שגילה דעתו שרוצה בכותל, מיד זוכה בו מחמת שהשטח שלו, וממילא אין
 יכול לחזור בו, ומחייבין אותו לתן (המגיד פ"ג דשכנים וי"י).

יג בתל חצר שבין שני שתפים שנפל, והיה רחב מתחלתו יותר מהנהוג במדינה זו, ואחד מהשתפין מעכב שלא יבנהו רחב כמו שתיה, אלא בשאר בניני המדינה כפי שנוהגים בבנייה בבתל חצר שבין שני שתפין, הדין עמו. וכן אם היה גבוה יותר מארבע אמות ונפל, וכעת האחד מהם אינו רוצה לסייעו בתגבתו יותר מארבע אמות, הדין עמו.

סימן קנח

חלקו גינה או בקעה, כיצר עושים הגדר ובו מ' סעיפים

ב תמוז

א שנים שהיו שתפים בגנה ובאים לחלק ביש בה כדי חלוקה, יכול לכוף לחלוק, ובאין בה דין חלוקה איירי שהסכימו לחלוק וקנו על זה באופן המועיל וכדלעיל סימן קנו סעי' א', וכיון שחייבים לחלוק מתיבין אותם לגדר ביניהם שלא יזיקו זה את זה בראייתם, אפלו סתמא, שאין ביניהם מנהג ידוע מ"מ בגינה אף סתמא נחשב כמקום שנהגו לגדור, אא"כ במקום שנהגו בפירוש שלא לגדור [משא"כ בחצר לא מהני מנהג וכדלעיל סי' קנ"ז סעי' א']. אבל בבקעה, סתם אין מתיבין אותו, אלא אם בן יש מנהג ידוע לגדר וטעם החילוק, דגינה גדל בה ירקות כל השנה ואיכא היזק דחושש שיבוא לגנוב ממנו, וחשש זה קיים כל השנה, לכן בסתמא צריך לגדור, משא"כ בקעה יש בה תבואה רק תקופה מסוימת בשנה, ולכן בסתמא לא נהגו לגדור בשביל זמן קצר.

ב המוכר גנה לחברו, סתם, והיתה מערכת עם גנות אחרות של המוכר, יש מי שאומר, שבפנין את חלוקת הגנות הבתל ביניהם, ואפלו במקום שנהגו שלא לגדר בגנות משום דאומדים דדעת המוכר שמכר לו בתנאי שיסלק כל היזק שייגע מחמתו. הגם: ויש חולקין וסבירא להו דהולכין אחר המנהג, כמו בשני שתפין דגינה, שאם יש מנהג שלא לגדור, אין חייב לגדור (כאז"ד פ"ז דשכנים, וטור גס כן לא חילק). וכן נראה לי עקר.

ג תמוז

ג אע"פ שבחצר שיעור גובה הגדר הוא ד' אמות, מ"מ **שְׁעוֹר הַגֶּדֶר בְּנִגְנָה** ו**בְּבִקְעָה** רק ו' **מַפְתָּחִים** דאין הזיק של ראייה, רק שלא יגנוב ממנו, ובי' טפחים סגי דכבר נתפס עליו כנגב אם יעבור מעל הגדר, ו**יֵשׁ אוֹמְרִים אַרְבַּע אַמּוֹת** כמו בחצר, כיון שהגמ' סתמה ולא חילקה ביניהם.

ד בבקעה במקום שאין מנהג מפורש לגדור, ו**רָצָה אֶחָד מֵהֶם לְגַדֵּר** לבדו **בְּבִקְעָה**, **בוֹנִים לְתוֹךְ שְׁלוֹ וּבוֹנָה**, וכדי שאח"כ לא יוכל לטעון השני שעשה את הגדר בשותפות, **עוֹשֶׂה חוֹזֵת**, היינו **בְּמוֹ אִמָּה בְּסִיד**, **מִבְּחוּץ** בצד הפונה כלפי חברו, כי אם יעשה בצד שלו, חוששים שגם השני יעשה כן, משא"כ כשעושה בצד של חברו, לא יוכל השני לעשות בצד שלו, ולקלפו לא חיישינו, דקילוף ניכר, הגם: **וְהוּא הַדִּין אִם נִהְגוּ בְּסִימָן אַחַר, פְּדִלְעִיל** סימן קנ"ז **סְעִיף ז'**, **בְּדֵי לְהוֹדִיעַ שֶׁהִבְתֵּל שְׁלוֹ**. **לְפִיכָךְ** כיון שיש הוכחה שעשה את הכותל לבדו, על שטח שלו, לכן **אִם נָפַל הַבְּתֵל, גַּם הַמְּקוֹם** וגם **הָאֲבָנִים שְׁלוֹ**. **עָשׂוּ מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם**, כיון שהכותל של שניהם, לכן **בוֹנִים הַבְּתֵל בְּאִמְצָעוֹ**, וכדי להוכיח ששניהם עשאוהו **עוֹשִׂים חוֹזֵת מִבְּאֵן** ו**מִבְּאֵן** כי אם לא יעשו בכלל חזית, חוששין שאחד יכנס לחצר חברו ויעשה חזית, ויאמר שכל הכותל שלו. **לְפִיכָךְ** כיון שיש לשניהם חזית, **אִם נָפַל הַבְּתֵל, הַמְּקוֹם וְהָאֲבָנִים שֶׁל שְׁנֵיהֶם**.

ד תמוז

ה **אִם עָשְׂאוּהָ שְׁנֵיהֶם, וְלֹא עָשָׂה שׁוֹם אֶחָד מֵהֶם סִימָן, יֵשׁ מִי שְׁאוֹמֵר, שְׁאֵפְלוֹ תַּפַּל לְרִשּׁוֹת אֶחָד מֵהֶם הָרִי הִיא בְּחֻזְקַת שְׁנֵיהֶם** כיון שמן הדין אין צריכים כלל לעשות חזית, רק תקנו שיעשו להוציא מכל חשש וכנ"ל, ולכן גם כשלא עשו, כיון שאין חזית לאחד, מסתמא שניהם עשאוהו, **וְיֵשׁ מִי שְׁאוֹמֵר, שְׁאֵם תַּפַּל לְרִשּׁוֹת אֶחָד מֵהֶם הָרִי הִיא שְׁלוֹ** דכיון שלא עשו חזית כפי התקנה, איכא ריעותא, ולכן אם אחד מהם מוחזק, נחשב השני מוציא, ועליו הראיה.

ו **מִי שֶׁהִיָּה לוֹ חֲרֻבָּה בֵּין חֲרֻבוֹת חֲבֵרוֹ** שהיה ביתו סמוך לבתי חברו ונפלו הכתלים של כל הבתים, [והוא הדין בהיה שדהו בין שדותיו של חברו], **וְעַמֵּד חֲבֵרוֹ וְגִדֵּר בֵּינוּ לְבֵין חֲבֵרוֹ רֹחַת רֹאשׁוֹנָה וְשְׁלִישִׁית, שְׁנַמְצָאֵת חֲרֻבָּה זוֹ מְשַׁלֵּשׁ רוֹחוֹתֶיהָ גְדוּרָה, אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְתַן מְהוֹצָאָה בְּלוֹם מַחֲמַת שְׁנֵהֶנּוּ, שֶׁחֲרֵי לֹא הוֹעִיל לוֹ וְחֲרֵי חֲרֻבָּתוֹ**

פְּתוּחָה לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים בצידה הרביעי **כְּמוֹ שֶׁהִיָּתָה** וממילא לא נחשב להנאה, כיון שעדיין לא יכול להשתמש בבית שום תשמיש, [וגם שדהו לא שמור מחיות, כיון שעדיין יכולים להיכנס לשדהו מהצד הפתוח]. **לְפִיכָּה, אִם גֵּדֵר לֹא גַם רוּחַ רְבִיעִית, עַד שֶׁנִּמְצְאוּ חֲרָבְתָּהּ מִקְפַּת גֵּדֵר,** כיון שכעת נהנה מכח הגדר בצד הרביעי, לכן **מְנַלְגְּלִים עָלָיו אֶת הַכֹּל** גם את הג' רוחות שכבר גדר קודם לכן, וְנוֹתֵן חֲצֵי הַהוֹצָאָה שֶׁהוֹצִיא זֶה בְּגִדְרָהּ שֶׁל כָּל הָאֲרָבֶע רווחות, וחייב להשתתף עַד גוּבַה אֲרָבֶע אַמּוֹת שֶׁנִּהְנָה שָׁאִין עָלָיו הַיּוֹק רֵאִיָּה. [ובגינה ובקעה די בגובה י' טפחים]. הגה: (עין דלרכי משה) גֵּדֵר שְׂמֵי רוּחוֹת, וְעַמֵּד הַנִּקְף וְגֵדֵר רוּחַ שְׁלִישִׁית, וְעֵדֵן פְּתוּחַ לְרוּחַ רְבִיעִית, נִרְאֶה לִי דָאִין צָרִיף לְשֵׁלֶם לֹא כְּלוּם עַד שֶׁיִּגְדֵר אֶחָד מֵהֶן הַמְקִיף או הַנִּקְף רוּחַ רְבִיעִית וּרְק או יגלגלו עליו לשלם על הכלי. ומה שאמרנו שבגדר מד' רוחות משלם לו חצי מההוצאות, כְּלָבֵד שֶׁהִיָּתָה מְקוּם הַפְּתוּלָה שֶׁבִּנְהָה הָרֵאשׁוֹן, עַל שֶׁטַח שֶׁל שְׁנֵיהֶם. אֲבָל אִם הִיָּתָה הַפְּתוּלָה שֶׁל זֶה שְׁכֵנָה, וּבְחֻלְקוֹ בְּנָה, אִין מְנַלְגְּלִין עַל הַנִּקְף אֲלָא דְכָר מוּעָט כְּמוֹ שְׂוֵרָאוּ הַדְּנִיגִים, שְׁחָרֵי אִינוּ יוֹבֵל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכַפְתָּלִים כִּיּוֹן שֶׁמְקוּם הַכּוֹתֵל לֹא שְׁלוּ, ואפי' יתן לו בעל הכותל רשות להשתמש בכותל, מ"מ כיון שזה תלוי ברצונו, אי אפשר לכפות את הניקף לשלם לו על הכותל. וְכֵן אִם הַנִּקְף עֲצָמוֹ הוּא שֶׁנִּגְדֵר רוּחַ רְבִיעִית, אע"פ שהמקיף שהקיפו מג' רוחות עדיין לא נתן לו הנאה ששווה משהו עד שהוא עצמו גדר את הרביעית, מ"מ כיון שחרי גלח דעתו שניחא ליה וְנוֹתֵן חֲצֵי הַהוֹצָאָה שֶׁל שְׁלֹשָׁה רווחות, אִם הָיוּ הַכַּפְתָּלִים עַל שֶׁטַח שֶׁל שְׁנֵיהֶם. הגה: וְכָל זֶה מֵיָרִי שֶׁנִּגְדֵר הַמְקִיף בֵּינוּ וּבֵין הַנִּקְף, אֲבָל גֵּדֵר מִבְּחוּץ לַהַפְסִיק בֵּין שְׂדֵהוּ לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וּבֵינוּ וּבֵין הַנִּקְף עֵדֵן פְּתוּחַ, אִם הוּא מְקוּם שֶׁנִּהְגוּ לְגֵדֵר מִחַמַּת עֵין הָרֵעַ או שיהיה נתפס עליו כגנב, אע"פ שע"י גְדִירָתוֹ מִבְּחוּץ מִנְע מִמֶּנּוּ נוֹק שֶׁל בַּהֲמוֹת, מ"מ אִין הַנִּקְף צָרִיף לְשֵׁלֶם לֹא כְּלוּם, אִף כְּשֶׁנִּגְדֵר הַמְקִיף כָּל אֲרָבֶע רווחות כיון שאין הנאתו שלימה, דעדיין צריך לגדור ביניהם. אֲבָל אִם גֵּדֵר הַנִּקְף אַחַת מִן הַרוּחוֹת הַחִיצוֹנוֹת, וְהַמְקִיף גֵּדֵר אֶת שְׂאֵר הַג' רווחות, דְּהַנִּקְף גְּלִי דַעֲמָה דְּנִיחָא לָהּ בְּגִדְרָהּ הַחִיצוֹנִית, אע"פ שעדיין לא

קד. החידוש בדברי הרמ"א דלא אמרינן שכיון שהניקף גדר רוח ג', גילה דעתו דניחא ליה בב' הרוחות שגדר המקיף, וישלם לו חצי מב' רוחות אלו, ודלא כב"י שכתב שחייב לשלם חצי מב' רוחות הראשונות.

גדור בנייהם, חֵיב לַתֵּן כָּפִי מֵה שְׁגָרִים לוֹ הֶקֶף וְתֵרֵה הֵיינו שְׂמוּדִידִים כְּמֹה רִיבּוּעַ הַשְּׂטַח שֶׁל כֹּל הַשְּׂדֵה בְּכִלּוּת, וְכֵּמֹה שְׂטַח הַרִיבּוּעַ שֶׁל הַפְּנִימִי לְבָדוֹ, וְכִפִּי הָאֲחוּז וְהִיחָס שִׁישׁ לוֹ בְּכֹל רִיבּוּעַ הַשְּׂדֵה, כִּי יֵשׁ לוֹ חֶלֶק בְּהִיקָף הַחִיצוֹנִי, וְנוֹתֵן חֲצִי מִמֶּנּוּ (טור).

ה תמוז

ז הָא דְּמַגְלִנְלִים עָלָיו חֶבְל, דְּוָקָא בְּשִׁגְרָה דְּרַבִּי עִיָּת בְּכוֹתֵל בְּגִנּוּ, לֹא שְׁנָא שִׁגְרָה אֶת הַרְבִּיעִית הַמְּקוּפָה, לֹא שְׁנָא נִקְפָה. אֲבָל אִם גְּדָר הַרְבִּיעִית בְּקִנְיָם, אֵינּוּ נוֹתֵן לוֹ עַל שֶׂאֵר הַגִּי רֹחוֹת, אֲלֵא דְּמִי הַקְּנִיָּם דְּרַק זֶה מֵה שְׂגִילָה דַּעֲתוֹ דֵּינִיחָא לִיה.

ח אִם אֵין הַמְּקוּפָה יָכוֹל לְבָרֵךְ בְּמַה הוֹצִיא, וְשִׁבְעַת בְּעִין דְּאוֹרֵי תֵּא וְיִטְלָה, בִּיּוֹן שְׁפָרְשׁוֹת הוֹצִיא אִף שֶׁלֹּא הִרְשָׁהוּ בְּפִירוּשׁ, מ"מ כִּיּוֹן שְׁנֵהֲנָה, נַחֲשֵׁב כִּיּוֹרֵד בְּרִשׁוֹת. וְאִם אָמַר שׁוּמּוֹ לִי בְּפָחוֹת שְׁבִשׁוּמּוֹת וְאֲטַל בְּלֹא שְׁבוּעָה, שׁוּמְעִין לוֹ. וְלַעֲנֵן מַעֲנַת פְּרַעוֹן, הִנִּיקָף אֵינּוּ נֶאֱמָר לוֹמַר פְּרַעֲוֵי כִּיּוֹן שֶׁאֵין חִיבוּב בְּרוּר, מִסְתַּמָּא לֹא פִּרְעַ, עַד שְׁנִבְיָא רְאִיָּה.

ו תמוז

ט אִם מְתַחֲלָה כְּשִׁבִיקֵשׁ מִמֶּנּוּ לְהִיקָף בִּיחָד, אָמַר לוֹ נִקְפָה לֹא אֶתֵּן לָךְ בְּלוּם דְּלְדִידֵי סָגִי לִי בְּנִטְוָרָא בְּרִי זִוְוָא, דְּהֵינּוּ גְּדָר שֶׁל קוֹצִים, גַּם כְּשֶׁהִיקִפוּ מִדִּי רֹחוֹת, אֵינּוּ נוֹתֵן לוֹ אֲלֵא דְּמִי נִטְוָרָא בְּרִי זִוְוָא דִּגְלִילָה דַּעֲתוֹ דֵּאֵין לוֹ שׁוּם עֵינִן בְּגִדִירָה שֶׁל אַבְנִים. אֲפִלּוֹ לֹא אָמַר לוֹ בֵּן אֲלֵא לְאַחַר שְׁגָרָה הַשְּׁלִישִׁית, בִּיּוֹן שְׁאֲמַר לוֹ קָדָם שְׁגָרָה דְּרַבִּי עִיָּת הֵיינו קוֹדֵם שְׁחַל עָלָיו הַחִיּוּב לְשֹׁלֵם עַל הַהֲנָאָה.

סימן קנט

הזקק ראייה שמנגג לגג, וכיצד יסירוהו

ובו ד' סעיפים

א הקדמה לסעיפים הבאים ראה בהערה^פ שְׁנֵי בְּתִים זֶה בְּצַד זֶה הֵיינו

ששניהם באותו גובה, דאם יש הפרשי גובה ביניהם, א"צ מעקה ד' אמות אלא די בשיעור שלא יוכל להזיקו בהיזק ראייה, וְהָיוּ נְגוּתֵיהֶם עֲשׂוּיִים לְתַשְׁמִישׁוֹ דִּירָה דהיינו שהם שווים ולא משופעים, וממילא יש חשש היזק ראייה, אַפְלוּ הָיוּ בְּשָׁנֵי צְדֵי רְשׁוֹת הַרְבִּים שיכולים ממילא לראותו, מ"מ מהגג לחבירו יש יותר היזק וכדלהלן, וכיון שכל אחד מהם צריך להסיר את ההיזק ממנו, וכדי שלא יצטרכו כל אחד לעשות מעקה שלם, לכן זָה עוֹשֶׂה מַעְקָה לְחֻצֵי נְגוּ, וְזֶה עוֹשֶׂה מַעְקָה לְחֻצֵי נְגוּ שֶׁהוּא דָר בּוֹ, זֶה שְׁלֹא בְּנִיָּה זֶה זֶה עוֹשֶׂה בְּחֻצֵי הַגֶּג לְצַד מַעְרָב, וּמַעְרִיף כְּשֶׁהֲגִיב זֶה כְּגַד זֶה וְלֹא זֶה בְּצַד זֶה, לֹא דִי לְעִשׂוֹת חֻצֵי מַעְקָה בְּדוּק, אֵלֹא מַעַט יוֹתֵר כְּפִי הַמַּרְחָק בֵּין הַגְּגוֹת, וְזֶה בְּדִי שְׁלֹא יֵרְאוּ זֶה אֶת זֶה בְּאֶלְכֶסוֹן. אִף עַל פִּי שְׁבָנֵי רְשׁוֹת הַרְבִּים מִמִּילֵא רֹאִים אוֹתוֹ, מ"מ יָכוֹל לִזְמַר כָּל אֶחָד לְחֻבְרוֹ, אֵלֹו בְּנֵי רֵ"ר אֵין רֹאִים אוֹתִי אֵלֹא בְּיוֹם וְלֹא בְּלֵילָה, וְטַעֲנָה נוֹסֶפֶת, שֶׁהֵם רֹאִים אוֹתִי רַק בְּעֵת שְׁאֵעֲמִד עַל גְּגִי וְלֹא בּוֹמֵן שֶׁאֲשַׁתְּמַשׁ בִּישִׁיבָה, אַבָּל אֶתָּה רֹאֶה אוֹתִי תָמִיד בֵּין בְּיוֹם וּבֵין בְּלֵילָה, בֵּין בְּעִמּוּדָה וּבֵין בִּישִׁיבָה, לִכֵּן חַיִּיב הוּא לְעִשׂוֹת מַעְקָה כְּדִי לְהַסִּיר הַיּוֹקוּ. הַגֶּג: זֶה אֵם הַגֶּג שְׁפֵל נְמוּךְ, בְּשִׁיעוֹר כֹּזֵה עַד שְׁבָנֵי רְשׁוֹת הַרְבִּים וְרֹאִין אוֹתוֹ גַּם כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב כְּמִי שְׁעוֹמֵד בְּגֶג, אֵין כָּאֵן הַזֶּק רֹאֶה מִצַּד בַּעַל הַגֶּג הַשְּׁנִי, כִּיּוֹן שֶׁמִּמִּילֵא צָרִיךְ לְהִזְהֵר מִבְּנֵי רֵ"ר פ' (טור נשס רננו יונה).

ומעדיף זזה עושה מעקה לחצי גג ומעדיף, והיינו מעקה גבוה ד' אמות. עוד איתא בגמ' אמר רב נחמן גג הסמוך לגג א"צ מעקה ד' אמות אבל זקוק למחיצת עשרה. וודאי שאין חולקים ביניהם, וכדי שלא יסתרו זא"ז נחלקו הראשונים בישובו. דעת הרמב"ם וכ"פ השו"ע דהחילוק דאם הגג עשוי לשימוש דירה, בעינן מעקה ד"א להציל מהיזק ראייה, ואם אין עשוי לשימוש דירה, די במחיצת עשרה שלא ייתפס עליו כגג. ודעת התוס' וכ"פ הרמ"א בסעי' ב' דשניהם איירי בגג העשוי לדירה, רק החילוק דאם הגגין צמודים זה לזה, דכשהשני עולה הראשון מרגיש בו ויכול להפסיק מתשמישו הצנועים, ממילא ל"ח להיזק ראייה ודי בעשרה טפחים שלא ייתפס כגג, אבל כשיש רווח בין הבתים ואין יכול להרגיש בו בעלייתו, יש חשש של היזק ראייה, ולכן צריך ד' אמות קו. ואע"ג שיש גם טענה של הבדל בין יום ללילה והטענה שבני רה"ר רואים כשמעיינים והוא רואה גם בלי עיון, כתב הט"ז דעיקר הטענה שבני רה"ר רואים רק כשעומד ולא יושב, ושאר הטעמים זה רק לרווחא דמילתא דלא נחשב מה"ט נזק יותר גדול.

ב גג הסמוך לחצר חברו ושניהם שווים בגובהו, ובאופן זה רק בעל הגג נחשב מזיק לחצר ולא להיפך וכמו שיתבאר בתחילת הסימן הבא, לכן רק בעל הגג עושה לו מעקה גבוה ארבע אמות כדי שלא יזיק לחצר, ובעל החצר לא צריך להשתתף עמו בהוצאות. אבל בין גג לגג משאר הגגים שמשופעים ואין עומדים לשימושי דירה, אינו זקוק לארבע אמות, דכיון שאין פני אדם דרים ומשתמשים בגגות, לפיכך, אין בגגות חוק ראיה, אבל צריך לעשות מחצה בין שני הגגים גבוהה ' מפתחים אם הם צמודים אחד לשני, כדי שיתפסם אותו בגגב אם נכנסם לרשותו. הגה: ויש אומרים דוקא שהגגין סמוכין זה לזה די בעשר טפחים אפילו בגגין העשויים לדירה, כיון שמרגיש כשהשני עולה לגגו ולא יעשה בשעה זו תשמישים צנועים, כיון שאין שם תשמישים באופן קבוע, אבל אם אור מפקסיק ביניהן, לא שגא אור רשות היחיד או אור רשות הרבים, כיון שלא יכול להבחין מתי השני עולה לגגו, ויכול להיות לו הזקק ראיה, לכן פצינן מעקה ד' אמות, וכל אחד עושה חצי ומעדיף וכדריך שנתבאר בסמוך (טור ס"א והגהמ"י והמגיד פ"ג משכנים), וכן נראה לי עקר.

ג אם האחד אומר תחצי שלי אכנה אותו לרוח מזרח ואתה תבנה לצד מערב, והשני אומר לא כי אלא אני אכנה אותו רוח, ויפילו ביניהם גזרל. ואם פא אחד לפנינו ותבע ואמר לחברו או תעשה אתה את כל המעקה ואני אתן לך חצי החוצאה, או תן לי ואעשנו וזאת כדי להרויח שלא יצטרכו לעשות את ההעדפה שמוטל על כל אחד וכנ"ל, וגם מרויחים שעי"ז אין יכול לראות כלל, שומעין לו. אבל אם המתין עד שעשה חברו תחצי שלו ואמר לו הואיל והתחלת גמר, אם תלה אינו רוצה, אינו יכול לבפז שיכול לומר לו, מאותה סיבה שאותה לא התחלת לבנות את כולו, כדי לא לקלקל את הבית שלך, מהאי טעמא גם אני איני רוצה.

ד אם הגגים רחוקים, פצינן שאין מסתלק חוק ראיה במה שיכנה כל אחד מעקה לחצי גגו ויעדיף כי מחמת המרחק אפשר לראות בצורה אלכסונית, ולכן צריך לבנות את כל המעקה בגג אחד, אם יכולים לתקפים ביניהם שיכנה האחד הכל ויקבל חצי החוצאה

מִחֲבֵרוֹ, הָרִי מֵזֶבֶד, וַיִּבְנֶה הַכֹּל וַיִּכְתֹּב שְׁמֵר לְחִבְרוֹ שֶׁתִּחְצֵי תַּבְנִין
 הוּא שְׁלוֹ, וְאִם לֹא שְׁלֵא מְגִיעִים לְהַסְכֵּמָה בֵּינֵיהֶם מִי יִבְנֶה, וְיִמְלֹךְ גִּזְרֵל
 בֵּינֵיהֶם מִי יִבְנֶה הַכֹּל וַיִּקַּח חֲצֵי הַתּוֹצְאָה מִחֲבֵרוֹ.

סימן קס

נג הסמוך לחצר, ושתי הצרות אחת גבוהה

מחברתה

ובו ג' סעיפים

א נג הסמוך לחצר חברו היינו ששוים בגובה [ובאופן שאין שווים בגובה
 יתבאר להלן], וגם צמודים זה לזה דבאופן זה יש חשש שבעל הבית יתפס
 כנגב על הגג ולכן צריך להשתתף בהוצאות " טפחים וכדלהלן, אבל באין
 צמודים זה לזה אין חשש נתפס כנגב ואין צריך להשתתף כלל, וכיון שבעל
 הנג מזיק לבעל החצר שעושה בו תשמישים צנועים, ואין בעל החצר
 מזיק לבעל הנג דאין משתמש בגג, ואפי' בעשוי לדירה אין משתמש בו
 בקביעות, לפיכך, צריך בעל הנג לעשות ביניהם מתצה ארבע
 אמות כדי לסלק הזקו, ואין בעל החצר מסיעו בבניית הד' אמות,
 אלא רק כפי שיגיע חלקו למחצית עשרה טפחים כדי שיע"ז יהיה
 נתפס כנגב וכיון שכל הנשאר עד ד' אמות, מוטל על בעל הגג, לכן צריך
 לבנות את כל הכותל על שטח של בעל הגג^ק. ואם קרקע החצר גבוהה מן
 הנג, כיון שבעל החצר אין צריך לתת משטחו לצורך בניית הכותל, וממילא
 אין יכול לבנות את הכותל על קרקעית החצר למעלה, ולכן צריך בעל הנג
 לבנות על שלו למטה, וממשיך לבנות כנגד אויר החצר עד שיהיה גבוהה
 ארבע אמות למעלה מקרקעית החצר, כדי לסלק הזקו. ואפלו
 אם הנג נמוך מן החצר ארבע אמות, יש מי שאומר, דאכתה אבא
 הזק ראה מננו לחצר כשבעל החצר יעמוד בשפת חצירו וישתמש שם,

קו. ודעת הרמב"ם דכיון שממילא בעל הגג צריך לעשות ד"א משום היזק ראייה,
 וממילא כבר לא יהיה נתפס כנגב, לכן אין בעל החצר צריך להשתתף עמו,
 וכדלקמן סעיף ב'.

וְצָרִיךְ בְּעַל הַנֶּגַע לְבָנוֹת מִחֲצָה גְבוּהָ אַרְבַּע אַמוֹת מִקְרַקַּע הַחֲצָר ויתחיל לבנותו מלמטה וכנ"ל. וְיֵשׁ מִי שֶׁאָמַר, דְּכִיּוֹן שֶׁהֵנָּה נְמוּךְ מִן הַחֲצָר אַרְבַּע אַמוֹת, שׁוֹב אֵין לוֹ הַזֶּקֶ רְאִיָּה כִּיּוֹן שֶׁבְעִיקָר הַתְּשֻׁמִּישׁ אֵין לוֹ הַזֶּקֶ, לֹא חֲשָׁשׁוּ לְנוֹקוֹ כְּשִׁיעֻמוֹד בְּשִׁפְתַּי חֲצִירוֹ וְאֵינִי צָרִיךְ לְעֻשׂוֹת בְּלוּם.

ט תמוז

ב וְאִם הֵנָּה נְמוּךְ מִהַחֲצָר, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין הָעֲלִיּוֹן זָקוּק לְתַתְּחוֹן בְּלָל דְּכִיּוֹן שֶׁהַתְּחוֹן צָרִיךְ לְבָנוֹת ד' אַמוֹת מִשׁוּם הַזֶּקֶ רְאִיָּה, שׁוֹב אֵין הָעֲלִיּוֹן צָרִיךְ לְהַשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ אִפִּי ב' טַפְחִים, דְּכִיּוֹן שֶׁכָּבֵד יִהְיֶה ד' אַמוֹת שׁוֹב לֹא יִהְיֶה חֲשָׁשׁוֹ שֶׁל נִתְפַּס כִּגְבֵּי, וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּהֵנִי מְלִי בְּשֶׁהַחֲצָר גְבוּהָ מִהֵנָּה עֲשָׂרָה טַפְחִים שֶׁשׁוֹב לֹא שִׁיךְ עַל הַחֲצָר נִתְפַּס כִּגְבֵּי, וְלִכֵּן מוּטֵל כֹּל הַחַיִּיב רַק עַל בַּעַל הַגֵּג, אֲבָל אִם הוּא גְבוּהָ מִהֵנָּה פְּחוּת מֵעֲשָׂרָה טַפְחִים, בּוֹנֵה בְּעַל הַנֶּגַע עַד קְרַקַּע הַחֲצָר וְרוֹאֵין בְּכֹה חֶסֶר עֲדוֹן לְהַשְׁלִים לְגִבְהָ עֲשָׂרָה וְיִתֵּן לוֹ בְּעַל הַחֲצָר הַחֲצִי מִזֶּה.

ג שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת שֶׁכֵּל אֶחָד מִזֵּיק אֶת חֲבִירוֹ בְּרִאִיתוֹ, וּמוּטֵל עַל שְׁנֵיהֶם לְבָנוֹת כּוֹתֵל לְמַנּוּעַ הַזֵּיק שֶׁקְרַקַּעִית הָאֶחָד גְבוּהָ מִחֲבֵרוֹ, צָרִיךְ הָעֲלִיּוֹן לְסַעַע לְתַתְּחוֹן לְבָנוֹת גַּם מִלְּמַטָּה, וְתַתְּחוֹן צָרִיךְ לְסַעַע לְעֲלִיּוֹן עַד שִׁוְהֵיהָ גְבוּהָ אַרְבַּע אַמוֹת מִקְרַקַּע הָעֲלִיּוֹן וְלִמְעַלָּה. וְכִיּוֹן שֶׁשְׁנֵיהֶם מִזִּיקִים וּמוּטֵל עַל שְׁנֵיהֶם לְבָנוֹת אֶת הַכוֹתֵל, לִכֵּן גַּם קְרַקַּע הַכוֹתֵל צָרִיךְ לְהִיּוֹת מִשַׁל שְׁנֵיהֶם, לְפִיכָּה, וְקִצְיָעוֹ הָעֶפֶר מִקְרַקַּע שֶׁל עֲלִיּוֹנָה שְׁעוֹר עָבִי חֲצִי חֶפְתָּל, וּבּוֹנֵין חֶפְתָּל עַל קְרַקַּע שְׁנֵיהֶם עַד שִׁוְהֵיהָ גְבוּהָ אַרְבַּע אַמוֹת מִקְרַקַּע הָעֲלִיּוֹנָה וְלִמְעַלָּה וְאִם רוּצֵה הָעֲלִיּוֹן, יִכּוֹל לְבָנוֹת אֶת כֹּל הַכוֹתֵל עַל הַשֹּׁטַח שֶׁלּוֹ לְמַעְלָה. הַגֵּס: וְאִם הַחֲצָר גְבוּהָ חֲרִיבָה וְאֵין הַחֲצָר הַתְּחוֹן יִכּוֹל לְהַזִּיקוֹ מִחֲמַת גְבוּהָ, אוֹ שֶׁהַתְּחוֹן אֵינִי רָחֵב לְהַפִּיט בּוֹ מִרְחוֹק, וְאִפְשָׁר שֶׁבְּמִחְצָה מוּעָטֵת יִסְתַּלֵּק הַזֶּקֶ רְאִיָּה שְׁלוֹ, סִגִּי מִמִּחְצָה שִׁרְאָה לְכַנֵּי אָדָם שֶׁאֵינִי מִזִּיק עוֹד בְּרִאִיתוֹ אֲבָל הָעֲלִיּוֹן צָרִיךְ לְבָנוֹת ד' אַמוֹת מִקְרַקַּעִיתוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִזִּיק לְתַתְּחוֹן^ק (טוֹר נֶשֶׁס ה"ר יוֹנָה).

קא. והוא דעת הרמב"ם, ולפי זה הוא הדין כשהם שווים בגובהם, אין בעל החצר צריך ליתן עבור י"ט, והשו"ע הזכיר דין הרמב"ם באופן זה, משום שבאופן זה הוזכר בגמ' דין נתפס כגב. קב. ודווקא כאן ששניהם מזיקים, אבל בגג וחצר והגג נמוך מהחצר, לא הביא

סימן קסא

דברים שבני החצר כופין זה את זה

ובו ו' סעיפים

י תמו

א כְּנִי הַחֲצֵר נחשבים לשותפים בחצר ולכן מוטל עליהם תיקון צרכיו, ולכן כּוֹפֵין יכולים להכריח זֶה אֶת זֶה לְבָנוֹת דָּלֶת הכולל נגר ומנעול וּבֵית שַׁעַר לְחֲצֵר בזמנם היו בונים כעין בנין קטן במקום שער הכניסה כדי למנוע היזק ראייה בשעה שפותחים את דלת החצר. וְכֵן כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהַחֲצֵר צָרִיךְ לָהֶם צָרֶךְ גָּדוֹל, אוּ הַדְּבָרִים שֶׁנֶּהְגּוּ בְּנֵי הַמְדִינָה לַעֲשׂוֹתָם כִּי עַל דַּעַת זֶה נִשְׁתַּתְּפוּ לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים אֵלוֹ. אֲבָל שְׂאֵר הַדְּבָרִים, כְּגֹן צִיּוֹר וְכִיּוֹר הַסַּמ"ע גַּרְס 'סִיּוֹד וְכִיּוֹר', הֵינּוּ לְסוּד בְּסִיד וּלְעֲשׂוֹת צִיּוּרִים ע"ג הַכְּתָלִים, אֵינּוּ כּוֹפְהִיז כִּי אֵין לוֹ צוּרֶךְ גָּדוֹל וְלֹא נִהְגּוּ כּוֹלֵם לַעֲשׂוֹתוֹ. עֲשֵׂה אֶחָד מֵעֲצָמּוֹ דְּבַר שֶׁאֵינּוּ יוֹכֵל לְכוּף אֶת בְּנֵי הַחֲצֵר, אִם גָּלָה הַשְּׂנִי דַעְתּוֹ שֶׁהוּא חָפֵץ בּוֹ וְנִהְנֶה מִמֶּנּוּ, מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶת הַכָּל וְנוֹתֵן לוֹ חֶלְקוֹ בְּהוֹצָאָה כִּיּוֹן שְׂגִילָה דַּעְתּוֹ שֶׁחָפֵץ בּוֹ, הֵרִי הָרֵאשׁוֹן נִחְשָׁב כִּיּוֹרֵד בְּשֵׁדָה חֲבִירוֹ, שֶׁהִנְהֵגָה מִשְׁלֵם לוֹ חֶלְקוֹ בְּהוֹצָאוֹת.

ב מִי שֵׁיֵשׁ לוֹ בֵּית בְּחֲצֵר וְאֵינּוּ דָר עִמָּהֶם, חָיֵב לַעֲשׂוֹת עִמָּהֶם דָּלֶת נְגָר מוֹט שְׁבוּזָה סוּגְרִים אֶת הַדֶּלֶת (פִּירוּשׁ, צְרִימִי עֵלֵי שְׂטִיִם, מַרְגּוּס נִגְרִי, אֵעִין דַּשְׁטִיּוֹן) וּמִנְעוּל, אֲבָל לֹא שְׂאֵר דְּבָרִים בֵּית שַׁעַר, דְּבֵית שַׁעַר

הרמ"א דעה זו, דכין שהגג הוא המזיק לבד, לכן בכל גווני מוטל עליו לבנות ד' אמות מקרקעית החצר [סמ"ע], והט"ז חולק וס"ל דלפי דעת הרמ"א כאן, ה"ה בגג הנמוך מחצר משערין את אפשרות הנזק ורק לפי"ז צריך לבנות. ולפי"ז יש ג' דעות, הרמב"ם סובר שאין התחתון מסייע כלל, והרא"ש סובר שמסייע בהכל, ורבינו יונה ס"ל שמסייע לפי חשבון.

עוד כתב הסמ"ע דאפי' לפי הדיעה שהביא השו"ע בסעי' א' דבגובה החצר ד"א א"צ לעשות כלום, כאן בשתי חצירות מודה, כיון דאיירי שאין גבוה ד' אמות, ולכן כיון שממילא צריך להשלים, לכן צריך לסייע מלמטה ולהשלים לד' אמות למעלה, והנתיבות כתב שזה דחוק.

שעינו למנוע היוק ראייה, כיון שאינו גר בחצר, אין לו מכך שום הנאה, אבל בדלת ומנעול חייב להשתתף כיון שעיי"ז נשמר ביתו ולא יבואו גנבים ויסתרו חלונות ביתו או את הבית עצמו.

יא תמוז

ג לקמן סימן קס"ג סעי' ג' מבואר שכשגובין לחומת העיר, צורת חלוקת ההוצאות היא לפי מי שקרוב יותר לפתח החומה, שהוא משלם יותר, כי הוא נתון יותר לסכנת גנבים וכדו', אבל כאן בְּשִׁגְבוּבֵין דְּבָרִים אֵלּוּ גֻזְבֵין לְפִי הַמְמוֹזֵן מי שיש לו יותר ממון, משלם יותר, כי נהנה יותר ע"י השמירה של הדלת והמנעול, ולא לְפִי קְרוֹב הַתְּתִים, דְּדוֹקָא בְּעִיר אֲמָרוּ לְפִי קְרוֹב תְּתִים, אֲבָל לֹא בְּחֶצֶר כיון שהחצר קטנה, המרחק המועט של אחד יותר מהשני אין לו משמעות. וַיֵּשׁ מִי שְׂאוּמֵר, שְׂדֵינן הַחֶצֶר בְּדֵינן הָעִיר שגובים לפי קירוב הבית לפתח החצר.

ד אם אחד מבני החצר אינו רוצה לתן בתקון הצריף, ואינו רוצה להשְׁבִיר בֵּיתוֹ שֶׁבְּחֶצֶר ויוכל לשלם את ההוצאות מדמי השכירות, בני החצר יתקנו הם את הצריף תיקון וַיִּשְׁבְּרוּ בֵּיתוֹ, וַיִּקְחוּ הַשְּׁבִירוֹת עַד שִׁיפְרְעוּ מדמים אלו מחלקו המגיע לו הסכום שיצא לחלקו לשלם פ"א.

יב תמוז

ה אחד מהשתפין בחצר שֶׁבְּקִישׁ לְהַעֲמִיד בָּהּ בְּהִמָּה או רחיים [או] לְגַדֵּל בּוֹ תְּרִנְגוּלִים, חֲבָרוֹ מְעַבֵּב עָלָיו כי החצר לא מיועד לשימושים אלו, וזכותו לעכב שלא יעשה בחצר מה שלא מקובל. וְכֵן שְׂאֵר דְּבָרִים שְׂאִין דְּרָף בְּנֵי הַמָּקוֹם לְעִשׂוֹתָם בְּחֶצְרוֹתֵיהֶם, בְּכֻלָּם הַשְּׂתַפֵּינן מְעַבְבִין זֶה עַל זֶה, חוּץ מִהַבְּיִסָּה שאפילו במקום שדרך בני העיר שהבנות מכבסות על גב הנהר, יכול הוא לדרוש שבתו תכבס בחצר, לְפִי שְׂאִין דְּרָף בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְהַתְּפוֹזוֹת עַל גַּב הַנְּהָר שְׂעוּמֹדוֹת שֵׁם יַחֲפוֹת, ולכן

קי. עוד הבדל יש בין חצר לעיר, דבעיר יש חשש נפשות ומי שקרוב יותר לסוף העיר נמצא יותר בסכנה, אבל בחצר החשש הוא רק על עסקי ממון, ואין הבדל בין רחוק לקרוב, כי אם יתפשרו עמם יחזירו את הכל, ואם לא יגנבו מכולם, משא"כ נפשות אינו בחזרה [חת"ס].
קיא. ואם לא מוצאים למי להשכיר, כופים אותו למכור את חלקו בחצר, או שאנו יורדים לנכסיו ומוכרים אותו [נתיבות].

מנהגם נחשב למנהג גרוע שאין הולכים אחריו. וְלָכֵן בַּמָּקוֹם שֶׁהָאֲנָשִׁים כּוֹבְסִים ולא הנשים וממילא לִיכָא הָאִי טַעְמָא דַּצְּנִיעוּת, יְכוּלִין לְמַחֲזוּת שלא יכבס בחצר, במקום שנהגו לכבס ע"ג הנהר. וְאֶפְלוּ לְנָשִׁים, דְּרָקָא אִי כּוֹבְסוֹת בְּאַרְבַּע אַמּוֹת שְׁלֶהֶן היינו בחלקן בחצר השייך להן וגם לִיכָא מְדֻרָן דְּאֵזִיל ע"ז המים לְחַלְקֵי חֲבֵרוֹ, אֲבָל אִי אֵכָא מְדֻרָן, וְכָל שָׁפֵן אִם רָצָה לְכַבֵּס בְּאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל חֲבֵרוֹ, יְכוּלִין לְמַחֲזוּת וכל זה בחצר שיש לכל אחד חלק מוגדר ששייך רק לו, אבל בחצר ששייך לכולם, בכל גווני יכולים הנשים לכבס שם מטעם הנ"ל (נמוקי יוסף פרק חזקת).

ו חֲמִשׁ חֲצֵרוֹת הנמצאות במורד ואחת למעלה מהשניה הַשּׁוֹפְכוֹת מֵיִם לְכִיב אֶחָד (פירושו, תְּרִיץ מִתְּקַן שְׁנֹשְׁפֵכִין בּוֹ פֶל הַשּׁוֹפְכִין וכן מי הגשמים), וְנִתְקַלְקַל ע"י סתימה או קלקול אחר, שאינו ראוי כעת לשימוש, צְרִיכִים לְסַיֵּעַ לְתַחְתּוֹנָה אם הסתימה היא בחלק שכנגד התחתונה, צריכים כולם להשתתף עמה, כי אם לא יתקנו את הקלקול, כולם יסבלו מכך, כי אם המים לא יזרמו כרגיל, יעלו המים בחזרה עד למעלה. נִמְצְאוּת עֲלִיוֹנָה מְסִיעֵת לְבִלְן וְאִין שוֹם אַחַת מְסִיעֵת לָהּ כי אם הקלקול כנגד העליונה, אף אחד לא סובל מכך רק היא, וְתַחְתּוֹנָה אִינָה מְסִיעֵת אֵלָא בְּנֶגְדַּת חֲצֵרָה כי רק אז היא סובלת, וכל שהקלקול למעלה ממנה, אין לה שום ענין בתיוקן. וכל אחד מהחמשה משתתף רק אם הקלקול ממנו ולמטה.

סימן קסב

דברים שבני מבוי כופין זה את זה

ובו ז' סעיפים

יג תמוז

א בְּנֵי מְבוֵי כּוֹפִין זֶה אֶת זֶה לְעֲשׂוֹת לְחֵי וְקוֹרָה לְמְבוֵי כּדִי שִׁיחִיהָ אִפְשָׁר לְטַלְטֵל בּוֹ בַּשַּׁבָּת, וּסְגִי בְּלַחֵי אוֹ קוֹרָה, וּבְמְבוֵי מְפּוּלֵשׁ צָרִיךְ צוֹרֵת הַפֶּתַח בְּצַד אֶחָד וְלַחֵי אוֹ קוֹרָה בְּצַד הַשְּׁנַי. אֲבָל אִם בָּאוּ לְחַעְמִיד לֹא דְלִתּוֹת כּדִי שִׁפְתַח הַמְבוֵי יִהְיֶה סוּגוֹר עִם דֶּלֶת, אֲפִלּוּ אֶחָד מֵהֶם יְכוּלֵּ לְעַכֵּב וְלוֹמַר אֲנִי רוֹצֵה לְכַנֵּס בְּחִבְלִיתִי עַד שֶׁתַּחֲתִי וּכְשִׁיחִיהָ דִּלְתוֹת, הַמְשֻׁקוּף יִמְנַע מִלְּהִיכֵנס בְּקִלוֹת, וגם אני זקוק להוריד חבילתי כדי לפתוח את

הדלת, וְאֶפְלוּ אִם יִסְכְּימוּ כֻלָּם לְהַעֲמִיד דְלָתוֹת, בְּגִי רְשׁוֹת הַרְבִּים מְעַבְבִּים עֲלֵיהֶם כִּיוֵן שֶׁאִם דְּחוּק הַמְּקוֹם בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, נִדְחָקִים בְּנֵי רַה"ר לִמְבוּי, לִכֵּן יֵשׁ לָהֶם זְכוּת לִמְנוּעַ מִלְּהַעֲמִיד דְּלָתוֹת, אִפִּי בִּמְבוּי שְׂאִינוּ מִפּוֹלֵשׁ, וְהִ"ה בְּפִתּוֹחַ לְסִימְטָא, יִכּוּלִים בְּנֵי הַסִּימְטָא לִמְנוּעַ לְהַעֲמִיד דְּלָתוֹת. הַגָּה: וְאֶפְלוּ מְכָרוּ בְּגִי הַמְּבוּי הַמְּבוּי לְהַעֲמִיד דְּלָתוֹת שֶׁכֵּל בְּנֵי הַמְּבוּי מְכָרוּ אֶת חִלְקָם לְאֶחָד מִבְּנֵי הַמְּבוּי, וְהוּא רּוֹצֵה לְהַעֲמִיד דְּלָתוֹת, כִּי אֵין מִי שִׁמְחָה בּו כַּעַת, וְהַקְרִיזוּ בְּבֵית הַכִּנְסֵת שֶׁפֶל מִי שֶׁלֹּא יַעֲרַעַר עַד זְמַן מִסּוּיִים שְׂאָבָד זְכוּתוֹ, וְלֹא עֲרַעְרוּ בְּגִי רְשׁוֹת הַרְבִּים, אֶפְלוּ הֵכִי יְכוּלִין לְמַחֲוֹת כִּי עֲצַם הַפִּתּוֹחַ לְרִשׁוֹת הַרְבִּים מוֹכִיחַ שִׁישׁ לְבְנֵי רַה"ר שִׁימוּשׁ בִּמְבוּי, וְנִחְשָׁב כְּאִילוּ עֲרַעְרוּ עַל הָרִצּוֹן לְהַעֲמִיד דְּלָתוֹת, וּמִמִּילָא אֵין לוֹ זְכוּת לִנְעוּל אֶת הַפִּתּוֹחַ (צִיט יוֹסֵף נֶסֶס הַרַמְבַּ"ם). וְאֶפְלוּ אִם יִרְצוּ לְהַעֲמִיד הַדְּלָתוֹת בְּפָנִים בְּמְבוּי הַרְבֵּה, מ"מ אִינֵם יִכּוּלִים לַעֲשׂוֹת זֹאת, לְפִי שְׂפִעָמִים דּוֹחֲקִים וְנִכְנָסִים לְתוֹכָם בְּפָנִים הַרְבֵּה. הַגָּה: מִיְהוּ, מְבוֹאוֹת קְטָנִים הַפְּתוּחִים לְאוֹתָן הַפְּתוּחִים לְרִשׁוֹת הַרְבִּים אוֹ שְׂפִתּוּחִים לְמְבוּי הַפִּתּוֹחַ לְסִמְטָא, רְשָׁאֵין בְּגִי הַמְּבוּי לַעֲשׂוֹת לָהֶן דְּלָתוֹת בְּפִתּוֹחַ שֶׁל הַמְּבוֹאוֹת הַקְּטָנִים, כִּי בְּאוֹפֵן זֶה אֵין בְּנֵי רַה"ר אוֹ בְּנֵי הַסִּימְטָא יִכּוּלִים לְמַחֲוֹת דְּאִינוּ מוֹנַע מֵהֶם דְּרִיסַת הַרְגֵל (טוֹר סַעֲפִי ד' נֶסֶס הַרַמְבַּ"ם). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֶפְלוּ אִם פְּתוּחַ לְרִשׁוֹת הַרְבִּים וְנִכָּר בְּרֵאשׁוֹ מִמֵּין פֶּתַח שֵׁישׁ לוֹ פְּצִימִין, יְכוּלִין לְהַעֲמִיד לוֹ דְּלָתוֹת דְּוּוּקָא כִּשְׁכֵל רוּחַ רְבִיעִית פְּרוּצָה, אֵין יִכּוּלִים לְהַעֲמִיד דְּלָתוֹת, אֲבָל כְּשִׁישׁ מִשְׁקוּף, וְעִי"ז אֵין כֵּל הַרוּחַ פְּרוּצָה, יִכּוּל גַּם לְהַעֲמִיד דְּלָתוֹת (טוֹר סַעֲפִי ה' נֶסֶס הַרַמְבַּ"ן וְנִמּוּקֵי יוֹסֵף רִישׁ נ"ב). בְּגִי מְבוּי שִׁישׁ בּוֹ כְּמוֹ חֲצִירוֹת שֶׁהָיָה בְּמְבוּי שֶׁלָּהֶן שְׂכוּנָה בְּחֶצֶר אֶחָד וּבּוֹ בֵּית הַקְּנֶסֶת וּבֵית הַמְּקוּדָה, וְהֶחָצֵר סְגוּרָה בְּדְלָתוֹת, וְהַמְּבוּי פְּתוּחַ לְרִשׁוֹת גּוֹיִים, וּבְמִקּוֹם וּבְמְבוּי אַחֵר דְּרִים יִשְׂרָאֵלִים שֵׁישׁ לָהֶם דְּרָף עַל זֶה שְׂרַגִּילִים לְעַבּוֹר דֶּרֶךְ הַמְּבוּי הַזֶּה כְּדִי לִילָף לְחֶצֶר הַהוּא לְעַרְףֵּה טְבִילָה אוֹ תְּפִלָּה, וּבְגִי הַמְּבוּי רוֹצִים לְהַעֲמִיד דְּלָתוֹת בְּפִתּוֹחַ הַמְּבוּי כְּדִי לְשַׁמְרָם מִן הַגּוֹיִם הַנִּכְנָסִים, הַיִּשְׂרָאֵלִים הָאֲחֵרִים שְׂדֵרְכָם לְבּוֹא לְבֵית כְּנֶסֶת וּלְמִקּוּה שְׂבַחצַר זוֹ יְכוּלִין לְמַחֲוֹת בְּיָדָם שֶׁלֹּא יַעֲמִידוּ דְּלָתוֹת, לֹא מִבְּעִיָּא כְּשִׂרּוּצִים לְהוֹסִיף דֶּלֶת לְפִתּוֹחַ הַמְּבוּי לְבַד מִהַפִּתּוֹחַ הַקִּיִּים בְּפִתּוֹחַ הַחֶצֶר, דּוּדָאֵי יִכּוּלִים לְעַכֵּב כְּדִי שֶׁלֹּא יְהִי שְׁתֵּי דְּלָתוֹת, אֲלֵא אֶף עַל פִּי שְׂרוּצִים לְהַסִּיר הַדְּלָת מִן הַחֶצֶר וּלְקַבְּעָהּ בְּרֵאשׁ הַמְּבוּי מ"מ יִכּוּלִים לִמְנוּעַ, כִּיוֵן שֶׁהוּחָזְקוּ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֹל הַמְּבוּי לְלֹא שׁוּם עֵיכוּב. זֶה מְשׁוּרַת הַדִּין, אֲבָל אִם נָתַן לָהֶם הַמְּלָךְ רְשׁוֹת לְהַעֲמִיד

דלתות במבוי שלהן², דינא דמלכותא דינא, פי השוקים והרחובות שלהן של המלכים ויכולין לעשות בהן מה שיצו ולכן מהני רשותם להעמיד דלתות (משנכח רש"ח).

ב וכן מבואות המפלשין שדרך מבוי זה הולכים לדרך עיר אחרת, ובקשו בני אותם מבואות לסתמם בדלתות וכדו', בני אותה העיר מעכבים עליהם כי מונעים מהם את מה שהחזקו לעבור דרך מבוי זה לעירם, ואפלו יש להם דרך אחרת לעבור משם לעירם, ואפי' אם הדרך השניה קרובה יותר.

יד תמוז

ג מי שיש לו חצר הפתוח למבוי אחד, ובקש לפתח בחצירו פתח נוסף למבוי אחר, הדין הוא שבמבוי שאינו מפלש, בני המבוי האחר מעכבין עליו, מפני שמרבה עליהם את הדרך כי ע"י פתיחת הפתח בני חצר זה יתחילו לעבור במבוי שלהם, ומרבים הילוך של אנשים נוספים שלא הלכו במבוי עד כעת. ואם היה מפלש לרשות הרבים או לסימטא (המגיד), פותח כל פתח שירצה לכתחלה כיון שממילא הוא מפולש, ואנשים זרים בוקעים דרך מבוי זה, לא שייך טענת ריבוי דרך. ואי אית לה דלתות שנועלים בהם בלילה, כסתום דמי, ויכולים למנוע מלפתוח פתח חדר, כיון שמרבה עליהם הדרך בלילה שאז המבוי לא מפולש לאנשים מבחוץ. הגה: וכן מעכבין בני המבוי זה את זה שלא להשתמש במבוי רק בדרךים שדרך להשתמש במבואות כמו שבני חצר מעכבין מלהשתמש שימושים שאין רגילים לעשות בחצר וכדלעיל סימן קס"א סעי' ה' (טור נכס הרמז"ס פ"ה דשכנים).

ד בסעיף הקודם התבאר שמי שרוצה לפתוח פתח חדש מחצירו למבוי אחר, בני אותו מבוי מעכבין עליו דמרבה עליהם את הדרך, אבל אם הם מסכימים יכול לפתוח. ויש אומרים שהמבקש לפתח פתח במבוי אחר, אע"פ שבני המבוי החדש מסכימים, מ"מ בני מבוי ראשון שחצירו היה פתוח אליו עד כעת מעכבין עליו, מפני שמרבה עליהם דריסת הנגל של בני

ק"ב. אבל לבקש רשות מהמלך אסור מדין מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו, רק אם המלך נתן רשות מעצמו מותר [פתחי תשובה].

מבוי אחר לְבֵּא שָׁם דָּרָךְ פְּתָחוֹ כי ע"י שפותח פתח נוסף למבוי אחר, עי"ז בני המבוי החדש יקצרו דרכם דרך המבוי הראשון.

טו תמוז

ה הִיָּה לוֹ פְּתַח סְתוּם בְּמִבְּוֵי שְׂאִינֹ מִפְּלֵשׁ דְּבִמְפּוּלֵשׁ מִמִּילָא יִכּוּל לִפְתּוֹחַ וּכְדִלְעִיל, הָרִי זֶה פְּתָחוֹ בְּכָל עֵת שְׂוִרְצָה אִירִי שִׁישׁ עֵדִים שֶׁהִיָּה לוֹ כִּבְר פְּתַח פְּתוּחַ לִמְבּוֵי זֶה וְהוּא מַעְצָמוּ סְתוּמוֹ, לִכּוֹן לֹא אִמְרִינַן שֶׁמַּחֲל לֹא עַל זְכוּתוֹ, וְיִכּוּל לְחַזֵּר וּלְפִתּוּחוֹ כְּשִׁירְצָה. וְאִם פָּרִיץ אֶת פְּצִימְיוֹ אֶת מִשְׁקָף מֵהַדְּלֵת, דְּבוּה מַחֲל עַל זְכוּת הַדְּלֵת שֶׁהִיָּה שָׁם, בְּנֵי מִבְּוֵי מַעְפְּבִין עָלָיו מִלְּפִתּוּחַ שׁוֹב.

ו אַחַד מִבְּנֵי מִבְּוֵי שֶׁבִקֵּשׁ לְסַתֵּם פְּתָחוֹ שֶׁבִמְבּוֵי רֵאשׁוֹן וּלְהַחְזִירָו וּלְפִתּוּחַ פְּתַח חֹדֶשׁ לְמִבְּוֵי אַחֲרֵי בִּהְסַכְמַת בְּנֵי מִבְּוֵי זֶה, בְּנֵי מִבְּוֵי רֵאשׁוֹן מַעְפְּבִין עָלָיו, שְׂמָא יֵבֵא עֲלֵיהֶם מִסּוּ וּמִתְמַעֵט מִחֲלָקָן מִהֶמֶס הַקְּצוּב עַל בְּנֵי הַמִּבְּוֵי כִּיוֵן שֶׁעַד כַּעַת חֲצִירוֹ הִיָּה פְּתוּחַ לִמְבּוֵי זֶה, הָרִי הוּא חַיִּיב לְהַשְׁתַּתֵּף עִימָם בְּמִסִּים הַמוֹטְלִים עַל בְּנֵי מִבְּוֵי זֶה, וְהַמָּס מִתְחַלֵּק בֵּין כּוֹלָם, וְעִ"י שִׁיסּוּר פְּתָחוֹ, יִפּוּל עַל כּוֹלָם לְשֵׁלֵם יוֹתֵר. לְפִיכָהּ, מְקוּם שְׂאִינֹ הֶמֶס קְצוּב עַל בְּנֵי הַמִּבְּוֵי אֵלֵא מִשְׁלֵמִים לְפִי כָל תּוֹשֵׁב וְתוֹשֵׁב, וּמִמִּילָא עִ"י סְגִירָתוֹ לֹא יִפּוּל עֲלֵיהֶם לְשֵׁלֵם יוֹתֵר, הָרִי זֶה סוֹתָם פְּתָחוֹ בְּכָל עֵת שְׂוִרְצָה. וּבְלִבְדֵי שְׂוִרְצָה פְּצִימְיוֹ שֵׁישׁ לֹא לְמִבְּוֵי זֶה דַּל"כ יִכּוּלִים בְּנֵי מִבְּוֵי רֵאשׁוֹן לְמַחֲוֹת בּוֹ, דְּשִׁמְא אַח"כ יִרְצֵה לְפִתּוּחַ אֶת פְּתָחוֹ הִישָׁן מִכַּח הַפְּצִימִין, וְעִ"ז הִיָּה רִיבּוֹ דֶּרֶךְ מִהַמְּבּוֵי הַחֹדֶשׁ וּכְדִלְעִיל סַעִיף ד' (נִמְנֻקֵי יוֹסֵף פ"ק צ"ג).

טז תמוז

ז חֲמֵשׁ חֲצִירוֹת זֹו לְפָנִים מִזֹּו הַפְּתוּחוֹת לְמִבְּוֵי שְׂאִינֹ מִפְּלֵשׁ, בְּלָם מִשְׁתַּמְּשׁוֹת עִם הַחֲצִירוֹנָה כָּל הַפְּנִימִיִים יֵשׁ לָהֶם זְכוּת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּשִׁטַּח שֶׁכִּנְגַד הַחֲצִירוֹנָה, כִּיוֵן שִׁישׁ לָהֶם זְכוּת מֵעֵבֶר דְּרַכָּה, וְהַחֲצִירוֹנָה מִשְׁתַּמְּשֵׁת לְעַצְמָהּ רַק בְּשִׁטַּח שֶׁמִּכְנַגַּד פְּתַחָהּ וּלְחוּץ, וְלֹא בְּחֵלֶק הַפְּנִימִי מִכְנַגַּד פְּתַחָהּ וּלְפָנִים. וְכֵן הַשְּׁנִיָּה מִשְׁתַּמְּשֵׁת לְעַצְמָהּ, וּמִשְׁתַּמְּשֵׁת עִם הַחֲצִירוֹנָה, וְאִינָה מִשְׁתַּמְּשֵׁת עִם הַשְּׂאֵר. נִמְצָאֵת הַפְּנִימִית מִשְׁתַּמְּשֵׁת עִם בְּלָם, וּמִשְׁתַּמְּשֵׁת לְעַצְמָהּ. לְפִיכָהּ, אִם בְּעַל הַשְּׁנִיָּה בָּנָה אֲצַמְבָּא (פִּירוּשׁ), מְקוּם צָר כְּאִמָּה וְגִבְיָה כְּד' כַּה' טְפָחִים שְׁמִנְיָחִין עָלָיו פְּרָקְמִטָּא לְמִכְר, וּלְפָעִמִים יוֹשְׁבִים עָלָיו) בְּנִגְדֵי פְּתָחוֹ, וְסַתְּמוֹ הֵינּוּ שֶׁהַקּוּף שִׁטַּח מִסּוּיִים

סמוך לפתחו, ועי"ז מי שהולך במבוי צריך להאריך מעט את דרכו, אין החיצונית יכולה לעכב עליו שגורם לה ריבוי דרך שע"ז צריך להקיף את האיצטבא, כיון שאין להיצוניה זכות שימוש בחלקו הפנימי של המבוי. אבל כל הפנימיות מהשלישי ולפנים מעקבות עליו, מפני שמרבה עליהם את הדרך, שהרי עי"ז מקיפין צריכים להקיף את האצטבא וצריכים להרבות בהילוך. הגם: ויש אומרים דאין טענת רבוי הדרך טענה הדקפת האיצטבא שהיא ריבוי דרך מועט, לא נחשב טירחא שמחמת זה יוכל לעכבו, ואין הפנימי יכול למחות בחיצון לעשות איצטבא מחמת טענה זו אלא אם כן היה פתח לפניו לשתם המבוי שם אם היה רוצה לכן מעכבו מעשיית איצטבא מלפנים מפתחו כלפי פנים המבוי, כי עי"ז מונע ממנו לסתום שטח זה [ולטעם זה כנגד פתחו ממש תמיד יוכל לעשות איצטבא], אבל בלאו הכי, כגון שיש פתח וזכות לחיצון להשתמש לפניו ממנו כנגד כל חצירו אפילו לפנים מפתחו, וממילא לא שייך טענת זכות סתימת שטח זה, אין רבוי הדרך טענה^פ (צ"ת יוסף צ"ס הרש"ט).^ה וכמו שהדין במבוי כן הדין במקומות של בית הכנסת. לכן עשיר שיש לו מקומות רבים, ובני הכנסת באים להוסיף ספסלים בבית הכנסת במקומות הפנימיים במעברים שבין השורות כדי להרויח הצדקה מהכסף של קניית המקומות וגם מטעם שע"י תוספת המקומות יבואו רבים להתפלל, או שיהידיים רוצים מעצמם לישב באמצע הדרך, העשיר יכול למחות בטענה שמצד לו הדרך שקשה לילך במעבר צר, שזה טענה גם לשיטת הרמ"א או מרבה עליו הדרך שזה טענה רק לשיטת השו"ע. מיהו, אם יש מנהג בעיר הולכין אחריו^פ. ויכולין בני הכנסת לתקן שכל מי שיש לו מקום שאינו

ק"י. שיטה זו ס"ל דאין יכול לעכב מחמת ריבוי דרך, אלא רק מחמת שהפנימי רוצה לסתום את המבוי ולצרפו לחלקו להשתמש בו, בטענה שכיון שרק הוא גר שם, הרי מקום זה שלו, ולכן יכול למנוע מהחיצון מלפתוח פתח נוסף מחצירו לפניו מהפתח הקיים, או להעמיד איצטבא בשטח שלפנים מפתחו. כי עי"ז מקצר את השטח שיכול לסותמו, אבל כנגד פתחו ממש אין יכול למונעו. עוד נפ"מ כשיש כמה חצירות, דלשיטת השו"ע כל אחד שהוא לפניו מחבירו מעכב מהחיצון שלפניו מלהעמיד איצטבא מחמת טענת ריבוי דרך. אבל לדעת הרמ"א רק הפנימי ממש מעכב מזה שלפניו, כי רק הוא יכול לסתום כנגד חצירו, משא"כ כל השאר אף אחד לא יכול לסתום, וממילא אין יכול לעכב מעשיית איצטבא. קיד. הפתחי תשובה חולק על הרמ"א שאין בביהכ"ס טענה שמצד הדרך, משום

צריך לו שישפירנו בקצבה הנראה להם ולא ישאירו פנוי. ואם רוצים לבנות להם בית הפנסת אחר, או יחידים הבאים לבנות להם בית הפנסת, אין אחרים יכולין למחות בנדם, והמוחה ראוי לנזיפה^{ק"ט} (ריצ"ט סימן רנ"ג). ואין להשתמש בבית הפנסת אלא בדבר ובאופן הנהוג, לכן אם אלו היושבים במערב באים להגביה מקומותיהם במעלה על האחרים, האחרים יכולים למחות כיון שלא נהוג לעשות כן, אבל להגביה מעט כדי שיוזנו עיניהם והקודמים להם לא יסתירו להם, בענין שלא יהיו נראין גבוהין, דזה נהנה וזה אינו חסר, אינן יכולין לעכב (ריצ"ט סימן רנ"ט). ועין לקמן סימן קע"א סעיף א' בדיון עשיית מחיצות בין המקומות ובדיון הוספת מקום בראש השורה. וכן בעל השניה שפתח לחצרו פתח שני למבוי בינו ובין החיצונה היינו מפתח החיצונה לכיוון פנים המבוי, אין החיצונה מעכבת עליו, שאין לה זכות להשתמש אלא מפתחה ולחוצן וממילא אין ריבוי הדרך בפנים המבוי שנעשה ע"י פתח נוסף מפריע לו. אבל אם פתח הפתח שני בינו ובין השלישית או שהראשון פתח בינו לבין השני, הפנימית מעכבת עליו, שאין לו להשתמש במבוי, אלא מפתח חצרו הראשון ולחוצן, וכן הדין בכלם. הגה: ויש אומרים דכל כנגד חצרו כל השטח שבמבוי שמכוון כנגד השטח של חצרו יש לו רשות לפתח, בין מפתחו כלפי חוצן, בין כלפי פנים דגם מהפתח ולפנים, כל שהוא כנגד שטח חצרו יש לו זכות שימוש לפתוח פתח נוסף, ולכן יוכל למחות גם כן על מי שבא לסתם נגד חצרו, אף על פי שהוא לפנים מפתח חצרו כיון ששטח זה שייך לו, אין לפנימי זכות לצרף שטח זה לעצמו (טור נכס הרשז"א והרמ"ה).

שדוחק בביהכ"ס זה מעלה ולא חיסרון, דאגרא דכלה דוחקא, ושכר פסיעות נמי איכא, ומסיים שגם לפי הרמ"א מיירי דווקא כשיש מקום לכולם, אבל אם אין מספיק מקום, כמו שיכולים לכוף זא"ז לבנות ביהכ"ס, כך יכולים לכוף להוסיף ספסלים.

קטו. ואם יש מקום לכולם בבית כנסת זה, וחלקם רוצים להיפרד ולהקים בית כנסת אחר, יש למחות בידם, דברוב עם הדרת מלך, אא"כ עושים זאת כדי למנוע מחלוקת וכדו' [פתחי תשובה].

סימן קסג

דברים שבני העיר כופין זה את זה

ובו ו' סעיפים

א כופין בני העיר זה את זה, אפלו מעוט כופין את המקבין (כזנו ירוסס גל"ט ס"ו), לעשות חומה, דלתים וכריח לעיר אפילו אינה סמוכה לספר, ולקנות להם בית הקנסת, ולקנות ספר תורה נביאים וכתובים, כרי שיקרא בהם כל מי שירצה מן הצבור ובומניו שלומדים מתוך ספרים והם מצויים, אין נוהגים לכוף על קנייתן לטובת הציבור, אבל כופין להשאילן זה לזה [ומ"מ כופין על קניית ספר תורה]. הגה: והוא הדין לכל צרכי העיר. ועין באורח חיים סימן נ"ה דין שכירות חזן לבני העיר, גם סימן נ"ג שם בסימן נ"ה סעי' כ"א נתבאר החיוב להשתתף בשכירות מנין לימים נוראים. ובסימן נ"ג סעי' כ"ג נתבאר החיוב להשתתף בשכירות חזן. וכופין בני העיר זה את זה להקניס אורחים ולחלק להם צדקה ולתן בתוף פיס של צדקה (מרדכי פ"ק דצ"צ ומסופת מימוני ספר קנין סימן כ"ט). ועין לעיל סימן ד' סעיף א' וסימן ז' סעי' י"ג בני העיר שיש להם דין עם יחיד אם יכולים לדונו או שנחשבים נוגעים, ואם נקראים מחזקין. דין שכירות למנין בימים נוראים, עין באורח חיים סוף סימן נ"ה סעיף כ"א. ועל הוצאות שהוציאו לבצר מסור, כל הדברים בעיר חבבים לתן לזה כי גם זה נחשב מצרכי העיר כדי שהנשארם ישמעו ויראו (הרא"ש צתסונה כלל ו' סימן כ"צ כ"ו, וכפול לקמן סימן ספ"ט). כל צרכי צבור שהציבור אינן יכולין להשוות עצמן להסכים ביניהם כיצד להתנהג, יש להושיב כל בעלי בתים הנותנים מס כי רק להם יש זכות להחליט בעניני העיר, ויקבלו עליהם שכל אחד יאמר דעתו לשם שמים ולא מחמת חשבונות אחרים, וילכו אחר הרב. ואם המעוט ימאנו, הרב יכולין לכף אותן לקיים החלטת הרוב אפלו בדיני גוים, ולהוציא קמון על זה, והם צריכין לתת חלקם. והמסרב מלומר דעתו על פי התרם כשהחרימו שכל אחד יאמר מה דעתו בענין, והוא מסרב להביע דעתו, בטלה דעתו ואינו נמנה בכלל בני העיר לצורך חישוב הרוב ואזלין פתר רב הנשארים

האומרים דעתן פ"י (משנת מוהר"ס ספר קנין סימן כ"ו והגהת מ"י פ"א דתפלה). וע"ן ב"ד ה' דעה סימן רנ"ו סעיף ה' א"מית מי נחשב לבני העיר שיהיה ח"ב לתן לפ"ס של צדקה פ"י.

יז תמוז

ב מי שיש לו חצר בעיר אחרת ואינו גר שם, ב"י העיר משעבדים אותו להפך עמקן בורות שיתין ומערות ואמת המים דכיון שיש לו בית בעיר זו, ובלי מים לא נחשב לעיר שאפשר לגור בה, לכן חייב להשתתף אע"פ שאינו גר שם, אכל בשאר כל הדברים שבני העיר חייבים בהם אין משעבדים אותו. וכל הדר בשכירות בעיר י"ב תדש"י, או שנקנה בה בית דירה שאז חייב מיד [ולאפוקי נפל לו בית בירושה או קיבל במתנה], נותן עם בני העיר בכל הדברים הצריכים לתקון החומה ודלתות ושכר הפרשים והשומרים את המדינה וכיוצא בדברים אלו ששומרים העיר. הגה: ודוקא בסתם בזה אמרין שכל שעדיין לא דר י"ב חודש אינו חייב לשלם, אכל אם ידענו שרוצה לקבוע בעיר, מיד הוי כאנשי העיר להשתתף בצרכי העיר ובמיסים המוטל עליהם. ויש אומרים דאם שכר בית דירה, כל ששכרה מראש ל"ב חדש, הוי כאנשי העיר מיד דנחשב כאילו כבר גר י"ב חודש (ריצ"ט סימן מע"ה). ויש אומרים דמה דאמרין שאם קנה, מתחייב מיד, בעינן קנה דוקא להשתקע אבל קנה רק על דעת לגור שלא בקביעות, אינו חייב עד שיגור י"ב חודש (מרדכי פ"ק דצ"ב). ויש אומרים אפלו קנה על מנת לגור מתחייב מיד

קטו. וה"ה כשעושים אסיפה ומכריזים שכולם יבואו, מי שלא בא ייחשב כמוסר כוחו לאותם שבאו לאסיפה ודעתם מחייבת את כולם [חת"ס].

ק"ו. ז"ל שם: מי שישב במדינה ל' יום, היו כופין אותו ליתן צדקה לקופה עם בני המדינה. ישב שם ג' חודשים, כופין אותו ליתן [לתמחוי, ישב שם ו' חדשים, כופין אותו ליתן] צדקה בכסות שמכסים בה עניי העיר. ישב שם ט' חדשים, כופין אותו ליתן צדקה לקבורה שקוברים בה את העניים ועושים להם כל צרכי קבורה. במה דברים אמורים, בבא לגור ואומר שאינו רוצה להשתקע. אבל אם בא לעיר כדי להשתקע, כופין אותו מיד. וכן בני עיר חדשה כופין זה את זה מיד. וי"א דבזמן הזה משערים לכל בשלשים יום.

ק"ח. רק לענין השתתפות בצרכי העיר נאמר שיעור זה, אבל לענין החיוב להשתתף בעניני צדקה נאמרו שיעורים אחרים וכמו שהובא בהערה בסוף סעיף הקודם.

וכדעת השו"ע. וילכלי עלמא אם נפל לו בית בירשה או במתנה, אינו פלוס כיון שלא עשה שום מעשה מצידו שמראה שדעתו לגור כאן (ריצ"ט סימן קי"ד וקל"ב). מיהו לענין אם חייב רק כשקנה להשתקע או אפי' ע"מ לגור, אם יש מנהג, הולקין אחריו. ויש אומרים דכל זה במס קצוב על כל תושב לשלם כך וכך, בעיני זמנים הנ"ל, דלפני כן לא נקרא תושב, אכל כשאינו קצוב אלא המלך החליט מסיבה כל שהיא להטיל מס על בני העיר, מיד ששוכר בית חייב למתן גם הוא, דעושה עין כמו שאר בני העיר כי המלך רואה כמה אנשים גרים בעיר ולפי זה מחליט איזה סכום כולל להטיל עליהם, ואפא למימר דמתרבה המס בשבילו כיון שבפועל הוא רואה אותו שגר כאן, והביא גם אותו בחשבון^א (מוהר"ם מריצור"ק ומוספות ומרדכי והרא"ש), ויש חולקין שאין חילוק, מדרסתמו במשנה ולא חילקו (נמוקי יוסף פרק חזקת). והא דמהני אם דר שם י"ב חדש, הינו שנתעכב שם שלא מחמת אנס לכן ע"ז נחשב לתושב העיר, אכל אם נתעכב שם מחמת אנס, בגון שחלה או כדומה לזה^ב, לא. ומיהו, אם הרויח שם בתקופה ששהה בעיר מחמת אונס, צריך לתת מס לפי ענין ההרחה, כמו שנתבאר לעיל סימן קנ"ו סעיף ז' (מהרי"ו סימן ק"ו). מי ששהה בעיר שנים רבות ולא תבעו ממנו מס, לא הוי מחילה, ולכשיתבעו ממנו צריך לתת למפרע (מהר"מ מריצור"ק). כל מס שהושם על בני העיר, אין אדם יכול לפטור עצמו ממנו בצאתו מן העיר אחר שהושם המס כיון שהיה בעיר בזמן הטלת המס, חל עליו החיוב לשלם, אע"פ שעזב אח"כ^ג (מרדכי פרק השתפין נזס הרי"ו), ואפלו אחר שנתנו לשר חלקם הדיינו ששילמו לשר את כל סכום המס שהטיל עליהם, אם השר כופר וטוען שלא שילמו את כל הסכום, וממילא בני העיר צריכים לשלם שוב, אף אלו שעזבו את העיר צריכין לחזור ולמתן כיון שחל עליהם חובת מס זה, ואין זה נחשב כמס חדש

ק"פ. א.ה. צ"ב מ"ט לא אמרינן המע"ה דהרי זה רק ספק אם נתרבה המס בשבילו, וצ"ל שיחיד נגד רבים נחשבים תמיד הרבים כמוחזקים כנגד היחיד וכמו שמצינו לענין אם ספק אם האילן קדם או העיר קדם דקוצץ ואין נותן דמים, לכן הכא חייב מספק.

ק. טענת עיבור האשה אינו נחשב לטענת אונס, דפעמים רבות נשים רוכבות אפי' בחודש הז' והח' [סמ"ע].

ק. בא. ואף אם הוטל בתוך ל' יום מצאתו מן העיר, חל עליו חיוב לשלמו [סמ"ע].

שהוטל על בני העיר לאחר שכבר יצאו (הגהות מהדכי פרק הני"ט). ואם יש להם חלוקים טענות עם בני העיר, צריכין לחזור למקומם ולדון עמם (מהרי"ק ש"ט ז' צ'). ואם נהגו בענין אחר, הכל כפי המנהג (מרומת הדשן סימן שמ"ג).

ג בְּשִׁנּוּבֵין מֵאֲנָשֵׁי הָעִיר מִמּוֹן כִּדִּי לְכַנּוֹת הַחֹמֶת, גּוֹבֵין לְפִי קְרוֹב הַבָּתִּים לְחֹמֶת, דִּהְיִינוּ שֶׁכָּל הַמְּמוֹן לְחֹמֶת נֹתֵן יוֹתֵר כִּי כִּשְׁהָעִיר פְּרוּצָה וְנִכְסִים גָּבִיחִים וְלִיסְטִים, פּוֹשְׁטִים יְדֵיהֶם קוֹדֵם בְּבָתִּים הַנִּמְצָאִים בְּסוֹף הָעִיר, וְלִכְּן הֵם נִהְנִים יוֹתֵר מִהַחֹמָה וּמִשְׁלָמִים יוֹתֵר. וַיֵּשׁ אֲמָרִים שְׁקוּדֵם גּוֹבֵין לְפִי הַמְּמוֹן שְׁעִשִּׁירִים שֶׁהֵם יְכוּלִים לִהְיוֹת יוֹתֵר נִיזוּקִין, זְקוּקִים לְחֹמָה, מִשֶּׁא"כ הָעֵינִים, וְאַחַר שֶׁחָלְקוּ לְפִי הַמְּמוֹן וְקָבְעוּ מִי הֵם הָאֲנָשִׁים שְׁנֵהֵנִים מִהַחֹמָה כִּיּוֹן שִׁישׁ לֵהֶם מִמּוֹן, גּוֹבֵין גַּם בֵּין אֵיזָה בֵּית קְרוֹב לְחֹמֶת וְהוּא פּוֹרֵעַ יוֹתֵר. בִּיצֵר, שְׁנֵי בָתִּים שְׁוִים בְּקְרוֹב זֶה בָּזֶה, וַיֵּשׁ בָּהֶם מְמוֹן בְּשָׂוֶה, פּוֹרְעִים בְּשָׂוֶה. וְאִם יֵשׁ בֵּית קְרוֹב לְחֹמֶת וְאִין בּוֹ מְמוֹן, וְאַחַד רְחוּק וַיֵּשׁ בּוֹ מְמוֹן, אִין גּוֹבֵין מִתְּקָרוֹב בְּלוּם, בֵּינָן שְׂאִין לוֹ עַל מֶה לְחַוֵּשׁ אֲלֵא גּוֹבֵין רַק מִהַרְחוּק. הַגָּה: כָּל מֶה שֶׁגּוֹבֵין לְפִי הַמְּמוֹן הוֹלְכִין אַחַר רֵב הַמְּמוֹן, וְלִכְּן הָעִשִּׁירִים שֶׁהֵם מְעוּט נְפֻשׁוֹת הֵם חֲשׁוּבִים רַב בְּעֵינֵי זֶה הֵינּוּ שְׂרׁוֹב הַקְּהָל שְׂאִינוֹ עֲשִׂיר, אַע"פ שֶׁהוּא רׁוֹב, מ"מ אִינוֹ יְכוּל לְחַיֵּב אֶת מִיעוּט הָעִשִּׁירִים בַּחֲלָטוּתוֹ, אֲבָל גַּם הָעִשִּׁירִים שֶׁהֵם רַק מִיעוּט אִינֵם נִחְשָׁבִים לְרׁוֹב, אֲלֵא כִּמְחָצָה עַל מְחָצָה, וְצָרִיכִים לְהַתְּפֹשֵׁר בֵּינֵיהֶם. וְלִכְּן פָּסַק מִהֲרָא"י (מְרוֹמַת הַדֶּשֶׁן סִימָן שְׁמ"ג) עַל חֲמֻשָּׁה אֲנָשִׁים בְּעִיר אַחַת שְׁבִנֵי הָעִיר בִּירְרוּ ה' אֲנָשִׁים שִׁיעֲרִיכּוּ אֶת הַמְּמוֹן שִׁישׁ לְכָל א' וּלְפִי"ז לְקוֹבַע כְּמֵה צָרִיךְ לְהַשְׁתַּתֵּף, וּמִתְּן בֵּין בְּנֵי הָעִיר יֵשׁ שְׁנֵי אַחִין תְּקִיפִין וְעִשִּׁירִים וְרֹצִים שֶׁהֵם יְבָרְרוּ שְׁנֵימֵם מִתּוֹךְ הַחֲמֻשָּׁה הַנִּבְרָרִים שִׁישׁ שִׁכּוֹת לָהֶן, שֶׁהִדִּין עִמָּהֶם כִּיּוֹן שְׂרׁוֹב הַנִּבְרָרִים אִין לֵהֶם שִׁיכּוֹת עִמָּם, עֲדִיף טַפִּי שִׁיבַחְרוּ מִי שֶׁהֵם סוֹמְכִים עֲלֵיהֶם, כִּי עִי"ז יִקְבְּלוּ יוֹתֵר אֶת הַפֶּסֶק, וּבְלִבָּד שִׁיבְרָרוּ אֲנָשִׁי אִמֵּת וְלֵא אֲנָשִׁי תַּחְבּוּלוֹת. וְאִם שְׁנֵי בָתִּים יֵשׁ בָּהֶם מְמוֹן בְּשָׂוֶה, וְאַחַד רְחוּק וְאַחַד קְרוֹב, תְּקָרוֹב יִתֵּן יוֹתֵר מִתְּרַחֵק וְה"ה כְּשֶׁאִין מְמוֹנֵם שׁוֹה, הוֹלְכִין אַחַר הַמְּמוֹן וְקִירוֹב הַבָּתִּים. וְדוֹקָא בְּשִׁישׁ שְׁלוֹם בְּאֵרֶץ וְאִבָּא אִימַת מְלַכּוֹת וְלִכְּן הִלְיִסְטִים שְׁבָאִים לְגוּבֵם וְנִכְסִים רַק לְבָתִּים הַסְּמוּכִים וְשׁוֹלָלִים וְבוֹרְחִים, וְלִכְּן רַק הַבָּתִּים הַסְּמוּכִים בְּסַכְּנַת גְּנִיבָה, אֲבָל בְּזִמְן שִׁישׁ מְלַחְמָה וְהַמְּלָכִים מִתְּנַגְּרִים זֶה בָּזֶה וּמִי שֶׁנִּכְנַס לְעִיר

אינו חושש להיכנס לכל העיר כדי לשלול שלל, לא אכפת לן בקרוב בתים כלל, ואין גובין אלא לפי שבח הממון לפי ריבוי הממון שיש לכל אחד. ו' היינו באופן שאין חשש נפשות, כי אינם באים להרוג אלא לחייב את בני העיר לתת להם מיסים מכאן ולהבא, לכן גובין רק לפי שבח ממון, אבל אם באים על עסקי נפשות, גובים אף לפי שבח נפשות, והיינו החצי לפי שבח ממון והחצי לפי נפשות, והאי שבח ממון שקובעים לפיו את סכום הממון שמרויח ע"י החומה, הוא דוקא ממון דמטלטל משא"כ ממון שלא מיטלטל, אינו בסכנת שיגנבוהו ממנו. הגה: וכן אם טעו חבורה ההולכת במדבר, ואכא גם סכנת נפשות, גובין [אף] לפי הנפשות (מוס' ומדרכי והרא"ש פ"ק דכ"ז). וכל מה שמעלילין האמות על ישראל שמדות, ואפלו מענין אותן ב'סודרין, יש אומרים דגובין רק לפי הממון דאין נותנין עיניהם אלא על הממון של ישראל וכל מטרת העלילות כדי שיתנו להם שוחד וכדו', וכיון שמטרתם רק הממון, נחשב שהגזירה על הממון ולא על הנפשות (הרא"ש), ויש חולקין, וסבירא להו דכל שיש בו סכנת נפשות, ואפלו רק צויו שלא למכר להם ליהודים, או אסרו השחיטה וכו', גובין לפי נפשות כי כלפי אכילת לחם והבשר, העשיר קונה כמו העני (משנת רשב"א סימן אלף ל"א). ולי נראה, דדינין בזה לפי ענין הנראה לדינים כי העלילות אינן שוות, ופעמים היא עבור ממון ופעמים עבור נפשות. שומרי העיר מבני העיר שעד כעת שומרין בעצמן בלילות, ונתפשו עם המושל לתת קצבה לשנה והוא יעמיד שומרים משלו, גובין לפי ממון כי מטרת השמירה להציל את ממונם מגניבות, אף על פי שמתחלה כשהשמירה היתה מוטלת על בני העיר עצמם הצרכו לשמור בשנה (מדרכי פ"ק דכ"ז). ודוקא בקהאי גנא שהשמירה נלקחה מבני העיר, וכעת רק שלוחי המושל שומרים, דבזה נהפך מס השמירה ליחשב כמס רגיל שגובין לפי ממון, אכל אם תושבי העיר הגוים צדין שומרים בעצמם, ורק היהודים אינם רוצים יותר לשמור, ולכן שזכרים שנים או שלשה גוים לשמור במקומן, נחשב צדין שאקרקפתא דגברא מנח שעול השמירה מוטלת על התושבים עצמם, ובוה כולם חייבים לשמור בשווה, ולכן כיון ששכרו אחרים לשמור במקומם, גובין בשנה הן דל הן עשיר (מרום הדסן סימן שמ"ה). וכשגובין לפי ממון, אין חלוק בין הממון שנמצא ברשותו הוא שלו או שהוא ממון אחרים שעוסק בהן כיון שהממון עושה עין אצל המלך ומחמת זה מגדיל את המס, ואפלו נהגו עד עתה

שלא לתן מהם, יכולים לשנות ולקצב לתן מהם מכאן והלאה. ויש חולקין וסבירא להו דאין צריך לתן עבור ממון אחרים כי המלך בא מחמת ממון 'היהודים' שגרים שם, והוא יודע שיש להם גם ממון שאינו שלהם, ואם מתיראין שעושיין להם עין שעי"ז נראה למלך שהם עשירים, ומעלה להם את המס מחמת ממון זה, יגידו למלך שאין זה ממונם (מרדכי פרק הגזול בתרא נ"ט). והמנהג בסקרא הראשונה. ולכן מי שיש לו בידו עסקא מאחרים שעיסקא נחשב מחצה פקדון של הנותן, ומחצה מלוה וממילא נחשב שהוא של המקבל, לכן יתן המקבל מפלגא ששייד לו, והנותן מפלגא ששייד לו. וכן צריכין לתת ממה שיש לאשה בלא בעלה נכסים שיש לאשה באופן שאין הבעל אוכל פירות, היא משלמת את המס, אבל כשהבעל אוכל פירות, רק הוא משלם, או מנכסים שיש לבניו או בנותיו הקטנים באופן שזה שייך להם^{כ"ב} (מרדכי פרק הני"ל). אם היו רגילין תחלה לתת על פי הערכה שניציגי הציבור היו מעריכין כל אחד כמה ממון יש לו, ולפי זה היה משלם, יכולין לשנות ולתקן על פי השבועה שכל אחד צריך להישבע כמה ממון יש לו, דציבור הוה פשתפין זה עם זה שיוכלין להשביע אחד את חברו בשבועת השתפין אפילו בטענת ספק (צ"ח יוסף נ"ט ר"ט א"ב ותרומת הדשן סימן ש"ג). ואם פלג נותנין על פי השבועה, ואחד אומר איני נשבע אלא העריכו אותי בכל מה שתמצו, יש אומרים דאין שומעין לו כי יכולים לומר לו אין אנו יכולים לעמוד על הערכתך האמיתית (תרומת הדשן ה"ל). ואם שמו המס על פל אחד מהם מה יתן, והתחילו לגבות, מאותה שעה הוי על [פל] אחד כחוב, ואפלו העני אחר כך, חייב לתן מה שפסקו עליו כיון שכבר התחילו לגבות מס זה, אפילו שעדיין לא הגיעו אליו^{כ"ג} (הרשב"א סימן תתפ"ז). וכן אם היה עני בשעת קביעת סכום המס וקודם שהתחילו לגבות העשיר, הולכין תמיד אחר זמן תחילת הגביה (רשב"א סימן תשע"ז). מיהו, מי שבא לעיר בין הזמן שהציבור נתחייב במס ההוא ובין זמן הגביה, יש

קב. אם הפקיד ביד שלישי עבור נדן לבתו שאם ייגמר השידוך, יינתן לחתן, יש לשלם ממנו [סמ"ע].

קכ. אבל שאר מיסים שעדיין לא התחילו בגבייתם, הולכין לפי זמן הגביה. והט"ז ס"ל שאפי" לא התחילו לגבות, כל ששמוהו, הולכין לפי השומא על כל מיסי השנה.

אומרים דאינו צריך לתן המס ההוא מאחר שהציבור כבר נתחייב ועליו לא חל החיוב, ואין רשות בידי הקהל להתנות שיתנו גם אלו שיבואו אח"כ (ריצ"ט סימן מע"ו). מיהו, יש אומרים דאם המס ההוא יש בו תועלת גם להבאים, חייבים לתן חלקם (הרא"ש כלל ו' סימן י"ג). וכל עניני מסים הולכין אחר מנהג הקבוע בעיר שעשו בן שלש פצעים, אף על פי שהוא מנהג גרוע, אין מדקדקים בעניני המסים משא"כ בשאר מנהגים, אין הולכין אחר מנהג גרוע (תרומת הדשן סימן ה"ל ומהרי"ו סימן קכ"ד). קהל שהלוי לשר, ואמר לנפות להם בעניני המסים ובוזו יפרע החוב, ואחר כך לא רצה לנכות להם ולא לפרוע להם את החוב, [ומתן] ונתיאשו מן החוב, ואחר כך [קם בנו תחתיו] נכזה להם, כל הקהל הוו כזוכים מן ההפקדו ומתחלק בין כולם בשווה, ואין צריכין לשלם חלק לאותן שהיו עשירים בזמן ההולאה וההלוואה היה ממנום ואח"כ ירדו מנכסיהם משום שהתייאשו מחובם, וכעת הקהל זכו מן ההפקדו (מהרי"ק שרש ג'). מי שיש לו חובות על אחרים, אם ראויין לפרע [לאפוקי אם השטר כבר נפרע, רק יכול להוציא שוב ממון מהגוי ע"י תביעות וערעורים], נותן מהם דנחשב ממונו שצריך לחשב לפי זה סכום חיובו במס, וכן אם נתחייב לאחרים, מנכין לו מסכום ממונו אם יצטרף לשלם. אין צריכין לתן מרבית שעלה על משכונות, כל זמן שלא נזקף עם הקרן אבל כשזקפו עם הקרו נעשה כמו הקרן עצמו, וכן אין צריך לתת משכירות כל זמן שלא בא ליד בעליו (תרומת הדשן ה"ל ומהרי"ו סימן קל"ג). וכן אין נותנים ממועות המיחדים למצוה או לצדקה (הרא"ש כלל י"ג סימן ו' והגהות מרדכי ריש ב"ב), אם אין לו הנאה מהם. אבל אם יש לו הנאה מן הרוח כגון שהתנדב לתת מן הרווח לצורך איזה מצוה והמותר יהיה שלו, או לזרעו אחריו, נותן כפי הנאה שבהן (תרומת הדשן ה"ל). מי שיש לו פקדון בידי אחרים בעיר אחרת ואינו נושא ונותן בו, יש אומרים דחייב לתן מהם מס, אף על פי שנותן גם בן במקום שהפקידון (תרומת הדשן ה"ל), ויש חולקין דכיון שאין נושא ונותן בו, אין עושה עין אצל המלך, אא"כ הוא עשיר מופלג שעושה עין אצל המלך. [והעיקר כסברא ראשונה]. (תשומת רשב"א סימן תרס"ד וסימן תשפ"ח ומהרי"ק שרש קכ"ד), ולכלי עלמא

אם היו לו קרקעות במקום אחר, אינו נותן מהם כולם כיון שאין עתידים לבוא לכאן, אלא נותן רק במקום שנמצאים (תרומת הדשן ה'ל). במקום שנותנין על פי הערכה, אינו יכול לומר שהשמאים טעו דכך הוא התקנה שיתנו ע"פ השמאים, אע"פ שפעמים טועים, אָבֵל אִם נִתְּנִין עַל פִּי הַשְּׁבוּעָה, יְכוּל לִזְמַר הַנִּשְׁבַּע שֶׁטַעוּ שֶׁהוּא טַעָה בַשְּׁבוּעָתוֹ, וְזוּ רַק כַּשֶּׁמֶבֶר וְנוֹתֵן טַעַם לַטְּעוֹת וְקָבֵה (מהר"י סימן פ"ד), אָבֵל מִמּוֹן דְּלֹא מִטְּלִיטְל, אִין גּוֹבִין עֲלֵיו בְּלָל. הגה: וְהָאִין נִתְּנִין מִקְּרָקְעוֹת, הִינּוּ מִבְּתִים וְכִדּוּמָה, שְׂאִינוּ מְרוּיַח בְּהֵן וְלִכּוֹן אִין עוֹשִׂים עֵין אֶצֶל הַמֶּלֶךְ, אָבֵל אִם יֵשׁ לְאָדָם שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשׁ בְּתִים, וְדָר בְּאַחַד מֵהֶן וּמְשַׁפֵּיר הָאֲחֵרִים, אוֹ שֵׁישׁ לוֹ שְׂדוֹת וְכַרְמִים שְׁמֵרְיַח בְּהֵן, אוֹ שְׁעוֹסֵק בְּפִרְקַמְטִיא בְּקִרְעוֹת, שֶׁקֵּנָאָם ע"מ לְמוֹכְרָם, צְרִיף לְתַן מֵהֶם, אָבֵל לֹא כֹל כֶּף כְּמוֹ מִשְׁאָר מִמּוֹן. כְּשֶׁנִּתְּנִים מִבְּתִים, כֹּל בֵּית הַחֵשׁוֹב יוֹתֵר וְעוֹשֶׂה עֵין יוֹתֵר, צְרִיף לְתַן יוֹתֵר (מרדכי פרק השתפין ותרומת הדשן סימן שמ"ג). וְבִכָּל זֶה הוֹלְכִין אַחַר הַמִּנְהָג (תשונת רש"ט ס' סימן מרכ"ד). וְאִם רוֹצִים בְּעֲלֵי כִּסִּים הַעֲשִׂירִים לְקַצֵּב מִסַּעַל הַבְּתִים בְּמָקוֹם שְׂאִין צְרִיף לְתַן מֵהֶן, אִין שׁוֹמְעִין לְהֵן אֵע"פ שֶׁכֹּל הַעֲשִׂירִים מִסְכִּימִים לֹזֵה, כִּי אִין יוֹכִלִים לְהַחֲלִישׁ עַל חֶשְׁבוֹן שְׂאֵר הָאֲנָשִׁים (מרדכי המוכר לעיל). וְכֵמוֹ שְׂאִין נִתְּנִין מִן הַבְּתִים שֶׁגָּרִים בָּהֶם, כֶּף אִין נִתְּנִים מִשְׂאָר כְּלֵי בֵּית אוֹ סְפָרִים כִּיוֹן שְׁעוֹמֵד לְשִׁימוֹשׁ רִגִיל, אָבֵל תְּכַשִּׁיטִין נִתְּנִין מֵהֶם כִּי הֵם עוֹשִׂים עֵין, אָבֵל אִינוּ כֹּל כֶּף כְּמוֹ מִשְׂאָר מִמּוֹן. וְאִין חֲלוֹק אִם הֵם מְחַבְּרִים לְבַגְדִים אוֹ לֹא, וְהַכֹּל לְפִי הַמִּנְהָג (תרומת הדשן סימן שמ"ג). וְאִם עוֹשִׂים חוּמָה מִחֲמַת שֵׁישׁ לְחֹוֹשׁ לְגֻזְלֵת חֲצֵרוֹת וְקְרָקְעוֹת וְשֶׁרְפַת בְּתִים וְנִתְּנִים, גּוֹבִין אִף לְפִי בְּלִים אִף לְפִי הַבְּתִים הַמְּחוּבְּרִים, וְלֹא רַק לְפִי הַמְּטַלְטֵלִין. הגה: בְּמָקוֹם שְׁבָנֵי הָעִיר מוֹשִׁיבִין בְּיַנְיָהֶם מְלַמֵּד תִּינוּקוֹת, וְאִין אֲבִיָּהֶן שֶׁל תִּינוּקוֹת יְכוּל לְשַׁכּוֹר לְבַנְיָהֶם דְּבִאֹפֶן שִׁיכוֹל, וְדֹא חֵיב הַשֶּׁכֶר מוֹטֵל עַל הָאֵב, וְיִצְטָרְכוּ הַקְּהָל לְתַן הַשְּׁכָר לְמַלְמֵד, גּוֹבִין לְפִי מִמּוֹן. וְכֵן בְּשֶׁכֶר הַחֵזֶן גּוֹבִין לְפִי מִמּוֹן (כ"י נכ"ט ח"א), וְעֵין בְּאוֹרַח חַיִּים סִימָן נ"ג סְעִיף כ"ג שֶׁהִמְנִיחַ שְׁגוּבִין חֲצֵי לְפִי מִמּוֹן וְחֲצֵי לְפִי נַפְשׁוֹת [דהיינו ראשי בית אב]. וְכֵן בְּנֵין בֵּית הַכְּנֻסָּה

קב. בבאר הגולה כתב שטעות נפל בספרים וצ"ל להיפך דבמקום שגובים לפי הערכה יכול לומר שטעו, אבל במקום שגובין לפי השבועה אינו יכול לומר שטעו.

גובין לפי ממון שגם זה בכלל צרכי העיר וצרכי הצדקה, שנגבים לפי ממון²¹ (מהר"ס פלדוואה מ"ג). כל צרכי העיר, אף על פי שמקצתן של בני העיר אינן צריכין לדבר זה, כגון בית התנוה או מקנה ונדומה לזקנים, שכבר אין צריכים לזה, אפלו הכי צריכין לתן חלקן כיון שכל בני העיר זקוקים לדברים כאלו (מהר"י מינץ).

יח תמו

ד כל הדברים הצריכים לשמירת העיר, לזקחים מכל אנשי העיר, ואפלו מהיתומים, חוץ מתלמידי חכמים, שאין תלמידי חכמים צריכים שמירה, שתורתן משמרתן. אבל לתקון הדרגים והרחובות, נוטלין אפלו מן החכמים כי גם הם זקוקים לזה. ואם כל העם יוצאים ומתקנים בעצמם, לא יצאו תלמידי חכמים עמהם, שאין דרך תלמיד חכם להתלול בפני עמי הארץ ועין בידה דעה סימן רמ"ג סעיף א' שגם אין לזקחין מהם ממון כדי לשכור אחרים במקומם.

היו חופרין נהר להביא למדינה מים לצורך השקאת השדות, גובין את ההוצאות אפלו מהיתומים, שזו זכות להם, כדי שישקו ממנו שדותיהם וכרמיהם. לפיכך כיון שכל טעם הגבייה מיתומים, כי זה לטובתם, לכן אם ארע שום דבר שלבסוף לא באו המים, הואיל ולא נהנו מהם היתומים, מחזירים להם כל מה שנגלקת מהם, וכן כל כיוצא בזה. הגם: אבל אין היתומים צריכים לתן, אפלו לבנין בית הקניסה, דלא בני מעבד מצות יניהו (נמוקי יוסף פרק השמפין), כמו שיתבאר לקמן סימן ר"צ סעיף ט"ו²².

ה תלמידי חכמים, פטורים ממסים, כמו שנתבאר בפור יורה דעה

קכו. דעת החת"ס שלצורך בנין ביהכנ"ס מחשבים כמה עולה לבנות ביהכנ"ס פשוט כפי סגנון דירות העניים, ואת זה יגבו חצי לפי ראשי בית אב וחצי לפי המקומות שיש לו בביהכנ"ס, והשאר מה שעלה מחמת יפוי הבנין ישלמו רק העשירים. והתשלום החדשי על הוצאות ביהכנ"ס דעתו שגובין שליש לפי ראשי בית אב, ושליש לפי מספר המקומות שיש לו בביהכנ"ס בעזרת אנשים ובעזרת נשים, ושליש לפי הממון שיש לו [פתחי תשובה].

קכז. ז"ל שם: האפורטופסין, עושים לקטנים לולב וסוכה וציצית ושופר וספר תורה ותפילין ומזוזות ומגילה. כללו של דבר, כל מצות עשה שיש לה קצבה, בין שהיא מדברי תורה בין שהיא מדברי סופרים, עושים להם אף על פי שאינם חייבים במצוה מכל אלו המצות, אלא כדי לחנכו. אבל אין פוסקים עליהם צדקה, אפילו לפדיון שבויים, מפני שמצות אלו אין להם קצבה. מיהו אם פסק עליהם

סימן רמ"ג סעי' ב', כיון שמטרת המיסים לצורך שמירה על תושבי העיר, ותלמידי חכמים א"צ שמירה. ומי נקרא ת"ח לענין זה ראה בהערה קכ"ח. הגה: יש מקומות שגובהין שחזן בית הקנסת וה"ה שאר המתעסקים בצרכי ביהכנס' פטור ממסים, ומנהג הגון הוא וכן ראוי לנהג (תרומת הדשן סימן שמ"ג). מיהו, מדינא אינו פטור דמדינא רק תלמידי חכמים פטורים. ואם שקרוהו מתחלה על מנת לפטר ממסים, ואחר כך כשנגמר זמן השכירות הראשון שקרוהו סתם, ודאי על תנאי ראשון שקרוהו (ריצ"ט סימן תע"ה).

יט תמו

ו אדם שהוא בטל ואין לו שום משא ומתן בעיר ואינו מרויח כלום, אם בני העיר פיסו בשבילו שיותר לו חלקו, בגזון בשבא גובה המס לגבות בעיר חק הקצוב, והוא קטילו על כל אחד מבני העיר לפי אמר דעתו עד כדי קצבתו, ואמרו לו בני העיר אדם זה בטל הוא, ואינו ראוי לפרע מס, ומחמת זה פטרו ונבא מהם חלקו שנתמעט שלא הסכים לנכות סכום זה מהסכום הכולל, אלא הטילו על שאר בני העיר, אותו אדם בטל צריך לשלם להם חלקו שחטיל עליהם גובה המס מחמתו. אבל אם הגובה מעצמו פטרו ולא מחמת בקשת בני העיר, אף על פי שחטיל חלקו על שאר בני העיר, פטור. הגה: הא דאדם בטל חוב במס כל זמן שלא פטרוהו בפירוש, הינו כשדר בעיר ולכן חייב במס בתור תושב העיר אע"פ שאינו מרויח. אבל מי שבא דרך מקרה בעיר, אינו חוב כלום, מאחר שאינו מרויח שם וגם אינו תושב העיר (תרומת הדשן ה"ל). וכל זה שאם המלך או גובה המס פטר אותו מעצמו, פטור

צדקה לאחשובינהו כדי שיצא עליהם שם טוב, והם אמודים לכך, שפיר דמי. קב. דעת הספר חסידים דרק מי שתורתו אומנותו ואין מתעסק בדרך ארץ כלל, נקרא ת"ח, וכתב הש"ך דדעת הפוסקים ביו"ד סימן רמ"ג אינו כן. וז"ל השו"ע שם: ודוקא תלמידי חכמים שתורתם אומנותם, אבל אין תורתם אומנותם, חייבים. ומיהו אם יש לו מעט אומנות, או מעט משא ומתן להתפרנס בו כדי חייו ולא להתעשר, ובכל שעה שהוא פנוי מעסקיו חוזר על ד"ת ולומד תדיר, נקרא תורתו אומנתו: הגה - ואין חילוק בין שהוא תופס ישיבה או לא, רק שהוא מוחזק לת"ח בדורו שיודע לישא וליתן בתורה, ומבין מדעתו ברוב מקומות התלמוד ופירושו ובפסקי הגאונים, ותורתו אומנותו כדרך שנתבאר. (ת"ה סימן שמ"ב). ואע"ג דאין בדורינו עכשיו חכם לענין שיתנו לו ליטרא דדהבא אם מביישו, מ"מ לענין לפטרו ממס מקילין להם בזה, רק שיהא מוחזק לת"ח, כמו שנתבאר.

מלתת חלקו אע"פ שנפל חוב זה על הציבור, דווקא שפטר והיה קדם שקבעו המס, אכל אם קבעו המס על בני העיר בסכום קצוב על כל אחד ואחד, וממילא כלול בו גם אדם בטל, כי גם הוא חייב כנ"ל, ואחר כך פטרו המלך או המושל אדם בטל מסויים, אע"פ שפטרוהו מעצמם חייב לתן לציבור חלקו כיון שכבר חל עליו חיוב, אינו יכול לפטור עצמו בממון חברו (צ"ת יוסף צ"ס נמוקי יוסף ע"ס) מי שמחל לו השר חלקו במסים ולא הטיל חלק זה על הציבור, אם בא על ידי בקשתו, צריך לתן להקהל חלקו כיון שכל הקהל נחשבים לשותפים, כל מה ששותף מרויח, בסתמא הוא לכל השותפים, וכיון שהמחילה נעשית ע"י בקשתו, הרי זה כמי שפעל הנחה עבור כל השותפים, שהרווח שייך לכולם. ואם פטרו מעצמו, הרי הוא שלו לבד כיון שזה לא בא ע"י פעולתו אלא השר מעצמו, והוא התכוון לפטור אותו לבדו (אשר"י פרק הגזל צמרא ומרומת הדשן סימן שמ"א).

ויש אומרים שקדם שנתפשו עם השר אין כח ביד השר לפטר אחד מהן, או להקל על אחד ולהכביד על אחרים, או להפרידן זה מזה כי יתכן שהשר לא ניכה כלום ממנה שדורש כעת, ושם את חלקו של הנמחל על הציבור, וזה אין בכוחו לעשות, ולכן צריך לתת לקהל חלקו ויעשו בו צרכי הקהלה. אכל אם קבר נתפשו עם השר על סכום מסויים שזה מוטל עליהם לשלם, ומחל אחר כך לאחד חלקו, אפלו על ידי בקשתו כיון שסכום זה מנוכה מהסך הכללי, הוא שלו כיון שמחל לו את חלקו ולכן אין צריך לתן להקהל (הרשב"א סימן תמ"א ומרמ"ו סימן ל"א ומרדכי פרק הגזל צמרא שמי הדעות). ומי שפטרו המלך או השר במסים וארנוניות באופן שמועיל לפוטרו, מכל מקום משאר צרכי העיר כגון חפירות בורות ובניית בית הכנסת לא פטרו כי ממון זה לא בא כלל למלך, ואין לו כח לפוטרו, וחיוב לתן לכל צרכי העיר (משו"ב רשב"א סימן תרמ"ו). יחיד שנותן חק למלך שהמלך דורש ממנו שיתן בנפרד, אפלו ה"י צריך לתן עם הקהל ויכול לומר למלך אינני יכול להיפטר מלתת עם הקהל, ולתת פעמיים אין בכוחי, ואם המלך יאמר לו שפוטרו מחיובו עם

קכ"ד דעת הסמ"ע דקודם שנתפשו אין יכול לפטור אפי' פטרו מעצמו, דיתכן שע"ז יטיל חלקו על הקהל [ובאדם בטל הוא להיפך דאם פטרו אחר שנתפשו חייב לתת חלקו כי בודאי לא ינכה חלקו מהקהל משא"כ בפטרו קודם שנתפשו, יכול לפטרו מעצמו דדינא דמלכותא דינא]. ודעת הש"ך דרק אם פטר ע"פ בקשתו א"א לפטרו קודם שנתפשו, משא"כ כשפטרו מעצמו מהני.

הקהל, הרי זה פטור, ויכולים להחרימו שלא הוא שפתח מעצמו לבקש כן מהמלך (רי"ז"ט סימן קל"ב). והקהל נחשבים לשפתין זה עם זה רק במסים הקצובים, אכל בעלילות אין שפתין, ואם המושל מעליל על קצתן ותובע מהם ממון, אין האחרים חייבים לתן. אפלו העליל תחלה על בלן, ובחרו קצתן, או נפטרו בחקמתן אע"פ שע"ז נפלה כל העלילה על האחרים, פטורים (משנות מימוני דקנין סימן א' ומשנות רשב"א אלף ט"ו), ועין לעיל סימן קכ"ח סעיף ב', בענין הנתפס משום עלילה של חבירו, דאין חבירו חייב לשלם לו. ואם בא עלילה על עיר אחת וצריך להוציא הוצאות כדי לבטל את העלילה, כל הקהלות אשר יש לחוש שגם עליהם יעבר, חייבין לתן לזה (מהרי"ק ש"ט ד'). ובמס שאינו קצוב, יכול המלך או המושל להפריד או לחבר הנותנין כפי מה שירצה (מרומת הדשן סימן שמ"א), ואין רשות לאיזה יחיד או קהל לגרם ע"י דיבורו עם המלך לחבר לאיזה קהל או להפרידן, אם הדבר מזיק לאחרים, ואם עשו, יש להם דין מסור, אף רשאים לומר לו אנהנו מועטים, או בודמה לזה, והמלך יעשה מה שירצה (ש"ט וש"ס). ובני המדינה שהיו שפתין בנתינת מסים, ואחר כך נתן המלך קצת המדינה לבנו, אם המס על אותה מקצת מדינה שקיבל מאביו בא ליד בן המלך, נתפדו זה מזה ע"י המלך, אע"פ שהמלך דורש את כל סכום המס מחלק המדינה שנשארו אצלו, ואם המס בא עדין ליד המלך, השתפות קנים כמו בראשונה וכולם צריכים להשתתף בנתינת המס (מרדכי פרק ה"ל). מי שתפסו השר על איזה עלילה, והצרך לתת לו קמון הרבה ועל ידי כך מחמת שהוציא ממנו הרבה פטרו ממסים, פטור לתת עם הקהל כי לא ביקש מהשר שיפטרו. אכל אם עובד לשר ועל ידי כך פטרו, חייב דאין כח ביד השר להוציא אחד מתוך חיובו לקהל, וכמו שנתבאר משא"כ ברישא דסיבת הפטור מחמת שכבר שילם ממון הרבה לשר (מהר"ס מרזבורק). יש אומרים שאם הצרכו להוציא הוצאות כדי שיעזר להם השר עם גביית שטרי חובותיהן מגויים שלוו מהם, אותם שאינם נושאים ונותנין בשטרות אין חייבין לתן לזה (הרא"ש כלל ו' סימן

קל. מלך שהטיל מס על ב' אנשים מסויימים, אסור לפעול לפטורן אם ידוע שע"ז יטיל המס על אחרים, אבל אם לא פירט שמות ב' האנשים, אלא אמר שב' אנשים יצטרכו לתת כך וכך, מותר לפעול על אנשים מסויימים שהם לא יהיו בכלל האפשרות שייבחרו ליפול בגזירה [ש"ך].

ט'. וְעֵינֵי לְעֵיל סוּף סְעִיף ג' סִימָן זֶה. קֵהֵל שְׁפָטְרוּ אָחָד מִמְּסִים, פְּטוּרֵיָא. וְכֵל דְּבָרֵי הַקֵּהֵל אֵינֶן צָרִיכִין קִנְיָן וְסָגִי שֶׁהִסְכִּימוּ לְפוּטְרוֹ דִּמְמִילָא נִפְטָר, מִיָּהוּ, יְכוּלִין לְמִימַר שְׁלֵא פְטָרוּהוּ רַק לְשָׁנָה כִּיוֹן שְׁלֵא קִבְעוּ מֵרֵאשׁ זְמַן לְפִטְוֹר שְׁקִיבֵל. וְאִיירֵי בְּמַס שֶׁנִּגְבָּה פֶּעַם אַחַת בְּשָׁנָה, דָּאִם יֵשׁ כַּמָּה גְבוּיֹת יְכוּלִים לִוְמַר שֶׁפְטָרוּהוּ רַק מִגְּבוּיָה אַחַת־כֵּ"ב (הַר"ט כֻּלָּו ו'). וְעֵינֵי לְקִמָּן סוּף סִימָן רל"א מְדִינֵי תַקְנוֹת קֵהֵל וְדִבְרֵי הָעֵיר. נִמְצָא בְּתַקְנוֹת קְדוּמוֹת שְׁלֵא לְהוֹצִיא טְלִית אוֹ סֶפֶר מִבֵּית הַכְּנֶסֶת בְּלִי רְשׁוּת בְּעָלִים אַע"ג שְׁבִתוֹךְ הַבַּיִת הַכְּנֶסֶת יִכּוּל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּלִי רְשׁוּתָם. וְמִי שְׁאִינֹו נוֹשֵׂא בְּעוֹל עִם הַצְּבוּר, יְכוּל לְהַכְרִיחַ אַחֲרֵים שִׁיתֵנו חֵיבוּבָם לְמַס אוֹ לְצַדָּקָה, אָבָל לֹא יִהְיֶה גִבְאֵי לְהוֹצִיא נִפְשׁוֹ מִחֻשָּׁד (כֻּל זֹו סִימָן קי"ו).

סימן קסד

בית ועליה של שנים, ומה יש על כל אחד לתקן ובו ח' סעיפים

א הַבַּיִת וְהַעֲלִיָּה שָׁל שְׁנַיִם, כָּל קַלְקוּל שְׁיִאָרַע בְּבִתְלָיִם, מִן הַתְּקָרָה וְלִמְטָה, חֵיב בְּעַל הַבַּיִת לְתַקְנָוּ כִּי בְעַל הַבַּיִת מִשׁוּעֵבֵד לְהַעֲמִיד וּלְתַקֵּן אֶת בֵּיתוֹ כִּרְאוּי כְּדִי שֶׁבְעַל הַעֲלִיָּה יִכּוּל לְגוֹר עַל גְּבוּי. וְאִם אֵינֹו רוֹצֵה לְתַקְנָוּ, בְּעַל הַעֲלִיָּה כּוֹפֵהוּ ע"י שִׁיּוּרֵד לְנַכְסֵיו, כִּיוֹן שֶׁהַבַּיִת רְאוּי וְעוֹמֵד לְתִיקוֹן. וְמִן הַתְּקָרָה וְלִמְעֵלָּה שֶׁחֵלֵק זֶה הוּא רַק שֶׁל בְעַל הַעֲלִיָּה, וְאִין שׁוּם חֵיבוּב עַל בְּעַה"ב לְתַקְנָוּ, אִלָּא יִתְקַנְנֹו בְּעַל הַעֲלִיָּה, אִם יִרְצֶה וְאִם יֵשׁ חֹשֶׁשׁ שִׁפּוּל עַל בְּעַל הַבַּיִת וְיִזְיקוּ, 'חֵיבֵי' בְעַל הַעֲלִיָּה לְתַקְנָוּ, וְהַתְּקָרָה בְּעֶצְמָהּ הַקּוֹרוֹת שְׁמָהֶם עֲשׂוּיָה הַתְּקָרָה הִיא שָׁל בְּעַל הַבַּיִת וְמוֹטֵל עֲלָיו לְתַקְנָה כְּשִׁישׁ בַּה קַלְקוּל, כִּי הַעֲלִיּוֹן קִיבֵל עַל עֲצֻמוֹ לְתַקֵּן אֶת תְּקָרְתוֹ דִּהְיִינוּ הַגֵּ, כְּדִי שֶׁהַתְּחַתּוֹן יִקְבַּל עַל עֲצֻמוֹ לְתַקֵּן אֶת תְּקָרְתוֹ, כְּדִי לְהַעֲמִיד קַרְקַע לְעֲלִיּוֹן, וְהַמְעֻיָּבָה שְׁעֲלִיָּהּ הִיא שָׁל בְּעַל הַעֲלִיָּה וְעֲלָיו מוֹטֵל לְתַקְנָה, כִּי מִטְרַתָּה

קלא. ואם מת, יורשיו חייבים לשלם המס מנכסים שירשו ממנו, דהפטור היה רק עליו ולא על יורשיו [סמ"ע].

קלב. ושיטת הרשב"א שפטרוהו כל זמן שצריך, או כל ימי חייו, רק הקהל נחשבים מחזקים נגד היחיד ולכן מחמת ספיקא דדינא פסק הרמ"א כהרא"ש.

רק כדי להשוות את הגומות, או כדי שלא יפלו מימיו לתחתון, וכל ההנאה היא רק לעליון. הגם: ויש אומרים דאין בעל הבית חייב לתקן התקרה, אלא בעל העליה צריך לתקנו כי התחתון אין לו שום ענין בתקרה דהיינו בקרקע העליון, כי הגג של העליון מגין עליו, ועל דעת זה נכנס העליון לגור בעליה^{קכ}, וכן נראה לי לדון. וכל צרכי הגג היינו כל קלקול שיש בגג חייב בעל העליה לתקן גם כן שהוא משועבד להעמיד גג לתחתון, דבלא"ה יכנסו מים לעליה ויעברו לביתו דרך רצפת העליון. ודוקא בשני שתפין ס"ל לשיטה זו דאין התחתון מחוייב לתקן את התקרה, אבל בשוכר ומשכיר, על התחתון שהוא המשכיר לתקן התקרה כיון שהשכיר לו דירה, חייב להעמיד לו דירה מושלמת שאפשר לגור בה, ולכן התחתון צריך לתקן גם את כתלי העליה וגם את הגג (עין צטור והמגיד פי"א דשכנים ונמוקי יוסף סוף ד"מ).

כ תמוז

ב נדלדלו קורות הבית התעקמו וירדו לאויר הבית אבל הכתלים עומדים במקומם, אם הגיעו לתוך עשרה טפחים התחתונים של הבית, התחתון סותר את התקרה ובונה דהשו"ע לשיטתו דתיקון התקרה מוטל על התחתון, והמעזיבה מוטלת על העליון כנ"ל, והטעם שהעליון לא יכול לעכבו מלסתור, דכיון שהגיע לתוך עשרה טפחים, שהוא רשות התחתון, יכול התחתון לומר לעליון אין לך רשות לדור ברשותי. ואם לא הגיעו לתוך י טפחים של התחתון, יכול בעל העליה לעכב עליו לסתור את התקרה, דעיי"ז לא יהיה לו היכן לגור, ואפלו אמר לו בעל הבית אני אשכור לך מקום כדי שתדור בו עד שתתקן התקרה, אפלו אינו משתמש בו אלא בעצים שאין זה טירחא כ"כ גדולה להעבירם למקום אחר, מ"מ אין שומעין לו לתחתון, שתרי אומר לו העליון איני רוצה שאמרח ממקום למקום כדי שתתקן ביתך. התנו ביניהם דבר זה שאם לא יהיה ראוי לגור בו בצורה ראויה ומקובלת, יוכל התחתון לכופ את העליון שיתן לו לסתור ולתקן, אם נשאר בגובה הבית שיקח אדם תבילה בינונית על ראשו ויבנים בה תחת קורות אלו שנתעקמו, אינו סותר דעדין נחשב שראוי להשתמש בתחתון בצורה ראויה, ואם אינו יכול לבנים

קלג. ודווקא כשהתקרה קיימת רק חל בה קלקול, אבל בנפל הבית לגמרי, ודאי מוטל על התחתון לבנות את הבית ואת התקרה, והעליון חייב לבנות את עלייתו ואת הגג [סמ"ע].

כשהבילה על ראשו **עַד שְׂיִכְּכָה רֵאשׁוֹ**, סותר ומתקן ובוּנָה, וְאִין בַּעַל הַעֲלִיָּה יָכוֹל לְעַבְבֵי, שְׁהָרִי הַתְּנוּ בִּינֵיהֶם תְּחַלָּה שִׁיגוּר בצורה ראויה. הגם: לא נדלדלו הקורות ולא חל שום נזק בתקרה עצמה, אֶלָּא הַשְּׁפֵלָה הַתְּקֵרָה מִחֻמַּת שְׂנַכְנָסוּ פְתִילֵי הַבַּיִת בְּאַרְצָן וְלִכְּן הַתְּקֵרָה הִגִּיעָה עַד פְּחוֹת מִי' טפחים, ואין ראוי כבר לשימוש התחתון, הוֹצֵאוֹת הַהֶגְבָּהָה עַל שְׁנֵי־הָעִיִּן כִּיּוֹן שֶׁהַכְּתִלִּים נִכְנָסוּ בֶּאֱרֶץ, מִמִּילָא 'הַכְּתִלִּים' שֶׁל הָעִלְיוֹן נִכְנָסוּ לְרִשְׁתּוֹ שֶׁל הַתְּחַתּוֹ, וְנִחְשַׁב שִׁישׁ גַּם קְלִקוֹל בַּחֲלֻקוֹ שֶׁל בַּעַל הָעֲלִיָּה וְלֹא רַק בַּחֲלֻקוֹ שֶׁל הַתְּחַתּוֹן, וְלִכְּן צָרִיךְ לְהַשְׁתַּתֵּף בְּהוֹצָאוֹת־הֵן, וְלִמְעַלָּה מִי' טפחים, הַעֲלִיּוֹן יָכוֹל לְעַבְבֵי שֶׁלֹּא לְסַתֵּר כֻּלָּם אֶת הַתְּקֵרָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְטְרוֹת, וְיִכְדָּרֵךְ שְׁנֵי־בָּאָר (טור סעיף ג' וּכְפָרוֹשׁ רַש"י סס, עֵין זַנ"י). פְּתִל שְׂבִיבֵין רְאוּבֵן לְשִׁמְעוֹן, וְהֵיא שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, יָכוֹל לְסַתְּרָה בְּשִׁירְצָה, וְאִין הַשְּׁנֵי יָכוֹל לְמַחֲוֹת כִּיּוֹן שֶׁהֵיא רַק שְׁלוֹ. [ועי' לעיל סימן קנד סוף סעי' י"ג] (מֵרַמְכֵי רִישׁ ז' צ'). וְאִם הַכְּתִל רְעוּעַ וְצָרִיךְ לְסוֹתְרוֹ מִשׁוּם סִכְנַת הַיֶּזֶק, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא שֶׁל שְׁנֵי־הֶן, אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְסַתְּרָה וְהַשְּׁנֵי צָרִיךְ לְמַת חֲלָקוֹ בְּהוֹצָאוֹת הַסְּתִירָה וְהַבְּנִיָּה מַחֲדָשׁ (נִמוּקֵי יוֹסֵף פֶּרֶק שׁוֹר שִׁנְגַם ד' ו'ה').

ג נָפְלוּ שְׁנֵי־הֶם, הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּה וְהִנְדוּן שֶׁל מִי הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים, תָּרִי שְׁנֵי־הֶם חוֹלְקִין בְּשׁוּוֹה בְּעֵצִים וּבְאֲבָנִים וּבְעֶפֶר וְכַפִּי מֵה שְׂאֵחָד גְּבוּהַ יוֹתֵר מִחֻבְרוֹ נוֹטֵל יוֹתֵר בְּעֵצִים וּבְאֲבָנִים וּבְעֶפֶר אִם הַבַּיִת אוֹ הָעֲלִיָּה אִינֵם שׁוּוִים בְּגוּבָהֶן אֲלֵא אֶחָד גְּבוּהַ יוֹתֵר מֵהַשְּׁנֵי, נוֹטֵל יוֹתֵר כְּפִי כְּמֵה שֶׁגְּבוּהַ יוֹתֵר (טור סעיף ד'). וְאִם נִשְׁתַּבְּרוּ מִקְּצַת הָאֲבָנִים וְחָלַק נִשְׁאָרוֹ שְׁלֵמִים, וְכֵל אֶחָד טוֹעַן שֶׁהַשְּׁלֵמִים שְׁלוֹ, רוֹאִים אֵינָהּ רְאוּיִים לְהִשְׁתַּבֵּר, אִם אֲבָנֵי הַבַּיִת אוֹ אֲבָנֵי הָעֲלִיָּה וְמִי שֶׁאֲמָר יוֹתֵר שֶׁאֲבָנָיו יִישְׁכְּרוּ, נוֹטֵל אֶת הַשְּׁבוּרִים,

קלד. לכאורה רק לדעת השו"ע בסעי' א' שהתקרה מוטלת רק על התחתון, לכן כשהכתלים במקומם ורק התקרה התעקמה, מוטל התיקון רק על התחתון, ורק כשהכתלים נכנסו לאדמה מוטל התיקון על שניהם, אבל לדעת הרמ"א בס"א שתמיד התקרה מוטל על העליון, א"כ גם כשלא נבלעו הכתלים, התיקון של התקרה שנתעקמה מוטל על שניהם, וצ"ע מ"ט הרמ"א חייב את שניהם רק באופן שהכתלים נכנסו לאדמה [סמ"ע ונתיבות]. קלה. כותל שנבנה ע"י אחד, אין לשני בה שום זכות ואסור לו להשתמש ללא רשות, לכן בעליה יכול לסותרו כפי רצונו. משא"כ בתקרה אפי' לשיטה שהתקרה מוטלת על התחתון, מ"מ גם לעליון יש בה זכות שימוש ולכן אין התחתון יכול לסותרו ללא רשות העליון.

וְדָבָר זֶה יוֹדֵעַ מְדַרְדֵּף הַנְּפִילָה, אִם נִפְלַ הָעֲלִיּוֹן עַל הַתַּחְתּוֹן וְהִרְסוּ
 בְּאוֹפֵן זֶה הַתַּחְתּוֹן יוֹתֵר נֹשֶׁבֶר מֵהָעִלְיוֹן, אוֹ נִשְׁמַט הַתַּחְתּוֹן וְנִפְלַ הָעֲלִיּוֹן
 וְנִהָרַם הַיְיָנוּ שֶׁהַתַּחְתּוֹן זֶה מִמְקוֹמוֹ, וְעִי"ז הָעִלְיוֹן נִפְל לִמְרוּחֹק וְנִשְׁבֵּר, שֶׁבְּאוֹפֵן
 זֶה הָעִלְיוֹן נִשְׁבֵּר יוֹתֵר מֵהַתַּחְתּוֹן, וְאִם אֵינָם יוֹדְעִים פִּיזִיךְ נִפְלַ, חוֹלְקִין
 הָאֲבָנִים הַשְּׁלֵמוֹת וְהַשְּׁבוּרוֹת^{קלו} אֵפִילוּ אִם הָאֲבָנִים נִמְצְאִים בְּרִשּׁוֹת אֶחָד
 מֵהֶם, דְּכִיּוֹן שְׁשׁוּתֵפִים לֹא קִפְדֵי אֶחָד עַל הַשְּׁנִי, לְהַנִּיחַ חִפְצָיו בְּרִשּׁוֹתוֹ, לְכֵן לֹא
 נִחְשָׁב מוֹחֲזֵק.

כא תמוז

ד הִיָּה אֶחָד מְכִיר מְקַצֵּת הָאֲבָנִים, וְהֵן שְׁלֵמוֹת וּמְמִילָא טוֹעֵן שֶׁאֲבָנִים
 אֵלוּ שְׁלוֹ הֵן, וְהַשְּׁנִי מוֹדֵה לוֹ בְּכֻלָּם דְּבְּאוֹפֵן זֶה פְּשׁוּט שֶׁאֲבָנִים אֵלוּ שְׁלוֹ,
 אוֹ שֶׁהַשְּׁנִי מוֹדֵה עַל קְצָתָם, וְעַל קְצָתָם אוֹמֵר לוֹ אֵינִי יוֹדֵעַ, כִּיּוֹן
 דְּהוּא מוֹדֵה בְּמַקְצָת, וְאֵינוּ יוֹכֵל לְהִישָׁבֵעַ עַל הַשָּׂאֵר כִּי אִמֵּר אֵינִי יוֹדֵעַ [וְנִחְשָׁב
 הוּ"ל לְמִידַע, כִּי כָל אֶחָד בְּקִי בְּאִיזָה אֲבָנִים בְּנֵה אֶת בֵּיתוֹ], לְכֵן הַמּוֹדֵה חַיִּיב בְּכָל
 מָה שֶׁהַשְּׁנִי טוֹעֵן בְּרִי שֶׁהֵן שְׁלוֹ, מְמִילָא זֶה שֶׁמְכִיר אֶת אֲבָנָיו נוֹמְלֵן, אֵפִילוּ הֵן
 גְּדוֹלוֹת וְזוֹבוֹת יוֹתֵר מִשָּׂאֵר אֲבָנִים, וְהַשְּׁנִי נוֹמְלַ כָּל כֶּף שְׁלֵמוֹת
 כְּנִגְדָן כִּיּוֹן שֶׁהָרֵאשׁוֹן לֹא טוֹעֵן שְׂאִין לְשׁנֵי שְׁלִימוֹת כְּנִגְדָן, רַק טוֹעֵן בְּרִי עַל
 אֲבָנִים מְסוּיָמוֹת שְׁשׁוּת יוֹתֵר, וְלִכֵּן נוֹטֵל וְכֻ"ל, אֲבָל אֵין זֶה מְגַרַע מוֹזְכוֹתוֹ שֶׁל
 הַשְּׁנִי לְקַבֵּל שְׁלִימוֹת כְּנִגְדָן כִּיּוֹן שֶׁהַדִּין שְׁחוֹלְקִין בְּשְׁלִימוֹת.

ה הבית והעליה שנפלו לגמרי ואמר בפעל העליה לבעל הבית לבנות
 את ביתו, כְּדִי שֶׁהוּא יִבְנֶה עֲלֵיתוֹ עַל גְּבִיּוֹ, וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֵה חֵלְי, תְּרִי
 בְּעַל הָעֲלִיָּה בּוֹנֵה אֶת הַבַּיִת בְּשִׁתְּיָה וְאֵין בּוֹנֵה בְּנִתִּיִּים אֶת הָעֲלִיָּה, וְיִוָּשֵׁב
 וְדָר בְּתוֹכּוֹ עַד שְׁתֵּן לוֹ כָּל יְצִיאוֹתָיו^{קלז}, וְאַחֲרַיָּה אַחַר שִׁישְׁלֵם לוֹ
 הוֹצָאוֹת בְּנֵין הַבַּיִת יִבְנֶה עֲלֵיתוֹ אִם יִרְצֶה. וְאִם אֵין אֶחָד מֵהֶם
 יוֹכֵל לְבָנוֹת וְרוֹצִים לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּקִרְקַע לְעַצְמָם, בְּעַל הָעֲלִיָּה נוֹמְלַ שְׁלִישׁ
 הַקִּרְקַע, וּבְעַל הַבַּיִת שְׁנֵי שְׁלִישִׁים כִּי בּוֹה שִׁישׁ עֲלִיָּה עַל גְּבֵי הַבַּיִת, מְקַצֵּר

קלו. הטעם שלא אומרים כל דאלים גבר, כיון שיש כאן דררא דמונא ולכן
 חולקין אפי" אם אין החלוקה יכולה להיות אמת [נתיבות].
 קלז. ואין כופים את בעל הבית לבנות את ביתו, כיון שיש לבעל העליה אפשרות
 לבנות את הבית ולגור בו [סמ"ע].
 קלח. ואין זה נחשב לריבית שמקבל לבסוף כל הוצאות ובנתיים גר בחינם, משום
 שהתחתון משועבד לעליון לבנות את ביתו כדי שיוכל לבנות עליו את עליותו
 [סמ"ע].

את ימי עמידת הבית בשליש, ממילא כשבעל הבית מוכר לאחר את העליה [או כשקונים את הקרקע יחד ע"מ לבנות בית ועליה], נותן לו זכות בקרקע שלישי, כי הוא מקצר את חיי הבית בשליש. וכן אם מוקרין אותה את הקרקע מדעת שניהם דבעל הבית אינו יכול למכור חלקו לאחר בלי הסכמת בעל העליה, דבעל העליה יאמר לו אני רוצה בעתיד כשאוכל לבנות את עלייתי, אא"כ הלוקח גם יבנה את הבית כדי לאפשר לבעל העליה לבנות חלקו, הולקין הדמים בן (טור).

כב תמוז

ו רצה בעל הבית לבנות ביתו, בונהו בשתייה. ואם בא לשנות בפתלים אם ע"ז יתמעט זמן קיום העליה, אינו יכול לשנות, ואם יתרבה זמן קיום העליה יכול לשנות, ולכן אם חזק אותם והרבה פרחכם יותר ממה שהיו, שומעין לו. רצה למעט פרחכם או לפחות מחוקם, בגזון שהיו אבנים, ובקש להחזיר לבנים שהם פחות חזקות מאבנים וכיוצא בהם, אין שומעין לו. בא לשנות את התקרה לקורות פגרים וחוקים, שומעין לו. לפחות ממה שהיו, אין שומעין לו. הרבה בחלונות או שהוסיף בגבה הבית, אין שומעין לו דריבוי חלונות ממעט בחזק הבנין, כיון שיש פחות כתלים להחזיק את הבנין, וכן הוספה בגובה הבית מחלישו יותר, וגם גורם לו יותר טירחא, שצריך לעלות יותר מדריגות להגיע לעלייתו. מעט בחלונות או שמעט בגבה הבית, שומעין לו.

ז וכן בעל העליה בונה אותה, אם רצה, בשתייה. ואם בא לשנות הפתלים להרחיב ולהחזיק את כותלי העליה, אין שומעין לו, מפני שהוא מכביר על בתל התחתון וע"ז ממעט את זמן קיום הבית. אבל למעט ברוחב כתליו שומעין לו. וכן בקורת תקרה העליונה בגג של העליה, אם שנה אותם לקלים ממה שהיו, שומעין לו. לכתבים מהם, אין שומעין לו. הרבה בחלונות או שמעט בגבה העלית, שומעין לו כי מכבד פחות על הבית. אבל אם מעט בחלונות או הרבה בגבה, אין שומעין לו וממילא יש יותר אבנים בכתלים וכבד יותר. הגה: ומיהו, כל שאין הקפדה רק בכבד הבנין ולא בטענות אחרות, אם היה המנהג לשנות אזלינן בתרה היינו כשיש מנהג לבנות בארזים או בשקמים שכבדים יותר, אפילו אם כבר בנה בארזים, מ"מ יכול אח"כ לשנות לשקמים, כיון שיש נוהגים לבנות כך (טור צסס הלאצ"ד ומשנתם הרשצ"א סימן ממקל'א). יש אומרים הא דאסורים לשנות, הינו פשלקחו או ירשו, זה

הבית וזה העליה לכן כל אחד ירש או קנה כך ואין לו זכות לשנות, אבל כשנבנו מן ההפקד היינו שבנו את הבנין על קרקע הפקר, אע"פ שמתחילה בנה כך, יכולין לשנותה, שהרי בתחלה אם היה רוצה היה בונה כל מה שירצה ולכן מה שבחר לבנות כך, לא ביטל את זכותו לבנות באופן אחר (רצנו ירוסם נמיז כ"ז ח"ג).

בג תמוז

ח י"ש מי שאומר, ששרק בבית ועליה שאין לבעל העליה בבית כלום רק שיעבוד שיבנה על גביו, לכן אין כל אחד מהם רשאי לשנות ולהזיק לשני, אבל בתל שפין שתי חצרות שהמקום והאבנים של שניהם, כיון שכל הכותל מלמטה עד למעלה שייך לשניהם, לכן כל אחד בונה ומגביה ומכפיד כמו שירצה, ובלבד שלא יגביה כל כך שיתקלקל חפצו לפי ראות עיני המקיאים בבנין. ויש מי שאומר, דחני מלי במקום שלא נהגו השתפים להקפיד בכך, אבל אם נהגו להקפיד, מעבב עליו דס"ל דאין חילוק בין בית ועליה לכותל משותף, ולכן בשניהם יכול לשנות רק במקום שאין קפידא.

סימן קסה

מי שיש לו גינה על גבי בר של חברו

ובו סעיף אחד

א בית הפד שעושה שם שמן שהוא פנוי בעבי בתוך שיפוע החר וגינה אחת על גביו בהמשך מעלה ההר שהוא תקרת בית הבר, ונפתחו שמי בית הפד תקרת בית הבר נפלה, וממילא נעשה חור בקרקעית הגינה בארבעה מפתחים או יותר, כיון שבעל בית הבר משועבד להעמיד קרקעית לגינה, לכן הרי פעל הגנה יורד וזורע למטה בתוך בית הבר [סוגי ירקות

קל"ט. זה לשיטת הרא"ש דס"ל דכל חזקת תשמישין בעינן טענה, ובזכה מן ההפקד אין לו טענה. אבל לשיטת הרמב"ם דלא בעינן טענה, גם בזכה מן ההפקד אסור לשנות כיון שהחזיק בתשמיש זה וכ"פ הרמ"א לעיל סי' קנ"ה סעי' ל"ה [הגר"א].

קכ. פירש"י שאדם אחד חקק בתוך סלע ועשה שם בית הבר ומעל הסלע עשה גינה ומת, ונטלו שני בניו זה את בית הבר וזה את הגינה.

שאין זקוקים לגשמים], כנגד כל שטח גינתו, עד שיעשה זה לבית ברו כפיו, ויתקן העליון קרקע גנתו ויורע כל גנתו ואין אומרים שיורע למטה רק בשיעור החור שנוצר בגינתו, דאין אדם זורע גינתו בשני מקומות.

סימן קסו

מי שנפל בתלו לגינת חברו

ובו סעיף אחד

כד תמו

א מי שהיה בתלו סמוך לגנת חברו וזה שייך רק לאחד מהם [ולכן נקט גינה, דבבבבב בדרך כלל הכותל של שניהם], ונפל לתוך גינת חברו, כופין אותו את בעל הכותל לפנות אבניו. אם אמר לה בעל הכותל לבעל הגינה פנה אותם ויהיו שלך, אין שומעין לו דאינו חייב לעשות כן. ואם נתרצה בעל הגינה ככה, ופנה אותם, ואחר שכבר פינה חזר זה ואמר תן לי אבני ואין לך אלא וגירסת הסמ"ע 'ואתן לך יציאתך' יציאתך ההוצאות של הפיני, אין שומעין לו כי זכה בהם ע"י הפינוי. אבל כל זמן שלא פנה אותם, אפילו הם פתצרו של זה ואמר לו פנה אותם ויהיו שלך, לא קנה חצרו, שלא כגון להקנות לו אלא לדחותו.

סימן קסו

שתי גינות, אחת גבוהה מחברתה

ובו ב' סעיפים

א שתי גנות זו על גב זו זו למעלה מזו כמו מדריגה והתקן ביניהם, כגובה עכי הארץ שביניהם צומח ע"ג גובה הקיר שביניהם, כל שהעליון יכול לפשט ידו ולמלא אותו לתולשו מעקרו, הרי הוא שלו, ובלבד שלא יאנס עצמו, והשאר של התהוהו של הצומח שייך לעליון, כיון שבכוחו לקחת את העפר ולהשוות את עצמו לתחתון, וממילא לא

יהיה שם ירק, מ"מ כל שאין בידו ליקח ממקום שעומד בחלקו וכדי ליקח את הירק זקוק להיכנס לחלקו של חבירו, גנאי הוא בעיניו, ומפקירו. הגה: היתה יד העליון מגיעה עד למטה, אפלו הכי כל שהוא סמוך לקרקע פחות משלשה הוא של מטה דכל ג' טפחים סמוך לקרקע הוא נחשב כקרקע של התחתון (טור). הנה מניע לנופו ויכול לתולשו ואין מניע לעקרו כדי לתולשו, הדבר ספק בגמ' אם זה שייך לעליון, ולכן לכתחילה לא יטל העליון, ואם נטל, אין מוציאין מידו כי הוא מוחזק. ואם יכול לתלוש את העיקר ע"י ההחזקה בנופו, או אם מגיע לעיקרו ואין מגיע לנופו, חולקין ביניהם, ואם נטל אין מוציאין מידו.

כה תמוז

ב אילן העומד על המצר, אף על פי שהוא נוטה לתוך שדה אחד מהם, הרי שניהם חולקין בפירותיו כי המיצר שייך לשניהם, וכיון שהולכים אחר העיקר, נחשב שהאילן עומד ברשות שניהם. אכל אם עומד בשדה של אחד מהן ונוטה לשדה אחר, הולכין אחר העקר והכל שלו (ב"י נזס המוספות ס).

סימן קסח

שטף נהר את זיתיו, והמוכר זיתיו לעצים
וכו ב' סעיפים

א שטף הנהר את עצי זיתיו ושתלן בתוך שדה חברו, ואמר הלה בעל הזיתים זיתי אני נוטל שרוצה לעקור את הזיתים משדה חבירו ולהחזירם לשדהו, והשני הפך שיישאר בשדהו ומוכן לשלם דמיהם, אין שומעין לו בארץ ישראל, משום ישוב הארץ דאמדו חז"ל דהראשון אם לא יחזירו לו את עציו, ייטע אחרים במקומם ככתחילה, משא"כ השני אם יוציאו לו את העצים לא יטרח ליטע אחרים, ולכן משום יישוב א"י הדין אלא יעמדו במקומם והשני ישלם דמיהם וכדלהלן. ראה בהערה הקדמה להלכה הבאה^{כב} ואם עקרן הנהר בגושיהם בענני שראויים להתקנם על ידן

באופן שגם אם בעל הזיתים היה מחזירן לשדהו לא היה בהם דין ערלה, לכן (טור) יתלקו הפרות בעל השדה עם בעל הזיתים כל השלשה שנים כי אומר לבעל השדה השני אם היית נוטע מחדש לא היו לך פירות ג' שנים, ורק ע"י הגוש עפר שלי לא היה דין ערלה, וכיון שסוף סוף זה צמח גם מכח הקרקע של השני, לכן חולקין הפירות ביניהם, ולאחר שלשה שנים שגם אם היה נוטע אילן חדש היה פירותיו כבר מותרים הכל לבעל השדה, אלא שצריך לתן לבעל הזיתים דמי הזיתים כמו שהיו שנים מתחלה בששששן הנהרקה. ואם לא נעקרו בגושיהן וממילא צריך למנות שני ערלה מחדש, הכל לבעל הקרקע מיד אע"פ שפירותיו אסורין בהנאה, מ"מ נפ"מ אם האילן עצמו השתבח, השבח שייך רק לשני^{כ"ב}. ואם פא בעל הזיתים למל זיתיו, בין תוך שלשה בין לאחר שלשה, הרשות בידו בחוצה לארץ שלא שייך שם ענין יישוב הארץ, אבל בארץ ישראל אין שומעין לו כדלעיל, וזה נותן לו דמי זיתיו כמו שעומדים למכור לנטיעות. ואם זה השני אומר לו מול אילנותיה, שומעין לו אפי' בארץ ישראל, דאין כופין אותו ליטע בשלו כשאינו רוצה.

כו תמוז

ב המוכר זיתיו לעצים כדי שהלוקח יקצצם להשתמש בעצים עצמם להסקה וכדו', אם פסק עמו לקוץ מיד, אם הלוקח השתהה ובנתיים העצים הוציאו פירות, כל הפרות שיעשו הרי הן לבעל הקרקע כי הפירות צמחו מכח הקרקע של בעל האילנות. ואם הלוקח התנה עמו עם המוכר לקוץ כל זמן שירצה, כיון שהמוכר נתן רשות לקונה להשאיר את העצים כמה זמן שירצה, א"כ נתן לו זכות בקרקעו שימשיך לגדל את העצים של הקונה, ולכן כל הפרות שיוציאו, שייכים לבעל העצים. מכר קתם,

עקרו עץ ישן ונטעוהו במקום אחר, אם עקרוהו עם גוש עפר באופן שיכול להמשיך לחיות כך, אין צריך להתחיל למנות מחדש שני ערלה, ואם אינו יכול לחיות כך, צריך להתחיל למנות שני ערלה מחדש.

קכ. לדעת הסמ"ע א"צ לשלם דמי הזיתים רק לאחר ג' שנים, ודעת הט"ז שיכול לדרוש שישלם מיד דמי זיתים ואז לא יקבל חצי הפירות, ואם ירצה יכול לקבל ג' שנים חצי מהפירות ואח"כ לקבל דמי הזיתים.

קכד. והט"ז דחה פ"י זה דגם בנעקרו בגושיהן השבח לבעל הקרקע, ולכן פירש שיש אפשרות ליהנות מהפירות תוך ג' שנים, ע"י שיאמר לגוי עבוד אילן זה וטול פירותיה, ואני אעבוד אילנך ואטול פירותיו, ובאופן זה כל הפירות לבעל הקרקע.

אם עשו זיתים שמוציאים שמן פחות מרביעית לוג שמן לקאה זיתים חוץ מההוצאה שזה כמות מועטת מאוד, שאין דרך בני אדם להקפיד על כך, ולכן הרי אלו של בעל הזיתים. עשו זיתים שאפשר להוציא מהם רביעית לוג שמן לקאה חוץ מההוצאה, יחלקו.

סימן קס"ט

מי שיש לו בור לפני מביתו וגינה לפני מגינתו
ובו ב' סעיפים

א מי שיש לו בור מים מכונסים או מים שנובעים לפנים מביתו של חברו שמכרה לו בעה"ב בסתם, או שנפל לחלקו בירושה, ויש לו דרך עליו התנה עמו שיהיה לו זכות כניסה לבורו, אין לו רשות לפגם שם אלא ביום, כשעשה שדרך בני אדם לפגם דמסתמא לא נתכוון להתחייב לקום ממיטתו ולפתוח לו. ודוקא בור, אבל הדר אם יש לו חדר לפני מחדרו של בעה"ב ויש לו זכות דרך, נכנס שם בין ביום בין בלילה כי שימוש חדר הוא בין ביום ובין בלילה^{ה"ה} (נמוקי יוסף פרק המוכר פרות). ואין לו רשות להפגים בהמותיו שם כדי להשקותם מהבור, כי זכות הדרך מסתמא אין כולל הכנסת בהמותיו, אלא ממלא מים מהבור ומוציא לחוץ ומשקה שם את בהמותיו. וכל אחד מהם עושה מפתח לבור שלא יהיה אפשר לפתוח את מכסה הבור בלי שיבואו שניהם לפתוח במפתח שלהם, שלא יפגם שום אחד מהם אלא מרעת חברו והטעם שצריך שיהיה מפתח לבעל הבור, כדי שלא יגנוב בעל הבית מים מבורו, וצריך שיהיה מפתח לבעל הבית, כדי שלא ייכנס בזמן שבעל הבית לא נמצא בביתו ויהיה עליו חשד מאשתו.

כז תמוז

ב מי שיש לו גנה לפני מגינתו של חברו ויש לו זכות דרך עליו, אין לו רשות לפגם בה בלילה כדי שלא יוכל לגנוב מגינתו של בעל הגינה

קמ"ה. ומ"מ צריך שיהיה לחדר ב' מפתחות לבעל החדר ולבעל הבית מהטעם שיבואר בהמשך הסעיף [ש"ך].

קיב שלחן ערוך הל' נזקי שכנים | סימן קע המבואר

החיצונה כשאינו שם ולא להכניס לתוכה תגרים לקנות ירקות מהגינה, וזה אין יכול אף ביום, מחשש גניבה מגינתו, והוא הדין לבית שהוא לפנים מבית הברו שאסור להכניס שם תגרים, אבל הוא עצמו יכול להיכנס אף בלילה כמו שנתבאר בסעיף הקודם (נמוקי יוסף ה"ט), ולא יכנס מתוכה לשדה אחרת כי זכות הדרך הוא רק לגינה ולא לשדות נוספות, אלא אם כן הוא צריך גנתו להביא מאותה שדה דברים לצורך גינתו, דגם זה כלול בזכות הדרך שיש לו (סס נ"י), והחיצון זורע את תדרו כיון שזה באמצע גינתו וזה הפסד גדול אם לא יורענו, אמרינו שודאי כשנתן לו את זכות הדרך, התכוון שזכות הזריעה תישאר אצלו. נתן לו דרך מן הצד שלא דרך גינתו, מדעת שניהם, נכנס בה באיזה שעה שירצה ומכניס לתוכה תגרים כי אין חשש שיגנבו מגינתו, אבל לא יכנס מתוכה לשדה אחרת כי זה לא כלול בזכותו [ומיירי באופן שיש לו קצת הפסד בדבר], ושניהם אינם רשאים לזרעה דכיון שאינו באמצע שדהו לא הוי הפסד גדול, וכשהפנימי קיבל זכות מעבר, כלול בזה שהחיצון לא יזרענו כי זה מעכב מעט את הכניסה, אבל גם הפנימי אין זורעה, דאין הקרקע שלו אלא קיבל רק זכות לעבור שם.

סימן קע

גינות המסתפקות ממעיין אחד

ובו ב' סעיפים

א ה'מש גנות שנמצאות במעלה ההר זו למטה מזו המסתפקות ממעיין אחד שעובר דרך כל הגינות ונתקלקל אירע סתימה בהלוך המעיין ע"י אבנים ושאר לכלוך, אם הסתימה באמצע השדה העליונה, בלם מתקנות עם העליונה דאם המים לא יילכו כראוי, מפסידים כל אלו שלמטה מהעליונה, ולכן כולם משתתפות עם העליונה, ואם הסתימה היא באמצע כל אלו שממנה ולמטה מתקנות, ואלו שלמעלה ממנה אין מתקנות. נמצאת יוצא למעשה שהתחתונה מתקנת עם בלם, ואם הסתימה היא רק כנגד התחתונה היא מתקנת לעצמה וכל אלו שמעליה אין צריכים

שלחן ערוך הל' נזקי שכנים | סימן קע המבואר קיג

לסייעה, וְהַעֲלִינָה אִינָה מְתַקֶּנֶת אֶלָּא לְעֲצָמָה רק כשהסתימה כנגדה, משא"כ אם זה למטה ממנה א"צ לסייע לתקן^{קפ}.

כח תמוז

ב בְּנֵי הַנֶּהָר שמהלך על פני כל השדות **מִשְׁקִין** על הַסֶּדֶר כל אחד יכול לדלות מהנהר כשעובר סמוך לשדהו, ואין התחתונים יכולים למחות בעליונים שלא ידלו כל צרכם ועי"ז יכול להיגרם שלא יישאר להם מים, כיון שאין עושים כלום בנהר ודולים כפי זרימתו. **רְצָה אֶחָד** העליון לְסַבֵּר לסתום את מרוצת המים, **בְּדֵי שְׂיִחְזִיר** לוֹ הַמַּיִם וַיִּשְׁקָה תְּחִלָּה כל צרכו, וְאַחֵר **בְּדֵי יִפְתַּח, וְאַחֵר** התחתון **רוֹצֵה לְהַשְׁקוֹת** תְּחִלָּה ואין רוצה שהעליון יסתום את מרוצת הנהר, נחלקו בזה אמוראי בגמ' אם טענת התחתון טענה, או העליון צודק כיון שהוא קרוב יותר לנהר, וכיון דלא נפסק ההלכה, הדין הוא **כָּל הַמְתַּנַּבֵּר זָכָה^{קפ}**. ו**בּוֹר שֶׁהוּא קְרוֹב לְאִמָּה** אמת המים שעובר סמוך לשדות וכולם ממלאים ממנו מים לבורותיהם, וְהַנֶּהָר מוֹשֵׁף בוֹ על פִּי הַלּוֹבֵב היינו שאמת המים עצמה עוברת דרך בורו ממש^{קפ} (טור), **מִתְמַלֵּא רֵאשׁוֹן מַפְנֵי דְרָבִי שְׁלֹום** שלא יתקוטטו^{קפ}. וַיֵּשׁ אֲמָרִים וַיִּקָּא שְׁקָדָם בּוֹר לְאִמָּה, אָבַל אֶפְכָא לֹא דָאם קדם האמה ואח"כ חפר העליון בור, עשה שלא כדיון, ולכן אין לו זכות קדימה לאחרים (המגיד פ"ג דשכנים וצ"ת יוסף נסס הרשצ"ב).^{קפ}

קפו. ובצינור ששופכים אליו בני החצר את מי השופכין, אם יש כמה יציאות זו למעלה מזו הדין הוא להיפך וכמו שנתבאר לעיל סימן קס"א סעי' ו' עיי"ש. קפ. וגם האמצעיים אם התגברו זכו, דכלפי התחתונים יאמרו שמותר להם לסכור כי הם קרובים לנהר יותר מהם, ולעליונים יאמרו שהלכה כ"ד שאסור לעליונים לסכור [סמ"ע].

קפב. זה דעת הרמ"א אבל לדעת השו"ע אפי' אם עובר בסמוך לבואו, נמי מתמלא ראשון משום דרכי שלום.

קפג. רק באמה שייך דרכי שלום, משא"כ בנהר.

הלכות חלוקת שותפות

סימן קעא

איזה דבר שהשותפין כופין זה את זה לחלק,

ובל דיניו

ובו יו סעיפים

א אחד הקונה מחברו חצי שדהו ועי"ז נעשה עמו שותף, או שנים
 שקנו מאחד שדה ונעשו מראש שותפין, או שירשו יחד שדה, או
 שנתן להם כמתנתו, או שהחזיקו בו יחד מהפקר, ובקש אחד
 מהשותפין לחלק ולמל חלקו לבדו, אם יש באותו קרקע דין חלקה
 ושיעור חלוקה יתבאר בסעיף ג', כופה את שאר השותפין וחולקין עמו.
 ואם אין בו דין חלקה, אין אחד מהם יכול לבקש את חברו לחלק
 אלא ישארו שותפים או יעשו גוד או אגוד וכדלהלן סעיף ו'. וכן הדין
 במטלטלין שאם הם שותפים במטלטלין ורוצה לחלוק ויש בהם כדי חלוקה,
 יכול לכפות שיעשו חלוקה. הגה: ואם היה בו דין חלקה והיה יכול על פי
 דין לכופו לחלוק וקבלו קנין שלא לחלק, אינו יכולין לחזור בקו קמ"ל
 דמהני קנין ולא נחשב קנין דברים (משנת רשב"א סימן תתק"ז). ראובן
 ושמעון שיש להן מקומות בבית הפנסת זה אצל זה ואין ביניהם מחיצה,
 וראובן רוצה לעשות מחצה ביניהם ולהכניס המחצה בתוך שלו ולא על
 חשבון השטח של שמעון, ושמעון רוצה לעבב באמרו שאם יעשה מחצה
 המקום יהיה דחוק כי כשאין מחיצה, שמעון יכול לשבת גם מעט על חלקו
 של ראובן, הדין עם ראובן (צ"ט יוסף סימן קנ"ו צ"ט הרשב"א והרא"ש
 כלל ה' סימן ג'). וכן צ"ל 'אכן רבים היושבים על ספסל אחד בבית
 הפנסת, והיושב בראש רוצה להוסיף עוד מקום אחד אצל מקומו אין
 הכוונה שהוא מוסיף לספסל מקום נוסף, אלא איירי שמקומו רחב מאוד
 ויכולים לישב שם שנים, והוא רוצה לעשות זאת ע"י הכנסת מחיצה בתוך
 מקומו ועי"ז ייחשב ממש לשני מקומות, והיושב אצלו רוצה למחות
 באמרו שעכשיו הוא שני אצל הראש ואם יוסיף יהיה שלישי ועי"ז הוא
 מקום פחות מכובד, וממילא שווה פחות כסף, הדין עמו ויכול למחות אבל

כשאין פוחתו בממון רק פוחת בכבודו, אינו יכול למחות^פ (הרא"ש כלל ה' סימן ד'). וְעַיִן לְעֵיל סִימָן קס"ב סְעִיף ז' מְדִינֵי מְקוֹמוֹת בְּבֵית הַהֲנָסֵת.

כט תמוז

ב בַּמָּה דְבָרִים אֲמוּרִים, שאם אין שיעור חלוקה, אין יכול לכוף לחלוק, **כְּשֵׁאִין אֶחָד מֵהֶם מְבִיר אֶת חֶלְקוֹ בְּמְקוֹם שֶׁהֵם שִׁתְּפִין בוֹ, אֲלֵא יָד בְּלֶם מִשְׁתַּמְּשֵׁת בְּכָל מְקוֹם** וכעת רוצה להיפרד ולהיות בחלקו לבדו, באופן זה אין יכול לחלוק כשאין בכל חלק כדי חלוקה. **אֲבָל אִם הָיָה אֶחָד מְבִיר חֶלְקוֹ** היינו שכל אחד בעלים לבדו על חלק מוגדר ומסויים, **אִף עַל פִּי שְׂאִין בוֹ דִּין חֲלָקָה, בּוֹשֵׁה כֹּל אֶחָד מֵהֶם אֶת חֶבְרוֹ לְהַבְדִּיל בֵּין חֶלְקוֹ לְחֶלֶק חֶבְרוֹ**, ואע"פ שממילא הם חלוקים בתשמיש, מ"מ כפיית החלוקה, היינו לעשות מחיצה **כְּדִי שְׂלֵא יִדְּקוּ זֶה אֶת זֶה בְּרֵאִיָּה**.

ג אִי זְהוּ שִׁיעוֹר דִּין חֲלָקָה, כֹּל שְׂאֵלוֹ יִחַלֵּק לְפִי כְמוֹת הַשִּׁתְּפִים, יִגִּיעַ לְפָחוֹת שְׂבֻבָהֶם כשאין חלק השותפין שווה, ויש לא' חלק גדול יותר ולשני חלק קטן יותר, צריך שייגיע גם לחלקו חֶלֶק שְׂשִׁים הַכֹּל היינו השם של אותה קרקע שמיועדת לתשמיש מסויים, והחלק שכל אחד יקבל, יהיה שם הקרקע **קְרוּי עֲלוֹי** וראוי לתשמישו המיועד לו. **אֲבָל אִם אִין שֵׁם הַכֹּל קְרוּי עַל הַחֶלֶק** שיקבל ע"י החלוקה, **אִין בוֹ דִּין חֲלָקָה** וממילא אין יכול לכופו לחלוק. **כִּיֵּצֵד, כֹּל חֲצֵר שְׂאִין בָּהּ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת מְרַבְּעוֹת, חוּץ מֵאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל הַפְּתָחִים** [לקמן סימן קע"ב מבואר שכל פתח מקבל שטח של ד' אמות לרוחב הפתח כדי לפרק שם משאות, ולכן שיעור חישוב החצר לחלוקה, הוא מלבד הד' אמות של הפתחים], **אִינָה קְרוּיָה חֲצֵר** וממילא צריך שיהיה לכל אחד ד' אמות על ד' אמות כדי שייחשב

קנ. כאן משמע שירידת ערך הנכס נחשבת לטענה והוא מדברי הרא"ש, והקשה החת"ס דבתשו' הרא"ש כלל ג' מבואר שאינה טענה. ותירץ החת"ס שאם קנה מראש זכות זו שהוא יהיה השני, יכול למחות מחמת ירידת ערכו, אבל אם אין הוכחה שזכות פרט זה כלול בתוך המכירה, רק ממילא זכה במעלה זו, אינו יכול למחות ובזה איירי הרא"ש הנ"ל [פתחי תשובה]. ולפי"ז כשאחד רוצה להרחיב דירתו ועי"ז מסתיר נוף לחבירו וגורם לירידת ערך דירתו, אין זה טענה, דלא מוכח שזכות ראיית הנוף היה כלול במחיר דירתו.

קנא. ובסמ"ע וט"ז הוסיפו דנפ"מ גם לשדה שאין בה היזק ראייה, מ"מ יכול לכפות לציין את הגבולות בין החלקים, כדי שלא יעבור לחלקו בגניבה, לשיטת הסמ"ע היינו רק בציון ע"ג הקרקע ללא מחיצה כלל, ולשיטת הט"ז יכול לכופו על מחיצה של י' טפחים.

ראוי לחלוקה. וְכַל שְׂדֵה שְׂאִין בֵּה בְּדֵי זְרִיעַת מ' קִבִּין, אֵינָה קְרוּיָה שְׂדֵה. וְכַל גִּנָּה שְׁזוּרְעִין בֵּה יִרְקוֹת, אִפִּילוּ כִשְׁהִיא קִטְנָה מִשְׁדֵּה, רְאוּיָה לְשִׁימוּשָׁה, כֹּל שְׂאִין בֵּה בְּדֵי זְרִיעַת חֲצִי קֶבֶד, אֵינָה קְרוּיָה גִנָּה. וְכַל פְּרָדִם שֶׁל אֵילֹנוֹת שְׂאִין בֵּה בְּדֵי זְרִיעַת שְׁלֹשָׁה קִבִּין שֶׁל זְרַעִים, אֵינָה קְרוּיָה פְּרָדִם. לְפִיכָךְ, אִין חוֹלְקִין אֶת הַחֲצֵר עַד שְׂיָהָא בֵּה אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִהַשְּׁתַּפִּין, וְלֹא אֶת הַשְּׂדֵה עַד שְׂיָהָא בֵּה זְרִיעַת מ' קִבִּין לְכָל אֶחָד, וְלֹא אֶת הַגִּנָּה עַד שְׂיָהָא בֵּה חֲצִי קֶבֶד לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים, בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל וּבִיּוֹצֵא בֵּה שֶׁהַבְּעֵלִים עוֹבֵד בִּקְרָקָע בַּעֲצוּמוֹ, וְלִכּוֹן נִקְבְּעוּ שִׁיעוּרִים אֵלוֹ, אֲכַל בְּכַבָּל וּבִיּוֹצֵא בֵּה שֶׁהָיוּ נוֹהֲגִין לִשְׁכּוֹר פּוֹעֵל שִׁיעוּבּוֹד בְּשִׁדָּה, וּפּוֹעֵל לֹא מִשְׁכִּיר אֶת עֲצוּמוֹ לְעִבּוּדָה שְׂאִין בֵּה יוֹם שֶׁלֵּם שֶׁל עִבּוּדָה, לִכּוֹן אִין חוֹלְקִין אֶת הַשְּׂדֵה, עַד שְׂיָהָא בֵּה בְּדֵי חֲרִישַׁת יוֹם לְזֶה וּבְדֵי חֲרִישַׁת יוֹם לְזֶה שְׁבִאוּפֹן זֶה יִכּוֹל לִשְׁכּוֹר פּוֹעֵל לַחְרוּשׁ בְּשִׁיעוּר שֶׁל עִבּוּדָה לְיוֹם שֶׁלֵּם, וְלֹא אֶת הַפְּרָדִם עַד שְׂיָהָא בֵּה שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ אֵילָנוֹת לְזֶה וְשְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ אֵילָנוֹת לְזֶה, בְּדֵי עִבּוּדַת אָדָם אֶחָד בְּיוֹם אֶחָד, וְשְׂדֵה שְׁמִשְׁקִים אוֹתָהּ בְּכָלִי וְצִרִיכִים לִשְׁכּוֹר פּוֹעֵל לַהֲשַׁקּוֹתָהּ, שִׁיעוּר חִלּוּקָה בֵּה עַד שְׂיָהָא בֵּה בְּדֵי שְׂיִמְלָא הַפּוֹעֵל יוֹם אֶחָד לְזֶה וְיוֹם אֶחָד לְזֶה חֲצִי. הַגִּטָּה: הִנֵּה בּוֹ דִּין חֲלָקָה, וּמְכַבֵּר אֶחָד מֵהֶן שֶׁהִיא לוֹ שִׁיעוּר חִלּוּקָה לְשָׁנִים אוֹ הוֹרִישׁוּ לְשָׁנֵי בְּנָיו, וְכַעַת אִין לְאֶחָד מֵהֶן בְּדֵי חֲלָקָה, אֵינֶן יְכוּלִין לְעַבֵּב מִלְחָלֵק בְּטַעֲנָה שְׂאִין לָהֶם כְּדֵי חִלּוּקָה, וְהַטַּעַם דְּלֹא עֲדִיפֵי מִגְּבָרָא דְאֵתוּ מִחֻמְתָּהּ כִּי אִין לָהֶם כַּח יוֹתֵר מִמֵּי שְׁבִאוֹ מִכּוּחוֹ, וְכִיוֹן שׁוֹה שְׁתַּן לָהֶם לֹא הִיָּה יְכוּל לִמְנוּעַ חִלּוּקָה, גַּם הֵם כֵּן (מַרְדְּכִי סוֹף פֶּרֶק הַשּׁוֹאֵל וְסוֹף כְּמוֹצוֹת נִשְׁם מֵהַר"ס וְטוֹר סִימָן קע"ד). הִיֵּו אַרְבָּעָה שְׁתַּפִּין בְּיַחַד, לְשָׁנִים מֵהֶם יֵשׁ לְהֵן לְכָל אֶחָד שְׂעוּר חֲלָקָה, וְלְשָׁנִים הָאַחֲרִים אִין לָהֶם שְׂעוּר חֲלָקָה, הַשָּׁנִים שְׂיֵשׁ לְהֵן חֲלָקָה נוֹטְלִין חֲלָקָה. וְהַשָּׁנִים הָאַחֲרִים נִשְׁאַרֵי שְׁתַּפִּין כִּיוֹן שְׂאִין לָהֶם שִׁיעוּר חִלּוּקָה, וְאִין יְכוּלִים לִמְנוּעַ מֵהַשָּׁנִים הָרִאשׁוֹנִים מִלְחָלוֹק, כִּיוֹן שִׁמְשִׁאֲרִים לָהֶם בִּיחָד שִׁיעוּר שִׁימוּשׁ. וְאַפְּלוּ אֲמַר אֶחָד מֵאוֹתָן שְׂאִין בּוֹ בְּדֵי חֲלָקָה

קֶבֶד. וְאִם יֵשׁ שִׁיעוּר שֶׁל יוֹם וְחֲצִי לְכָל אֶחָד, דַּעַת הַסַּמ"ע שְׁכּוּפָה לְחִלּוּקָה, כִּי יְכוּל לַהֲשִׁיג פּוֹעֵל לְיוֹם וְחֲצִי, כִּי פּוֹעֵל מוֹכֵן לַהֲשַׁכֵּיר אֶת עֲצוּמוֹ בְּאוֹפֵן כֹּהֵ. וְדַעַת הַט"ז שְׁפּוֹעֵל לֹא מִשְׁכִּיר אֶת עֲצוּמוֹ לְיוֹם וְחֲצִי, וְלִכּוֹן יִחְלַקוּ יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם, וּבִשְׂאֵר יִשְׂאָרוֹ שׁוֹתֵפִים.

תנו לי גם בן חלקי, ואם בן ישאר לרביעי פחות מברי חלקה, ונראה לביד שברי לבטל החלקה אמר בן, אין שומעין לו אלא ישאר בשותפות עם השלישי^ק (משונית מיימוניות דקנין סימן י"ד). שלשה שהיו שתפין בבית, לשנים היה להן בדי חלקה, ול אחד אין בו בדי חלקה, וקנה אחד מן השנים חלקו של האחד שאין לו בדי חלוקה, אין יכול לבטל החלקה, אף על פי שהמזכר שמכר לו את חלקו היה יכול לבטל כיון שכעת בפועל יש כדי חלוקה לכל אחד, אינו יכול לעכב מלחלוק (ט"ס מרדכי סוף כתובות).

א מנחם אב

ד יש מי שאומר, שאע"פ שבחלק שיש לו בשדה זו אין לו שיעור שדה, מ"מ אם יש לו אצלו בסמוך לשדה זו קרקע הראוי להצטרף עמו, יכול חברו לכפו לחלק כיון שמשאיר לו קרקע הראויה לשימוש.

ה יש מי שאומר, שאם באים לחלק בית או חצר, אף על פי שיש בו בדי חלקה היינו שיהיה לכל אחד ד' אמות, מ"מ אם אין בו בדי שניניע לכל אחד גם דרך בפני עצמו שלא יצטרף לעבר על חלק חברו, אין בו דין חלקה. הגה: ויש אומרים עוד, דבנין גם בן שיוכל להשתמש בחלקו כל מה סוגי השימושים שהיה משתמש בכלו כשהיו יחד בשותפות, כגון אם היה בבית המשותף מרחץ או בית הפסא, צריך שיהא גם בן בחלקו שיהיה לכל אחד מרחץ ובית הכסא (נמוקי יוסף נ"ט הר"א' ו' הרשב"א סימן תקי"א). וכן אם רוצים לחלק בית שיש בו שיעור של דין חלקה, ואעפ"כ הבית יהיה נפסד ונגרע מערכו כשנחלקו לשניים, אין יכול לכפו חברו לחלוק, כל שנגרעה לבית דין שההפסד מערכו יהיה יותר מחמ"ס (תרו"ד סימן של"ו). וכן אם אין בו שיעור דין חלקה, ויש לבית חומה רחבה, ואם יקלישוה יהיה בו שיעור של דין חלקה, אם נראה לבית דין שההקלשה אינו מדיק לבנין, כופין זה את זה לחלק (משונית מיימוניות דקנין סימן י"ד). ובית שיש בו שיעור דין חלקה אם

קנה. לאפוקי אם אומר כן לא לבטל את החלוקה, אלא יש לו מה לעשות עם הג' אמות שיקבל, כגון שיכול לצרפו לשדה שלו העומד בצדו, דבאופן זה טענתו טענה, שאין השניים יכולים לכופו להישאר עם הרביעי, וממילא מעכב מכולם מלחלוק, עד שיתפשרו בניניהם. ואפילו באופן זה, אם באו מכח מי שיכולו לכופו לחלוק, אין יכולים לעכב את החלוקה וכדלעיל.

יחלקוהו לרְחֵבו, אָבֵל אִם יחלקוהו לְאָרְכוֹ לֹא הוּי דִּין חֲלָקָה כְּגוֹן שִׁישׁ חֲלוּנוֹת רַק בְּרוּחָב שֶׁל צַד אֶחָד בְּלִבָּד, חוֹלְקִין לְרְחֵבו (שֵׁס וּצְס"ו ר"ו). וְאִם יֵשׁ בְּצַד אֶחָד בְּנִינִים וּבְצַד שְׁנֵי אֵין כָּל כֶּף בְּנִינִים הֵיינו שִׁישׁ שְׁנֵי בַתִּים וּבֵאֵחָד יֵשׁ יוֹתֵר חֲדָרִים מֵהַשְּׁנִי, [אִו שֶׁבְּצַד אֶחָד יֵשׁ בֵּית סִמּוֹךְ לְרִשּׁוֹת הַרְבֵּיִם, וּבְצַד אֶחָד סִמּוֹךְ לְסִימָטָא], מְעַלִּין בְּכִסְפִּים שָׁמַיִם אֵת הַבְּדִלִי הַמַּחֲזִירִים בִּינֵיהֶם מַחֲמַת הַמַּעֲלָה שִׁישׁ בֵּאֵחָד כִּלְפֵי הַשְּׁנֵי עַד שִׁיְהִי הַחֲלָקִים שְׁוִים וְהֵיינו בֵּאוּפֵן שַׁע"י הַכִּסֵּף שֶׁהוּא מִקְבֵּל יוֹכֵל לַעֲשׂוֹת בְּבֵית שֶׁקִּיבֵל שִׁיהִי שִׁימוּשׁוֹ כְּמוֹ הַבֵּית הַשְּׁנִי, וְהַכֵּל כְּדֵי שְׁלֹא יִצְטָרְכוּ לְשִׁבֵּר הַבְּנִינִים וְלְהַפְסִיד כִּי בְּלִי הַשׁוּמָא וְהַשְּׁלֵמַת חֲלָקוֹ שֶׁל הַשְּׁנֵי ע"י הַכִּסְפִּים, יִצְטָרְכוּ לַחֲלֵק כָּל בֵּית בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ וְלַהַפְסִידוֹ ע"ו, אָבֵל אִם רוֹצִים לַחֲלֵק כָּל בֵּית בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ מְדַעַת שְׁנֵיהֶן, עוֹשִׂין כְּמוֹ שְׁיָרְצוּ (תְּשׁוּבָה הַנּוֹכַחַת לְעִיל סִימָן ל"ו).

ב מנחם אב

ו ראה בהערה הקדמה לסעיפים הבאים כִּי אֶחָד מֵהַשְּׁתַּפְּוִיִּם שְׁאֵמֵר לְחִבְרוֹ בְּמִקּוֹם שְׁאֵין בּוֹ דִּין חֲלָקָה, אוּ בְּדָבָר שְׁאֵי אֶפְשֵׁר שִׁיחֲלִקוּ, כְּגוֹן שִׁפְחָה אוּ בְּלִי, מְכוּזֵר לִי חֲלָקָה בְּכֶף וּבְכֶף אוּ קִנְיָה מִמְּנֵי חֲלָקֵי כֶּשֶׁר הַזֶּה, הַדִּין עָמוּ שִׁיכוֹל לַתְּבוּעַ מִשׁוֹתְפוֹ שִׁיעֲשֵׂה כָּד, וְזֶה הַנִּקְרָא 'גוּד' אוּ אֲגוּד', וְכוּפִין אֵת הַתְּבוּעַ לְמַכְרֵ לְחִבְרוֹ אִם אֵינוֹ רוֹצֵה לְקַנּוֹת בְּעֲצֻמוֹ, אוּ לְקַנּוֹת מִמֶּנּוּ. אֶפְלוֹ אֲמֵר הַתְּבוּעַ שְׁמוּכֵן לְתַן בּוֹ הַרְבֵּה יוֹתֵר מִדְּמִיו, צָרִיךְ הַשְּׁנֵי לְקַנּוֹת בְּמַחִיר זֶה אוּ לְמַכְרֵ לַתְּבוּעַ בְּמַחִיר שֶׁקִּבַּע (טוֹר זֶסֶס הַר"א) שׁ וּמַרְדְּכֵי סַפ"ק דְּז"צ וְהַמְגִיד פ"א דְּשַׁנְיִים רִי"ז סִימָן מַפ"ג וְזִית יוֹסֵף זֶסֶס הַרְמַנְז"ס וְתְשׁוּבַת רַמְז"ן סִימָן מ"ג וְרַש"י וְמוֹס"י. אָבֵל אִם אֵין הַתְּבוּעַ רוֹצֵה לְקַנּוֹת, אוּ לֹא יִמְצָא שְׁאֵין לוֹ בְּמָה יִקְנֶה, אֵינוֹ יָכוֹל

קנ. בסעיפים הקודמים התבאר אופן החלוקה כשיש שיעור שימוש לכל אחד, דבאופן זה כופה חלוקה. ובסעיפים הבאים יתבאר כשאינן דין חלוקה ואי אפשר לכפות לחלוק, דיש דינא דגוד או אגוד, והכוונה 'גוד' היינו תמשוך אתה לחלקך גם את חלקי, או 'אגוד' שאני אמשוך לחלקי גם את חלקך. קנה. מסתימת דברי השו"ע מבואר דבכל אופני השותפות, בין שירשו או קיבלו מתנה, ובין קנו יחד את הקרקע או הכלי, יכולים לכופ גוד או אגוד, וכן מבואר להדיא לקמן סעיף ט', אמנם בש"ך הביא דכמה ראשונים ס"ל דאם נשתתפו מדעת, אין יכול לתבוע אחר כ גוד או אגוד. ובפתחי תשובה הביא בשם החת"ס הדסקמת רוב הפוסקים כהשו"ע דיכול בכל גווני לתבוע גוד או אגוד. אולם בכסף הקדשים כתב דיכול לומר קים לי כהנך ראשונים שאין טענת גוד או אגוד בשותפין.

לכף את חברו לקנות ממנו שאי אפשר לכופ את השני לקנות, אלא רק להציע לו לקנות, ואם אינו רוצה, אינו חייב לקנותו, ואפילו מציע לו לקנותו בשער הזול אין יכול לכופו לקנות חלקו, שחרי חברו יכול לומר לו איני רוצה שאקנה אלא שאמכר וכיון ששניהם אינם רוצים לקנות אלא למכור, אין יכולים לכופ גוד או אגוד. לפיכך באופן שאין אחד מהם רוצה לקנות, שני אחים, אחד עני ואחד עשיר, שהניח להם אביהם מרחץ או בית הבר שאין ראוי לחלקו לשניים, אם עשאן האב לשכיר להשכיר לאחרים, אף הם ישכירוהו לאחרים, ותשכר יהיה לאמצע כל זמן שירצו לעמוד בשתפות. ואין העשיר יכול לומר לאחיו העני השכר רק את חלקך ואני אשתמש בעצמי בחלקי, משום דאין דרך לשכר דברים באלו להצאין והשכרת חצי גורם להפסד, ולכן יכול לכופו להשכיר את כולו, מה שאין כן בטרקלין הדרך להשכיר חלקו, בזה יכול לומר לו השכר רק את חלקך, אע"פ שהאב השכיר את כולו (המגיד). ואם עשאן האב לעצמו שהשתמש בו בעצמו ולא השכירו לאחרים, אינו אין האח העני יכול לכף את אחיו לשכר להשכיר אותם ולהתחלק בכסף, אלא משתמשים בהם בדרך שגשתמש אביהם⁴³, וחרי עשיר אומר לעני קח לך זיתים ובא ועשאם בבית הבר, קנה לך עבדים ויבואו וירחצו במרחץ וכיון שבפועל אין לעני זיתים לעשותם בבית הבר ועבדים לרחוץ בבית המרחץ, ממילא העשיר ישתמש לבדו⁴⁴. אבל בשני אחים עשירים שיש ביד שניהם להשתמש במרחץ ובבית הבר, אם אין נוח להם להשתמש יחד, מחלקים ביניהם את השימוש לפי ימי שימוש, או ישכירו לאחרים. ואין העני בופה את העשיר לקנות חלקו דאע"פ שיש דין גוד או אגוד וכופים עליו, כאן שהוא עני ואין מציע 'אגוד' אלא רק 'גוד', אינו יכול לכפותו על זה, אלא אם כן אומר לו קנה ממני חלקי, או מכר לי את חלקך ואע"פ שאין לי ממון, הריני לזה וקונה את הכל לעצמי או מוכר לאחרים וקונין היינו שיביא אחרים שיקנו את חלקו וחלק אחיו, הדין עמו. הגה: ויש אומרים דלא יוכל העני לומר לעשיר גוד או אגוד בשאין לו מעות רק צריך למכר

קנו. משמעות לשון הש"ע שהכל תלוי כיצד האב נהג, וכך מתנהגים האחים, ואין האחד יכול לכופם לשנות ממנהג האב, וכן הוא דעת הטור. ודעת ר"י בתוס' הדכל תלוי במציאות אם אפשר להשכיר, יכול לכופם להשכירו, ואם לא, משתמשים בהם בעצמם.

קנו. אבל העני רשאי למכור זכותו לאחרים והם ישתמשו במרחץ [נתיבות].

[חֲלֻקָּה] אבל לכו"ע יכול למכור חלקו לאחר, והקונה יעשה גוד או אגוד עם העשיר (טור נטס יש אומרים מרדכי פ"ק ד'צ"ב). וְאִין אָדָם יָכוֹל לוֹמַר לְחֶבְרֵי גוּד או אגוד בַּפְּחוֹת מְשׁוּיָו, דָּאָם לֹא בִּן דְּחֻק הַעֲשִׂיר אֶת הָעֲנִי לְמַכּוֹר אֶת שְׁלוֹ פְּחוֹת מְשׁוּיָו כִּיּוֹן שִׂידַע שְׁאִין בִּידוֹ לְקַנּוֹת מִמֶּנּוּ חֲלֻקָּה¹¹ (בית יוסף נטס הרמ"ה).

ז אָמַר כֵּל אֶחָד מֵהֶם אֵינִי קוֹנֵה אֶלָּא הֲנִי מוֹכֵר חֲלֻקִי וְאִין אֶחָד מֵהֶם מַעֲוִיָּין לְקַנּוֹת, מוֹכְרִים אוֹתָהּ לְאַחֲרִים.

ג מנחם אב

ח אָמַר כֵּל אֶחָד מֵהֶם אֵינִי מוֹכֵר, אֶלָּא כֵּל אֶחָד מֵהֶם רוֹצֵה שְׂהוּא קִנְיָה חֲלֻקַּת חֶבְרֵי וּמִמִּילָא אִי אִפְשֵׁר לְמַכּוֹר לְאַחֲרִים, כִּי כֵל אֶחָד מֵהֶם רוֹצֵה לִישְׂאוֹר בְּחֻלְקוֹ, אוֹ שְׁאִין אֶחָד מֵהֶם רוֹצֵה לֹא לְקַנּוֹת חֲלֻקַּת חֶבְרֵי וְלֹא לְמַכּוֹר חֲלֻקִי אֶלָּא שְׁנִיִּים רוֹצִים שִׂישְׂאוֹר שְׂתַפִּין, אִם הִיָּה תַּמְקוֹם עֲשׂוּי לְשִׁבּוֹר לְהַשְׁכִּירוֹ לְאַחֲרִים, שׁוֹכְרִין מְשַׁכְּרִין אוֹתוֹ וְחוֹלְקִים בֵּינֵיהֶם אֶת שְׁכָרוֹ. הַגֵּס: וְיִיכַל אֶחָד לוֹמַר לְחֶבְרֵי אוֹ שְׁכָרְהוּ אִתָּה כּוֹלוּ בְּכָף וְכָר, אוֹ אֲנִי אֶשְׁכָּרְהוּ בְּכָף, בְּדִינָא דְגוּד אוֹ אַגוּד (רִיב"ש סִימָן רכ"ו). וְכֵל מְקוֹם שִׁיכּוּלִין לְהַשְׁוֹת עֲצָמָם בְּדִינָא דְגוּד אוֹ אַגוּד, עֲדִיף מִחֲלֻקוֹת אֵלוּ הֵינּוּ דְקוֹרֵם כֵּל עוֹשִׂין גוּד אוֹ אַגוּד בְּמַכִּירָה וְאִם לֹא מְסַתְדֵרִים עוֹשִׂים בְּשַׁכִּירוּת, וְאִם גַּם זֶה לֹא מְסַתְדֵר בֵּינֵיהֶם, מוֹכְרִים אוֹ מְשַׁכְּרִין לְאַחֲרִים (טוֹר וְהַמְגִיד פ"א דְשַׁכְּנִים וְתַשׁוּבָה רַש"י סִימָן תַּמְקָנ"ו). וְאִם אֵין תַּמְקוֹם עֲשׂוּי לְשִׁבּוֹר וְלֹא מוֹצִאִים לְמִי לְהַשְׁכִּיר, וְצִרִיכִים לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּעֲצָמָם, אִם הוּא חֲצֵר אוֹ חֲנוּת אוֹ בַּיִת שְׂאִי אֶפְשֵׁר לְהֵם לְדוֹר בְּיַחַד בְּחֲצֵר וּבֵית מַחְמַת הַיּוֹק רֵאִיָּה, וּבְחֲנוּת כִּי אִי אִפְשֵׁר לְמַכּוֹר וְלְהַתְּפַרְנֵס יַחַד בְּחֲנוּת אֶחָד (טוֹר), שׁוֹכְנִים בָּהּ שְׁנֵה שְׁנֵה, שְׂאִי אֶפְשֵׁר שִׂישְׁכְּנוּ שְׁנֵיהֶם בְּאֶחָד, מִפְּנֵי תוֹק רֵאִיָּה, שְׁהָרִי אֵין בָּהּ דִּין חֲלֻקָּה, וְאִי אִפְשֵׁר לְחַלֵּק אֶת הַשִּׁמּוּשׁ בֵּינֵיהֶם כֵּל שְׁלֵשִׁים יוֹם, כִּי אֵין אָדָם עֲשׂוּי לְטַרְחַ כֵּל שְׁלֵשִׁים יוֹם לְפָנֹת מַחְצֵר לְחֲצֵר, אֶלָּא רַק מְשֻׁנָּה לְשְׁנֵה. הַגֵּס: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דָּאָם יֵשׁ לְכֵל אֶחָד בֵּית מִיּוּחָד לְעֲצָמוֹ, רַק הֵם שׁוֹתְפִים בְּחֲצֵר, צְרִיכִין לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּיַחַד וְלֹא לְחֻלּוֹק לְפִי זְמַנִּים, דְּהָרִי הַחֲצֵר מְשַׁעְבֵּד לְכֵל אֶחָד

קנה. אבל ביותר משוויו, יכול לומר תשלם לי סכום כזה או אני אשלם, אע"פ שע"ז יגרום שהעני לא יוכל לשלם כ"כ יקר, כי סוף סוף לא יהיה לו מכר שום הפסד ממנוי וכן מבואר להדיא ברמ"א בתחילת הסעיף.

לְבֵיתוֹ הַמֵּיחָד לוֹ, וּמֵהָאֵי טַעְמָא אֵין בְּחֶצֶר דִּין גּוּד אוֹ אַגוּד כִּי כָל אַחַד זָקוּק לְחַלֵּק מֵהַחֶצֶר לְתַשְׁמִישׁ בֵּיתוֹ¹² (טוֹר נֶשֶׁס הַרְלָ"שׁ וְזִית יוֹסֵף נֶשֶׁס הַרְמַנְז'ן וְנֶשֶׁס הַרְשֵׁב"ח). וְזֶמֶה שֶׁאִמְרָנוּ שֶׁבַחֲצֵר אֵין גּוּד אוֹ אַגוּד, הוּא דְיֻקָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת הַצְּרִיכִין לְכָל פֶּתַח לְפָרֵק שֶׁם מִשָּׂאוֹ וְכִמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמֵּן סִימָן קע"ב, אוֹ בְּדֶרֶךְ הַצְּרִיף לְכַנְיָסָה וְיִצְיָאָה לְבֵיתוֹ, שְׂאֵי אִפְשָׁר לְבֵית בְּלִי דֶרֶךְ וּד' אַמּוֹת, אֲכָל בְּשָׂאֵר הַחֶצֶר אֲמָרִינָן גּוּד אוֹ אַגוּד, וְעַיֵן לְקַמֵּן סְעִיף י"ז שֶׁהֵבִיא שֶׁם הַמַּחֲבֵר דִּין זֶה. וּמֵהָ שֶׁאִמְרָנוּ שֶׁיִּחְלְקוּ בֵּינֵיהֶם לְפִי זְמַנִּים, אִם הָאֶחָד יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי שְׁלִישִׁים, וְהָאֶחָד יֵשׁ לוֹ שְׁלִישׁ וְאֵין בְּכָל חֵלֶק שִׁיעוּר חֲלוּקָה, וְאֵין רוּצִים לְעִשְׂתוֹת גּוּד אוֹ אַגוּד, וְצָרִיךְ לְחַלֵּק אֶת זְמַן הַשִּׁימוּשׁ בֵּינֵיהֶם, וּמִגִּיעַ לְאַחַד זְמַן כְּפּוֹל מֵהַשְּׁנֵי, יִטְיִלוּ שְׁנֵי גּוֹרְלוֹת שְׁנֵי פִתְקִים אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם וְאֶחָד מִשְׁנֵיהֶם וְהַגּוֹרֵל יִכְרִיעַ מִי יִשְׁתַּמֵּשׁ קוּדֵם, וְאוֹתוֹ יִשֵּׁשׁ לוֹ שְׁנֵי שְׁלִישִׁים יִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ שְׁנֵי שְׁנֵים רְצוּפוֹת. וְאִם מִרְחֵץ הוּא שְׂרָאוּי לְשִׁנְיָהֶם, כִּי אֵין רוּחֵץ בְּמִרְחֵץ כָּל הַיּוֹם, נִבְנְסִים בָּהּ שְׁנֵיהֶם תְּמִיד בְּכָל יוֹם וְאֵין צָרִיךְ לְחַלְקוֹ בֵּינֵיהֶם לְזְמַנִּים. וְכֵן כָּל דְּבָר שְׂרָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּיַחַד וְאֵינוֹ עֲשׂוּי לְשִׁכְרָר [דְּבַעֲשׂוּי לְהַשְׁכִּירוֹ, מִשְׁכִּירִים וּמַחֲלָקִים בֵּינֵיהֶם אֶת הַדְּמַיִם, מֵאִשְׁרֵי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְזְמַנִּים, כְּנ"ל בְּתַחֲלִית הַסְּעִיף], כְּגוֹן סֶפֶר תּוֹרָה אוֹ מִצְעָה, אֵינוֹ יְכוֹל לֹאמַר לוֹ הַשְׁתַּמֵּשׁ אִתָּהּ יוֹם וְאֵנִי יוֹם, שְׁחַרְי אוֹמֵר לוֹ בְּכָל יוֹם אֵנִי רוּצָה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וְלִכֵּן מִשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ יַחַד בְּכָל יוֹם. וְאִם הוּא דְּבָר שְׂאֵין יְכוֹלִין לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּאֶחָד, חוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּנְיָמִים הֵייוֹן לְפִי זְמַנִּים וְלֹא לְפִי יָמִים מִמּוֹשׁ וְכֵנ"ל. הַגְּהֵ: לֹא חֲלָקוּ בֵּינֵיהֶם אֶת זְמַנֵּי הַשִּׁימוּשׁ, וְבִנְתִּיִּים הַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֶחָד מִן הַשְּׁתַּפִּין כְּמָה שְׁנֵים, לֹא יוֹכֵל אֶחָד כֶּף הָאֶחָד לֹאמַר אֶשְׁתַּמֵּשׁ גַּם בְּן אוֹתוֹ זְמַן שְׁנֵשְׁתַּמֵּשֶׁת. דְּכָל זְמַן שֶׁלֹּא חֲלָקוּ כָּל אֶחָד בְּשָׂלוֹ הוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ וְאֵין צָרִיךְ לְתַת לְשְׁנֵי זְמַן אַחֵר תְּמוּרָת מֵהַ שִׁכְבַּר הַשְׁתַּמֵּשׁ (רַשֵּׁב"ח ס"א ס"א סִימָן תַּמְקנ"ו).

מֵאֶחָד הַשׁוֹכֵר מִחֲבָרָו מְקַצֵּת שְׂדֵהָ, אוֹ חֶצֶר שְׂאֵין בָּהּ דִּין חֲלָקָה, אוֹ שְׁנֵים שְׁשִׁכְרוּ מֵאַחַר מְקוֹם אֶחָד בְּשִׁתְּפוּת וְאֵין בְּחֵלֶק שֶׁל כָּל אַחַד כְּדֵי שִׁימוּשׁ לְבַד, כָּל אֶחָד מֵהֶם יְכוֹל לְכַף אֶת חֲבָרָו וְלֹאמַר לוֹ

קנב. ולכן אין אפשרות לשכן לומר לחבירו גוד או אגוד על חלקו בחדר מדריגות, ובעל כרחו ישתמשו בו שניהם יחד.

או שְׂכָר מְמַנֵּי חֲלָקִי אוּ הַשְּׂכָר לִי חֲלָקָה כַּדִּין גּוֹד אוּ אַגוּד. וְאִם יִשׁ
 בָּהּ דִּין חֲלָקָה, חוֹלְקִין. וְיִשׁ חוֹלְקִין וְסָבִירָא לְהוּ דְלֹא שָׁנָה חֲלָקָה בְּדָבָר
 הַשְּׂכִיר לְזִמָּן בְּדָבָר שִׁישׁ בוּ הִזִּק רֵאִייה וְרוּצָה לְכוּפוּ לְחֻלּוֹק בְּמַחֲצֵיחָה, דַּאי
 אַפְשָׁר לְחַיְיבוּ לְהוּצִיא הוּצָאוֹת בְּדָבָר שְׂכוֹר (טור). וְעֵינֵן לְקַמָּן סִימָן שֵׁט"ז
 סְעִיף ב' שֶׁכֵּן סַתֵּם שֵׁם הַשּׁוֹעֵ, וְרֵאִה בַּהֲעֵרָה^פ.

ד מנחם אב

י אִם אֵין בּוֹ דִּין חֲלָקָה כְּגוֹן חֲצֵר שְׂכָדֵי חֻלּוֹקָה הוּא ד' אַמוֹת לְכָל א', וְיִשׁ
 שֵׁם רַק ז' אַמוֹת, וְאָמַר הָאֶחָד נַעֲשֶׂה שְׁנֵי חֲלָקִים, אֶחָד שְׂיִהָא בּוֹ
 בְּשַׁעֲרֵי ד' אַמוֹת, וְאֶחָד קָמָן ג' אַמוֹת, וְאֲנִי אֶפְלֵל תְּקַמָּן וְאִתָּה טַל
 הַגְּדוּל, וְתָן לִי דָמִים שְׂשׂוּנָה יוֹתֵר הַגְּדוּל הֵיינו שְׁהוּא רוּצָה לְמַכּוֹר לוֹ
 מַעֲט מַחֲלָקוֹ, כַּדִּי שׂוֹכֵל לְחֻלּוֹק, אֵינּוּ יָכוֹל לְכַפּוֹ כִּי יָכוֹל לומר שֶׁאֵין לוֹ
 מַעוֹת לְקִנּוּת. וְאֶפְלֹ אִם אָמַר לוֹ טַל אִתָּה הַגְּדוּל בְּמַתָּנָה וְאֲנִי אֶקַּח
 אֶת הַקָּטָן, יָכוֹל הִלָּה לֹאמַר אֵין רְצוֹנִי לְקַבֵּל מַתָּנָה כִּי שׁוֹנֵא מַתְנֹת
 יִחִיה'. וְיִשׁ חוֹלְקִין בְּזָה דס"ל שֶׁאֵינוֹ נַחֲשֵׁב מַתְנָה, כִּיּוֹן שְׁעוּשָׁה זֹאת לְטוֹבַת
 עַצְמוֹ וְלֹא שֶׁל הַמַּקְבֵּל. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ טַל אִתָּה הַגְּדוּל בְּשְׂוִיוֹ הֵיינו
 שְׁתוֹסִיף לִי דָמִים וְאֲנִי תְּקַמָּן, אוּ אֶקַּח אֲנִי הַגְּדוּל בְּשְׂוִיוֹ וְאִתָּה טַל
 תְּקַמָּן וְאֲנִי אוֹסִיף לְךָ דָמִים, וְאִם תֹּאמַר שְׂאֵינְךָ תַּפִּין בְּקָמָן אִפִּי עִם
 דָמִים, כִּי אֵין לְךָ מַה לַּעֲשׂוֹת עִם חֶלֶק קָטָן, אֲנִי אֶקַּח הַכֹּל, שׁוֹמְעִין לוֹ,
 אָה עַל פִּי שְׂאֵינוֹ מְנִיחַ אֶת חֲבֵירוֹ לְטַל הַכֹּל אַע"פ שְׁכַלְפֵי קְנִיית הַכֹּל,
 אֵין הַצַּעַה דוּ צַדִּדִית, מ"מ כִּיּוֹן שְׁכַלְפֵי תוֹסַפֵּת הַדָּמִים עַל הַחֶלֶק הַגְּדוּל, הוּא
 מַצִּיעַ הַצַּעַה דוּ צַדִּדִית וּמַסְכִּים גַּם לְקִנּוּת הַכֹּל, דִּי בַכּ.

יֵא חֲצֵר שְׂוִישׁ בּוֹ שְׂבָעָה אַמוֹת, וְאֵין חֶלְקָם בְּחֲצֵר בְּאוֹפֵן שׁוּוֹה, אֵלֵא
 רְאוּבֵן יִשׁ לוֹ אַרְבַּע אַמוֹת, וְשִׁמְעוֹן אֵין לוֹ אֶלֵא שְׁלֹשׁ, וְאֵין שִׁמְעוֹן
 רוּצָה לְחַלֵּק כִּי אֵין לוֹ אַפְשָׁרוֹת שִׁימוּשׁ בְּג' אַמוֹת, יָכוֹל רְאוּבֵן לֹאמַר לוֹ
 אֶפְלֵל חֲלָקִי חוּץ מֵאַמָּה אַחַת שְׂאֵשְׂאָר שְׂתָּהּ בָּהּ עַמְדָּה וְיִשׁ בּוּזָה כַּדִּי

קס. הסמ"ע הקשה שהש"ע סותר עצמו, דכאן כתב דיש חיוב חלוקה בשכירות
 ושם סתם דאין חיוב, ותירץ דכאן איירי הש"ע באופן שאין היזק ראייה וחולק
 בלי מחיצה, והרמ"א כאן איירי באופן שיש היזק ראייה, דאין כופה לעשות
 מחיצה, ולא פליגי אהדדי כלל, וכן הש"ע בס"י שט"ז איירי באופן זה. והש"ך
 תירץ דלעולם הש"ע חולק על הרמ"א וס"ל דאם יש היזק ראייה כופהו לעשות
 מחיצה וע"ז פליג כאן הרמ"א. ובסימן שט"ז איירי כשגילה דעתו שאין מפריע לו
 ההיזק ראייה, ולכן אין כופהו לחלוק.

שימוש, ואת הג' האחרים שלי אקח לעצמי, וְאֶחָד בְּךָ יֹאמֵר לוֹ גוֹד אִם אָנוּד עַל הַד' שֶׁהֵם שׁוֹתֵפִים בּוֹ, שִׁישׁ לוֹ בְּהֵם חֵלֶק א' וּלְחֵבִירוֹ ג' חֲלָקִים.

ה מנחם אב

יב דִּינָא דְגוֹד אִם אָנוּד אֶפְלוּ בְּדָבָר שֶׁכָּלוּ אֵינּוּ רְאוּי לְאֶחָד הוּא כּוֹנֵן חֹצֵר שִׁישׁ בַּה רַק ג' אַמוֹת, מ"מ יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת בַּה גוֹד אִם אָנוּד, וְיִשׁ חוֹלְקִין בְּזָה כִּיּוֹן שֶׁאֵין רְאוּי לַתְּשׁוּמִישׁ רִגִיל אֲלֵא לַשְּׁמִיחַת פִּירוֹת, וְזֶה רְאוּי גַם בַּפְּחוֹת מַד' אַמוֹת, א"כ יֵשׁ בַּה דִּין חֲלוּקָה (טור).

יג דְּבַר שֶׁאֵין תְּשׁוּמִישׁוֹ שְׁוֶה, כְּגוֹן שְׁתֵּי שְׁפָחוֹת שֶׁהָאֶחָת יוֹדַעַת לְאַפּוֹת וְלִבְשָׁל, וְהָאֶחָת יוֹדַעַת לְמוֹזוֹת, אִם שְׁנֵי בָלִים שֶׁאֵין מְלֹאכְתָּנָן שְׁוֶה, וְכָל אֶחָד צָרִיף לְשְׁנֵיהֶם, אֶפְלוּ אִם דְּמִיחָם שְׁוִים, אִין אֶחָד יִכּוֹל לִזְמַר לְחֵבִירוֹ נְחֻלָּקֵם בֵּינֵינוּ, וְטַל אֶתָּה זֶה וְאֵנִי הַשְּׁנִי אִם אֶפְכָּא, לְפִי שֶׁכָּל אֶחָד צָרִיף לְשְׁנֵיהֶם. וְכֵן אִם יֵשׁ לָהֶם שְׂדֵה וְכָרֶם, וְאִין בְּשׁוּם אֶחָד מֵהֶם כְּדֵי חֲלָקָה, אֶפְלוּ אִם דְּמִיחָם שְׁוִים, לֹא יֹאמֵר טַל אֶתָּה שְׂדֵה וְאֵנִי כָרֶם אִם אֶפְכָּא כִּי הוּא זָקוּק לְשְׁנֵיהֶם. וְאֶפְלוּ אִם יֹאמֵר לוֹ גוֹד אִם אָנוּד בְּשְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד קָנָה אֶתָּה אֵת שְׁנֵיהֶם, אִם אֵנִי אֶקְנָה אֵת שְׁנֵיהֶם, אִין שׁוֹמְעִין לוֹ כִּי כָל אֶחָד רְאוּי לְשִׁימוֹשׁ בַּפְּנֵי עַצְמוֹ, אֲלֵא אִם יִרְצֶה יֹאמֵר לוֹ כְּאֶחָד מֵהֶם 'גוֹד אִם אָנוּד' וְהַשְּׁנִי יִשְׁאַר בְּשִׁתְּפוּתָהּ, אִם יֹאמֵר כְּכָל אֶחָד בְּנִפְרָד זֶה אֶחָד זֶה גוֹד אִם אָנוּד וְהַרְוּחַ בּוֹה שִׁיכּוֹל לְבַחֵר אִם לְקַנּוֹת אֶחָד אִם אֵת שְׁנֵיהֶם לֹלֵא שִׁיכּוֹת בֵּינֵיהֶם. וְשְׁנֵי דְבָרִים שֶׁתְּשׁוּמִישָׁן שְׁוֶה וְדְמִיחָן שְׁוִים, וְאִין בְּשׁוּם אֶחָד מֵהֶם כְּדֵי חֲלָקָה, הָא וְדָא שְׁיִכּוֹל לִזְמַר כָּל אֶחָד מֵהֶם לְחֵבִירוֹ גוֹד אִם אָנוּד אִין הַכוֹנֵה כַּפְּשׁוּטוֹ שֶׁאֶחָד מֵהֶם יִקַּח אֵת הַכָּל, אֲלֵא הַכוֹנֵה דְּהֵינּוּ שְׁחוֹלְקִין אֶחָד נֶגְדַּ חֵבֵרוֹ, וְאֶחָד נוֹטֵל אֶחָד וְהַשְּׁנִי שְׁנֵי כִּיּוֹן שֶׁתְּשׁוּמִישָׁן וְדְמִיחָם שְׁוִים (טור). וְהוּא הַדִּין לְאִם אִין דְּמִיחָם שְׁוִים שִׁיכּוֹל לְכּוּפּוֹ לְחֲלוּקַת אוֹתָם בֵּינֵיהֶם. הַגִּי: וְאִין חֲלוּקַת בֵּין אִם אֶחָד נוֹתֵן לְשְׁנֵי מֵה דְּבִינֵי בִינֵי, אִם שְׁאוּמֵר לוֹ שֶׁיִּקַּח אֶחָד מֵהֶן כְּלֵא תּוֹסֵפוֹת דְּמִים וְהוּא יִקַּח הַשְּׁנִי אִם לְהַפְּךָ וְלֵא אוֹמְרִים כֵּאֵן שׁוֹנֵא מִתְּנוּת יְחִיה, כִּי הוּא אוֹמֵר לוֹ אִם לֹא יִנְחֵא לָךְ בְּמִתְנֵה תֵן לִי הִיתְרוֹן, וְאִם אִין לָךְ, קַח אֵת הַשְּׁנִי שְׁגַם הוּא רְאוּי לַתְּשׁוּמִישׁ וְאֵנִי אֶתֵן לָךְ אֵת הִיתְרוֹן, מִשְׁא"כ בְּסַעֲיָהּ ' אִם יִקַּח אֵת הַקְּטָן אִין לוֹ בּוֹה אֶפְשָׁרוֹת שִׁימוֹשׁ (טור). וְיִשׁ מִי שְׁחוֹלְקַת בְּזָה דַּס"ל דָּאֵם יֵשׁ הַפְּרֵשׁ בְּמַחֲרִים, נְחֻשְׁבִים כֵּאֵין תְּשׁוּמִישׁ שׁוּוֹה.

יד שני אחים שירשו שני בתים גדולים שיש בכל אחד כדי חלקה, והאחד אומר נחלק כל בית בפני עצמו כיון שיש בו כדי חלוקה, והשני אומר לא פי אלא נחלק בית בנגד בית, לזה שאמר נחלק בית בנגד בית, שומעין כדי שלא יצטרכו לחלק בית לשניים. הגה: וכל שכן אם אין בכל בית כדי חלקה, שחולקין בתים בנגד בתים, הואיל ותשמישן בשוה, וכמו שנתבאר בסמוך בסעיף הקודם, ואין יכול לומר גוד או אגוד אפילו על כל אחד בזה אחר זה, כי שניהם שווים ואין יכול לגרשו משניהם (דעמ עמנו). והא דבית נגד בית חולקין, הינו בדבר שתשמישן שוה, אבל יש אומרים דרב בתים אין בהם דין חלקה, שאין כל הבתים והחדרים שוין, ואין חולקין בית נגד עליה או חדר שאין תשמישו שוה לו, וכל שכן במקום שאין הבתים שווים, ואם נרצה להכשיר את הבית השני שיהיה ראוי לגור בו כמו הבית הראשון, שיצטרף לסתר בחלונות או פתחים ולחזור ולבנות, שלצורך זה יצטרף להוציא הוצאות, שבאופן זה אין חולקין בית אחד ואין זה נקרא שיש בו כדי חלוקה (רי"ט סימן רכ"ו). אבל מדברי הרא"ש בתשובה (הנילו הטור נסימן זה ס"ח) נראה דחולקין בית נגד חנות או מרתף, ונראה לי, דהוא הדין נגד חדר או עליה, דזה מקרי תשמישו שוה. גם לענין הוצאת הבנין, אם נראה לבית דין שאינו מזיק להם כל כך שאין ההוצאות גדולים, חולקים, וכמו שנתבאר לעיל סעיף ה' לענין הפסד הבתים שעד הפסד חומש ממחירו, עדיין כופה לחלוק. מיהו, לענין גוד או אגוד אין חלוק בין בית או מקום בית הכנסת או שאר דברים, שיוכל לומר על פלו בחד גוד או אגוד (ד"ע ומסובט רט"ו סימן מתקנ"ו). יש אומרים דאין דין גוד או אגוד רק בדבר שהגוף שלהן, אבל במשפנתא קרקע ממושכנת בידם עבור חוב או כדומה, שעתידין לגבות מעותיהן, אין אומרים גוד או אגוד, רק יגבו החוב וחולקין המעות (רבי ירוסם נ"ו ח"ב ומסובט רמ"ן סימן ע"ג). ונראה לי, דאם משתמשין במשפנתא שאוכלים בה פירות, הוי כמו שכירות, כמו שנתבאר סעיף ט' דיש חולקין אם אומרים בזה גוד או אגוד^{קסא}.

קסא. והסמ"ע כתב דלא דומה לשכירות, דשם כל השותפות זה עצם השימוש, ואין הדמים עומדים לחזור, משא"כ במשכנתא, אף כשאוכלים פירות, מ"מ עיקרו עומד לגביית החוב, ועתידים לחלוק בדמים, לא דומה לשכירות.

זו יש אומרים דלא אמרינן גוד או אגוד, אלא כשמסכים התובע בנתנית דמים מיד, אבל אם אמר גוד ואמתין לך המעות שלשים יום, או אגוד ותמתין לי המעות שלשים יום, אע"פ שהוא מציע גם לשני לקנות עם המתנת מעות, מ"מ אין שומעין לו, שייבול השני לומר לו אני נותן לך ולכן אתה מסכים למכור לי עם המתנת מעות, ואתה קשה לגבות ממך ממון יותר ממני, ולכן אני לא מוכן להסכים למכור לך עם המתנת מעות²².

ז מנחם אב

זו תיקא דאין דין חלקה וצריך לחלק באופן של גוד או אגוד, ויש שם יתומים גדולים וקטנים, והגדולים רוצים לחלק בגוד או אגוד, והקטנים אינם בני דעת להחליט אם לקנות או למכור, יש מי שאומר, שפית דין מעמידים אפטרופוס לקטנים, והאפטרופוס דנים להם גוד או אגוד לפי שיקול דעתו בטובת הקטנים. ויש אומרים דלא שיהיה ביתומים גוד או אגוד, שאין אפטרופוס ראוי למכור חלקם דכח האפטרופוס רק לקנות עבורם דברים ולא למכור משלהם.

זו לא נאמר דין גוד או אגוד בארבע אמות של פרוק משאו, ולא במה שצריכי מהחצר לצורך דרך ליציאה וביאה כי אי אפשר לקחת את כל החצר לאדם אחד ולהשאיר את השני עם בית בלי דרך וד' אמות לפירוק משאו, ואף על פי שהבתים חוץ ממה שפתוחים לחצר, פתוחים גם מצד אחד לרשות הרבים ויכול לפרק שם משאו, מ"מ כיון שאין אדם עשוי לפרק משאיו בדרבים לעין כל לכן צריך להשאיר לו בחצר את המקום לפרוק שם משאו.

קכב. אולם כתב הסמ"ע בשם הטור שאם הנתבע רוצה לקנות, ומבקש שיתנו לו זמן להשיג כסף, נותנין לו, דרך התובע אינו יכול לבקש זמן, כי הנתבע יאמר לו כיון שאתה לא משלם לי מיד, איני סומך עליך, וכאילו לא תבע כלום, וכשיהיה לו כסף יבוא מחדש לתבוע גוד או אגוד, והנתבע מרויח מדחייה זו כמה דינים עי"ש.

סימן קעב

בית או חצר איך נותנים ארבע אמות, ודין הובל

שבחצר ונתנית האכסניא

ובו ט' סעיפים

ח מנחם אב

א חצר המסתלקת בין יורשים או שותפין, דבר ראשון נותן לכל פתח ארבע אמות, והשאר חולקים בשונה לפי מספר השותפין, והטעם לזה, משום שכל פתח צריך לפניו שטח של אורך ארבע אמות לכיוון תוך החצר על פני כל רוחב הפתח, ואפלו שהפתח רחב הרבה, נוטל אורך ארבע אמות על פני כל רחבו של הפתח, והאורך הוא לתוך אויר החצר. ואם אין הפתח רחב ארבע, משלים עליו מהצדדים של הפתח, עד ארבע אמות, כדי שיהיה לו ארבע על ארבע. ואם יש לאחד פתוח לחצר בית שיש לו שני פתחים, ולשני בית שאין לו אלא פתח אחד, אותו שיש לו שני פתחים נוטל לכל פתח ארבע אמות כפי מה שהם פתחיו ברוחבם, ובעל הפתח אחד אין לו אלא ארבע אמות ברוחב פתחו, ולפחות ברוחב ד' אמות לפני פתחו. במה דברים אמורים שכל אחד מקבל לפי פתחיו, בשנים שקנו את החצר מההפקר, כגון ששניהם בנו במקום הפקר, זה בנה לו בית ופתח בו שני פתחים וזה בנה לו בית ופתח בו פתח אחד, ואחר כך הקיפו אותם עם מחיצות עד שע"י הקפת המחיצות נעשה להם לחצר באופן זה כיון שהחצר היה הפקר וזכו בו ע"י הקפת המחיצות, בזה אמרים שכל אחד זכה בד' אמות שלפני הפתח כפי מספר הפתחים שיש לו. הגה: ויש אומרים דהוא הדין אם האב חלק נכסיו על פיו בחייו, ונתן לאחד מכניו בית עם שני פתחים ולאחד עם פתח אחד ואת החצר לא נתן להם, ואח"כ מת ונפל החצר בירושה, באופן זה אמרין דזכו בחצר לפי הפתחים שכבר קיבלו מהאב. [כתבו האחרונים דגם השו"ע מודה לאופן זה] (טור ס"ג נכס רע"י ור"מ). אבל שנים שקנו או שירשו בית עם חצר, ויש לבית ג' פתחים, הדין שקנו וירשו בשונה חלק בחלק, בין בבתים

בֵּין בְּחֶצֶר, וְלֹא יִטַּל הָאֶחָד יוֹתֵר מִחֶבְרוּ בְּלוּם, וְאִפְלוּ אִם קָדְמוּ וְחִלְקוּ הַתְּתִים בְּלִבָּר קָדָם חֲלֻקַת הַחֶצֶר, לֹא אִמְרִינָן אוֹתוֹ שֶׁעָלָה לְחִלְקוֹ הַבַּיִת שֵׁשׁ לֹ שְׁנֵי פִתְחִים, זָכָה בְּאַרְבַּע אֲמוֹת בְּחֶצֶר לְכָל אֶחָד מִפִּתְחוֹ, אֲלָא חוֹלְקִים בְּשָׁנָה.

בַּבְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שְׁבִירְשׁוּ בֵּית וְחֶצֶר, חוֹלְקִים אֶת הַחֶצֶר בְּשׁוּוֹה וְלֹא לְפִי פִתְחוֹ, בְּשֵׁשׁ שְׁנֵי הַתְּתִים הֵינּוּ הַחֲלֻקִים שֶׁחֲלָקוּ שְׁוִים וְחִלְקוּ בַּיִת בְּנֶגֶד בַּיִת וְלֹא הֶצְרַכּוּ לְשׁוּם אֲוֹתָם וְלִהְעֵלוֹת בְּדָמִים. אֲבָל אִם הַבַּתִּים שֶׁחֲלָקוּ בִּינֵיהֶם אֵינָם שְׁוִים, וְשָׁמוּ אוֹתָם וְהֵעֵלוּם בְּדָמִים, וְאוֹתוֹ שֶׁהֵגִיעַ לְחִלְקוֹ הַבַּיִת שֵׁשׁ בּו שְׁנֵי פִתְחִים, נִתֵּן לְחֶבְרוּ הַדָּמִים שֶׁשָׁנָה יוֹתֵר עַל שְׁלוֹ, אִמְרִינָן שֶׁבְּכֻלָּל זֶה הֵעֵלוּ כֻּלּוֹ גַם בֶּן אַרְבַּע אֲמוֹת שֶׁבְּחֶצֶר שֶׁמֵּגִיעַ לְפִי כֹל פֶּתַח שֵׁשׁ בַּבַּיִת שֶׁקִּיבֵל, וְזָכָה בָּהֶם בָּמוֹ שְׁזָכָה בְּמָה שְׁבִיטוֹ שָׁנָה יוֹתֵר מִשָּׁל הָאֶחָד. וְאִם עַל פִּי שֶׁבְּעוֹד שְׁלֹא חִלְקוּ לֹא הָיוּ הָאַרְבַּע אֲמוֹת שְׁלוּ לְגַמְרִי, אֲלָא רַק בּוֹמֵן שֶׁצִּרִּיד לְפָרֵק בּוֹ מִשָּׂאוֹ, וְחֶבְרוּ הָיָה מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ גַם בֶּן בְּשִׁתְּיָה מוֹצֵא אוֹתָם בְּנִוּוֹם, עֲתָה שֶׁחִלְקוּ, הֵם שְׁלוֹ לְגַמְרִי. הַגֵּה: וְכֵן לַעֲנִין כְּפִיָּה לְחֻלּוֹק דִּנְתַּבְּאָר לַעֲלִי סִימָן קע"א סעיף ג' דְּשִׁיעוֹר חֲלוּקָה הֵינּוּ ד' אֲמוֹת בְּחֶצֶר חוּץ מֵהַד' אֲמוֹת שֶׁלִּפְנֵי הַפִּתְחוֹם, וְאִם יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי פִתְחִים, צִרִּיד שִׁיְהִיָּה בְּחֶצֶר עֲבוּרוֹ ח' אֲמוֹת עֲבוּר הַפִּתְחוֹם וְעוֹד ד' אֲמוֹת בְּחֶצֶר, כָּל זֶה מִזְרִי בְּסִתְּמָם הֶצְרִיחַ הֵינּוּ שֶׁקֵּנוּ מֵהַפְּקָר וְכֹל אֶחָד זָכָה בַּד' אֲמוֹת שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּתַח כְּפִי מִסְפֵּר פִּתְחוֹ, אֲבָל חֶצֶר שֵׁשׁ לְכָל אֶחָד חֶלֶק יְדוּעַ הֵינּוּ שִׁירְשׁוּ אוֹ קֵנוּ בֵּית עִם חֶצֶר, כָּל אֶחָד אֵינּוּ נוֹטֵל אֲלָא כְּפִי מֵה שֵׁשׁ לֹ לְפִי חֲלוֹק, וְאִין נוֹטֵל יוֹתֵר לְפִי פִתְחוֹ, וְאִם מֵגִיעַ יֵשׁ בְּחֶצֶר כְּדִי לִיתֵן לְכָל אֶחָד לְפָנָי בֵּיתוֹ אַרְבַּע צ"ל ח' אֲמוֹת עַל אַרְבַּע אֲמוֹת הֵינּוּ ד' אֲמוֹת לְצוּרֵךְ פִּירוֹק הַמִּשָּׂא, וְעוֹד ד' אֲמוֹת לְשִׁימוֹשׁ בְּחֶצֶר, חוֹלְקִין יִכּוֹל לְכוּפוֹ לְחֻלּוֹק, בֵּין אִם יֵשׁ לְבַיִת פִּתְחִים הֶרְבֵּה אוֹ לֹא כִּי בְּאוּפֵן זֶה לֹא מִקְבֵּל ד' אֲמוֹת לְכֹל פִּתְחוֹ (טור).

ט מנחם אב

גַּב בַּיִת שֵׁשׁ לֹ פִתְחִים רַבִּים מִכָּל רוּחוֹתָיו, יֵשׁ לוֹ אַרְבַּע אֲמוֹת לְכָל רוּחַ כִּיּוֹן שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֹל הַפִּתְחוֹם, כֹּל פֶּתַח זְכָאִי לַד' אֲמוֹת. וְאִם

קסג. ובאופן שבעל הבית של פתח אחד נתן דמים לבעל הב' פתחים, בגלל שביתו היה שווה יותר, דעת הסמ"ע שגם באופן זה מקבל בעל הב' פתחים לפי פתחיו,

יחד לו פתח אחד לשימוש וסתם את שאר הפתחים, אין לו אלא ארבע אמות בנגד פתחו דמסתמא אין עומדים ליפתח לעולם, כיון שיש לו פתח א' פתוח^{קפ"ד}.

ד אבסדרה היינו מקום מקורה בלי מחיצות, אם אפשר לו להבנים בתוכה עם החמור במשאו, אין לה לפתח האכסדרה ארבע אמות כיון שיכול ליכנס לתוכו ושם לפרק משאו. ואם הוא האכסדרה נמצא לפני הבית, ואין באבסדרה ארבע, משלים עליה חלק מן החצר עד שיהא ביחד ארבע, ועולות לשיעור דין ארבע שלפני פתח הבית (טור נ"ס ר"י). ואם לאו אם אינו יכול ליכנס במשאו לתוך האכסדרה, יש לה לפתח האכסדרה ארבע אמות, שלא אמרו שיש לכל פתח ארבע אמות אלא רק כדי לפרק שם משאו כי אי אפשר בתוך הבית, ולכן אם אין יכול לפרק בתוך האכסדרה, יש לו ד' אמות. בית שער בנין קטן שמשמש לכניסה לבית פרטי, ויש לו פתח, או מרפסת מדריגות שעולים דרכם לקומה השניה, ויש להם למטה פתח יש להם ארבע אמות כדי לפרק שם משאו. היו בקומה העליונה חמשה בתים פתוחים למרפסת, והמרפסת פתוחה לחצר ע"י המדריגות, אין לה אלא ארבע אמות כיון שיש רק פתח אחד לכולם.

י מנחם אב

ה לול של תרנגולים שנמצא בחצר ויש פתח לול, מ"מ אין לה ארבע אמות כי התרנגולים מטפסים מעצמם ועולים ללול דרך ראש הכותל ולא דרך הפתח.

ו בית, חציו מקרה בתקרה וחציו אינו מקרה, בין שקרויו לפנים בחלקו הפנימי, בין שקרויו לחוץ בחלקו החיצוני סמוך לפתח, אין לה ארבע אמות כיון שבחלק שאינו מקורה אינו מניח חפציו, ויכול ליכנס לתוכו ולפרוק שם משאו, ודוקא בשיש ארבע אמות על ארבע אמות במה שאינו מקרה אבל כשאין שם ד' אמות, אינו יכול לצרף לזה מהבית, כיון שאין ראוי לפרוק שם משאו, ומקבל ד' אמות 'שלימים' בחצר.

דגם זה בכלל העילוי, דלולא זה היה מקבל יותר דמים. והט"ז חולק וסובר שכיון שבעל הב' פתחים לא שילם מכיסו עבור ההפרש שבין הבתים, אין הד' אמות הנוספות בכלל העילוי.

קסד. והא דאיתא לקמן סעי' ז' דאם לא פרץ פצימיו, לא הפסיד את הד' אמות, שאני התם שלא השאיר לעצמו שום פתח, ולכן ודאי שיפתח את מה שסתם.

יא מנחם אב

ז **בית סתום** היינו שסתם את הפתח, מ"מ יש לו **אַרְבַּע אַמּוֹת** כי סופו לפתוח את הסתימה, כיון שאין לו פתח אחר לבית [ועי' לעיל סעיף ג'], ואם פָּרִין אֵת פְּצִימֵיו את המזוזות והמשקוף, ואח"כ סתם את הפתח **אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת** כי בפריצת הפצימין מראה שאין דעתו לפתוח את הסתימה והפקיר את זכותו לשכיניו. הגם: מה שאמרנו שהפסיד ע"י פריצת הפצימין, היינו רק הד' אמות שֶׁלְפָנֵי הַפֶּתַח שמטרתן רק לפירוק המשא, וכשסתם את הפתח, אין לו יותר צורך בזה, אֲבָל יש לו חֶלֶק בְּחֶצֶר כפי שהיה לו קודם, מֵאַחַר שֶׁהָיָה שָׁם פֶּתַח בְּתַחֲלָה היינו שמה שיש לו חלק בחצר, אין לו קשר לפתח כלל, ולכן אינו מפסיד את חלקו בחצר אע"פ שסתם את פתח הבית (ריצ"ט סימן רמ"ח).

ח **בית שאין לו אַרְבַּע אַמּוֹת על אַרְבַּע אַמּוֹת** אינו נקרא 'בית', ולכן **אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּחֶצֶר בְּנֶגֶד הַפֶּתַח** לצורך פירוק המשא, וכיון שאין כאן בית, הרי זה נחשב שיש רק חצר, ואין כופין לחלוק אֶלָּא אִם יש בְּחֶצֶר אַרְבַּע אַמּוֹת לָזֶה וְאַרְבַּע אַמּוֹת לָזֶה עַד פֶּתַח הַבַּיִת הַזֶּה, הרי זה נחשב שיש כאן כדי חלוקה, וחולֵקִין.

יב מנחם אב

ט **הַזֶּבֶל שֶׁל חֶצֶר** שהצטבר בחצר ע"י בני הבתים **מֵתַחֲלָק לְפִי הַפֶּתַחִים** היינו כשרוצים להשתמש בזבל זה, הרי הוא מתחלק לפי הפתחים, ובית שיש לו שני פתחים מקבל יותר, אֲבָל אֲכַסְנֵיָא שֶׁל מֶלֶךְ חיל המלך ששכן בחצר והשאיר אחריו חפצים או זבל, אינו מתחלק לפי הפתחים, אלא לְפִי בְּנֵי אָדָם לפי מספר המשפחות שגרים בחצר, כי חיל המלך מפקירים את מה שמשאירים, וכל בני החצר זוכים בו בשווה. פִּרוּשׁ, הַזֶּבֶל שֶׁמִּנְיַחִין בְּחֶצֶר, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שאין הנידון הוא מי זוכה בזבל שחיל המלך השאירו אחריהם, אלא לְעִנְיַן שְׁצָרִיכִין לָתֵת לָהֶן אֲכַסְנֵיָא שהוצאות האכסניא מתחלק לפי בני אדם ולא לפי פתחים. ולפי פירוש זה גם הרישא לענין הזבל שבחצר, הנידון הוא הוצאות הפינוי מהחצר, שמתחלק לפי הפתחים, כיון שהזבל נורק מהפתחים [והש"ך הניח דין זה בצ"ע] ^{קכ"ה} (טור וז"י ז' סע'ט).

סימן קעג

שותפים או אחים שרצו לחלוק דבר שאין בו דין חלוקה, וחלוקת ספרים, ושאין להם חזקה זה על זה ובו ד' סעיפים

א השתפין שרצו בהסכמה לחלק דבר שאין בו דין חלוקה, אף על פי שהם מפסדין את שמו ע"י החלוקה, שלא יהיה לכל אחד כדי חלוקה, מ"מ חולקים כיון שהם רוצים בכך. ובכתבי הקדש, דהינו כ"ד ספרים תנ"ך, כשהם בתובים בגליון בספר תורה שלנו, אם הם בקרף אחר, אין חולקין אותו לשניים אפילו בהסכמתו, כיון שהוא בדין לספרים לחלקו מקרף אחד, אף על פי שאם היו של אחד מתר לחתכן לאיזה צורך שהוא, אבל לחותכו מחמת חלוקת ממון נחשב לבזיון (הגה"ט ש"י). ואם הם בשתי קריבות היינו שיש להם בשותפות שני כריכות, אם הם שני עננים אין בו דינא דגוד או אגוד הן לענין שאין יכול לחייבו לחלק אחד נגד השני, אפילו עם תוספת דמים, והן לעשות גוד או אגוד שאחד מהם יקבל את שניהם וישלם לשני את חלקו, כיון ששניהם צריכים לו, וכבר נתבאר כל הפרטים בזה לעיל סימן קע"א סעיף י"ג, ואם הם ענני אחד ששניהם אותו חומש או נביא, אומרים בו גוד או אגוד היינו שחולקים ביניהם אחד כנגד אחד. וענין לעיל סימן קע"א סעיף י"ג.

יג מנחם אב

ב אם חלקו בגורל על פי הסכמתם, לאחר שעלה הגורל לאחד מהם נתקיימה החלוקה לבלם בשני שותפים כשאחד זכה בחלקו, ממילא נקנה החלק השני לשני, ובג' שותפים ויותר, זה זכה בחלקו, והשאר עדיין לא זכו בחלקם, רק הועיל הגורל לכולם, ששוב אין יכולים לחזור בהם מההסכמה לחלוק בגורל ולרצות לחלק באופן אחר. הג"ט: מיהו הרא"ש (נמשוזה, והציאו הטור) קתב דאין הגורל קונה, רק מברר החלקים, ואם החזיק אחד בחלקו, החלקה קיימת לפי הרא"ש גם בשני שותפין לא זכה השני בחלקו ע"י עליית הגורל לראשון, אלא הגורל רק מברר את החלקים מה עומד להיות לכל אחד, וכשהראשון יחזיק בחלקו בקנין, ממילא יקנה השני

גם את חלקו. ועיין לעיל סימן קנ"ז סעיף ב' שם נתבאר דין זה שאם ביררו החלקים והחזיק א' בחלקו, ממילא זכה השני בחלקו.

ג האחים שחלקו ביניהם מה שירשו מאביהם, **הרי הם פלוקחות** שקנו זה מזה ולכן אין להם זה על זה דרך להגיע לחלקו ולא סלמות זכות העמדת סולם בחצר של השני להגיע לעלייתו ולא חלונות זכות פתיחת חלונות לחצרו של השני, כשיש לו מכך היזק ראייה ולא אמת המים זכות להעביר את אמת המים דרך חצירו, שבינו שחלקו לא נשאר לאחד מהם זכות בחלק חברו, אף על פי שהיה כן מקדם אצל אביהם, או אצלם קודם שחלקו, כיון שאצל אביהם לא היה כאן שום ניזק משא"כ כעת שחלקו ויש ניזק. ואע"פ שהמוכר בית ושייר החצר לעצמו, אין יכול המוכר לחייב את הקונה לסגור חלון הפונה לחצר, כי מוכר בעין יפה מוכר, מ"מ כאן אמנם נחשב שאח אחד מכר את הבית לשני, אבל מאידך השני מכר לאחיו את החצר, וגם כאן י"ל שמכר בעין יפה שיוכל לסתום חלון, וה"ה בשאר הדברים. והוא הדין לשנים שקנו שדה באחד, וחלקו אותו ביניהם, לא נשאר לאחד מהם זכות בחלק חברו מטעם הנ"ל. אבל שנים שקנו שדה משני אנשים או משני אחים, כשהיה נודע ומבורר חלק כל אחד היינו שכל שדה היתה שייכת לאחד מהם והיו מחזיקים בנזקים אלו שהיה לאחד דרך על השני וכדו', וכעת מכרוהו לשני אנשים אחרים, אין לאחד מהם להפסיק אמת המים ולא לשנות דבר מהנזקים שהחזיקו בהם המוכרים כי כל אחד קנה את השדה עם זכויותיה. הגם: שנים שחלקו חצר, ונשאר באר מים חיים בחלק אחד מהן, ובהסכם החלוקה נשאר רשות לשני לשמש להשתמש בו היינו שמראש הסכימו שהבור נשאר ברשות שניהם, ונתקלקל הבור, על שניהן לתקנו כיון ששייך לשניהם. ואם נפל הבור ומתקן את הבור מחדש, אזלא נסתלקה חזקת השני, רק לענין זה דאין לו עוד זכות דרך לשאב ממשם, אבל מקום הבור לשניהם כיון שמתחילה נשאר המקום של שניהם ולא רק עצם הבור. אבל אם חלקו ונשאר הבור מתחלה לאחד בלבד, אלא שנתן רשות לשני לשאב משם, אם נפל אזלא

קפו. ואם השני טוען על הראשון בטענת ברי שהוא קלקלו, על הראשון לישבע היסת וליפטר.

קפו. ואיירי שאמרו שהדרך שמקבל יהיה רק לבור זה, דבלאו הכי, כיון שהבור קיים אלא שתקנוהו, אף זכות הדרך קיימת [נתיבות].

חזקתו לגמרי ואין לו עוד חלק בבאר, אפלו חזר ותקנו כי הרשות שנתן היה רק על הבור הראשון (צ"ט יוסף גסס הרשנ"א).

יד מנחם אב

ד אחים שחלקו ועלה בחלק אחד מהם כרם ולשני שדה חלקו שדה תבואה, יש לבעל הכרם ארבע אמות בשדה חלקו להפוך בו מחרישתו כיון שכרם זקוק למחרישה, ודרך עבודת המחרישה שזקוקה לד' אמות כדי לסובבה, ממילא כשחישבו בדמים את הכרם כנגד השדה, גם הד' אמות היה בתוך החשבון.

סימן קעד

אחים או שותפים או בכור שנאים לחלוק

ובו ה' סעיפים

א האחין או השתפין שבאו לחלק השדה ולטל כל אחד חלקו, אם היתה בלה שנה לגמרי שכל השדה באותה איכות, חולקין לפי המדה השטח בלבד שכל אחד מקבל לפי חלקו בשדה, כיון שכולה שווה. ואם אמר אחד תנו לי חלקי דווקא מצד זה כדאי שיהא סמוך לשדה אחר שלי ויהיה הכל שדה אחד, שומעין לו, וכופה אותו על זה, שעפ"י בדרך זה מידת סדום היא כיון שאין כל סיבה מדוע לא לתת לו את בקשתו, וכל תביעה של העלאת דמים מחמת שרואים שחפץ בו, נחשב מידת סדום לשיטה זו. ויש אומרים דאין שומעין לו, אלא צריך להעלות בדימים עד שיתרצו חבריו שיטה זו סוברת שהחשבת חלק מסויים מחמת סיבה מסויימת, מייקרת באמת חלק זה, ולכן אם חפץ בחלק זה דווקא צריך לקבל פחות לחלקו או שיוסיף דמים, כי שמא אם יחלקו בגורל ייצא לשני החלק הסמוך לשדהו ויוכל להוציא ממנו יותר כסף על חלק זה (טור גסס הרש"ע). ויש אומרים דהוי ספק, וכל דאלים גבר ובתחילה יטילו גורל, ואם יפול חלקו בסמוך לשדהו מה טוב, ואם לא נפל בסמוך לו, הרי יתכן שיש לו זכות בלא גורל, ולכן יעשו כל דאלים גבר^ה (מרדכי סוף פרק

קמא דז"צ צטס מהר"ס). כל המחלוקת זה רק כשכל השדה בעצמותה שווה לחלוטין, אבל אם היה חלק ממנה טוב משאר השדה, או שהיה קרוב לנהר ויותר, וזה נחשב לשבח מסויים כי אפשר להשקות בקלות, או קרוב לדרך, ויותר קל לקחת את פירות השדה לדרך, וישמו אותה היפה בנגד הרע שמו כמה מגיע מהחלק רעה כנגד החלק היפה, ואמר אחד מהם תנו לי בשומא שלי מצד זה שבחר בחלק הקטן הטוב או הגדול הרע, כי זה סמוך לשדהו, אין שומעין לו כי באופן זה אין זה נחשב מידת סדום, כי יתכן שהשני חפץ גם בחלק זה מחמת טובתו או גדלו, אלא נוטל בנגד. ואם אמר להם תנו בשומא בחלק שלי מצד זה חצי מדתה מהצד הרע, וטל אתה מהצד הטוב שמוכן לקבל חצי השדה בדיוק, אפילו שמגיע לו יותר כיון שהיא רעה, ורוצה זאת כדי שיהא חלקי סמוך לשדה שלי, שומעין לו כי באופן זה הוא מידת סדום, כמו בתחילת הסעיף, כי השני לא מפסיד כלום, ולא שייך כאן טענת 'שונא מתנות', כי הנותן עושה זאת לטובת עצמו ולא נחשב מתנה. הגה: היו בקאן שני שדות, והאחד אמר לחלק כל שדה ושדה, והאחד אמר לחלק שדה בנגד שדה, שומעין לזה שאומר לחלק שדה בנגד שדה כיון שכך הדעת נותנת לחלק, ואין יכול לטעון שאולי עייז ייצא לו שדה באמצע, וכך יהיה לו ב' שומרים משני הצדדים. ודוקא ששתייהן שוות ואין נפקותא בחלוקת השדות לחצאין, אבל אם האחד טובה בשום צד, או שאחד יש לו מצד אצל השדות, חולקין כל שדה לשנים כדי שייצא לו לפחות חצי ליד שדהו. וזה לדעת הי"א הנ"ל, אבל לדעת השו"ע בתחילת הסעיף אם שניהם שוות ותובע מחמת שיש לו שדה על המיצר, יכול לתבוע לקבל את כל השדה הסמוכה לשדהו (טור ס"ג).

טו מנחם אב

ב הבהור שמקבל פי שניים שחלק עם אחיו, נוטל שני חלקים שלו בקאחד כיון שכתוב 'פי שנים', כונת התורה שיקבל חלקו ביחד, ולכן בשני אחים חולקים את השדה לג' חלקים, ומקבל מיד את החלק האמצעי, ואח"כ מטילים גורל על שני החלקים החיצוניים. אבל היבם שחלק עם אחיו בנכסי האב והדין שהיבם יורש חלק אחיו המת בנכסי האב, נוטל חלקו וחלק אחיו בנגד, אם עלו במקום אחד, עלו, ואם עלו בשני מקומות, עלו ולשיטת השו"ע בתחילת סעיף א' שאם החלקים שווים יכול לתבוע חלקו בסמוך לשדהו משום מידת סדום, בהכרח שכאן איירי שאין

החלקים שווים באיכותן, ולכן מטילין גורל, והחידוש בכבוד שמקבל במקום א' אפילו אין שווים באיכותן, דאל"כ א"צ פסוק ללמד שמקבל במקום אחד. הגה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּדוֹקָא שְׁהִי חֲלָקִים שְׁוִים, אָבֵל אִם הָיָה אֶחָד טוֹב מִחֲבָרָו, אֶפְלוּ בְּכוֹר אֵינוֹ נוֹטֵל חֶלְקוֹ בְּיַחַד דְּהַרמ"א לשיטתו שאין בזה משום מידת סדום, וממילא י"ל שהפסוק בכבוד מדבר כשהחלקים שווים, ואין לנו מקור לחייב לתת לו במקום א' כשהחלקים אינן שווים. וְכֵן אִם הָיָה לְפֶשׁוּט שְׂדֵה בְּמִצְרָא אֵלּוּ הַשְּׂדוֹת וְרוּצָה אֶת חֶלְקוֹ סְמוּךְ לַשְּׂדֵהוּ, וְהַבְּכוֹר רוּצָה לְקַבֵּל אֶת שְׁנֵי חֲלָקָיו בְּיַחַד, וְיֵשׁ עוֹד שְׂדֵה קֹטְנָה בְּמִקוּם אַחֵר, הֲרִי זֶה נֶחֱשֵׁב כְּאֵין חֲלָקִים שְׁוִים, וּמִמִּילָא זְכוּתוֹ שֶׁל הַפֶּשׁוּט לְתַבּוּעַ גּוֹרֵל (טור והרא"ש והמגיד פ"צ דשכנים גזס שאר מפרשים).

ג אַרְיָן מְרַפְעֵת שְׁתֵּיהֶם הַנְּהַר מִקִּיּוֹף לָהּ מִשְׁנֵי צַדִּים מְזוּרָח וְצַפּוֹן, וְהַתְּדָרָךְ מִקִּיפָה מִצַּד דְּרוֹם וּמִעֶרֶב וּמַעֲלַת נְהַר אֵין שׁוּוֹה לְמַעֲלַת הַדְּרָךְ, וְאִם יִחַלְקוּ אוֹתָהּ לְרוּחָב, יֵצֵא לְאַחַד יוֹתֵר מִהַנְּהַר וְלְאַחַד יוֹתֵר מִהַדְּרָךְ, וְלֹכֵן חוֹלְקִין אוֹתָהּ בְּאַלְכֶסוֹן, בְּדִי שְׁנֵינֵי לְזוֹה צֵד שְׁלֵם נְהַר וְצֵד שְׁלֵם דְּרָךְ, וְלְזוֹה צֵד שְׁלֵם נְהַר וְצֵד שְׁלֵם דְּרָךְ. וְאִם אָמַר תִּנְנוּ לִי הַחֲצִי מִסוּיִים שֶׁחֲלָקוֹ בְּאַלְכֶסוֹן שְׁמַצֵּד זֶה שְׁהוּא בְּצֵד שְׂדֵי, שׁוֹמְעִין לוֹ הַשּׁוֹעֵ לְשִׁיתוֹ שְׁבֹאוֹפֵן כִּזֶּה נֶחֱשֵׁב מִידַת סְדוּם, וְלִשְׁיִטַּת הַרמ"א לְעִיל אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. כְּלָלָו שֶׁל דְּבַר כָּל דְּבַר שְׁהוּא טוֹב לְזוֹה וְאֵין עַל חֲבָרָו הַפֶּסֶד כְּלָל, בּוֹפִין אוֹתוֹ לְעֵשׂוֹת.

טז מנחם אב

ד שְׁנַיִם שְׁקָנוּ שְׂדֵה בְּשִׁתְּפוּתָא, וְלְאַחַד יֵשׁ שְׁלִישׁ וְלְאַחַד יֵשׁ שְׁנֵי שְׁלִישִׁים, בְּשִׁחְזוֹלְקִים נוֹטֵל בְּעַל הַשְּׁנֵי שְׁלִישִׁים אֶת חֶלְקוֹ בְּיַחַד, בֵּינּוֹן שְׁקָנוּ אוֹתָהּ בְּאַחַד הֲרִי שְׁנֵי שְׁלִישִׁים שְׁלוֹ נֶחֱשֵׁבִים כְּחֶלֶק אַחַד. אָבֵל שְׁלִשָּׁה שְׁקָנוּ שְׂדֵה בְּשִׁתְּפוּתָא וְלִכְל אַחַד שְׁלִישׁ, וְשׁוֹב קִנְיָה הָאֶחָד חֶלֶק חֲבָרוֹ וּמִכַּח זֶה יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי שְׁלִישׁ, כְּשִׁפְּאִים לְחֶלֶק אֵינוֹ יְכוֹל לְכַף אֶת חֲבָרוֹ שְׁיִתֵּן לוֹ שְׁנֵי חֲלָקִים בְּיַחַד, בֵּינּוֹן שְׁשֵׁנֵי חֲחֶלְקִים לֹא הִיוּ מִתְחַלְתֵּי שְׁלוֹ, אֲלָא בָּא מִכַּחז וּמִכַּחז אֶחָיו שְׁקָנָה מִמֶּנּוּ שְׁלִישׁ לְשִׁיטַת הַשּׁוֹעֵ הַנ"ל אֵיירִי כֵּאֵין כֹּל הַשְּׂדֵה שׁוּוֹה, דְּאֵי לֹאוּ הֲכִי כּוֹפֵה מִכַּח מִידַת סְדוּם, וְלִשְׁיִטַּת הַרמ"א אֵיירִי בְּכֹל גּוּוּנֵי. הַגְּה: שְׁנֵי אֶחָיו שְׁמַתוּ, וְלְכָל אֶחָד שְׁנֵי בְּנִים, וְבֵאֵין לְחֶלֶק הַשְּׂדֵה שְׁהִיָּה שֶׁל אֶבְיָהוּ, וְשְׁנֵי הַבְּנִים שֶׁל אֶחָד מֵהֶן רוּצִים לְהִיּוֹת שְׁתַּפִּין יַחַד וְלֹא לְחֶלֶק, וְהַשְּׁנִיִּים הָאֲחֵרִים רוּצִים לְחֶלֶק,

חולקין השדה לארבעה חלקים, ונותנים לאלו השנים חלקן ביחד במקום אחד, כיון שבאים מכח אח אחד, ולאחרים כל אחד לבדו (רצנו ירוסם נכ"ו מ"ז). אבל אם היו מתחלה ארבעה אחין, שלא באו השנים מבח אחד, אין נותנין להם חלקן ביחד כשיטת הי"א בסעיף א' דאין בזה משום מידת סדום (מרדכי פרק שני דיני גזרות נסם מוהר"ס). ויש אומרים דאפלו בקהאי גונא נותנין להן ביחד, דכופין על מדת סדום והוא כשיטת השו"ע לעיל סעיף א' שיש בזה משום מידת סדום (כן משמע מרצנו ירוסם הני"ל).

ה האחים שבאו לחלק ושמו החלקים זה בנגד זה, ובאו להטיל שלשה גזרות כיון שהם ג' אחים, ואחד מהם חפץ באחד מן החלקים, ומעלה אותה ואומר אני אתן בו יותר כך וכך תוספת דמים על מה ששמאזהו כי לי זה שווה יותר, או אתם תקחו אותו בכך וכך, שומעין לו, ואם אינם רוצים באותו עלוי, ימלנו הוא בלא גזרל ההוי כעין גוד או אגוד, ויש חולקים דס"ל דרק כשאין בו כדי חלוקה, עושים גוד או אגוד, כי אי אפשר לבצע חלוקה, משא"כ כשיש כדי חלוקה, לא עושים גוד או אגוד על דרך חלוקת החלקים, כי החלוקה בגורל היא הדרך הנכונה יותר מעילוי שכל אחד מחליט.

סימן קעה

אחין שרצו לחלק, ובל דיני דבר מצרא

ובו סג סעיפים

יו מנחם אב

א לא היו פאן בעיר כל האחים, ואותו שלפנינו מבקש לחלק את הירושה ולקבל את חלקו, חולק בפני שלשה, אפלו הם הדיימות היינו שאינם תלמידי חכמים, ובלבד שיהיו נאמנים שאינם שקרנים או פסולים ובקריאים בשומא לשום את הנכסים כראוי, וממילא אפשר לסמוך על שומתם וליטול את חלקו. ואם חלק בפני פחות משלשה, לא עשה כלום. ואם היו מעות, וכלם מטבע מסוג אחד ושונים בטיבם, (כי פעמים יש מטבעות מאותו סוג אבל משופשפים יותר ויוצאים פחות בהוצאה), אין צריך לחלק בפני שלשה כיון שזה מטבעות, אין צריכים שומא כלל, וכל

אחד יכול לחשב לבד וליתול חלקו המגיעו, אלא רק בפני שניים, וגם זה לא לעצם החלוקה, אלא רק לראיה בעלמא שיעידו על הסכום שהיה ושאותו חילק. הגם: וכן אם היו הנכסים של אביהם מפקדים ביד אחר, וקבו מקצת האחין ודורשים שיתן להם את חלקם בפקדון, נוהגין להן חלקן בדרך הנזכרה יינו ע"י ג' בקיאין בשומא, ובמטבעות שוות בפני עדים (מרדכי פרק המפקיד). ועיני לעיל סימן ע"ז סעיף ט' שאע"פ ששניים שהפקידו אצל א' אין אחד מהם יכול לתבוע חלקו עד שיגיעו שניהם יחד, מ"מ אם האב הפקיד ומת, יכול גם יורש אחד לתבוע חלקו.

ב אם אחר שחלק זה בפני שלשה שמאים שלא בפני אחיו, ובא אחיו ואמר אותו החלק שנה בעיני יוהר, ואני מוסיף דמים יותר ממה ששמתם אותו, שומעין לו לבטל החלקה כי התברר ששומתם לא היתה נכונה כלפי אחיו^{קכ}. אבל אם בא לבטל החלקה בלא טענה, ובא לומר נפיל גורל אחר, אין שומעין לו כיון שחילק כדין.

יח מנחם אב

ג שני אחים שחלקו את ירושת אביהם, כי חשבו שיש רק שני בנים, ואחר כך בא אח שלא היו יודעים בו, במלה החלקה כי התברר שהחלוקה היתה בטעות. ואפלו שהיה להם שלשה שדות ונטל כל אחד מהם אחת מהן ראובן נטל שדה א' ושמעון נטל שדה ב', והשלישית חלקה ביניהם, ובשפא האח השלישי עשו גורל חדש ובדיוק נפל חלקו באותה שדה ג' שחלקו ביניהם, לא נאמר ישאר כל אחד מהם בשלו, אלא איזה מהם שירצה ראובן או שמעון יכול לבטל כל החלקה, ופילו גורל אחר לכלם. ואפלו נתרצה האח השלישי למל מעט מזה ומעט מזה בלא גורל, אפלו הכי יכול כל אחד מהשנים לבטל החלקה, כיון שהתברר שהחלוקה הראשונה היתה בטעות.

ד וכן אם בא בעל חוב של אביהם ונבה כל חובו מחלקו של אחד מהם, והטעם שגבה הכל מאחד ולא גבה חצי חוב מכל אחד דאיירי בגון

קכ. דין זה רק לדיעה ראשונה בסימן קע"ד סעי' ה', שאפשר להוסיף בעילוי ולומר ששווה לי יותר, אבל לדיעה השניה אי אפשר להוסיף סתם בעילוי [ש"ך].

שְׁעֵשׂאוּ אביהם **אֶפְתִּיקִי** שא"ל שיגבה רק משדה זו, [אי נמי שכל חובו שווה כמו שדה אחת, ואינו חייב לקבל חובו בשני חצאי שדות, א"נ שהשדה שלו נמצאת כאן, ושאר השדות נמצאים במקום אחר], מכיון שהתברר שהחלוקה היתה בטעות, כי האחים שחלקו 'יורשים' הם, ונתברר ששדה של אחד היה עומד להגבות לבעל חוב, לכן **בְּטֻלָה תְּחַלְקֶנּוּ וְחוֹלְקִין תְּחַלְקֶנּוּ אַחֲרָת** מחדש.

הלכות מצרנות

יט מנחם אב

ה חז"ל תקנו שאם אחד מוכר שדה, מי שיש לו שדה בצד שדה זו [זוה נקרא 'מצרן'] יש לו זכות קדימה לקנות את השדה משום ועשית הישר והטוב, כי הלוקח יכול לקנות במקום אחר, וכל דין מצרנות זה רק כשלא ייגרם עי"ז שום הפסד למוכר. **אֶחָד מִן הָאָחִים אוֹ הַשְּׁתֵּפִין שְׁמֹכְרֵי חֵלְקוֹ לְאַחֵר, שְׂאֵר הָאָחִין אוֹ הַשְּׁתֵּפִין מְסַלְּקִים לְלוֹקֵחַ** כיון שהם מצרנים לחלק שקנהה^ק. אבל אם גם הלוקח הוא מצרן, כיון שכבר קנאו, אי אפשר לסלקו. **וַיֵּשׂ אוֹמְרִים שְׂאֵפְלוֹ אִם הַלּוֹקֵחַ הוּא** גם מצרן לשדה שקנאה, מ"מ **מְסַלְּקוֹ הַשְּׂתֵּף אוֹ הָאָחִין** כי מעלת שותף חזקה יותר ממצרן, כי יש לו חלק ממש באותה שדה, ולכן יכול אף לסלק את המצרן, וכן עקר.

ו **הַמוֹכֵר קִרְקַעוֹ לְאַחֵר, בֵּין שְׁמֹכְרָה הוּא בֵּין שְׁמֹכְרֵי שְׁלוּחֵי בֵּין שְׁמֹכְרֵי בֵּית דִּין, יֵשׁ זְכוּת לְחִבְרוֹ שֶׁהוּא בְּצַד הַמְּצַר שְׁלוֹ הַיֵּינוּ** המצרן לתן דמים ללוֹקֵחַ וְלִסְלֵק אוֹתוֹ משום ועשית הישר והטוב, ו**אֵפְלוֹ חֵלְקֵי תְּלִמִיד חֶכֶם וְשִׁכְן וְקָרֹב לְמוֹכֵר, וְהַמְּצַרְן עִם הָאָרֶץ וְרַחוּק מִן הַמוֹכֵר, מ"מ הַמְּצַרְן קוֹדֵם וְיִסְלֵק אֶת הַלוֹקֵחַ** דמעלת מצרן עדיף על כל מעלות אלו^{קט}. הגה: **וְאֵפְלוֹ אִם אוֹמֵר הַמוֹכֵר קֹדֵם שְׂאֵמְכֵר לְמְצַרְן** אני מעדיף שלא אֶמְכֵר כָּלֵל, אֵפְלוֹ הֵכִי קִנְהַ הַמְּצַרְן בְּעַל קָרְחוֹ שֶׁל מוֹכֵר כי חיוב ועשית הישר והטוב אינו בין המוכר למצרן, אלא בין הלוקח למצרן, וממילא המוכר אינו בעל דבר בענין. ואיירי שהמוכר לא

קט. וקמ"ל שאפי' יש כמה אחים, אין הלוקח יכול לומר לאותו אח שבא לסלקו, שמה כשתחלקו, לא יצא חלקך סמוך לחלק שקנית, כיון שכל זמן שלא חלקו הרי יש לו חלק בכל השדה, וממילא נחשב מצרן לחלק שנמכר. קעא. ראה לקמן סעיף נ' באיזה אופן יש משמעות למעלות אלו.

מפסיד כלום בזה שהמקח יעבור למצרן (מסובת מימני ס' קנין סימן ל"ז).
 ואין התקנה שהלוקח צריך למכור אח"כ למצרן, אלא זה תלוקת הרה"ק
 חשוב מראש בשלוחו לכל דבר וכשעשה את הקנין מהמוכר נחשב שקנה
 מיד עבור המצרן בשליחותו, ולכן עדי תקנין של הלוקח יכתבו את שטר
 הראיה בשם המצרן, ואין צריכים קנין אחר. וכן נפ"מ בזה שאמרנו
 שהלוקח שלוחו של המצרן, שאם הוקרה השדה התייקרה עד שבא המצרן
 לשלם ללוקח, צריך לתנה לו רק כמו שקנאה כיון שמיד בשעה שקנאה,
 השדה כבר שלו, ואם הוזה צריך לקח אותה כמו שקנאה, אם חפץ
 בה כי אם אינו חפץ בה מחמת שהזולה או כל סיבה אחרת, אינו מחוייב לממש
 את זכותו כמצרן. ואם הלוקח תקן בה והשפיתה, תנה לה ביו"ד
 ברשות, ושמן לו וידו על העליונה ומקבל כמנהג אריסין באותו מקום.
 ואי השקיע בשדה פתך דתבעה אחרי שהמצרן תבעו ליתן לו את השדה,
 תנה לה ביו"ד שלא ברשות שמקבל רק את ההוצאות, אם השבח יותר
 מההוצאה. ואם הלוקח עקר ממנה נטיעות או קלקל, מנכה לו מן
 הדמים שצריך לשלם לו, מה שקלקל מדיו מו"ק, ואפלו קלקל קדם
 שיבוא המצרן כיון שאין השדה שלו, אין לו רשות לקלקלה. ואם בנתיים
 אכל פרות, אותם שאכל אחר שבא המצרן והביא מעות לסלקו,
 צריך לשלם, והפירות שאכל קדם, אינו צריך לשלם כיון שהשדה
 עומדת לאכול פירותיה למי שהשדה ברשותו. ואם לנה תלוקת קדם שבא
 המצרן, אין שעבוד הפעל חוב שלו חל עליו, ואינו מורף מהמצרן
 כיון שמתחילה אין השדה של הלוקח אלא של המצרן.

ב מנחם אב

ז קנאה תלוקת ממנה ובאמת היא שנה מאתיים, אם המוכר היה
 נותנה בן במחיר זה לכל אדם, בגוף שמוכר מחמת דחק, לא יתן
 לו המצרן אלא מנה כי ההזולה היא לא מחמתו, אלא כך היא מחיר השדה
 אצל מוכר זה. ואם המוכר לא היה נותנה בן לאחר אלא רק לקונה זה,
 א"כ מחיר השדה הוא מאתיים, ונתן לו מאה במתנה, ולכן המצרן צריך לתן
 לו מאתיים. ואם טען תלוקת שלא היה נותנה בן לאחר ומגיע לו
 מאתיים, והמצרן אמר שהמוכר היה נותנה בן לאחר ועליו לשלם רק
 מנה, על המצרן להביא ראיה כיון שכל דין מצרנות היא תקנה, לכן בכל
 מקרה של ספק בדין או במציאות, הלוקח נחשב מוזק, ובפרט כאן שמסתבר
 כדברי הלוקח, כיון שאין דרך אדם למכור שדהו בפחות משוויה.

ח אִם מְכָרָה לוֹ בְּהִמְתָּנָה דֵּהיינו שהמוכר הסכים שהלוקח ישלם לו יותר מאוחר, לִית בֵּה מְשׁוּם דִּינָא דְכָר מְצָרָן אין המצרן יכול לבוא ולשלם למוכר גם בהמתנה, שהמוכר יכול לומר ללוקח אני מאמין שיפרע לי בזמן שקבעתי, ולך לא, אֵלָא אִם בֵּן הַמְצָרָן רוּצָה לְפָרַע מִיָּד למוכר, שבאופן זה אין שום הפסד למוכר. הגה: או באופן שאין המוכר מקפיד, ורוצח ומסכים להמתין למצרן באופן כזה יש דין מצרנות, כי אין הפסד למוכר (ד"ע לעמ' הטור והרא"ע).

כא מנחם אב

ט קְנָאָה בְּמֵאֵתִים וְאִינָה שְׁוֶה אֵלָא מְנָה ואין בזה אונאה כי אין אונאה לקרקעות^{קכ}, אִם הַמְצָרָן חָפֵץ בֵּה אפילו ששילמו עליה יותר משוויה, צָרִיךְ לְתַן לוֹ מְאֵתִים כי זה מה שהלוקח שילם עליה. וְאִם טוֹעֵן הַמְצָרָן שֶׁעָשׂוּ קְנוּנִיָּא בְּיַדֵּיהֶם לומר ששילם מאתיים, ובאמת לא שילם מאתיים, כיון שהלוקח בא להוציא ממון מהמצרן, אין נאמן בלי שבועה, ולכן נִשְׁבַּע הַלּוֹקֵחַ בְּנִקְיַת חָפֵץ וְנוֹטָל מְאֵתִים כמו בכל מקום שנשבע ונוטל, שצריך לישבע בנקיטת חפץ. וְאִם הָיוּ שָׁם עֵדִים שְׂרָאוּ שְׁנֵתָן מְאֵתִים, וְהַמְצָרָן טוֹעֵן שֶׁאֵמְנָה הִסְכְּמָה הָיְתָה בֵּינוֹ וּבֵין הַמוֹכֵר שִׁמְנָה מֵאֵתִים בפני עדים, כדי שיחשבו שקנאה במאתיים, וְהוּא יוֹדֵעַ בְּוַדָּאִי^{קכ} שֶׁלֹּא לָקָחוּ מִמֶּנּוּ אֵלָא בְּמְנָה, נֹתֵן לוֹ הַמְצָרָן לּוֹקֵחַ דְּמִים כְּפִי מַה שֶׁהָעֵדִים מְעִידִים, וְמִסְלָקוֹ, וְרַק אַחֲרֵי שֶׁמְשַׁלֵּם מִשְׁבִּיעוֹ שבועת היסת שֶׁלָּקָחוּ בְּמֵאֵתִים, וְנִפְטָר כיון שיש עדים כדבריו, אינו צריך לישבע בנקיטת חפץ קודם שנוטל, ואחרי ששילם לו, יכול לתובעו שיש לו ממון אצלו שלא כדון, ונשבע היסת כדון כל תביעה. הגה: גְּבָאָה בעל חוב בחובו והמצרן בא

קעב. ולשיטות שבכפול יש כבר אונאה, צ"ל שהמחיר מעט יותר ממנה, כך שכשילם מאתיים אינו כפול ממחירו האמיתי. קעג. בספא שיש עדים שראו ששילם מאתיים, שלכן אינו נשבע כלל בנקיטת חפץ רק היסת, לכן צריך טענת ודאי. [ודעת הט"ז בסימן ע"ה שנשבעים היסת בטענת שמא כשיש רגליים לדבר, וכשמוכר שווה מנה במאתיים נחשב לרגליים לדבר]. וברישא שנשבע בנקיטת חפץ, דעת הש"ך דגם שם בעינן טענת ברי, דאל"ה אין יכול להשביעו. אבל דעת הסמ"ע דכיון שהלוקח מורה היתר לעצמו להחזיק בשדה שכבר ברשותו, ומסברא נראה טענת המצרן נכונה, כיון שלא ראינו ששילם מאתיים, לכן תקנו שיכול להשביעו אף בטענת שמא, כמו שמצינו באריסין ושותפין שמשביע בטענת שמא כיון שיש לו הוראת היתר.

לסלקו במעות, אינו צריך לתן לו רק כפי שומת בית דין הקרקע, אף על פי שהחוב היה יותר משווי הקרקע, ועי' בהערה קכ"ד (ריצ"ט סימן מס"ג).

י המוכר על תנאי, בין שהתנה מוכר בין שהתנה לוקח, אין בעל המצר יכול לסלקו ללוקח עד שיתקיימו התנאים ויזכה חלוקת בקרקע ולא תשאיר בה עלה בלל, ואחר כך יסלק אותו כי כל זמן שלא נתקיימו התנאים, שמה לבסוף לא תתקיים המכירה, ורק לאחר שנתקיימו התנאים, יכול המצרן לסלק את הלוקח קכ"ה.

כב מנחם אב

יא היה לשדה הנמכר ארבעה מצרנים מארבע רוחותיו, יד בלם שנה בה כולם יש להם זכות שווה בשדה זו, ויחלקוה באלבסון, כדי שבאופן חלוקה זו יגיע לכל אחד חלק על פני כל שדהו. ואם היו ה' מצרנים, כגון שהיו שלש מצרנים משלש רוחותיו, וברוח הרביעי יש שנים, אותם השנים השוכים רק באחד כי מחלקים לפי מיצוי השדה ולא לפי האנשים, ולכן נוטלין בין שניהן חלק אחד באחד מהחלקים שנוטלים השלשה. כמה דברים אמורים שיד כולם שווה, בשבא באחד לסלק ללוקח. אבל אם קדם אחד מהמצרנים וסלק ללוקח, זכה בה הוא לבדו, ואפלו היו המצרנים הרבה, והיה בהם מי שאינו מצרן אלא בחלק קטן מאד, אם קדם הוא וסלק ללוקח, או קדם וקנאה מהמוכר זכה בה ואין שאר המצרנים יכולים לתבוע ממנו

קע. בש"ך ביאר דודאי אם המלוה גבאה בחובו, ועדיין לא החזיר את השטר חוב, כי נשאר עדיין חייב לו, פשוט שאין לו זכות טענה למצרן לקבל את כל חובו, ואם המלוה טוען שמוכן לקבל את הקרקע בכל חובו, פשיטא שלא שמים לו כפי שומת הקרקע, כיון שיש בזה הפסד למוכר שהוא הלוח. רק כאן איירי שהמלוה כבר נתן את השטר חוב ללוה כשגבה את הקרקע, ולכן שמים כמה היה שווה השטר כשהחזירו, שפעמים השטר לא שווה במחירו המלא כיון שלא הגיע עדיין זמן הפירעון, וממילא נחשב שקיבל את הקרקע במחיר פחות ממחיר ההלוואה, וזה הכוונה בשומת בית דין.

קעה. בנתיבות כתב דודאי אם התנאי היה לטובת המוכר, אין הלוקח חייב לקיים את התנאי כדי שאח"כ יעבור לידי המצרן, וא"כ יהיה בזה הפסד למוכר כי הוא רוצה למכור רק בתנאי זה, ואינו חייב לסמוך על המצרן שיקיים את התנאי, וממילא באופן זה אם אין המוכר רוצה למכור למצרן בתנאי זה, אין בו דין מצרנות, כדי שלא יהיה הפסד למוכר.

חלקם. הגה: מיהו, לכתחלה אם לא בא אחד לבדו וקדם וקנאה, אלא באו כולם לפנינו, ימכר לכלם ביחד ואם קנה אחד מהם או שהמוכר מכר לאחד מהם, לא מהני, כי הוא שליח של כולם, כיון שכולם באו לפנינו (המ"מ פ"ב וזית יוסף זכס תלמידי הרשב"א ושכ"כ זעל העטור). ויש חולקין שגם בבאו כולם יחד, מועיל קנייה של אחד מהם, ואין יכולים להוציא ממנו חלקם (המגיד פ"ב דש לומריס כן). ואם קדם אחד מהן ובא לבד לקנות, והאחרים טוענין שגם הם רצו לבוא לקנותו, רק שזה גזם להם איים עליהם להזיקם, אם יבואו גם לקנות והיה בידו לעשות את איומו, ויש להם עדים על כך, כשיסורו אנסן, יכולין לסלקו מחלקן לכו"ע, כיון שהמוכר הסכים למכור להם, ורק מחמת האיום לא קנו, ולכן נשאר להם זכות המצרנות (זית יוסף זכס רשב"א ומשו' רשב"א סימן ממקט"ו). ועין לקמן סימן זה סעיף ל"ג דאם הלוקח איים על המצרן שלא יבוא לסלקו, ובנתיים עבר הזמן שיכול לסלקו, לא הפסיד זכותו. באו קצת מהמצרנים לסלק ללוקח, וקצתם במדינה אחרת, אלו שבכאן מסלקין ללוקח והיא שאלהם לברם, דהוא כמו קדם מצרן אחד, דאין השאר יכולים אח"כ לתבוע חלקם ק"ש.

יב היו הרבה שתפין לרונה אחת לשדה הנמכרת, כל אחד מהם יכול לסלק ללוקח ואין הלוקח יכול לטעון שמא כשתחלקו את השדה ייצא חלקך רחוק מהשדה הנמכרת. ואם קדם אחד מהם וסלקו, זכה הוא ואין שאר השתפין יכולין לערער כמו שנתבאר בסעיף הקודם. ולא עוד, אלא אפלו היה במצר אחד לשדה הנמכרת שדה משתף בין שנים, ומצר אחד אצלה שדה של אדם אחר, וקנאה אחד מהשתפין בשדה שאצל השדה הנמכרת, אין בעל השדה שבצד אחד יכול לומר לאותו שקנאה אני מצרן ודאי ואתה ספק, דשמיא יפל חלקך לצד אחר, אלא חשוב ודאי במוהו, בין שיש לו חלק בכל השדה של השותפות, וממילא נחשב מצרן ודאי, ובין שקדם למצרן שכנגדו, וכן לשותפו, זכה. והוא הדין שאם קנאה איניש דעלמא,

קע. באופן שהמצרן במדינת הים, יכול כל אחד לקנות ואין למצרן שום זכות, וכמבואר לקמן סעיף ל"ד, וא"כ פשיטא שבאופן זה יכול מצרן אחד לקנותו [נתיבות].

שְׂאֵחָד מֵהַמְצַרְנִים יָכוֹל לְסַלְקוֹ אֶף עַל פִּי שֵׁישׁ לוֹ שְׂתָף, וְאִין חֲלוּקָה יָכוֹל לֵאמֹר לוֹ שְׂמָא יִפְלֵ חֲלָקָה מֵצַד אַחַד דְּנַחֲשֵׁב מִצְרוֹן וְדאִי אֶף לַעֲנִין לְהוֹצִיאָה מִלּוּקָח שִׁכְבַר קְנָאָה. וְכֵן שְׂדָה הַנִּמְכָּרֶת שָׁל שְׁנַיִם, וּמְכַר אַחַד מֵהֶם חֲלָקוֹ בְּשֵׁדָה הַמְשׁוֹתֶפֶת לְאַחַר, הַמְצַרְן מְסַלְקוֹ, וְאִין חֲלוּקָה יָכוֹל לֵאמֹר בֵּינּוּן שְׂאִין תְּחַלֵּק שְׂקָנִיתִי מִסִּים וּמוֹגֵר, שְׂמָא כַּשְׁנַחֵלֵק אֶת הַשׁוֹתֶפֶת יִפְלֵ חֲלָקוֹ מֵצַד אַחַר שְׂאִינוּ מֵצַד הַשְּׂדָה שְׂלָדָה וְאִינְךָ מִצְרוֹן עַל חֵלֶק זֶה, דְּכִיּוֹן שִׁכְעַת קְנָה שׁוֹתֶפֶת בְּכָל הַשְּׂדָה, לְכֵן יֵשׁ לְמִצְרוֹן טַעֲנַת מִצְרָנוּת, וּזְכוּתוֹ לְקִנּוּת חֵלֶק זֶה לְפָנֵי הַלּוּקָח.

בג מנחם אב

יג אַחַד שְׂלָקָח מִשְׁנַיִם שְׂדָה אַחַת, וּבָא הַמְצַרְן לְסַלְקוֹ מִחֲצִיזוֹ שְׂלָקָח מִן הָאֶחָד, אִינוּ יָכוֹל לְסַלְקוֹ אֶלָּא אִם כֵּן מְסַלְקוֹ מִכְּלָהּ אוֹ מִנִּיחָהּ כְּכֵלָהּ דְּאִין יָכוֹל לְחַלֵּק אֶת הַקִּנּוּן. הַגֵּה: וְדוֹקָא בְּשְׂדָה אַחַת אִמְרִינן סְבָרָא זו, אֲבָל שְׁתֵּי שְׂדוֹת^{ק"י} שִׁקְנָאן כְּאֶחָד יָכוֹל לְסַלְקוֹ מֵאַחַת וּמִנִּיחָהּ לוֹ אַחַת וְאִינוּ יָכוֹל לְטַעוֹן שֶׁהוּא גַם מִצְרוֹן, כִּיּוֹן שֶׁנַּעֲשָׂה מִצְרוֹן רַק בְּשַׁעַת הַקְּנִיָּה. אֲבָל אִם קְנָאן בִּזְהָ אַחַד זֶה, יָכוֹל הַמְצַרְן לְסַלְקוֹ רַק מֵהַשְּׂדָה הַרְּאִשׁוֹנָה, אֲבָל אִם רּוֹצֵה לְסַלְקוֹ רַק מֵהַשְּׂדָה הַשְּׁנִיָּה, יָכוֹל לֵאמֹר שֶׁגַם הוּא מִצְרוֹן עֲלֶיהָ מִכַּח הַשְּׂדָה הַרְּאִשׁוֹנָה (צִיט יוֹסֵף צִטָּס תַּלְמוּדִי רַעֲז"א). אֲבָל הַמְּכַרְךָ קָרְבַּע לְשְׁנַיִם, יָכוֹל הַמְצַרְן לְסַלְקוֹ לְשְׁנֵיהֶם, אוֹ לְסַלֵּק הָאֶחָד וּלְהַנִּיחַ הָאֶחָד כִּי כָל אֶחָד הוּא שְׁלִיחַ נִפְרָד לְקִנּוּת עֲבוּר הַמְצַרְן, וְתַלּוּי בְּרִצּוֹנוֹ אִם רּוֹצֵה אֶת שְׁנֵיהֶם אוֹ רַק אֶחָד מֵהֶם.

יד פֶּעַל כִּיּוֹן שֶׁעֲשָׂאוּהוּ רַבְּנֵי כְּלוּקָח בְּנִיכְסֵי אִשְׁתּוֹ יֵשׁ לוֹ דִּין מִצְרָנוּת, שְׂאִם יֵשׁ לָהּ קָרְבַּע מִנִּיכְסֵי מְלוּגָה וּבָאוּ לְמְכַר קָרְבַּע שְׂאֶצְלוֹ, יָכוֹל הַפֶּעַל לְסַלֵּק חֲלוּקָה מִדִּין מִצְרוֹן, וּנְפ"מ שֶׁאֶפְלוּ אִם קָנוּ מִדָּה שְׂמִיחָהּ לְלוּקָח שֶׁלֹּא תִּתְּבַע מִמֶּנּוּ זְכוּת מִצְרָנוּתָהּ, אִינוּ בְּלוּם, וְהַפֶּעַל

קע. בפשטות איירי שקנה שתי שדות משני בני אדם, כמו שהתחיל השו"ע. ואם קנאה מאדם אחד, אם זה כל שדותיו, לכו"ע אין בזה דין מצרנות, וכמו שיתבאר לקמן סעיף ל"ו, שבמכר כל שדותיו אין דין מצרנות כיון שאין זה שכיח שאחד יסכים לקנות כל שדותיו, ואם יהיה תקנת מצרנות, יכול ליגרם הפסד למוכר. ובאופן שמכר רק שתי שדות מתוך שאר שדותיו, דעת הסמ"ע [כאן] והט"ז [בסעיף ל"ו] שגם נחשב לא שכיח ואין דין מצרנות, אע"פ שאין זה כל שדותיו. ודעת הש"ך דהכל תלוי ב'כל' שדותיו, וכן דעת הנתיבות. ובפתח"ת בסעיף ל"ו הביא בשם החת"ס שהכריע כהסמ"ע והט"ז.

יכול לְסַלְקוֹ כי גם הוא נחשב מצרן. עֲמֻדָה היא וְסַלְקָה לְלוֹקַח מממונו של הבעל מכח מצרנות, ועשתה זאת כיון שזה לזכותו, וְכֵן הָעֶבֶד שֶׁהָיָה נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּנִכְסֵי אֲדוֹנָיו וְסַלֵּק אֶת הַלוֹקַח מממונו של אדונו, אִם רָצָה הַבֶּעַל או הָאֲדוֹן מְקִים עַל יְדֵיהֶם ומאשר את הסילוק שעשו בממונו, וְאִם לֹא רָצָה שְׂדֵה זו, לֹא יִקְיָם כי אי אפשר לקנות עבורו בעל כרחו, וְתַחֲזֹר הַקְרָע לְלוֹקַח וְיַחֲזִיר הַדָּמִים.

כד מנחם אב

מו המצרן שָׂבֵא לְסַלֵּק אֶת הַלוֹקַח, וְקִדְּם שֶׁסַּלְקוֹ מִכֵּר המצרן את הַשְּׂדֵה שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַל הַמִּצְרָה, אֲבָר זְכוּתוֹ לְסַלֵּק אֶת הַלוֹקַח, כיון שכבר איננו מצרן, וְגַם הַלוֹקַח שֶׁקָּנָה מִמֶּנּוּ אֵין לוֹ דִּין מִצְרָן לְסַלֵּק הַלוֹקַח שֶׁקָּנָה סְמוּךְ לַמִּצְרָר כי הלוקח הראשון זכה בשדה שקנה לפני שהוא נעשה מצרן.

מזו מִי שֶׁעָשָׂא בְּעַל הַבַּיִת שְׁלִיחַ לְמַכֵּר שְׂדֵהוּ, אִף עַל פִּי שֶׁהַשְּׁלִיחַ עֲצָמוֹ מִצְרָן, אֵינוֹ רֵשָׁא לְקַנּוֹת לַעֲצָמוֹ, משום חשד, שיאמרו שמוכר לעצמו בזול. וְכִשְׁמַכֵּר לְאַחֲרִים, אֵינוֹ יָכוֹל "אח"כ לבוא לְסַלֵּק אֶת הַלוֹקַח כיון שהוא עצמו מכר לאחרים, נחשב שמחל על זכותו. וְכֵן מִי שֶׁחָתַם עַל שְׂטֵר הַמְּכִיבָה לְלוֹקַח בְּתוֹרַת עַד, אֵינוֹ יָכוֹל לְסַלֵּק לְלוֹקַח כי בחתימתו נחשב שמחל ללוקח, כיון שעשה מעשה (ר' ירוסם גי' ט' ח"ד).

כד מנחם אב

יז מִת הַלוֹקַח קִדְּם שֶׁסַּלְקוֹ הַמִּצְרָן, אֵינוֹ יָכוֹל לְסַלֵּק לִיזְרָשׁ כי רק כלפי הלוקח יש טענת 'ישר וטוב', כיון שיכול לקנות במקום אחר, משא"כ כלפי היורש, דהוא לא בא לקנות קרקע שאפשר לומר לו שיקנה במקום אחר. וְיֵשׁ חוֹלְקִין דֵּאֵין יָכוֹל לְהוֹרִישׁ וְלַתֵּת רַק מֵה שְׁבִידוֹ, ועל פי דין השדה שייכת כבר למצרן (טור וגי' פרק המפקיד וריצ"ט סימן תק"ט), וְכֵן נִרְאֶה לִי עָקֵר.

יח נִתְּנָה הַלוֹקַח הַפְּרָקֵעַ בְּמַתְּנָה לְאַחַר, שְׁלֵא בְּאַחֲרִיּוֹת דֵּאֵם נָתַן לוֹ אַחֲרִיּוֹת בְּהַכְרַח שׁוֹה מְכִירָה וְלֹא מַתְּנָה, אֵין הַמִּצְרָן יָכוֹל לְסַלְקוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְּבָאָר בְּסֵעִף הַקּוּדֵם לַעֲנִין יוֹרֵשׁ, וְהוּא שְׁלֵא יְהֵא רְמָאוֹת בְּדַבָּר שְׁבִאמַת מְכָר לוֹ רַק אוֹמְרִים שׁוֹה מַתְּנָה. וְיֵשׁ חוֹלְקִין כְּמוֹ שֶׁנִּתְּבָאָר בְּסֵעִף הַקּוּדֵם (טור וגי' פרק המפקיד), וְכֵן נִרְאֶה לִי עָקֵר.

כו מנחם אב

ימ מְכַרָה לֹקֵחַ רֵאשֹׁן לְלֹקֵחַ שְׁנִי, וְכֵן אִם מְכַרָה הַיּוֹרֵשׁ אוֹ
 הַמְּקַבֵּל מִתְּנָהּ, אִף לַדְּעוֹת שֶׁאֵין יְכוּלִים לִסְלֹק, בְּאִפְסוֹן זֶה הַמְצָרָן
 מְסַלֵּק אֶת הַלֹּקֵחַ כִּי גַם כַּעַת הוּא מִצְרָן, וְהוּא מוֹצִיא מֵהֶם כַּדִּין כֹּל לֹקֵחַ
 שֶׁמִּצְרָן מוֹצִיא מִמֶּנּוּ.

כ מְרַפֵּה בְּעַל חוֹב שֶׁל בַּעַל הַשְּׂדֵה בְּחֹבּוֹ, הַמְצָרָן מְסַלֵּקוֹ, בֵּין שֶׁשְּׂמוֹתָ
 לוֹ בֵּית דִּין בְּחֹבּוֹ בֵּין שֶׁהִנְפְּחוּ לוֹה מְדַעְתָּו דָּגֵם בּוֹה שֵׁיךְ עֲשִׂיתָ
 יִשְׂר וְטוֹב, כִּיּוֹן שֶׁכֹּל מִטְרַתּוֹ הוּא רַק קִבְלַת מַעוֹת בְּחֹבּוֹ, וְאִם לֵאחֲרָי זְמַן יִרְצֶה
 תְּנַמְרָף הַלוֹה שֶׁהוּא בַּעַל הַשְּׂדֵה לְתַתּוֹ לַמְצָרָן אֶת הַדְּמִים שֶׁהָיוּ עָלָיו
 בְּחֹבּוֹ, תִּחְזֹר לוֹ שְׂדֵהוּ לְעוֹלָם כִּיּוֹן שֶׁבְּכָל טְרִיפַת בַּעַל חוֹב, הַדִּין שֶׁאִם
 אַחֵר זְמַן הִשִּׁיג הַלוֹה מַעוֹת, זְכוּתוֹ לְהַחֲזִיר מַעוֹת וּלְקַבֵּל קִרְקַעוֹ בַּחֲזֵרָה, מִשׁוּם
 הַיִּשָּׁר וְהַטּוֹב, הִ"ה כֵּאֵן כֶּשֶׁהַמְצָרָן סִילַק לְמַלּוּה, יְכוּל אַח"כ הַלוֹה לְשַׁלֵּם לוֹ
 וְלְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ אֶת קִרְקַעוֹ פ"י.

כו מנחם אב

כא בְּעַל חוֹב שֶׁל הַמוֹכֵר שֶׁמְרַפֵּה מִהַמְצָרָן שֶׁסִּילַק אֶת הַלֹּקֵחַ, וְכַעַת
 טְרַפּוֹ מִמֶּנּוּ בְּגַלְל חוֹב שֶׁל הַמוֹכֵר, יֵשׁ מִי שְׂאוֹמֵר, שֶׁהַמְצָרָן חוֹזֵר
 וְנוֹטֵל מַעוֹתָיו מִהַלֹּקֵחַ, וְהַלֹּקֵחַ חוֹזֵר וְנוֹטֵל מַעוֹתָיו מִהַמוֹכֵר כִּיּוֹן שֶׁהוּא
 שִׁילֵם לַלֹּקֵחַ, וְלַלֹּקֵחַ אֵין הַפְּסָד, כִּי יִקְבַּל מַעוֹתָיו מִהַמוֹכֵר. וְהִלְקוֹ עָלָיו
 לֹאמֵר שֶׁאֵין דִּין הַמְצָרָן עִם הַלֹּקֵחַ בְּלָל, אֲלֵא עִם הַמוֹכֵר כִּי גַדֵּר
 הַדְּבַר שֶׁהַלֹּקֵחַ הוּא שְׁלוּחוֹ שֶׁל הַמְצָרָן לְקַנּוֹת מִהַמוֹכֵר, וְא"כ נַחֲשֵׁב שֶׁהַמְצָרָן
 קָנָה יִשְׂר מִהַמוֹכֵר, וְכֵן נִרְצֶה עָקָר.

כב יֵשׁ מִי שְׂאוֹמֵר, דְּמַצָּרָן לֹא יְכוּל לְאַחֲזֵתִי אֵינִישׁ אַחֲרַיִנִי בְּדַבְּתָהּ
 לְסִלּוּקִי לְלֹקֵחַ בְּדִינָא דְּכַר מְצָרָא אֵין הַמְצָרָן יְכוּל לְתַתּוֹ הַרְשָׂאָה
 לִילֵךְ לְדוֹן עִם הַלֹּקֵחַ לִסְלֹק, דִּיאֵמַר לוֹ אֵין אַתָּה בַּעַל דְּבָרִים שְׁלִי, אֲלֵא הֵיכָא
 דְּאַקְנֶה לְהַ בְּאַרְעָא קַמִּיתָא דְּקָא תִּבְעַ מִתְּתָהּ אַא"כ הַמְצָרָן מִקְנֶה
 לוֹ חֶלֶק בְּקִרְקַעוֹ שֶׁמְכּוּחָה הוּא רוֹצֵה לִסְלֹק אֶת הַלֹּקֵחַ. וְהָנִי מַלְּי שֶׁאֵין יְכוּל
 לְשַׁלּוֹחַ אַחֵר בְּמִקּוּמוֹ בְּלִי לְהַקְנוֹת לוֹ בְּקִרְקַע, רַק לְאַפְסוּקִיה מִנֶּה דְּלֹקֵחַ

קעה. כתב הסמ"ע שדין זה ששומא חוזרת משום עשיית ישר וטוב, הוא רק כשהגבוהו ב"ד, אבל כשהגבוהו הלוה בעצמו, אין יכול להחזיר מעותיו ולקבל שדהו בחזרה.

הוא דלא מפקינן שאינו יכול להוציא ממש את הקרקע מהלוקח, אכל למהוי ברכתה דבר מצרא לאומני וזוי ללוקח בזמנה אבל אם רק שולח אותו לתת את המעות ללוקח בזמן, ולהראות לו שיש מעות מזומנים ברשותו, אפלו שדרינהו על ידי שליח שעשאו בעדים אפילו עשאו רק שליח ולא הקנה לו כלום, ברכתה קאי יכול לעמוד במקומו לענין זה.

כח מנחם אב

כג חז"ל תקנו דין מצרנות משום עשיית הישר והטוב, וא"כ זה רק בתנאי שלא יגרם ע"י שום הפסד למוכר, דאל"ה אין זה ישר וטוב, ולכן הכיאו המצרן ותלוקתה כל אחד מעותיו והמצרן רוצה לממש את זכותו ולקנות את הקרקע קודם הלוקח, אם היו מעותיו של לוקח טובים משל מצרן סוג מטבע יותר טוב, או שהיו ממקרים יותר לצאת בהוצאה מחמת שהם חדשים או שוקלים כהוגן, או שאלו צרויין וחתומין שהמצרן הביא את מעותיו צרויין וחתומים, ואומר שאין עדיין רשות להשתמש בהם עד שיבוא בעל המעות ויספרם ואלו המעות שהביא הלוקח מתרין וראויים מיד לשימוש, כמל זכות המצרן כיון שאין לנו לגרום הפסד למוכר. והוא הדין אם כבר קדם תלוקת ופרע למוכר, וכעת המצרן צריך לפרוע ללוקח, אין המצרן יכול לסלקו אלא בכעין מעותיו ודוקא באופן שיש איזה הפסד או טירחא ללוקח, אם לא יקבל כעין מעותיו. הגם: והוא הדין בכל דבר שיש פסידא למוכר לא תקנו בזה זכות למצרן (טור).

כד אם המוכר לא מכר את שדהו בעד מעות, אלא החליף תצר בתצר או בשדה או בכרם, או אפכא, כיון שהוא קרקע בקרקע אין בו דין בעל המצר כיון שהלוקח החליף את קרקעו רק עבור קרקע, רואים שחפץ דוקא בקרקע ולא במעות, ואף אם ירצה המצרן ליתן לו קרקע אחרת יכול לסרב, כי כשהסכים להחליף את קרקעו בעד קרקע אחרת, בהכרח שחפץ דווקא בקרקע זו. וכן נראה להורות, אף על פי שיש מי שחולק וס"ל דאם החליף שדה תמורת כרם, יכול לסלקו ע"י שיתן לו כרם, מ"מ הכרעת ההלכה דאין בו דין מצרנות. אכל אם החליף תצר בתמה או במטלטלין רואין דמי אותו בתמה או דמי אותו המטלטלין, ונותן לו בן המצר סכום זה במעות ומסלקו, ואינו יכול הלוקח לומר לו תן לי בהמה או כלי כמו שלקחתי בו, שהערמה היא זאת, ואינה מועלת בלום כיון ששכיח להשיג במעות בהמה אחרת כמו שנתן. וכן כל ביוצא בזה שיראה לדין שהוא הערמה, אינו מבטל בן המצרן.

כט מנחם אב

כה אמר המצרן אמרה ואביא מעות שמודה שאין ברשותו מעות, רק רוצה שיתנו לו זמן לטרוח ולהשיג מעות, לא נמדינן לה לא ממתנינים לו, ואמר זכותו. ואם אמר אלך ואביא מעות שיש לי בביתי, אם הוא אמוד כפי שמכירים אותו יתכן שיש לו סכום זה בביתו, ממתנינים לו עד שיגלה ויביא, ואם אינו אמוד, אין שומעין לו. ויש מי שאומר, דאי מקמי דאתא אם קודם שבא לבית דין או לגבי מוכר לא הוה יודע בהני זבני לא היה ידע כלל ממכר זה, ולכן לא בא לסלק את הלוקח, אי נמי ידע בהני זבני ידע ממכר זה ולא הוה ידע בכסום דמיה, וכשנודע לו מהמכר ומסכום המכירה כי אמר איזל ואיתי זוזי אם אמר אלך ואביא דמיה, אף על גב דלא אמיד, נמדינן לה ממתנינים לו. ומה שממתנינים לו הוא דוקא שעור זמן דאיזל ואיתי מגז ביתה שיעור זמן שילך ויביא מעות מביתו, אבל טפי לא נמדינן לה יותר משיעור זמן זה לא ממתנינים לו.

כו היה רוצה הלוקח לקנותה לקנותה בה בתים, וכן המצר רוצה לזרעה, הלוקח זוכה משום ישוב הארץ, ואין בה דין מן המצר כי עדיף שיעשו בקרקע זו דברים שקיימים לזמן רב כבתים ולא זרעים שקיימים לזמן מועט. ויש מי שאומר, שאם המצרן רוצה לזרעה יכול לסלקו כי נשעות עדיף מבתים שקיימים יותר מהם. לכן אף אם הלוקח רוצה לנוטעה והמצרן רוצה לבנות בה בתים, הוא קודם ואין דינא דמצרנות.

ל' מנחם אב

כז יסוד דינא דמצרנות, הוא שע"י שהמצרן יקנה את השטח הסמוך אליו, יהיה לו שטח אחד גדול, וזה נחשב עבורו ישר וטוב, ולכן ה"ה מפסיק בינו בין שדהו של המצרן ובין מצר חברו רבב קבוצת אילני דקלים סמוכים או בגנן גבוה וחק או גומא בור עמוק"י וכו' צא בהם שע"י יש הפרעה לחבר את שתי השדות יחד, רואים, אם יכול להכניס אפלו תלם אחד שורת חרישה אחת בתוך הדבר המפסיק עד שיתערבו שתי השדות, הרי זה נחשב מן מצר שלו ומסלק הלוקח כיון שחיבור ע"י תלם אחד,

קעט. והסמ"ע כתב דצ"ל 'גמא', היינו מין צמח שמונע מלעבור לשדה השניה, כי אי אפשר לגרוס 'גומא', דהרי אפשר למלאותה.

כבר נחשב שיכול לחברו, וְאִם לָאוּ שאין יכול להכניס אפי' תלם א', אִינוּ מְסַלֵּק את הַלּוֹקַח כיון שאינו נחשב למצרן.

כח מְכַר לוֹ קַרְקַע מְעֵט בְּאִמְצַע שְׂדֵהוּ וחלק זה אינה בסמוך לשדהו של המצרן, וממילא עי"ז אין לו טענת מצרנות, וְאַחַר כֵּן מְכַר לוֹ לאותו לוקח קַרְקַע בְּצַד אוֹתָהּ שְׁבָאִמְצַע היינו שהחלק שמכר לו בשנית, היא סמוכה לחלק שכבר מכר לו, וגם סמוכה לשדהו של המצרן, ולכאורה כיון שכבר קנה קודם חלק באמצע, הרי גם הוא מצרן לחלק השני, ואין המצרן יכול להוציא ממנו מה שקנה בשנית, אולם יתכן שעשה זאת לקנות בשתי פעמים רק כהערמה, ולכן רואים, אִם אוֹתָהּ תִּמְצַע שְׁמֵכֶר לוֹ תִּחְלָה הוּא עֲדִית אוּ זְבוּרִית לְנִיבֵי זֹאת הַקַּרְקַע שְׁמֵכֶר לוֹ בְּאַחֲרֻזָּה דהיינו ששתי הקניות הן משני סוגים קרקע שונים, א"כ אין בזה הערמה, כי בכל קניה קנה סוג אחר של קרקע, וממילא וְכֵה הַלּוֹקַח וְאִין בֵּן הַמְצַר יוֹבֵל לְסַלְקוֹ, שְׁחֵרִי הוּא עֲצָמוֹ גַם בֵּן הַמְצַר הוּא מְפָנֵי אוֹתוֹ מְעֵט שְׁקִנְהָ בְּאִמְצַע, וְאִם אוֹתוֹ מְעֵט שְׁקִנְהָ בְּאִמְצַע היא בדיוק כְּמוֹ זֹאת שְׁמֵכֶר לוֹ בְּסוֹף בְּצַדוֹ, הֲרִי זֶה מְעָרִים, וְכֵן הַמְצַר מְסַלֵּק אוֹתוֹ מִהַשְׂדֵה שְׁקִנְהָ בְּסוֹף אבל אין חייב לקנות ממנו את החלק הראשון שקנה^{קפ}. הגה: וְכֵן אִם נָתַן לוֹ מְעֵט קַרְקַע בְּמַתָּנָה שבמתנה אין דין מצרנות, ואח"כ מכר לו את שאר הקרקע, ורוצה לזכות בה מדין מצרן, ואיירי שהקרקע של המתנה היא אותו סוג של הקרקע של המכירה, רואין אִם מְכַר לוֹ אַחַר כֵּן כָּל כֵּן בְּיָקָר עַד שֶׁהִבְלִיעַ הַמַּתָּנָה, הֲרִי מוֹכֵחַ שֶׁהֲעָרִים, וְיוֹבֵל בֵּן הַמְצַר לְסַלְקוֹ וְאִם לא הוסיף במחיר, א"כ המתנה קיימת, ונחשב מצרן על הקרקע שאח"כ מכר (משוּבַּת מִיּוּמוֹי דְקִנְיֵן סִימָן ל"ג). וְאִם יֵשׁ חֲשֵׁשׁ עֲרָמָה בְּדָבָר, מְחַרְמִין חָרָם סתם עַל כֵּה עַל מֵי שְׁמַעֲרִים ומתכוון להפסיד למצרן את זכותו. וְכֵן בְּכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לְחֹשֶׁשׁ לְעֲרָמָה לְדַחֲוֹת בֵּן הַמְצַר, מְחַרְמִין עַל כֵּן (הגהות מיימוני פ"ד דשכנים וזית יוסף נ"ס הגאונים).

א אלו

כט בֵּא הַלּוֹקַח וְנִמְלָךְ בֵּינָם הַמְצַר, וְאָמַר לֵה הֲרִי פְלוֹנִי בֵּן הַמְצַר שְׁלָךְ רוֹצֵה לְמִכְרִי לִי שְׂדֵה זו, הִיא אֵלֶיךָ וְאָקַח מִמֶּנּוּ, וְאָמַר

קפ. ובאופן שניכר ערמתו, יכולים המצרנים לסלקו מיד כשקונה את הקרקע הראשונה, עוד לפני שקונה את הקנייה השניה [סמ"ע].

לֵה לָךְ וְקַח, לֹא בְּמִלָּה זְכוּתוֹ כִּי יִכּוֹל לומר שאמר לו לעשות כן, כדי שימכור לו במחיר האמיתי ואח"כ יסלק אותו, משא"כ אם הוא יבוא לקנות יבקש ממנו מחיר יקר יותר, וְיֵשׁ בִּידוֹ לְסַלֵּק אוֹתוֹ אַחַר שִׁיקְנָה^{קפא}, אֲלֵא אִם בֶּן קָנוֹ מֵיָדוֹ שְׂמוּחַל עַל זְכוּתוֹ. וְיֵשׁ מִי שֶׁאֹמֵר, שְׂאֵם אָמַר בְּפָנָי עֲדִים הָיוּ עָלַי עֲדִים שְׂנִסְתַּלְקַתִּי, אִין צָרִיף יוֹתֵר, שְׂרוּצָה לֹאמַר נִסְתַּלְקַתִּי בְּדִין בְּקִנְיָן וּנְחָשׁ הוֹדַאת בַּעַל דִּין, שְׂנַתְסַלַק בְּאִפְן הַמוֹעִיל. הַגֵּה: אִם אָמַר הַלּוֹקֵחַ לְמַצְרֵן לְקִנּוּת, וְהוּא אֹמֵר לֹא בְּעֵינָא לֵה אֵינִי חַפֵּץ בְּשׂוּדָה זו, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּזָכָה הַלּוֹקֵחַ מֵיָד, דְּאֵינּוּ נַעֲשֶׂה שְׂלוּחֵהוּ בְּעַל בְּרַחֲמֵי^{קפב} (צ"מ יוסף ג"ס המרדכי).

ל בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁצָּרִיף קִנְיָן, בְּשִׂמְחָל לוֹ קָדָם שֶׁקָּנָה. אֲבָל אִם מָחַל לוֹ זְכוּתוֹ אַחַר שֶׁכָּבַר לְקַח, בְּגוֹן שֶׁבֵּא הַמַּצְרֵן לְלוֹקַח וְסִיעַ אוֹתוֹ בַּעֲבוּדָתוֹ בְּקִרְעָה, אוֹ שֶׁכָּרוּ מִמֶּנּוּ, אוֹ שֶׁרְאוּהוּ שֶׁהַמַּצְרֵן רָאָה אֶת הַלּוֹקֵחַ בּוֹנֵה וְסוֹתֵר כָּל שְׂחוּא וּמִשְׂתַּמֵּשׁ בּוֹ אוֹ שֶׂרְאוּהוּ מִשְׂתַּמֵּשׁ בּוֹ וְלֹא מְחָה בּוֹ וְלֹא עֲרַעַר, אָף עַל פִּי שְׂחוּא בְּתוֹךְ זְמַן תְּרֹאוּ לְסִלּוּק כְּפִי שִׂיתְבָּאֵר לְקַמְן סֵעִיף ל"ב, הָרִי זֶה מְחַל, וְיָשׁוּב אֵינּוּ יִכּוֹל לְסַלֵּקוֹ כִּי בְּאִפְן כּוּה, וְדֹאֵי נְחָשׁ שֶׁמַּחַל לוֹ.

ב אלול

לֹא נִמְלָךְ הַמּוֹכֵר בְּכֵן הַמַּצְרֵר לְמַכּוֹר לוֹ פְּאוּתָם דְּמִים, וְאָמַר לֵה הַמַּצְרֵן זֵיל וְכִין לְעֵלְמָא דְּלֵא בְּעֵינָא לֵה לָךְ תִּמְכּוֹר לְאַחֲרִים, כִּי אֵינִי חַפֵּץ בּוֹ, לֹא צָרִיף לְמַקְנָה מִנֵּה דְנְחָשׁ מַחִילָה.

לֵב אִם שָׁהָה הַמַּצְרֵן שְׂעוֹר שְׂוִלָף לְבֵיתוֹ וְכִיָּא מְעוֹת וְיִתְבַּעְנוּ בְּדִין, וְלֹא תִבְעוּ, אֲבָד זְכוּתוֹ. הַגֵּה: הִיָּה אָנוּס כְּגוֹן שֶׁחָלָה וְלֹא יִכַּל לְבוֹא לְב"ד^{קפג}, לֹא אֲבָד זְכוּתוֹ. וְכֵן אִם שָׂתַק עַד כַּעַת מִכֶּה טְעוּת, בְּגוֹן שֶׁהִיָּה

קפא. ולא דומה למה שנתבאר לעיל סעיף ט"ז, דשאני התם שעשה מעשה שנעשה שליח למכור או שחתם בתורת עד, לכן הוי מחילה.
קפב. האחרונים הקשו דלקמן סעיף ל"א כתב השו"ע שאם נמלך המוכר במצרן, ואמר לו לא בעינא ליה, הפסיד זכותו, משמע דאם אמר זאת ללוקח, לא הפסיד זכותו, מטעם שרוצה לקנות במחיר האמיתי וכנ"ל. ובאמת הש"ך כתב דדברי הרמ"א הם לא להלכה. והסמ"ע כתב ד"ל דאיירי שהלוקח הציע למצרן שיקנה עבורו, ואמר לו שאיננו רוצה, ובאופן כזה הפסיד זכותו.
קפג. ודוקא שחלה אחרי המכירה, אבל אם היה אנוס בזמן המכירה, מבואר לקמן בסעיף ל"ד שאיבד זכותו.

סבור שְׁדָמִי הַמְכִירָה שהלוקח עומד לשלם על המכירה יגיעו לו כי היה סבור שהקרקע שייכת לו, וְאַחַר כֵּן פְּשָׁנוּדַע לוֹ שֶׁעַל פִּי דִין יִגְעִינּוּ לְמַצְרָן שְׁלוֹ, ולכן בא כעת בֵּא לְסַלֵּק אֶת הַלּוֹקָח מִדִּין מִצְרָן, הַדִּין עִמּוֹ (מְשׁוּבָה מֵהַר"ט). וְשִׁיעוֹר זְמַן הַנִּיל מִתְחִילִים לִמְנוֹתוֹ דְּרִיקָא מְשַׁעָה שְׁנֵתְנִלְהָ הַמְּכַר לְבָנֵי הָעִיר וְהַחֲזִיק הַלּוֹקָח בְּפִרְקָע שֶׁנִּכְסָה לְקָרָע וְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ וְעִ"ז מֵרָאָה שֶׁמְכַרְוֹה לוֹ, אֲבָל אִם לְקַחָה בְּצִנְעָא, לֹא אֵבֶד זְכוּתוֹ עַד שְׂוֵיתְפָּרְסָם הַמְּכַר וְיִשְׁתַּחֲה אַחַר כֵּן מִלְּתוֹבְעוֹ בְּדִין שִׁיעוֹר הַבַּת מַעוֹת מִבֵּיתוֹ.

ג אלו

לֵג אִם יֵשׁ עֲדִים שְׁנָה הַלּוֹקָח אֵימֹ לְבָן הַמְּצַר וְאִימֹ הוּא בְּדָבָר שֵׁשׁ בְּדָו לְהַיָּקוֹ, וְאִים עֲלֵיו כְּדִי שְׁלֵא יַעֲרַעַר עַל הַמְּקַח מִכַּח מִצְרֻתוֹ, בְּשִׁסּוֹר הָאֲנָם יָבֹול לְסַלְקוֹ כִּי הִיָּה אֲנוֹס בְּעִיכּוֹב.

לְד הִיָּה בֶן הַמְּצַר בְּמִדְיָנָה אַחֲרָת וְלֹא יָדַע כֻּלָּל מִהַמְכִירָה, או שידע ולא יכול לבוא, או שהיה חולֵה או קָטָן וּמַחֲמַת זֶה לֹא בֹא לִמְשׁוּ זְכוּת מִצְרֻתוֹ, וְאַחַר זְמַן הַבְּרִיא הַחֲלָה או הַגְּדִיל הַקָּטָן וְבֹא הַחֲלָה מִהַמְּקוֹם שֶׁהִיָּה בוֹ, אֵינִי יָבֹול לְסַלְקוֹ, שְׂאִם אֵתָה אוֹמֵר בֶּן שֶׁכֵּל שֶׁהִיָּה אֲנוֹס בְּזִמְן הַמְכִירָה, יָכוֹל לְסַלְקוֹ אִפִּילוֹ לְאַחַר זְמַן רַב, אֵינִי אָדָם יָבֹול לְמַבְדֵּ קְרָקְעִיתָ כִּי אִף אֶחָד לֹא יִרְצֵה לְקַנּוֹתוֹ, מִשּׁוּם שְׂאִימֵר הַקָּנָה לְמֵה אִקְנָה, וְהִי יִתְכּוֹן שְׁלֵאֲחֹר בְּמָה שְׁנִים תִּצָּא מִיָּדִי וּמִמִּילָא יִיגַרֵם הַפֶּסֶד לְמוֹכֵר, וְכֵל שֵׁשׁ חֲשֵׁשׁ הַפֶּסֶד לְמוֹכֵר, לֹא תִקְנֵנוּ דִין מִצְרֻתוֹ. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמִקְּבֵל מְקוֹם לְכַתְּחָלָה יִלְךְ הַמּוֹכֵר לְפָנָי בֵּית דִּין שִׁיּוֹדִיעֵנוּ לְאַהֲבֵי או קְרוֹבֵי הַמְּצָרָן שֶׁהִשְׁדָּה עוֹמֶדֶת לְמְכִירָה, וְאִם יִדּוּעַ לָהֶם שֶׁהוּא רוֹצֵה לְקַנּוֹת מִמִּילָא יִקְנוּהוּ עֲבוּרוֹ (מַרְדְּכִי פֶרֶק הַמְּקַנְל).

ד אלו

לָה הִיָּו הַמְּצָרִים רַבִּים, וְמְכַר אֶחָד מֵהֶם זְכוּתוֹ לְלוֹקָח, אֲפִילוֹ בְּקַנְיָן, יָבֹולִים הַאֲחֵרִים לְסַלְקוֹ דְּאִינוּ נַעֲשֵׂה עִ"ז מִצְרָן, דְּזִכּוֹת מִצְרֻתוֹ אֵינָה קָנִין שֶׁאִפְשֵׁר לְמוֹכְרוֹ, וּמִמִּילָא מַחֲוִיב לְתֵת לְשֹׂאֵר הַמְּצָרִים מִדִּין הַיִּשָּׁר וְהַטּוֹב.

לו מְכַר כָּל נְכִסָּיו לְאַחַד, אֵינִי בַעַל הַמְּצַר שֶׁל שְׂדָה אַחַת מְסַלֵּק אֶת הַלּוֹקָח מֵאוֹתָהּ הַשְּׂדָה, שְׁתֵּרֵי הִיא וְהַאֲחֵרָת קָנָה בְּאֶחָד

כיון שלא שכיח למצוא לוקח שיסכים לקנות כל שדותיו, ואם יהיה בזה דין מצרנות לא יסכים לקנותו ויגרם הפסד למוכר, לכן לא תקנו דין מצרנות, וּאִפְּלוּ אִם הַמַּצְרָן גַּם בֵּן רוֹצֵה לְקָנוֹת כָּל נִכְסָיו כְּבָל מְקוּם שְׁחוֹ, אֵינּוּ יָכוֹל לְסַלְקוֹ כי לא תקנו באופן זה דין מצרנות.

ה אלול

לֹא מְכַרְהָ לְמִי שֶׁקָּנָאָה הוּא מִמֶּנּוּ היינו שהמוכר מכר את הקרקע לבעלים הקודמים שממנו קנה את השדה, אִין הַמַּצְרָן יָכוֹל לְסַלְקוֹ כיון שזה קצת 'ישר וטוב' שהקרקע תחזור לבעליה הראשונים, בִּיּוֹן שֶׁכֶּבֶר מְכַרְהָ לֹא היינו שרק לענין דיעבד שכבר קנה, אין המצרן יכול לסלקו, אבל לכתחילה אין סברא זו ונתנת לו זכות נגד המצרן וכדלהלן בדברי הרמ"א. וְהוּא הָרִין אִם מְכַרְהָ לְכֵן אוֹתוֹ שֶׁקָּנָאָה הוּא מִמֶּנּוּ לבנו של הבעלים הראשונים, שְׂאִין הַמַּצְרָן יָכוֹל לְסַלְקוֹ דגם בבנו שייד סברא זו של ישר וטוב. וַיֵּשׁ מִי שֶׁחֹלֵק בְּמִכְרָו לְבֵן שלא אומרים בו סברת 'ישר וטוב', והמצרן מוציא מידו. הגה: מיהו, לְכַתְּחִלָּה אִם בָּא הַמַּצְרָן וגם הַבְּעָלִים הָרִאשׁוֹנִים לְקַח ועדיין לא קנה, הַמַּצְרָן קוֹדֵם כי כח הישר והטוב של המצרן עדיף להקדימו לבעלים הראשונים. וְכֵן אִם בָּא אָדָם אַחַר לְקַח, אִפְּלוּ לְכַתְּחִלָּה אִין הַבְּעָלִים רִאשׁוֹנִים יָכוֹלִין לְעַכֵּב דאין לו זכות אפי' נגד אדם זר למונעו מלקנות, וכל כוחו הוא רק שאם כבר קנה, אי אפשר לסלקו (צ"ט יוסף צ"ט סר"ן ו"י והגהות אש"י). מְכַר רִאוּבֵן שהוא הבעלים הראשונים לְשִׁמְעוֹן וְשִׁמְעוֹן מכר לְלוֹי וְלוֹי תָּזַר וּמְכַר לְרִאוּבֵן, אע"פ שראובן היה הבעלים הראשונים וממנו בא הקרקע לשמעון, מ"מ הַמַּצְרָן יָכוֹל לְסַלְקוֹ לראובן, כיון שראובן לא קנאו משמעון, וברגע שלוי קנאו משמעון, הפסיד ראובן את הזכות ליחשב בעלים הראשונים (הגהות אש"י).

לֶח תְּקוּנָה מִהֵנּוּ, אִין הַמַּצְרָן יָכוֹל לְסַלְקוֹ כי הקונה יאמר לו הברחתי אריה ממיצר השדה שלך, כיון שגוי שגר בסמיכות ליהודי הוא בחשש שיכול להזיקו, ולכן מי שקונה ממנו, מבריח ממנו הזיק, ולא תקנו בזה זכות מצרנות.

שתי קרקעות יחד, כבר לא תקנו דין מצרנות, כיון שאין זה שכיח, וכן דעת הסמ"ע והט"ז. אבל דעת הש"ך והנתיבות שהכל תלוי ב'כל' נכסיו, ומגיה בשו"ע שצ"ל שהרי היא וה'אחרות', ובפתחי תשובה הביא שהחת"ס הכריע כהסמ"ע והט"ז.

ו אלו

למ' מַכְרָה לְגוֹי, גוֹי לֹא בַר דִּינָא דְבַר מַצְרָא הוּא כפי שנתבאר דין תביעת זכות המצרנות, הוא רק כלפי הקונה ולא כלפי המוכר, וכאן הקונה הוא גוי, ולא שייך בו תביעת עשיית ישר וטוב. הגה': הקונה בַּצֵּד גוֹי, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִין הַמַּצְרָן שְׁבַצֵּד הַשְּׁנִי יָכוֹל לְסַלְקָה דיכול לומר לו שע"י קנייתו מגן עליו מפני הגוי שנמצא ביניהם (צ"מ יוסף) ויֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִין לְסַמְךָ עַל זֶה לְחוּד אֵלָא אִם בְּן יֵשׁ צַד אַחַר נוסף בַּדְּבָר שְׁגַם מִכּוּחוֹ אִין לְסַלְקוּ^פ אע"פ שגם עם סברא ההיא לבד יכול לסלקו, מ"מ בצירוף גם הסברא שמגן עליו מהגוי אין יכול לסלקו (מרומם הדשן סימן של"ח).

מ' הַמוֹכֵר שָׂדֵה אוּ בֵּית לְגוֹי אוּ שׂוֹכֵר מִשְׁכִּיר לֹא ועי"ז הגוי נעשה שכן ליהודי אחר, וחושש שיבוא לו נזק מהגוי, הִיּוּ מְשַׁמְתִּין אוֹתוֹ עַד שְׂיִקְבַּל עָלָיו לְשַׁלֵּם כָּל אֲנָס שְׂיִבֵּא מִהַגוֹי, וגדר האונס שחייב לקבל על עצמו, היינו עד שהישראל יתחייב שְׂיִנְהַג הַגוֹי עִם בְּן הַמַּצְרָ שְׁלֹו בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל כְּכָל. וְאִם אֲנָסוּ גַרְם לוֹ נזק בַּדְּבָר שְׁלֹא בְּדִין יִשְׂרָאֵל שעל פי דיני ישראל נחשב שהזיקו, אע"פ שעל פי דיני העכו"ם הוא פטור, מ"מ מְשַׁלֵּם הַמוֹכֵר מִכּח הַתְּחִיבוּתוֹ. וְדוֹקָא שְׂשַׁמְתִּיהוּ תְּחִלָּה וּמַחֲמַת הַשְּׁמַתָּא חַיִּיב עֲצֻמוֹ בְּכָל נזִקֵי הַגוֹי, אֲבָל אִם לֹא שְׂמַתִּיהוּ וּמִמִּילָא לֹא קִיבַל עַל עֲצֻמוֹ שׁוֹם הַתְּחִיבוּת וְאֵרַע לוֹ אֲנָס מִן הַגוֹי, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּפִטוּר לְשַׁלֵּם דַּגְרָמָא בְּנוֹקֵין פִּטוּר (ר"ן ונ"י והמגיד פי"ז צ"ט הר"צ"ד ומרדכי פרק הגזול קמ"א), וְכֵן נִרְאֶה לִי עָקֵר. וְאִם בָּא לוֹ תְּזִק מִכֶּחָ שְׂכּוֹנַת הַגוֹי בְּחִי הַמוֹכֵר באופן שחייב לשלם מחמת התחייבותו, וּמֵת, חֵיב הַבֵּן לְשַׁלֵּם מִמֶּה שְׂיִרְשׁ מֵאֲבִיו כי גם נכסיו של אביו השתעבדו מִכּח הַתְּחִיבוּתוֹ. אֲבָל אִם לֹא בָּא לוֹ הַתְּזִק אֵלָא לְאַחַר מִיתַת הַמוֹכֵר, יֵשׁ מִי שְׂאוּמֵהּ, שְׁלֹא קָנְסוּ בְּנֵי אַחֲרָיו כִּיוֵן שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ לֹא מִכַּר לְגוֹי, לֹא קָנְסוּהוּ, וּקְבַלְתָּ אֲבִיו לֹא מִהֵנָּה כלפי מה שהזיק אחר מיתתו, דהנכסים שירש כבר שייכים לו.

ז אלו

מֵא בְּמֵה דְבָרִים אֲמוּרִים שאסור לו למכור או להשכיר לגוי, בְּשִׁיכּוּל לְמוֹכְרָה אוּ לְשׂוֹכְרָה לְיִשְׂרָאֵל בְּדָמִים שְׁנוֹתֵן הַגוֹי היינו כשהגוי רוצה לקנות במחיר האמיתי או מעט יותר, והישראל מוכן לקנות באותו מחיר

או קרוב לזה, **אָבֵל אֵינוֹ חַיֵּב לְמוֹכְרָה לְיִשְׂרָאֵל בְּפָחוֹת** ממחירו האמיתי של הקרקע ולהפסיד, כי אינו חייב להפסיד את שיווי שדהו. אבל באופן שהגוי רוצה לתת הרבה יותר ממחירו האמיתי, והישראל רוצה לשלם כפי המחיר האמיתי, חייב למוכרו לישראל, ולכן **אִי חַוִּינָן שְׁהַגּוֹי מְכַוֵּן לְקִנּוּת בְּמִצְר** **יִשְׂרָאֵל בְּדֵי לְהַשְׁחִית נַחְלָתוֹ** של הישראל, והראייה היא ע"י שרואים שמוכן לשלם הרבה יותר ממחירו האמיתי של הקרקע, ויכול לקנות בשכונת הגויים, **הַבֵּל לְפִי רְאוּת הַדִּין** ובאופן זה אסור למוכר למוכר לגוי, אע"פ שיכול להרויח עי"ז הרבה כסף.

מב המוכר שדה רע בדי לקנות בדימים שדה יפה, או שמכר שדה במקום רחוק בדי לקנות במקום קרוב אליו, אין בהם דין בן המצר, כיון שמכירה זו היא מאוד חשובה ודחופה למוכר, ואם נטיל בו דין מצרנות, יגרם דבר זה להמתנה במכירה, ו**שָׂמָא בִּינְתָם** עד שיינדע למצרך ויסכים לשלם למוכר ויהיה לו מעות לקנות את השדה השניה שרוצה, **יְקַנָּה אַחַר אוֹתוֹ שְׂדֵה שְׂהוּא רוֹצֵה לְקִנּוּת** וכל שיש חשש הפסד למוכר, לא תקנו דין מצרנות.

ח אלול

מג מוכר את הקרקע בדי שיהיה לו כסף לתן מנת מס המלה, או שמכר לקבוצה של מי שחייב בקבורתו, או שמכר כדי שיהיה לו לשלם למזון האשה והבנות. ויש אומרים דהוא הדין למזונות עצמו ולא אמרין שיכול לשאול על הפתחים (צ"ח יוסף נשס תלמידי הרשב"א). **אין בו דין בן המצר** כיון שבאופנים אלו אדם זקוק למעות בדחיפות, לא רצו לתקן בו דין מצרנות, כדי שלא יעכב את זמן המכירה. ו**אֶפְלוּ שְׁכַבְר לְוָה לְצַרְכֵי קְבוּרָה אוּ לְמִזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבָּנוֹת, או שְׁכַבְר לְוָה מִחֲבֵרוֹ לְפָרַע הַמָּס** וכבר איננו צריך בדחיפות למעות לצורך הקבורה והמזונות והמס, אלא מוכר רק כדי לפרוע את חובו, מ"מ **כְּשִׁמּוֹכַר לְפָרַע מְלוּה אֵין בוּ מִשּׁוּם דִּין הַמִּצְר** כי מתייחסים לזה כמו המס והמזונות עצמן שלא תקנו בהן דין מצרנות, ו**אֶפְלוּ לְכַתְּחִלָּה כְּשָׁבָאוּ לְקִנּוּת מִמִּי שְׁמוּכַר לְצוּרְךָ דְּבָרִים אֵלו, כָּל הַקּוֹדֵם זָכָה** ואין המצרן קודם, כיון שלא תקנו דין מצרנות בדברים אלו (רמב"ם פ"ג והג"א נשס ר"ח ונשס תלמידי רשב"א), ויש אומרים דהמצרך קודם כיון שעדיין לא מכר ולא יגרם הפסד למוכר, חוזר דין עשיית ישר וטוב כלפי המצרן (שם הגהת אשר"י נשס רש"י).

מד טען הלוקח ואמר מפני המס וכיוצא בו מבר לי המוכר ואין בזה זכות מצרנות, ובעל המצר אומר שקר אתה טוען כדי לכתול זכותי, על בעל המצר להביא ראיה כיון שבכל ספק בדיון מצרנות, הלוקח נחשב מוחזק, ואם לא הביא ראיה ישבע הלוקח הסת ויפטר, כדין כל תביעה שהנתבע שמכחיש נשבע היסת ונפטר.

ט אלול

מה אפלו היה בדרך ספק שהלוקח עצמו טוען רק שמא מפני המס מבר, אפ"ה אין הלוקח מסתלק אלא בראיה ברורה שמיביא בעל המצר^פ. לפיכך, אם טען הלוקח למצרו ואמר גזלן אתה לשדה זו, ארים אתה לשדה זו, או שובר או ממשכן השדה אצלך, וממילא אין לך בה זכות מצרנות, וה"ה אם טוען טענה זו בשמא^פ, צריך בעל המצר להביא ראיה שהוא בעל המצר ושקרבע זו בחזקתו, וכן כל כיוצא בזה. הגם: וכן במקום שהפוסקים חולקין אם יש בזה מצרנות, אין מוציאין מיד הלוקח, הואיל ומחזק (טה"ד סימן שכ"ו [ש"מ]). מיהו, לכתחלה יש למכר למצרן דרך לענין להוציא מיד הלוקח, אין יכול בטענת ספק, אבל כשעדיין לא לקח, ודאי שאף ספק מצרו קודם ללוקח (צ"מ יוסף).

מו סלקה מצרן ללוקח, ואחר כך נודע ששדה זו לא היתה של מצרן אלא גזולה היתה בידו, והוציא מהלוקח שלא כדין, יד הלוקח על העליונה, רצה מחזיק במעותיו שקיבל מהמצרו, ונתן למצרו שישאר בקרקע, רצה מחזיר למצרן מעותיו וחזיר למקנתו שקנה מהמוכר, כי התברר שמצרו זה אינו מצרו שיכול להוציאו ממנו, ותיב המצרו לשלם לו כל הפרות שאכלן כי התברר שאכלן שלא כדין. ואם הנגזל, שבא הקרקע עתה לידו, רוצה לסלק הלוקח משום דינא דבר מצרא כי הוא המצרו האמיתי, חזינן רואים, אי ידע דזבנה והיה יכול לסלקה

קפ. והש"ך חולק וס"ל דאם רק טוען שמא מחמת המס מבר, כיון שהמצרנות ודאית, אינו יכול לדחותו בטענת ספק כזו. ולכן מפרש שטוען למצרן שמא אריס אתה בשדך, או שמא השדה אצלך בגזלנות וממילא אין אתה כלל מצרו, בזה יכול אף מכח ספק לדחותו.

קפ. ובטוען בודאי, לדעת הסמ"ע א"צ אף שבועת היסת, כיון שיכול לטעון זאת אף בשמא והיה נפטר מהשבועה. אולם דעת הש"ך שאם טוען בודאי צריך לישבע שבועת היסת.

בַּעֲדָא דְסִלְקָה גְּזוּלָא וְלֹא סִלְקָה אם יתברר שנגזל זה ידע מהקנייה של הלוקח, והיה יכול לבוא לב"ד לטעון שהוא הוא בעל הקרקע הסמוכה, ומי שיושב בה הוא גולן, ורוצה לסלקו מדין מצרון, ולא עשה זאת, תו לא יכול לסלוקה כיון שלא עשה זאת בזמנו, הפסיד זכותו. וְאִי לֹא יָדַע בְּהַ מְקַמֵי חֲבִי וּאִם בּוֹמֵן קְנִיית הַלּוֹקָח, לא ידע נגזל זה מהקנייה, אָף עַל גַּב דְּאִתְּנַדַּע לֵיהּ לְבַתֵּר דְסִלְקָה גְּזוּלָא לְלֹקְחָ אַע"פ שנודע לו רק אחרי שהגולן סילק את הלוקח כאילו הוא המצרון, לֹא בְּמֵלֵא מְצַרְנוּתָהּ בְּחֲבִי לֹא הַפְסִיד בּוֹה אֵת זְכוּת מְצַרְנוּתוֹ.

י אלול

מִזְ הַמוֹכֵר לְאִשָּׁה אִו לִיתוּמִים קְמִנִים, אָבֵל יְתוּמִים גְּדוּלִים שִׁיכּוּלִים לַקְנוֹת בַּעֲצֵמָן אִו קְטִינִים שְׂאִינָם יְתוּמִים שֶׁאֵבִיהֶם יִכּוּל לְדַאֵג עֲבוּרֵם , לִכּוּן אֵית בְּהוּ מְשׁוּם בְּרַ מְצַרָא (צִית יוֹסֵף צַסס הַמַּגִּיד פ"ג), אִינּוּ בּוֹ מְשׁוּם דִּינָא דְבַר מְצַרָא כִּיּוֹן שִׁכַּל טַעַנַת מְצַרְנוּת, מְשׁוּם שֶׁהַלּוֹקָח יִכּוּל לַקְנוֹת בַּמְקוֹם אַחַר, לִכּוּן אִשָּׁה וִיתוּמִים שֶׁאִין דְּרַכּוּן לְחַפֵּשׁ בַּעֲצֵמָן קַרְקַע, לֹא תַקְנוּ אַצִּלֵם תַּקְנַת מְצַרְנוּת. מְכַר לְמִטְמָטוֹם וְאִנְדְּרוּגִינּוֹם, אִינּוּ הַמְצַרָן יִכּוּל לְסִלְקוֹ, לְפִי שְׁהֵם סַפֵּק וּבַכַּל סַפֵּק הַלּוֹקָח נַחֲשָׁב מוּחֻזָּק. הַגֵּה: וְדוֹקָא אִשָּׁה שְׂיִישׁ לָהּ נְכָסִים יְדוּעִים שֶׁאִין לְבַעֲלָהּ רְשׁוּת בְּהֵם, וְלִכּוּן הַשְּׂדֵה שֶׁקּוֹנָה שִׁייד לָהּ, מִשָּׂא"כ בַּסְתָּם אִשָּׁה, מַה שֶׁקְּנָתָה קָנָה בַּעֲלָהּ, וּמִמִּילָא יֵשׁ דִּין מְצַרְנוּת, אִו אֲלִמְנָה שׁוּדָאִי נַכְסִיהָ שֶׁלָּהּ, שְׁבִאֹפִינִים אִלוּ אִין לְחֹוֶשׁ שְׁמַעְרָמַת וְבִאֲמַת קוֹנָה לְבַעֲלָהּ, וְאִוְמַרְתַּ שֶׁקּוֹנָה לְעַצְמָהּ (נִמּוּקֵי יוֹסֵף פֶּרֶק הַמַּקְנֵל וְצִית יוֹסֵף צַסס רַשְׁז"א וְצַסס הַר"י"ק). קְנָתָהּ הִיא וּבַעֲלָהּ בְּיַחַד וִידוּעַ שְׂיִישׁ לָהּ נַכְסִים שְׂשִׁיכִים רַק לָהּ, אִין יִכּוּלִין לְסִלֵּק אֲפִלוּ הַבַּעַל כִּיּוֹן שֶׁהַבַּעַל אוֹכַל פִּירוֹת בַּחֲלָקָה, נַעֲשֶׂה הוּא מְצַרָן לְחֲלָקָה, וְכִיּוֹן שֶׁאִין מַסְלִקִין אוֹתָהּ מַחֲלָקָה, אִין מַסְלִקִין אוֹתוֹ מַחֲלָקוֹ (רִצ"ט סִימָן ט"ט). הַקּוֹנָה מִן הָאִשָּׁה אִו מִיתוּמִים קְטִינִים, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּלִית בּוֹ מְשׁוּם דִּינָא דְבַר מְצַרָא כִּיּוֹן שֶׁאִין מִי שִׁיפְקַח עַל מַעֲשִׂיהָ, רַצּוֹ שִׁיִּקְפְּצוּ מֵהָרַע לְנַכְסִיהָ, וְלִכּוּן לֹא תַקְנוּ בּוֹ דִּין מְצַרְנוּת. [וְיֵישׁ חוֹלְקִים בּוֹה] (צִית יוֹסֵף צַסס הַפּוֹסְקִים). וְדוֹקָא מְצַרָן אִינּוּ יִכּוּל לְסִלֵּק אִשָּׁה שֶׁקְּנָתָהּ, אָבֵל שְׁתָּף שֶׁל הַמוֹכֵר יִכּוּל לְסִלְקָהּ. דְּשְׁתָּף עֲדִיף מִמְצַרָן (מַהֲר"י').

מִחַ קְמִין שְׁהוּא מְצַרָן וְאִין יוֹדַע בַּעֲצֵמוֹ לְתַבּוּעַ זְכוּת מְצַרְנוּתוֹ, אִם רוֹאִים בֵּית דִּין שְׂזָכּוּבוֹת הוּא לֹא לְסַלֵּק אֵת הַלּוֹקְחָ מִמְמוּנוֹ, אִו כְּשִׁישׁ עוֹד מְצַרְנִים מַלְבְּדוֹ, וְיִמְלֹו לֹא חֲלָקוֹ עִם שְׂאֵר הַמְצַרְנִים.

יא אלול

ממ לעיל נתבאר ששותף עדיף ממצרן, והיינו כשהוא שותף עמו בקרקע. המוכר לְאֶחָד מִן הַשְּׁתֵּפִין שָׁלוֹ בְּמִשָּׁא וּמִתָּן, אֵף עַל פִּי שְׂאִינֵי שְׁתֵּפוֹ בְּקִרְקַע זָכָה בָּהּ דָּגֵם זֶה נִכְלָל בְּעִשִּׂית הַיִּשָּׁר הַטּוֹב, וְאִין שְׂאֵר שְׁתֵּפִין אִו שְׂאֵר בְּנֵי הַמִּצְרָ נִזְמָלִים עִמּוֹ וְדוּקָא כְּשֶׁהִשְׁתַּתֵּף קִנְיָה, אִין הַמִּצְרָן יִכּוֹל לְסַלֵּק, אֲבָל אִם הַמִּצְרָן קִנְיָה, רַק בְּשׁוֹתֵף עִמּוֹ בְּקִרְקַע יִכּוֹל לְסַלֵּק אֶת הַמִּצְרָן וְכַדְלָעִיל סַעִיף ה' וְלֹא בְּשׁוֹתֵף כֹּהֵּ. הַגְּהֵ: אִם הִלְזַקְתָּ לִּית לָהּ אֲרָצָא אִין לוֹ קִרְקַע לְהַתְּפָרְנֵס מִמֶּנָּה וְדַחֲיָקָא לָהּ שְׁעָתָא וְרוּצָה לְהַתְּפָרְנֵס מִהַקִּרְקַע שִׁכְעַת קִנְיָה, וְאִילוּ הַמִּצְרָן אִין צָרִיף לָהּ רַק לְהַרְוּחָא בְּעִלְמָא, יֵשׁ אֲמָרִים דְּלִית בָּהּ מִשׁוּם דִּינָא דְבַר מְצָרָא כִּי כֹאן יֵשׁ סַבְרָא שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְטוֹב כְּלִפֵּי הַלּוּקָח (מוס' פ"ק ד'ז"צ וְהַגְּהוֹת מִיּוּנוֹי מַה' סַנְיֵס), וְיֵשׁ חוֹלְקִין שֶׁגַּם בְּאוּפֵן זֶה הַמִּצְרָן עֲדִיף (מוס' כפ"ק ד'ז"צ וְהַגְּהוֹת מִרְדְּכִי שֵׁס כַּסֵּס מוהר"ס). וּמִדְּבָרֵי מַהֲרָ"י (סִימָן ט"מ) וּמַהֲרִ"ו (סִימָן נ"ט) נִרְאֶה בְּפִסְבְּרָא הֲרָשׁוּנוֹתָ וּבְאוּפֵן שְׂאִין לְלוּקָח מִקּוּם לְגוֹר רַק בְּבֵית שְׁקִנְיָה, י"ל דְּכו"ע מוֹדִים שֶׁהַיִּשָּׁר הַטּוֹב הוּא לְהַשְׁאִיר בֵּיד הַלּוּקָח. וְדוּקָא שֶׁהִלְזַקְתָּ מִן הָעִיר וְלֹא יִכּוֹל לְמַצָּא בֵּית בְּמִקּוּם אַחֵר, אֲבָל בְּלֹא הֶכִּי אִלֹּא הוּא גַר בְּעִיר אַחֲרָת, הַמִּצְרָן קוֹדֵם לְכִלֵּי עִלְמָא (מַהֲרָ"י וּמַהֲרִ"ו סִימָן נ"ה).

נַ כֹּל הַרוּצָה לְמַכּוֹר קִרְקַע בְּסִכּוּם מִסּוּיִם, וּכְבֹּא שְׁנַיִם, כֹּל אֶחָד מֵהֶם אֹמֵר אֲנִי אֶקַּח בְּדָמִים אֱלוֹ, וְאִין אֶחָד מֵהֶם בְּעַל הַמִּצְרָן וּמִמִּילָא אִין לֹאֵף אֶחָד טַעֲנַת מִצְרָנוּת, אִם הָיָה הָאֶחָד מִיּוֹשְׁבֵי הָעִיר שֶׁל הַמוֹכֵר, אַע"פ שְׂאִינוֹ שִׁכְנוּ מִמֶּשׁ וְהָאֶחָד מִיּוֹשְׁבֵי הַשָּׂדֶה שִׁישׁ לוֹ שְׂדֵה בְּאוֹתָהּ בְּקַעָה שֶׁל הַשְּׂדֵה הַנִּמְכָּרָת, רַק שְׂאִינָה סְמוּכָה אֵלֶיהָ מִמֶּשׁ, שְׁבֵן הָעִיר קוֹדֵם כִּיוֵן שֶׁבֵן עִירוֹ יֵשׁ בּוֹה טַעַם לְהַקְדִּימוֹ לְשִׁכְן הַשְּׂדֵה שְׂאִינוֹ בֵּן עִירוֹ. אִם אֶחָד שְׁבֵן בְּעִירוֹ, וְהַשְּׂנִי אִינוֹ שִׁכְן בְּעִירוֹ, אֲבָל הוּא תְּלָמִיד חֶכֶם, תְּלָמִיד חֶכֶם קוֹדֵם. קְרוֹב וְתְלָמִיד חֶכֶם, תְּלָמִיד חֶכֶם קוֹדֵם. שְׁבֵן וְקְרוֹב, שְׁבֵן קוֹדֵם כִּי טוֹב שִׁכְן קְרוֹב מֵאֶח רְחוֹק. קָדֵם אֶחָד מֵהֶן וְקָנָה, זָכָה, וְאִין חֲבֵרוֹ שְׂרָאוֹי לְקָדֵם לוֹ לְפִי כְּלָלִי הַקְדִּימָה הַנִּלְיָב לְסַלֵּק, הוֹאִיל וְאִין אֶחָד מֵהֶם בְּעַל הַמִּצְרָן וְכֹל דִּינֵי הַקְדִּימָה הַנִּלְיָב, הֵם רַק לְכַתְּחִילָהּ. הַגְּהֵ:

קפח. דעת העיטור והגהות מיימוניות דקדימה של תלמיד חכם הוא אפי' בדיעבד, ואם קדם השני, הת"ח מסלקו, וצ"ע מ"ט השמיט המחבר דעה זו [סמ"ע].

יש אומרים דלא מקרי שכן אלא אם הוא חברו הרגיל עמו, אבל מה שדר אצלו אינו כלום דכמה אנשים דרים זה אצל זה ואין להם שייכות ביחד (רצנו ירוחם גסס המוס' צהכותב וטור נסימן רנ"ג ו"כ הרא"ש ש"ס), ויש מי שחולק (רש"י) (ומוספות) צהמקנל). והש"ך כתב שלא מצא מי שחולק.

יב אלול

נא היה הפרקע של אחד והבנין או האילנות של אחר ששמעון בנה בנין או נטע אילנות בקרקעו של ראובן, או שקנאם מראובן, אם יש לבעל הבנין או בעל האילנות זכות בפרקע שאם יפול הבנין יכול לבנות בית אחר, או אם יבשו האילנות יוכל ליטע אחרים, כל אחד מהם בן המצר של חברו ונחשב שותפו שזה יותר ממצרו, לפיכך, אם מכר אחד מהם חלקו לאחר, חברו מסלק את הלוקח אפלו הוא מצרן לקרקע שלהם, כי שותף עדיף ממצרו. אבל אם אין לבעל האילנות או לבעל הבנין זכות בפרקע, אלא כל זמן שירצה^{קפ"ב} אומר לו בעל הקרקע עקר אילניו, או הרם בנינו, ומכר בעל הפרקע, זכה הלוקח, ואין בעל האילנות או בעל הבנין מסלק אותו כי הוא לא נחשב שותף. ואם מכר בעל הבנין או בעל האילן, הרי בעל הפרקע מסלק אותו כי בעל הקרקע ביחס לאילנות ודאי נחשב כשותף. הגם: הבית והעליה של שנים, ומכר האחד ביתו למצרן, אין בעל העליה יכול לסלקו, דלא מקרי שתפים זה לזה, רק דינן כמצרנים כיון שאין לו חלק בבית רק בקרקע שתחת הבית. ויש חולקים וס"ל דבעל העליה נחשב כשותף^{ק"ב} (משנב הרא"ש כלל ז"ו).

קפ"ב. מלשון המחבר משמע שאם יש זמן מוגבל שעד אז אינו יכול לסלקו, נחשב בכח"ג שותף, אע"פ שאינו לעולם, וכן דעת הרמב"ם. אבל שיטת הרי"ף והרא"ש שרק אם יש לו זכות לעולם שאין יכול לסלקו, נחשב שותף, ותימה שלא הזכירם המחבר [סמ"ע].

קצ. כל האחרונים חולקים על הרמ"א בזה, וגם ברא"ש עצמו בפנים פשט לשונו נראה דנחשב כשותף, כיון שהם שותפים בקרקע, וכמבואר בס"ד קס"ד שיש לבעל הבית שני שליש בקרקע ולבעל העליה שליש בקרקע, ולכן בעל העליה מסלק מצרו [סמ"ע, ש"ך, ט"ז, הגר"א, נתיבות].

נב בסעיף הקודם איירי שבעל הקרקע או בעל הבית מכר את זכותו לאחר. ובסעיף זה איירי שמכרו את הקרקע הסמוכה לקרקע המשותפת, ושותפים אלו באים לתבוע זכות מצרן. וכן אם נמכר קרקע הסמוך לזה שהקרקע לאחד והפננו לאחר, בעל הקרקע קודם לבעל הפננו כי רק הוא נחשב מצרן ולא בעל הבנין, כיון שיכול לסלקו בכל שעה, אלא אם בן יש לבעל הפננו זכות בקרקע, כמו שנתבאר דבאופן זה שניהם שווים, ונחשב כמו שני מצרנים שבאים יחד, שחולקים.

יג אלו

נג בכל הקרקעות שבעולם יש דין מצרנות כגון בית המרחץ ובית הבד וכדו', אבל במטלטלין ועבדים אע"פ ששייך בעבדים דין חזקה אין בהם דין מצרנות היינו שאם הם שותפים במטלטלין או בעבד, וא' רוצה למכור חלקו, אין זכות קדימה לשותף, [אא"כ אין דעתו נוחה עם הלוקח שקנאה וכדלהלן בדברי הרמ"א]. ומחבר לקרקע בקרקע, ויש בו דין מצרנות. ולכן יש דין מצרנות בבתים באופן שאפשר לפתוח פתח בין הבתים שע"ז יתחברו לאחר. והוא הדין במקומות בית הפנסת כשאפשר לחבר את שני המקומות^{קכ}. הגה: יש אומרים דהמוכר במקומות בבית הפנסת, בני משפחתו יכולין לסלק (המוכר) [הלוקח] משום פגם משפחה כי היו נוהגים לישב בביהכ"ס לפי משפחות, וכשמוכר את מקומו לאדם זר, הוי פגם למשפחה, ויש חולקין (מרדכי פרק המוכר פרות ז' העות). ונראה לי, דהכל לפי הענין, דאם היה פגם בזה למשפחה, כגון שישבין משפחות משפחות לבד, יש לדון כסבא הראשונה, וכמו שאמר לענין המוכר קברו שבני משפחה מוציאין מהלוקח משום פגם משפחה, שהדרך לקבור משפחות משפחות, וכל פיוצא בזה. המלוים ביחד בתנות היינו שעוסק בהלוואה בריבית לגויים, ויש עמו באותה חנות עוד מלוה נוסף, אין לו לחנות דין קרקעות היינו כשמכר זכות זו להלוות בחנות לאדם אחר, ואין המצרן או השתף מסלק הלוקח כמו בקרקעות, ודינו כמו מטלטלין

קצא. יש מהראשונים דס"ל שאין מצרנות בבתים ובבית הכנסת, והסמ"ע כתב דאע"פ שהמנהג שיש מצרנות, מ"מ באופן שהדין רואה שיש עשיית ישר וטוב להשאירו אצל הלוקח, יכול לצרף שיטות אלו, והש"ך חולק, דאחרי שפשט המנהג שיש בהם מצרנות, אין מצרפים שיטות אלו.

כי התביעה היא לא על עצם מכירת החנות, אלא על הזכות להלוות בה, וזה לא מחובר לקרקע. מיהו, אם נראה לבית דין הזק לשפת השני שאינו יכול להסתדר עם הלוקח החדש לעבוד עמו באותה חנות, מצי מסלק לה ולקנות זכות זו לעצמו. וכן בכל משלטלין, אף על פי שאין בהם דין מצרנות, מכל מקום שפין במשלטלין ואחד מכר חלקו, יכול השפת השני לסלק הלוקח ולקנות חלק שותפו לעצמו, אם נראה לבית דין שאין השפת השני נוח לו בראשון (מהרי"ק שרש כ' וד"ע).

נד הנזתן מתנה, אין בה דין בן המצר כי לא שייך טענת ישר וטוב, כי אין לו אפשרות לקבל מתנה במקום אחר, ואע"פ שמוכן ליתן לו מעות במקום זה, מ"מ ניחא לשניהם שהמתנה תהיה קיימת בעין לזכור את הטובה שנתן וקיבל. הנה בתוב בשטר מתנה שאחריות מתנה זו על הנזתן, יש בה דין בן המצר דמוכח שזה מכר ולא מתנה, שאין דרך לקבל אחריות על מתנה, ואמרינן שודאי יש כאן הערמה. וכמה נזתן לו כיון שטוען שקיבלו במתנה ולא שילם על הקרקע, מה שהיה שנה כפי שומת ב"ד. הודה ואמר חלוקת בן הוא שאמנם זה היה מכר ולא מתנה, והערמה עשינו ומכירה היא וקבד וקבד קנייתיה ותובע מה ששילם והוא יותר משוויה, נשבע בנקימת חפץ ונזמל, בדין השלוחין כיון שהלוקח נחשב שליח של המצורן, לכן צריך לישבע בנקימת חפץ ונוטל. והוא שיימען דמים שהן ראויים אפי' מעט יותר מדמי שוויה או יותר מעט היינו מעט יותר מהמעט הקודם, אבל אם אמר על שנה מנה במאתים קניתי, אינו נאמן דאין דרך למכור בכזה מחיר. הנה בתוב בשטר מתנה "וקבלתי עלי אחריות מתנה זו שאם תצא מידו אהן לו מאתים", כיון שפירש באחריות סכום של מאתיים, על כרחך שאין זה שקר, דאין ענין למוכר להתחייב סכום שאינו נכון, ולכן באופן זה נזתן לו בן המצר מאתים ואחר כך מסלקו, ואף על פי שאינו שנה אלא מנה קבד.

קצב. בטור מבואר שזה דווקא כשאר מודה שהיה מכירה רק טוען שזה היה במתנה עם אחריות, שבזה ממה נפשך צריך ליתן לו מאתיים, דאם הוי מתנה, אין בזה דין מצרנות, ואם הוי מכירה, הרי הודה המוכר שמכר במאתים. אבל כשהודה הלוקח שהערים, כיון שאין דרך ליקח בכפול, אין מאמינים אף כשפירש הסכום באחריות. אמנם הבי"ס"ל דאין חילוק, וכן משמע מסתימת השו"ע.

יד אלול

נה הקדוש לעניים אין בו משום דינא דבר מצרא אין בן המיצר יכול לסלק להקדוש, והטעם דהוי כמו מתנה, ועוד דהוי כמו מכר ליתומים שאין דין מצרנות, ולכן גם באחריות אין דין מצרנות.

נו היתה שדה שאצל המצרן הפקר היינו שדות ששייכות למלך ומרשה לכל אחד ליקחנה ע"מ ליתן המס שמוטל על שדה זו, ובא אחד והחזיק בה, אם ימצא במותה במקום אחר של הפקר לתחזיק בה, יכול המצרן לסלקו כי גם בזה שייך סברת 'הישר והטוב', ואם לאו שאין שדה כמותה במקום אחר, אינו יכול לסלקו.

טו אלול

נו הממשכן שדהו למלוה שלו והוא אוכל בה פירות באופן שאין בזה משום ריבית ואחר כך מכרו הלוה שהוא בעל הקרקע לזה למלוה שחזא ממשכן בידו, אין המצרן יכול לסלקו כי לכן זה נקרא 'משכנתא' מלשון שהיא שכונה בידו, ולכן הוא עדיף ממצרן. אבל אם מכרה הממשכן לאחר, אפילו אינו בן המצר, אין המלוה יכול להוציא מידו כי אין בכוחו להוציא מאדם אחר, וכל זכותו רק שאין מוציאין ממנו, ולשיטה זו כל שכן שאין יכול להוציא ממצרן. הגה: ויש אומרים דכוחו עדיף ממצרן לגמרי, ולכן אפילו קדם המצרן וקנאה, יוכל המלוה לסלקו (טור נסס הרא"ש והמרכי פרק המקנל וזית יוסף נסס עטור), וכן נראה לי לדון ולהורות. והוא שנקאה לבית דין שלא היה ערמה בדבר שהלוה למוכר כדי שישלם הקונה את המצרן (טור). המלוה לגוי על שדהו או ביתו היינו שהישראל קיבל את קרקע הגוי במשכנתא ודר בה, ובא אחר וקנאו מהגוי, המלוה מסלקו כיון שכך הוא הדין על פי דיני העכו"ם, לכן מתנהגים כך עם הלוקח^{קכ} (מרכי פרק המקנל ומוס' פרק איזו נשך). המלוה על בית, ולא הלוה על המרתף שמתחתי, אין לו שכיכות במרתף, ואם קנה המלוה את המרתף, המצרן של המרתף מסלקו, דאפילו לשיטה ברמ"א בסעיף הבא שמלוה נחשב מצרן גם כלפי שדה שבצידה דכאילו הוא 'אחד',

קצנ. ואין יכול לומר לו הברחתי אריה ממך כדלעיל, דאינו מצרן בסמוך לו אלא באותה שדה עצמה [דרכי משה].

מ"מ בעל ה'בית' נחשב מצרן רק כלפי בית שבצידו, ולא כלפי המרתף שתחתיו, שלא נראה כאחד (נמוקי יוסף ע"ש וכן דעת הרא"ש).

נח א"ם בתחלת המשבונא כשהמלוה בא להלוות לבעל הקרקע על שדהו בתורת משכנתא בא המצרן לערער לעבב ולומר אני אלוה לך, כי שמה בנותד להערים ללוות ממלוה זה, כדי שאח"כ תוכל למכור למלוה, אינו יכול לעבב בידו, כי יאמר בעל השדה הלוה, זה נוח לי ללוות ממנו ואתה קשה ממונו. אמנם אם יראה לדון שיש בו ערמה, דוחין את המלוה. עד כאן הגידון היה כשהשדה הממושכנת, היא השדה הנמכרת, ואם שדה הסמוכה למשבונא נמכרת והגידון מי נחשב מצרן הלוה או המלוה, הלזה מעבב על המלוה מלקנותה, כי רק הוא נחשב מצרן ממנו, ואין המלוה מעבב על הלזה מלקנות. ואם אין הלזה הפין לקנותו, וקנאו אחר, אפלו אינו בן המצר, אין המלוה יכול להוציאו מידו כי לשיטה זו המלוה נחשב מצרן רק ביחס לשדה עצמה הממושכנת בידו, ולא ביחס לשדה הסמוכה לשדה זו. ואם קדם המלוה וקנה, בן המצר של השדה הסמוכה למשכונא מוציא מידו מטעם הניל דהמלוה אינו נחשב כלל למצרן, ולכן המצרן מוציא מידו. ויש אומרים דלמלוה דין מצרן^{ק"ד} (טור נ"ט וכו' וכו' הרא"ש והמגיד נ"ט נ"ט פ"ג), וכן נראה עקר.

טז אלול

נח השוכר בית מחברו, והמצרן רוצה להוציאו מידו לשכרו לעצמו וטוען שיש לו זכות קדימה לשוכרו לפני שאדם זר שוכרו, אין שומעין לו כי דין מצרנות זה רק במכר לעולם^{ק"ה}.

ס מי שיש לו בית בשכירות, ובית שאצלו נמכר, השוכר אינו יכול ליבות בו מדין בן המצר כי שוכר לא נחשב בעלים שמכח זה יהיה לו זכות מצרנות. ואם קדם וקנאו, בן המצר יכול לסלקו. ויש מי

קצד. כתב הסמ"ע שמלעיל סעיף מ"ה שהלוקח אומר למצרן שבא לסלקו ששדה שבידך ממושכן ואין לך זכות מצרנות, והרמ"א לא השיג כלום, מוכח שאף לדעת הרמ"א כאן שנחשב מצרן, היינו רק לענין שאם קדם וקנה, אין המצרן מוציא מידו, אבל אם קנאו אחר, אין המלוה מוציא מידו. ודעת הרא"ש שכירות ליומו גם דינו כמכר ויש בו דיני מצרנות.

שחולק, וסבירא ליה דיש בשכירות דין מצרנות ואין המצרן יכול לסלקו^{קצ"ב} (טור נסס הלא"ש ור' ירוחם נסס הרשב"א נסס ר"י זרלוני).

יז אלול

סא שנים ששכרו שדה בשתפות, ואחד מהם רוצה להשכיר חלקו לאחד והשני רוצה לזכות בו מדין בן המצר, אע"פ שדעת השו"ע בסעיף ס' שבשכירות אין דין מצרנות, כאן תדין עמו כיון שהוא שתף בו ושותף עדיף ממצרן^{קצ"ג}.

סב השכיר ביתו לאחר ואחר כך מכרה לו, אין בן המצר יכול להוציא מידו כיון שהוא כבר גר בשכירות בבית זה, נחשב שכן בבית זה וקודם למצרן לענין שאין יכול להוציאה מידו. הגה: ה"ה בית וחנוה זה על זה, ושכרן לשנים השכיר את הבית לאחד ואת החנות לאחר, ואחר כך בא הבעלים של הבית והחנות למכרם, כל אחד מצרן לשלו למה שהוא כבר שכר הרי הוא מצרן כדי לקנותו ולמה שהוא דר בו אבל אינו מצרן לדבר השני. וממילא אם קדם השני וקנה את מה שחבירו גר בו, השוכר מוציא ממנו^{קצ"ד} (צ"ט יוסף נסס מעשה שגא לידו).

יח אלול

סג השכיר ביתו לאחד ואחר כך מכרה הבעלים לאחר, אפלו אינו בן המצר, אין השוכר יכול להוציאה מידו דשכירות אין מקנה שום זכות בשדה^{קצ"ה}. הגה: ראובן ה"ה לו קרקע שמעלה ממנו מס לשמעון לשנה היינו שהקרקע שייכת לשמעון וראובן נטלה ממנו ע"מ לתת לו מס

קצו. ואם קנאו אחר, מודה הרמ"א שאין השוכר יכול לסלקו, וכמו שהוכיח הסמ"ע מסעיף מ"ה הובא בסעיף נ"ח בהערה. אמנם זה רק לענין שדה הסמוכה, אבל כלפי הבית עצמו שכרו, אם שכרו אחר, אחר שכלו ימי שכירותו, יכול להוציא מהשוכר השני [ט"ז].

קצז. ולדעת הרמ"א בסעיף הקודם שבשכירות יש דין מצרנות כשעדיין לא שכרו אחר, בלא"ה הדין עמו, אמנם נפק"מ אם כבר שכרו אחר, דבזה גם הרמ"א מודה שאין מוציא מידו, אבל מכח שותף יוכל להוציא מידו.

קצח. והקשו הסמ"ע והש"ך דהשו"ע הרי סובר בסעיף ס"ג דבשכירות אם קנאו אחר, אין השוכר מוציא ממנו, וצ"ע.

קצט. והשו"ע לשיטתו לעיל בסעיף נ"ז שפסק כן אף לענין משכנתא. אבל לדעת הרמ"א שם שמשכן עדיף ממצרן, ואף מוציא מידו, ה"ה לענין שכירות שמוציא מיד המצרן וכ"ש מאדם אחר [סמ"ע].

מסויים לשנה, והוי כשכירות, ומכר שמעון זכות קבלת המס ללוי, וראובן אומר שהוא מצרן, אם מכר שמעון ממכר עולם הדין עם ראובן כי לדעת הרמ"א שוכר נחשב מצרן אף בקנאו אחר, ואם לא מכר רק לשנים קצובים, אינו אלא כמוכר חוב בעלמא שאין בו מצרנות (צ"ח יוסף צ"ח הרשב"א).

הלכות שותפים

סימן קעו

השיתוף כיצד מתקיים וכיצד נוהגין וכיצד נפרדין,

ואם מת אחד מהם

ובו נא סעיפים

א השתפין שבאו להשתתף, אין השתוף נגמר בדבור, לומר, שאם אמר בואו ונשתתף יחד בכך וכך, שלא יוכלו לחזור פהם דכיון שלא עשו קנין, יכול כל אחד מהם לחזור בו, וקמ"ל שלא אומרים שבהיה הנאה שכל אחד הסכים עם השני בעשיית השותפות גמרו בדעתם והקנו אהדדי, ואינו מתקיים אלא בקנין. ובין שצריך קנין, כל דבר ודבר לפי קנינו כפי שנקנה במקח וממכר, כך מתקיים שתופו, לפיכך, המטבע שאינו נקנה בחליפין שאי אפשר לקנות מטבע בקנין סודר, לכן אין השתוף מתקיים בו בקנין חליפין, שאפלו קנו מיד שניהם שביא כל אחד מעותיו וישתתף בהם, וכתבו שטר על זה והעידו עדים, אינו מועיל כיון שהקנין לא חל, לא מהני השטר והעדים שמעידים על קנין שלא חל, אא"כ כתבו בשטר עצמו בלשון התחייבות, שאז הוא מחייב מדין חוב הגוף, אלא אם רוצים לעשות במעות קנין המועיל, צריך שביא כל אחד מעותיו ויטילו מעות שניהם בכים אחד, ויגביהו שניהם הכים

ר. דעת הנתיבות דאם קנה כל אחד במעותיו סחורה לצורך השותפות, אע"פ שלא עשו קנין, מ"מ כיון שעשה זאת בשליחות השני, נקנה הסחורה לשניהם, ומה שיכולים לחזור כשלא עשו קנין, היינו רק לענין מכאן ולהבא.

וזוכים במעות בקנין הגבהה, וא"צ להגביה את כל המעות, אלא סגי שכל אחד יגביה מעות חבירו לשם שותפות. ויש מי שאומר, שלא דוקא הגביהו, אלא הוא הדין אם משך כל אחד מעותיו של חברו לשם שותפות, מהנייה, ואפילו לא עשו לא זה ולא זה לא הגבהה ולא משיכה, אלא נשתתפו והתחילו לשא ולתן יחד בעסק השתוף לקנות או למכר, יש מי שאומר דמהני. הגה: מי שהלך להכיר מעות והלווה חייב באונסין של כל המעות, וממילא כל הרווחים שלו, ואחר כך אמר לה המלוה לווה יהי בדידך למחצית שכר היינו בתורת עיסקא שכל אחד יהיה חייב במחצית מהאונסין, וממילא חולקין ברווחים, ונאנסו המעות בקדו קודם שקנה בהם סחורה, חייב בכל האונסין כמו בתהלה, דלא נסתלק מחיוב שמירתן של כל המעות בדבור בעלמא וכיון שנשאר עליו חיוב האונסין, ממילא נשאר לווה ואסור ליתן לו רווחים מדין ריבית, אא"כ עשו על כך קנין, דבזה מתהפך מהלוואה לעיסקא. (מרדכי פרק המוצל).

יט אלול

ב בסעיף א' איירי מדין מטבע שלא מהני בו קנין חליפין אלא רק הגבהה או משיכה, אבל אם נשתתפו בשאר ממלמלין, כיון שקנו מידם אפילו בקנין סודר שביבא זה חביתו של יון וזה בדו של דבש, וחרו ע"י הקנין נשתתפו בהם כי הראשון זכה בחלק מהיין של חבירו, והשני זכה בחלק מהדבש של חבירו, וממילא נעשו שתפין בהם. וכן אם ערכו פירותיהם כיון שבפירות כל אחד מקפיד על פירותיו, בזה שהסכימו לערבם יחד, נחשב קנין לענין שותפות, [משא"כ לענין מעות דאין קפידא על מעות מסוימים, אין העירוב נחשב לקנין], או ששכרו מקום בשתפות והמקום מיועד רק לעניני השותפות, והניח זה בדו וזה חביתו שנשתתפו בהם, חרי אלו

רא. ואיירי בדבר גדול קצת שדרכו למושכו, דאל"ה אין נקנה במשיכה אלא רק בהגבהה [ט"ז].

רב. שיטת הסמ"ע דאם התחילו לישא וליתן בלי שעירבו את המעות, אין יכולים לחזור רק למה שכבר קנו, אבל לענין להבא יכולים לחזור. ורק אם עירבו וגם התחילו לישא וליתן, אין חוזרין אף לענין להבא. אולם דעת הט"ז שאם התחילו לישא וליתן אפילו לא עירבו המעות, אין יכול לחזור אפילו להבא.

רג. ואני"פ שכל מחילה א"צ קנין, כאן לאו בתורת מחילה היא [ערוך השלחן]. ואם קנה סחורה עבור השותפות, נקנה גם למלוה ויכול ליקח רווחים, ואם גאנס פטור הלוה מחצי הסחורה כדין עיסקא [נתיבות].

שְׂתַפִּין בָּהֶם שכל אחד זכה בחצי מסחורתו של חברו בקנין חצריי. כָּלְלוּ של דָּבָר בְּכָל הַדְּרָכִים שְׂקוּנָה חֲלוּקָה, בְּאוֹתָן הַדְּרָכִים עֲצָמָם קוֹנִין הַשְּׂתַפִּין זֶה מִזֶּה הַמִּזְמוֹן הַמְּטֵל בִּינֵיהֶם לְהַשְׂתַּתֵּף בו.

ג הָאוֹמְנִים שֶׁנִּשְׂתַּתְּפוּ בְּאוֹמְנוֹת שכל אחד יעשה באומנותו, ומה שירויחו יחלקו ביניהם, אִף עַל פִּי שְׂקָנוּ מִיָּדָם עַל הַסַּכֵּם זֶה, אֵינָם שְׂתַפִּים. בִּיצֵה, שְׁנֵי תִמְזִין אוֹ שְׁנֵי אוֹרְגִים שֶׁהִתְנוּ בִּינֵיהֶם שְׂכָל שְׂיָקָה זֶה וְזֶה בְּמִלְאכְתּוֹ יִהְיֶה בִּינֵיהֶם בְּשִׁוּהָ, אֵין פֶּאֶן שְׂתַפּוֹת כָּלְלִי, שְׂאִין אָדָם מִקְנֶה דָּבָר שְׁלֵא בֶּאֱלֻמִּים וְכִיוֹן שֶׁהַעֲבוּדָה שֶׁלָּהֶם עֵדִיין לֹא בֵּאָה לְעוֹלָם, אֵין יִכּוּלִים לְהַקְנוֹתָהּ אֶחָד לַשְּׁנֵי. הַגֵּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דִּיכּוֹלִין לְהַקְנוֹתָהּ זֶה לְזֶה אֲפִלּוּ בְּדָבָר שְׁלֵא בֶּאֱלֻמִּים דֵּאֵין מִקְנִין אֶת הָעֲבוּדָה עֲצָמָה, אִלָּא מִשְׁעֲבָדִים אֶת גּוֹפֵם שְׁמָה שִׁיעֲבָדוּ יִהְיֶה לַשְּׁנֵיהֶם, וְהַגּוֹף כָּבֵד בְּעוֹלָם (טור זָסס הַרַמְבַּ"ד וְהַרַמַ"שׁ וְמַשׁוּמַת רַש"י אֶלֶף נ"ו וְזֵית יוֹסֵף זָסס עֵיטוֹר). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דִּיאֲפִלּוּ קִנְיָן אֵינָם צְרִיכִין, אֲלֵא כֹּל מָה שֶׁמִּתְנִים זֶה עִם זֶה מִתְקַיֵּם, אֲפִלּוּ בְּאִמְרָה בְּעִלְמָא דְבַהֲהִיא הֵנָּה שֶׁהַסַּכְּמוֹ הֵיוֹת שׂוֹתֵפִין, מִקְנִים זֶה לְזֶה אֶת סַחֲוֹרָתָם, וְלִשְׁטִיטָה זוֹ אֵין זֶה רַק בְּאוֹמְנִין אִלָּא אִף בְּשׂוֹתֵפִין בְּסַעֲיָא א', וְלִכּוֹן אֵינָן יְכוּלִין לְחַזֵּר בְּהֵן כֹּל זְמַן הַשְּׂתַפּוֹת שֶׁהִתְנוּ (מַרְדְּכִי פֶרֶק הַגּוֹזֵל חֲמַרָא וְהַגֵּהוֹת מִימּוֹנֵי פ"ג דְּשַׁלּוּחִין וּפ"י דְּגוֹלָה וְזֵית יוֹסֵף זָסס הַר"ן). וְיֵשׁ חוֹלְקִין וְאוֹמְרִים שְׂיְכוּלִין לְחַזֵּר בְּהֵן לְעִנְיָן מָה שֶׁיְרִוּיָחוּ אַחֵר כִּף כִּשְׁלֵא עִשׂוּ קִנְיָן, אֲבָל לֹא לְעִנְיָן מָה שֶׁיְרִוּיָחוּ כִּבְרַ דְלַעֲנִין לְשַׁעֲבַר סוֹבֵר דְמַהֲנֵי סַבְרָא הַנ"ל דְהֵאֲמִינוּ אַהֲדִיד, אֲבַל לַעֲנִין לְהַבֵּא יְכוּלִין לְחַזֵּר בְּהוּן, אֲבַל אִם עִשׂוּ קִנְיָן, וְדֵאֵין אֵין יְכוּלִין לְחַזֵּר אִף לְהַבֵּא, וְאֵין נֶאֱמָרִין לִזְמַר שְׂפָבֵר תְּזַרֵּי בְּהֵן כֹּל זְמַן שְׁלֵא חֲזָרוּ בְּהֵם בְּפִנֵי עֵדִים (נִמּוּקֵי יוֹסֵף פ"ק דְּצ"ג וְרִיב"ש סִימָן טַע"ו זָסס הַרַמְבַּ"ן וְהַרַשְׁב"א), וְכֹל זֶה בְּשָׁנִים שֶׁנִּשְׂתַּתְּפוּ זֶה עִם זֶה וְעוֹסְקִין שְׁנֵיהֶם בְּשְׂתַפּוֹת, וְכֹל אַחַד יִתֵּן לְחֲבֵרוֹ מָה שֶׁיְרִוּיָח, וְלִכּוֹן גָּמְרוּ וּמִקְנֵי אַהֲדִיד, אֲבָל מִי שֶׁנּוֹתֵן לְחֲבֵרוֹ מַחְצִית שְׂכָר עַסְקָא, וּמִתְנָה עִם הַמִּקְבֵּל שְׂתֵתֵן לוֹ חֲצִי מִכָּל הַדְּרוֹחִים שֶׁיִּגְיַעוּ לוֹ אֲפִלּוּ מִמְקוֹמוֹת אַחֵרִים,

רד. אע"פ שאין השותפין קונין זה מזה בחצר המשותפת לשניהם, דלא נחשב שיצא מרשות המוכר לקונה, דמדיון ברירה כשהמוכר משתמש בחצר אין זה נחשב כחצר של הקונה, הכא כיון שאין המקום מיועד לשאר צרכיהם אלא רק לצרכי השותפות, מהני לקנות זה מזה לשם שותפות [נתיבות].

אינו אלא כמתנה בעלמא כיון שאין הרווחים קשורים לשותפות שלהם, ולכן אינו נקנה אלא בקנין גמור (מרדכי פרק השואל והג"ר פרק האמנין). מה שאמרנו שלדעת השו"ע אם האומנין השתתפו ע"מ לחלוק ברווחים, שלא מהני, הני מיילי שכל עבודתם הוא בבגדים של הלקוחות, והם עובדים בבגד שלהם, וממילא כל השותפות היא רק בעצם הפעולה שהוא לא בא לעולם, אכל אם היו לוקחים [החתימים] הפגדים עצמם ותפריין אותם ומוכריין, [או] לוקחים [האורגים] השתי והערב ממעותיהם ואורגים ומוכרים, ונשתתפו במעות שלוקחין בו שקונים במעות את הבגדים, הרי אלו שתפים וכל מה שירויחו בשכר מלאכתן ומשאם ומתנם הרי אלו לאמצע דודאי זכו בעצם הבגדים, וממילא העבודה שהשקיעו בבגדים, השקיעו בבגד משותף, וממילא הרווחים לאמצעיה.

ב אלול

ד שתפין ששמו פירותיהם כמה הם שווים, כי רצו להניח בשווה ונשתתפו בהם ונתברר שטעו בשומא ואחד הניח פחות, יש להן אונאה זה על זה לפי כללי אונאה. אם ערכו פרות בלא שומא, ומכרום ונשארו בדמיהם, יהיה מקום לומר שכיון שלא שמו בזמן שעירבו פירותיהם, וגם לא אח"כ, הרי זה נחשב כמחילה, והתכוונו לחלוק הכל בשווה, קמ"ל דאינו כן, אלא הרי אלו מחשבין כעת את הפרות כמה היו שוים בעת שנשתתפו ויודעים כמה כל אחד הניח בשותפות, ומחשבין השכר או ההפסד ולפי"ו יודעים כעת אם היה רווח או הפסד, ואם היה רווח, מחלקין אותו לפי הכללים שיתבארו בסעיף הבא.

ה השתפין שהטילו מעות לבנים השותפות, זה מנה וזה מאתים וזה שלש מאות, ונתעסקו בלם בממון סתם בלי להתנות כיצד יחלקו את הרווחים או את ההפסדים, ופחתו או הויתרו, השכר או הפחת ביניהם בשווה לפי מנינם מספר השותפים, ולא לפי המעות. הקדמה להמשך הדברים ראה בהערה"י ואפילו לקחו שור למביתה על מנת לחלק

רה. כל הסעיף מיירי מעיקר הדין, אבל כל שיש מנהג בין הסוחרים אפי' שאין זה כדן תורה, אין לשנות, ומנהגם תורה בכל מיילי [חתם סופר].
 רי. שיטת הרי"ף הרמב"ם דבלקחו שור בשותפות, לא משנה אם לקחוהו לחרישה או לטביחה ולחלוק בבשרו, העיקר תלוי מה עשו עמו לבסוף, אם טבחוהו, כיון

את בשרו ביניהם, שאלו מִכְחוּהוּ באמת הִיָּה נִמְטָל בָּל אֶחָד מִבְּשָׂרוֹ לְפִי מְעוּתָיו כִּיּוֹן שִׁכְעַת הוּא עוֹמֵד וְרֵאוּי לְחִלּוּק, [ומהאי טעמא באופן זה הרווח לפי מעותיהם אפי' קנו מראש לחרישה וחזרו בהם ומכרוהו לטביחה], אבל אִם מִכְרוּהוּ חֵי אפילו קנהו מתחילה לטביחה וּפְחָתוּ אוֹ הוֹתִירוּ, כִּיּוֹן שִׁכְעַת אֵינּוּ עוֹמֵד וְרֵאוּי לְחִלּוּק, לִכֵּן הַשְּׂכָר אוֹ הַפְּחָת לְאִמְצַע. בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּנָרִים שֶׁאִם רָאוּי לְחִלּוּקָה הַרוּוּחַ לֵאמֹצַע, בְּשִׁנְשָׂאוֹ וְנִתְּנוּ בְּמַעוֹת שְׁנִשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶם הֵינּוּ שֶׁהַמַּעוֹת כָּבֵר לֹא בַעֲיֵן וְהַרוּוּחַ נּוֹצֵר מִסְחוּרָה שִׁקְנוּ בְּמַעוֹתֵיהֶם. אֲבָל אִם הַמַּעוֹת הֵרָאוּנִים קְטָמִים, וְעֵדֵינָן לֹא הוֹצִיאֵנוּ אוֹתָם, וּפְחָתוּ אוֹ הוֹתִירוּ מִחֲמַת שַׁעַר הַמַּמְבָּע שְׁשֵׁנָה הַמְלֻךְ אוֹ אֲנָשֵׁי הַמְדִינָה, חוֹלְקִין הַשְּׂכָר אוֹ הַהֶפְסֵד לְפִי הַמַּעוֹת כִּי גַם אִם הַמַּעוֹת הֵיוּ בְּרִשׁוּתָם, הִיָּה מְרוּיָח אוֹ מַפְסִיד אוֹתוֹ דְּבַר, וְאִין הַרוּוּחַ וְהַהֶפְסֵד קָשׁוּר לְשׁוֹתָפוֹת. וְכָל שֶׁכֵּן אִם נִשְׁתַּתְּפוּ בְּפִירוֹת וְעֵדֵינָן הֵן בַּעֲיֵן וְהַרוּוּחַ אוֹ הַהֶפְסֵד הוּא מִחֲמַת שַׁעַר הַפִּירוֹת, שְׁנוֹטְלִין לְפִי מְעוֹתֵיהֶן דְּבַמַּעוֹת שַׁעֲמָדוֹ לִקְנוֹת בָּהֶם שׁוֹר לְחַרִּישָׁה, שֶׁאִם הֵיוּ עוֹשִׂין כֵּן אֲכַן הֵיוּ מִחֻלְקִים בְּשׁוּוֹה, וּבְכַ"ז כִּיּוֹן שַׁעֲדִיין לֹא עָשׂוּ זֹאת חוֹלְקִין לְפִי מַעוֹתֵיהֶם, כֹּל שֶׁכֵּן פִּירוֹת שְׂרָאוּיִים לְחִלּוּקָה מִתְּחִילָה וְעַד סוֹף, שׁוֹדָאֵי חוֹלְקִין לְפִי מַעוֹתֵיהֶם (טור). וְאִם הִתְּנוּ בִּינֵיהֶם, הַבָּל לְפִי תִנְאָם, בֵּין בְּרוּחַ בֵּין בְּהֶפְסֵד.

שכעת בשרו עומד לחלוקה, חולקין לפי מעותיהם, אבל אם לבסוף מכרוהו חי והריוחו ממכירתו, אע"פ שמתחילה לקחוהו לטביחה, כיון שכעת אינו עומד לחלוקה וכל החלקים צריכים זה לזה, חולקין את הרווח בשווה. שיטת התוס' והרא"ש שאין הבדל מה עשו אם מכרוהו חי או טבחוהו, כל שלא התנו ביניהם מתחילה על צורת החלוקה, חולקין בשווה, דמדלא התנו ביניהם מוכח שכך הייתה כוונתם, וטעמם שפעמים אחד מניח פחות מעות אבל הוא יותר מוצלח בניהול העסק, ולכן הסכימו לתת לו בשווה לכולם, וכן הסכים הש"ך עם שיטה זו.

שיטת הנתיבות שאין כאן מחלוקת, ושני הסברות אמת, הן הסברא שאם החלקים מצורפים וצריכים זה לזה, חולקים בשווה, והן כששייך הסברא שלא התנו ביניהם משום שיש סברא שאחד מוצלח יותר מהשני, זה גם סברא לחלוק בשווה, ולכן הרמ"א לא הביא את שיטת הרא"ש כחולק, כי באמת באופן של השו"ע הרא"ש מודה. והיינו שיש אופנים ששייך רק סברא אחת, כגון בלקחו שור לחרוש בו כל אחד לעצמו לפי ימים, או לקחוהו לטביחה ולהתחלק באבריו, ולבסוף לא טבחוהו אלא מכרוהו חי, דלא שייך הסברא מדלא התנו, כי לא עמדו לעבוד בו ביחד, וזבה שייך רק הסברא של חלקים מצורפים. ובנשתתפו לקנות סחורה הראייה להתחלק כגון פירות וכדו' ולסחור בה, דלא שייך הסברא של חלקים מצורפים, אבל שייך הסברא מדלא התנו, כוונתם היה להתחלק ברווחים בשווה.

כא אלול

ו יש מי שאומר, דהני מלי שחולקין בהפסד בשווה ולא לפי מעותיהם, הני מיילי בנזף הממון שנשתתפו שאם יש לו מה להפסיד מחלק הסחורה השייכת לו, מפסיד בשווה ולא לפי מה שהכנים, אבל להשתעבר לשלם מביתו, לא, כגון אם נשתתפו זה במנה וזה במאתים, ונפסד הכל, אע"פ שהדין שההפסד על שניהם בשווה, וא"כ כל אחד צריך להפסיד מאה וחמישים, מ"מ לא אמרינן שישלם בעל המנה לבעל המאתים חמישים מביתו דלא על דעת זה התכוון כשהשתתף עמהם". יש מי שאומר, שאם עלה בו רוח אחר שהגיע זמן חלקה שקבעו, נזמלים לפי המעות כיון שכעת כבר עומד להתחלק, לא נחשב חלקים מצורפים, ונחשב כמחולק ועומד. והוא הדין אם שנו ממה שהתנו בתחלה כגון שקנו מתחילה לטביחה ולבסוף מכרוהו חי, נוטלין לפי מעותיהן כיון שהתבטל הריצוי הראשון, הרי זה נחשב כאחרי זמן חלוקה שחולקין לפי מעותיהם (צ"ט יוסף נסס הרי"ף נשעריס).

ו יש מי שאומר, שאם המעות נגנבו או אבדו לפני שקנו בהם סחורה, כיון שהמעות לא השתנו חולקין לפי המעות. הגה: ראיבן שהיה לו חוב על גוי עם ריבית, ואומר לשמעון שייסיע לו בגבית החוב ויהיה לו שלישי מההרוח של הריבית, וכן עשו וגבו את הקרן עם הריבית מהגוי, ואחר כך קנו סחורה, הוי להו בשנים שהטילו לכיס וכל אחד הניח סכום שונה, דהרי יש לשמעון חלק ברוח ולכן אע"פ שאין חלקם שווה במעות שהניחו, מ"מ חולקין ברווחים של הסחורה בשווה וכדלעיל (צ"ט יוסף נסס הרשב"א). ודוקא שקנו אחר כך הסחורה ביחד אדעתא דשתפות, אבל אם לא קנו את הסחורה על דעת שותפות, אלא ראיבן הוא הקונה ושמעון סיעו, אין לו ברוח כלום, שהרי לא נדר לו רק חלק בגבית החוב, ולא במה שהרויח אחר כך, ואין צריך לתן לו רק במה שנותנין למסייע לחברו (צ"ט יוסף וד"ע). ראיבן ושמעון שנשתתפו להלוות לגוי בריבית ולהתחלק ברווחים, והיה מדובר שכל אחד ילווה לגוי י' זהובים, וראיבן נתן לו לגוי

רו. דעת הב"ח והשו"ך שאם ההפסד היה מחמת העסק, צריך לשלם אף מביתו. וכתב הפתחי תשובה שקשה להוציא מעות מהשותף השני באופן כזה נגד דעת הרמ"ה, ובפרט כשהשותף השני אינו יודע ולפסוק עליו מתוך שאין יכול להישבע משלם, אין ראוי לגבב עליו כל החומרות ובצירוף כולם לחייב הנתבע.

את חלקו בהלוואה, ואחר כך אמר הגוי שאין צריך יותר ודי לו ב' זהובים, ואמר ראובן לשמעון שימן לו חלקו ה' זהובים למה שהלה, ושמעון דחה אותו לתנאי שיתנן מחר, ובתוך כך נפטר מת שמעון ולא נתן חלקו, אפילו הכי זכו יורשיו בחלק הרוח, דהרי שמעון לא מחל לראובן את חלקו בשותפות. אבל אם אמר שמעון שלא ימן חלקו היינו שחזר בו מהשותפות, אז שנה בענין השתפות שהדרך שכל אחד נתן חלקו בהוצאות ולכן אבד חלקו מן הרוח (מרדכי פרק מי שהיה נשוי). וענין לקמן סימן זה סעיף מ"א שם הביא המחבר דין זה, וכתב שם הטעם דאם אינו רוצה ליתן, נעקר מן השותפות.

כב אלול

ח השתפין, שומרי שְׂכָר הן כיון שראובן שומר היום ובשכר זה שמעון שומר מחר, הרי זה נחשב שכל א' קיבל שכר על שמירתו, ולכן הדין שאם נגנב או נאבד מהשתפות בראשות אהר מהם כשהסחורה היתה תחת שמירתו, חייב באחריותו כדין שומר שכר. פמה דברים אמורים, בזמן שכל אהר מתעסק בשתפות זמן ידוע, ונגנב לו בזמן שנתעסק בו וממילא לא היה שום זמן שהשמירה היתה בבעלים וכדלהלן, ולכן חייב מחמת חיוב שמירתו. הגה: ודוקא שהתנו בן מתחלה שכל אחד ישמור ביומו ותמורתו ישמור השני ביומו, וכיון שהתחייב לשמור עם קבלת תמורה, הרי זה שומר שכר, אבל אם אהר אינו מחייב להתעסק בשמירה על רכוש השותפות, וזאת על פי התנאים שביניהם, רק עושה מנדבת לבו, אינו חייב בשמירת השתפות ולא הוי רק בשומר חנם (הגהות אלפסי פרק חוקת). אבל אם התחילו להתעסק ביחד וממילא גם השמירה מוטלת על שניהם יחד, אפילו אם אהר כך נתעסק בו כל אהר לבדו לפי תורנות, וכל אחד שומר על הכל ביומו, מ"מ פמורים אם נגנב אצל אחד ביומו, דשמיךה בפעלים היא כיון שבתחילת קבלת השמירה עבדו ביחד, א"כ כל אחד עבד גם עבור השני, וא"כ בשעת חלות חיוב השמירה, הבעלים עבדו עמו יחד, ויש פטור של בעליו עמו, שנקבע לפי זמן התחלת השמירה, ואם חייב בפשיעה,

רח. והשו"ך חולק ע"פ הרבה ראשונים, דאינו אפילו שומר חנם, דכל שלא חייב עצמו לשמור, רק שומר מעצמו על הרכוש, כוונתו לשמור רק על חלקו, ומוטל על השני לבוא לשמור על חלקו.
רצ. והשו"ך חולק שאפילו לא התחילו לשמור יחד, כל שלא אמרו בפירוש שמור

עין לקמן סוף סימן רצ"א סעיף כ"ח, שבעליו עמו פוטר גם מפשיעה, אם היו עמו בתחילת השמירה. **ואם מתחילה נתעסק בו אחד לבדו, ואחר כך נתעסקו בו שניהם ביחד** וכל אחד שמר על חצי מהסחורה המשותפת, **ונגנבו, הראשון חייב**, אע"פ שבזמן הגניבה השני שמר גם על חלקו, מ"מ כיון שלא היה השני עמו במלאכתו פשהתחילה שמירתו ממילא אצלו אין פטור בעליו עמו, **והשני פטור, שהראשון היה עמו במלאכתו פשהתחילה שמירתו** כי חייב שמירת השני התחילה רק כשהתחילו שניהם לשמור יחד. הגם: **חלקו השתפות לגמרי, ונשאר ביד אחד מהן סכום מסויים לפרע חובם לגוי** והיה מותר לו להשתמש בנתיים במעות ולכן דינו כשומר שכר, **והמעות אבדו או נגנבו ממנו, אין חברו חייב לשלם לו ההפסד** כי כל חייב השמירה היתה מוטלת רק עליו, כי חברו סיים עמו את השותפות". **אבל אם נשאר גם כן לשני מן השתפות היינו שהשני עדיין שומר על חלק מרכוש המשותף, אע"פ שעל המעות שומר רק הראשון**, מ"מ **הוי שמירה בכעלים וההפסד על שניהם** דמחמת חייב שמירתו יש לו פטור בעליו עמו, וממילא ההפסד על שניהם בשווה (מהרי"ק טרש קי"ד [ק"ד]).

ט אחים שחן שתפין בעזבונו אביהם ועדיין לא חלקו ביניהם, [והוא הדין סתם אחין שעשו שותפות ביניהם או כל שני שותפים וכמו שכתב הרמ"א], **יכול כל אחד למחות בחברו שלא יקנה דבר לעצמו מהשתפות, אם לא ינכה אותו מחלקו. ואם לא מחו, וקנו לעצמם, בשבאים לחלק שמיין הנגדים שעליהם כפי מה שהם שוים בשעת חלקה ומנכים סכום זה מחלקו. אבל אם כלו לגמרי או אבדו, אין מחשבין אותם להם** דכיון שלא מיחו זה על זה, מסתמא מחלו על זה, **ואם קנו הנגדים לנשיהם ולבניהם ולבנותיהם, אין שמיין אותם כלל**, אפילו הם קיימים בעולם, כיון שלא מיחו. **כמה דברים אמורים, בכגרי חול דזה בושה להביאם לב"ד**

לי היום ואשמור לך למחר, כיון שחייב השמירה מוטל על שניהם, נחשב שהתחילו לשמור יחד אע"פ שבפועל רק אחד שומר, וממילא נחשב לשמירה בבעלים ופטור אף על פשיעה.

רי. ואע"פ שכשהיו שותפין עבדו ביחד, לא נחשב שהתחילה שמירתו בבעלים, כיון שאחר שסיימו השותפות לקח המעות לביתו, נחשב כהתחלת שמירה חדשה [נתיבות].

ולשום מה שעליהם ומסתמא מחלו אהדדי, משא"כ האחים כיון שהם באים בעצמם לב"ד אין זה בושה לשום מה שעליהם. **אָבְל בְּבִגְדֵי שָׂבֵת** שאפשר להביא את הבגדים עצמן לב"ד בלי להביא את האשה והבנים, **שָׁמִיץ לָהֶם. וְגִדּוּל הָאֲחִין** שמתעסק בעזבונו עבור כל האחים, **אִף בְּמָה שֶׁקָּנָה לְעַצְמוֹ אִין שָׁמִיץ לוֹ** כי נוה לאחים שיתלבש יפה כדי שיצליח יותר בעסקים לצורך העיזבונו, וממילא מחלו לו גם על מה שבעין, **אָבְל לְבִתְחִלָּה יְבוּלִים לְמַחֲזֵת בּוֹ שְׁלֵא יִקְנָה. הַגֵּה:** והוא הדין שְׁאָר שְׁתַּפִּין שְׁאִינן אֲחִין דִּינֵם כִּאֲחִים וְכִנ"ל (טור ושכ"כ הרמב"ם). מיהו, נְרָאָה לִי, דְּאֲזַלְיָן בְּזָה אַחַר הַמִּנְהָג וְכֵל מִקּוּם שִׁישׁ מִנְהָג, אִפִּילוּ לֹא הִתְנוּ וְלֹא מָחוּ הֵרִי זֶה כִּהְתְּנוּ.

בג אלול

י הַמְשַׁתְּתֵף עִם חֲבֵרוֹ בְּסִתָּם לֹא שׁוּם תְּנֵאִים בְּצוּרַת הַהֲתַנְהָגוֹת בְּמִסְחָר, לֹא יִשְׁנֶה מִמִּנְהָג הַמְדִינָה בְּאוֹתָהּ סְחוּרָה, וְלֹא יִלְךְ לְמִקּוּם אַחֵר עִם הַסְּחוּרָה, וְלֹא יִשְׁתַּתֵּף בָּהּ עִם אַחֲרִים שֶׁלֹּא יוֹסִיף שׁוֹתֵפִים נוֹסֵפִים לַעֲסֵק, וְלֹא יִתְעַסֵּק בְּסְחוּרָה אַחֲרֵת הֵיינו שֶׁאִין לַהֲתַעֲסֵק בְּסְחוּרָה פְּרִטִית שְׁלוֹ, כִּי זֶה פּוּגַע בְּהֲתַעֲסֻקוֹת שְׁלוֹ בְּסְחוּרָה הַמְשׁוֹתֶפֶת, [ובדיעבד אם הֲתַעֲסֵק גַּם בְּמִמּוֹן עֲצוּמוֹ, הַרוּחוּחִים רַק שְׁלוֹ], וְלֹא יִמְכֹּר בְּהַקְפָּה אֶלֶּא דְבָר שֶׁדְּרָבּוֹ לְהַמְכֹּר 'תְּמִיד' בְּהַקְפָּה לֵאפּוֹקִי אִם יֵשׁ מַעֲט בְּנֵי אָדָם שֶׁאִין מוֹכְרִין סְחוּרָה זֶה בְּהַקְפָּה 'כִּלְלִי', אִף שֶׁהֵם רַק מִיעוּט, מ"מ אִינוּ רִשְׁאֵי לְמַכּוֹר בְּהַקְפָּה לֹא רְשׁוּתוֹ. הַגֵּה: וְאִם הִתְרָה בּוֹ שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת שֶׁלֹּא לְמַכּוֹר בְּהַקְפָּה, אֶפְלוּ בְּדָבָר שֶׁדְּרָבּוֹ בְּהַקְפָּה, מ"מ כִּיוֹן שֶׁהִתְרָה בּוֹ, אִם מִחֲמַת זֶה קָרָה הַפְּסֵד חֵיב לְשַׁלֵּם ר"מ (צִיט יוֹסֵף צִטָּט הַעֵיטוֹר). הֵיךְ קָצַת בְּנֵי אָדָם מוֹכְרִין בְּהַקְפָּה וְקָצַת אֵינָן מוֹכְרִין [בְּהַקְפָּה כִּלְלִי], לֹא יִקְרֶה בְּלֹא דַעַת חֲבֵרוֹ (צִיט יוֹסֵף צִטָּט רַנְנוּ יְרוּחַס צִטָּט הַגְּאוּחִים). וְכֵל שְׁאִינוּ מְשַׁנֶּה אוֹ פּוֹשֵׁעַ, יַעֲשֶׂה בְּשֵׁל חֲבֵרוֹ כְּמוֹ שֶׁמִּתְנַהֵג בְּשֵׁל (מַרְדְּכִי סוֹף פֶּרֶק אֶלְמֵנָה נוֹזִיט), וְאִם הוֹצֵרֵךְ לְהוֹצִיא הוֹצֵאוֹת לְצוּרֵךְ הַעֲסֵק, נוֹטֵל מִחֲבֵרוֹ חֵלְקוֹ בְּמָה שֶׁהוֹצִיא, דְּכֵל שְׁתֵּף כִּיּוֹרֵד בְּרִשׁוֹת דְּמִי וְלִכּוֹן אִפִּילוּ אִם לְבִסּוֹף הוֹצֵאוֹת הֵיוּ יוֹתֵר מִהַשְּׁבָח, מ"מ נוֹטֵל הוֹצֵאוֹתָיו, כְּדִין יוֹרֵד בְּרִשׁוֹת (מַרְדְּכִי פֶּרֶק חֻזְקַת). בְּנֵי חֲבוּרָה הָאוֹכְלִין יַחַד וְאָחָד אוֹכֵל

ריא. אבל אם השותף רוצה כן למכור בהקפה, כיון שדרך כולם לעשות כך, רשאי לומר לו בוא ונחלוק, ואני ימכור חלקי בהקפה, דנחשב כמו שהגיע הזמן לחלוק [נתיבות].

הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵהֶרְגִיל, יְכוּלִין אַחֲרֵים לְסַלְקוֹ לֵהבֵּא, אֲבָל אֵין יְכוּלִין לְתוּבְעוֹ עַל הָעֵבֶר, כִּי הִיוּ שׁוֹתְפִים (אֲגוּדָה דְּפִסְמִים פֶּרֶק הָאֵשֶׁה דף פ"ט). וְלֹא יִפְקִיד אֶת הַסְּחוּרָה בְּיַד אַחֲרֵים ר"ב אֲלֵא אִם בֵּן הַתְּנוּ בַּתְּחִלָּה שִׁיכּוֹל לַעֲשׂוֹת כּוֹן, אוֹ שְׂיַעֲשֶׂה כַּעַת מְדַעַת בְּהַסְכַּמַּת חֲבֵרוֹ. וְאִם עֵבֶר וְעִשָּׂה שְׂלֹא מְדַעַת חֲבֵרוֹ, וְאַחַר כֵּךְ הוֹדִיעָו וְהִסְבִּים לְמַעֲשָׂיו, הָרִי זֶה פְּטוּר דִּנְחָשֶׁב כִּמְחִילָה. וְאֵין הַדְּבָרִים הָאֵלוֹ אֲדִיבִים קִנְיָו, אֲלֵא בְּדְבָרִים בְּלִבְד דְּמִחִילָה א"צ קִנְיָו. וְאִם שָׁנָה פְּאָהֵד מִכָּל אֵלוֹ הַדְּבָרִים, שֶׁחֲלָף לְמָקוֹם שְׂלֹא הָיָה לוֹ לִילָף, אוֹ פֶּרֶשׁ בָּיָם, אוֹ שֶׁמְכַר בְּהַקְפָּתָה, אוֹ נִשָּׂא וְנָתַן בְּסְחוּרָה אַחֲרָתָה, וְכֵן פְּיוֹצֵא בְּאֵלוֹ הַדְּבָרִים, כָּל פְּחַת שְׂבִיבָא מְחַמַּת זֶה שְׁעֵבֶר עַל הַכִּלְלִים, חַיֵּב לְשַׁלֵּם לְבֵרוֹ כִּיוֹן שֶׁהוּא גֵרַם לְנוֹק זֶה. וְאִם הָיָה שָׁם שְׂכָר, הַשְּׂכָר לְאַמְצַע כִּי הֵם נִשְׂאָרוֹ שׁוֹתְפִין, וְלִכּוֹן חוֹלְקִים בְּרוּוחִים.

יא לְפִיכָה, הַנּוֹתֵן מְעוֹת לְחֲבֵרוֹ בְּתוֹרַת שְׁתַּפּוֹת לְקַח בָּהֶם חַטִּים לְסְחוּרָה, וְחֲלָף וְקָנָה שְׁעוּרִים, אוֹ לְקָנָת שְׁעוּרִים וְקָנָה חַטִּים, אִם פְּחַתוֹ, פְּחַתוֹ לְזֶה שְׁעֵבֶר, וְאִם הוֹתִירוֹ, הוֹתִירוֹ לְאַמְצַע. (וְעִין לְקַמֵּן סִימָן קפ"ג ס"ה). וְכֵן אִם חֲלָף וְנִשְׁתַּתֵּף עִם אַחַר בְּמִמּוֹן הַשְּׁתַּפּוֹת שְׁצִירָף אָדָם נוֹסֵף לְשׁוֹתְפוֹת בְּאוֹפֵן שְׂאִינוֹ רִשְׁאֵי לַעֲשׂוֹת זֹאת, כִּגוֹן שְׂאִין בּוֹזֵה טוֹבַת הַשׁוֹתְפוֹת, אִם הַפְּסִיד מְחַמַּת זֶה, הַפְּסִיד לְעִצְמוֹ, וְאִם נִשְׁתַּפֵּר, הַשְּׂכָר לְאַמְצַע. אֲבָל אִם נִשְׁתַּתֵּף עִם אַחַר בְּמִמּוֹן עִצְמוֹ אִפְּיֵלוֹ שֶׁהוּא גַם עֵבֶד עִמּוֹ, אִם פְּחַתוֹ פְּחַת לְעִצְמוֹ, וְאִם הָרִיחַ הָרִיחַ לְעִצְמוֹ כִּיוֹן שֶׁהַרוּחַ הִגִּיעַ מִמּוֹן עִצְמוֹ. וְאִם הַתְּנוּ בִּינֵיהֶם, הַכָּל לְפִי הַתְּנָאִי. הַגֵּס: רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן שְׁתַּפִּּין, הָיָה לָהֶן חוּב אֲצֵל שֶׁר אֶהֱד שֶׁהִשֵּׁר חַיִּיב לָהֶם כֶּסֶף שְׁרְאוּבֵן דֵּר תַּחְתִּיו, וְהוּא וְרְאוּבֵן עָשָׂה הַחֹב הִינּוּ שְׂרְאוּבֵן הוּא זֶה שֶׁהַלוּה לְשֶׁר, וְאֵין הִשֵּׁר מְכִיר אֶת שְׁמַעוֹן כִּלְלֵ, וְשִׁמְעוֹן טוֹעֵן שְׁרְאוּבֵן וְתַבַּע הַחֹב לְפִי שֶׁהוּא עָשָׂא וְלִכּוֹן שְׁמַעוֹן אֵין לוֹ אִפְשָׁרוֹת לְגַבּוֹת מֵהִשֵּׁר, וְרְאוּבֵן אוֹמֵר שְׁמַתִּירָא מִן הִשֵּׁר שֶׁהוּא דֵּר תַּחְתִּיו שְׂאִם יְכוּא לְתוּבְעוֹ

ריב. ואם הפקידו ביד מי שהשותף השני רגיל להפקיד אצלו, אם הנזק היה מחמת גניבה וכדו', אין יכול לטעון שאינו נאמן עליו בשבועה, דהרי גם הוא סומך עליו, אבל אם הנזק היה מחמת שלא היה בביתו בשעה שהיו צריכים לסחורה, חייב המפקיד, דלא מהני לזה מה שהשני גם רגיל להפקיד אצלו [נתיבות].

ממנו חובו, יכול לגרשנו מהעיר או זייקו בנוק אחר, הדין עם ראובן (הלא"ש
 נתשו כלל פ"ט סימן א'). ועין לקמן סעיף מ"ו סימן זה שהשו"ע הביא
 שם דין זה. ראובן שהלך ופטר חובות של שמעון חברו שאמר ללוה גוי
 ששמעון ציוה להודיעו שפוטרו מהחוב שהייב לו, ועי"ז אי אפשר יותר
 לגבות ממנו את החוב, וראובן אומר ששמעון צוה לו לעשות כן, אם אמת
 ששמעון צוה לו, ראובן פטור אף על גב דלא אמר לו בפירוש על מנת
 לפטר, אכל אם שמעון פטר וטוען שלא אמר לו כן מעולם, ותובע ממנו
 מה שהזיקו, ויש עדות שהחובות היו שלו של שמעון [היינו שפעמים
 שהחוב כתוב על שמו של ראובן, רק שבאמת המעות הם של שמעון, ויש
 עדים על זה], אי נמי הכוונה שיש עדים שהחובות לא פרועים, וע"י שפטר
 ודאי שגרם לו נזק, וגם יש עדים שראובן פטרן וממילא אין יכול להכחיש
 שלא פטר, ראובן חייב לשלמן, ואינו נאמן לומר שברשות שמעון עשה
 מה שעשה כיון שאין לו שום מיגו, דהנזק ודאי, וגם מעשה הפטור ודאי.
 אכל אם אין לשמעון עדות על אחד משני הדברים, או שאין עדות
 שהחובות שלו, או שהחובות לא פרועים, או שאין עדות שהוא פטר, ראובן
 נאמן לומר ששמעון שלחו במגו, שהיה יכול לומר שהחובות אינן של
 שמעון או שמא החובות פרועים, או במיגו שהוא לא פטרן" (מרכ"כ
 פרק החובל בשם מוה"ר"ס) (ועין לקמן סעיף ז').

כד אלול

יב אחד מהשתפים או המתעסק סחורה בנבלות ומרפות
 וכיוצא בהם שאסור להתעסק בסחורות כאלו, אעפ"כ אחרי שהתעסק,
 אם הרויח תשבר לאמצע, ואם הפסיד, תפסיד לעצמו כיון שיש איסור
 בזה נחשב כשינה מעסק השותפות, דאם הפסיד ההפסד לעצמו. הגה: וכן
 אם אחד השותפין גנב או גזל, השתף צריך לחלק עם חברו" (הגהות

רי"ה ש"ך מקשה שאם יש עדים שהשטר לא פרוע, או שהפטר מודה בזה, אע"פ
 שאין עדים שפטר, מ"מ אין נאמן לומר ששלחו לפטור במיגו שלא פטר, דהוי
 מיגו נגד חזקה ואנן סהדי שאין אדם מוחל סתם על חובותיו, ורק באופן שלא
 ידוע אם החובות פרועים, וגם הפטר לא יודע זאת, נאמן לומר ששלחו במיגו
 שלא פטר. היוצא מכל הנ"ל דלהרמ"א די שאין עדות על אחד מהדברים שיהיה
 נאמן במיגו, ולהש"ך דווקא כשאין עדות על שני הדברים, נאמן במיגו.
 ריד. הש"ך חולק דכיון שאין זה עסק השותפות ביניהם, נחשב כמו שותף שמצא

מרדכי פרק חזקת והג"מ פ"ה מה' שמתין), ואם הפסיד, ההפסד לעצמו כמו בשינה בשותפות. ודווקא אם הפסיד קדם שגודע לחברו, אבל אם חלק הגנבה עם השתף ואמר לו שהכסף הוא מהגניבה ואחר כך בא עליה עליו, וכן אם קנה גנבה מגנב וחלק עם חברו, ובא אחר כך עליה והוצרכו להוציא הוצאות להיפטר מהעלילה, ההפסד גם כן לאמצע, מאחר שנתרצה למעשיו, ואין הדברים צריכין קנין, וכמו שנתבאר דנחשב כמחל לו על השינוי, ומחילה א"צ קנין (בנימין זאב סימן ט"ז). אבל אם חלקו שאר ירוחים ובא עליה על אחד מן השתפים שלא פדיו דהיינו שגם לפי חוקי הגויים זה סתם עלילה, אין חברו חייב לסייעו בהפסד כי מולו גרם"י, [משא"כ כשהגיע עלילה בגלל גניבה שזה נחשב כדיון, כיון שלפי חוקיהם עבר על החוק ומגיע לו עונש] (הרא"ש בתשובה כלל ע"ט סימן ו'). ועיין סימן זה סעיף ל"ח וסוף סימן קע"ז. מי ששכר חברו לישא ולתן בשלו והתנו שקל המציאות שיעו לידו יהיו שלו של הפועל, ולא של הבעה"ב או לשניהם, ונגבה חובות פרועים מגויים שחלק מעבודתו היה לגבות חובות של הבעה"ב, והיו לו שטרות שהגויים כבר פרעו אותם ושכחו לקחת את השטר, והשליח גבה מהם פעם נוספת, הוי בכלל מציאה, דכל שטר פרוע אינו שוה רק דמי הנייר ולכן כל מה שגבה שייך לו [חוץ מדמי הנייר], ולכך כיון שעל פי דין שטר פרוע אינו שווה רק כדמי נייר מי שהחזירו לגוי אינו חייב לשלם לחברו ולא נחשב שהזיק לו שהיה יכול לגבותו שוב, ואפלו לכתחלה נמי שרי להחזירו לגוי (משו"ב רס"ב אלף י"ד והרי"ב"א).

יג אחד מהשתפין שאמר נולד הסחורה למקום פלוני שהוא ביקר, ונמכר שם ונרויח יותר, אף על פי שקבל עליו כל אנס או כל פחת שיבא מחמת דרך זה, הרי חברו מעכב עליו, שהרי אומר לו אין רצוני שאמתן מעות שבנידי ואהיה רודף רוח אחריו לדין להוציא ממנו כיון שעייז לא תהיה הסחורה תחת ידו ופיקוחו, וכן כל כיוצא בזה.

מציאה שודאי שהיא רק לעצמו, אא"כ ע"י הגניבה הכניס גם את השני בסכנה, ולכן בכה"ג חולק ברווחים. רטו. מלשון הרמ"א משמע שאם העלילה הגיעה קודם שחלקו, אע"פ שהיא שלא כדיון, אין אומרים מזלו גרם, אלא מזל השותפות גרם, וחולקין עמו בהפסדים.

כה אלול

יד אַחד מֵהַשְּׁתַּפִּינִין שָׂבָא לְיִשּׁוּן הַפְּרוּת עַד הַזְּמַן הַיְדוּעַ לְמִכַּר אוֹתָם פְּרוּת שְׂכוּלָם מִמַּתְנִיִּים מִלְּמַכּוּר פִּירוּת אֵלּוּ עַד אוֹתוֹ זְמַן, אִין חֲבֵרוֹ מְעַבֵּב עָלָיו מִלְּהַמְתִּין, כִּיּוֹן שׂוֹ הַדְּרָךְ. אֲבָל מְשַׁחֲנִיעַ זְמַן הַמִּכָּר, יָכוֹל כָּל אֶחָד מֵהֶם לְמִכַּר, וְאִין חֲבֵרוֹ יָכוֹל לְעַבֵּב עָלָיו יוֹרֵי. וְאִם מִכַּר הִרְאוּ שֶׁנֶּלֶא דַעַת חֲבֵרוֹ נִגְדַּר רִצּוֹן הַשָּׁנִי, וְנִתְיַקַּר אַחֵר בְּךָ וּמַחֲמַת שְׂלֵא הַמַּתִּין הַפְּסִיד אֶת הַהֲתִיּוּקוֹת, אִין לְחֲבֵרוֹ עָלָיו כְּלוּם כִּיּוֹן שִׁמְכַר בּוֹזְמַן הַמְּקוּבֵל. אֲבָל אִם מִכָּרָה קוֹדֵם זְמַנָּהּ וּבּוֹזְמַנָּה הֲתִיּוּקוֹ הַפִּירוּת, הָיִי פְּשִׁיעָה וְחַיִּב לְשֵׁלֵם לְחֲבֵרוֹ חֲלָקוֹ כִּי הַהַפְּסֵד נַעֲשֶׂה מִחַמְתוֹרֵי" (צִיט יוֹסֵף צַסֵּס רַנְזוֹ יוֹסֵס). וְאִם אִין זְמַן יְדוּעַ לְמִכַּר אוֹתָם פְּרוּת, וְרוֹצֵה אֶחָד מֵהֶם לְיִשְׁנֵם וְלְהַמְתִּין מִלְּמוּכָרָם, חֲבֵרוֹ מְעַבֵּב עָלָיו.

מִן הַשְּׁתַּפִּינִין שֶׁהִתְנִיּוּ בִּינֵיהֶם שְׁנַעֲמָדוּ בְּשִׁתְּפוּת זְמַן קְצוּב, כָּל אֶחָד מֵהֶם מְעַבֵּב עַל חֲבֵרוֹ, וְאִינוֹ יָכוֹל לְחַלֵּק עַד שְׁנִייעַ הַזְּמַן אוֹ עַד שְׁיִכְלָה מְמוֹן הַשְּׁתַּפּוּתֵיהֶם, וְאִין אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לְטַל מִחֲקָרָן וְלֵא מִהַשְּׁבָר, עַד סוֹף הַזְּמַן כִּי יָכוֹל לְדַרוֹשׁ שְׂרוּעָה לְהַתְּעַסֵּק עִם 'כֵּל' הַקָּרָן וְהַרוּחַ עַד הַזְּמַן שֶׁקִּבְעוּ בִּינֵיהֶם. הַגֵּה: וְאִם שָׁנָה אוֹ פְּשַׁע תּוֹף הַזְּמַן, אוֹ עֵבֶר עַל הַנְּאוּ, אֲפִלּוֹ הֵכִי אֵינָן יָכוֹלִין לְדַרוֹשׁ מִהַמְּשַׁנָּה לְחַלֵּק מַחֲמַת זֶה, אֲלֵא מְשֵׁלֵם מַה שֶׁהַפְּסִיד כִּיּוֹן שְׂלֵא הַתְּרָה בּוֹ (צִיט יוֹסֵף לַעֲמֵס הַרַמְבַּ"ם) , וְדֵלֵא פִּישׁ חוֹלְקִין בְּזֶה וְס"ל דִּיכּוֹל לְסַלְקוֹ מִהַשְּׁתַּפּוּת אִף בְּלִי הַתְּרָאָה־ר"י (מַרְדְּכִי פֶרֶק מִי שְׁהִיָּה נְטוּ).

רַטוּ. וְאִם עֵיכֵב עָלָיו מִלְּמַכּוּר וְהוֹזְלוּ הַפִּירוּת, אִין חַיִּיב בַּהַפְּסֵד, וְלֵא נַחֲשֵׁב גַרְמִי, כִּי לֵא הַתְּכוּן לְהַזִּיק [פְּתַחֵי תְּשׁוּבָה].

רִי"ו. הַקֶּשֶׁה הַקְּצוּת הָאֵל כֹּל הַגּוֹלְנִים אִין מְשִׁלְמִים אֵלֵא כְּשַׁעַת הַגְּזִילָה, וְכַשְּׁמַכְרֵם קוֹדֵם הַזְּמַן הוּי כְּגוֹלָן וְנִתְחַיֵּב בְּדַמֵי הַפִּירוּת כְּפִי שְׁהִיּוּ שְׁוִיִּים בְּשַׁעַת שִׁמְכָרָם. וְהַנְּתִיבוֹת הוֹסִיף לְהַקְּשׁוֹת דָּגָם מִזִּיק לֵא חַיִּיב מַה שְׁהִיָּה יָכוֹל לְהַרְוִיחַ אַח"כ, דְּהוּי מְנִיעַת רוּחַ. וְתִרְצֵ הַנְּתִיבוֹת דְּשׁוֹתָף וְקִבְלָן כִּיּוֹן שְׂזָה הִיָּה בְּאַחֲרִירוֹתָיו לְמַכּוּר בְּשַׁעַת שִׁיָּהִי מִזֶּה רוּחַ, וְסַמְךָ עָלָיו שִׁיעֶשֶׂה זֹאת, הָרִי מִתְּחִילָה נִתְחַיֵּב לְשֵׁלֵם אִם לֵא יַעֲשֶׂה זֹאת, וְלִכֵּן חַיִּיב לְשֵׁלֵם אֶת כֹּל הַרוּחִים שֶׁמִּנְעָה מִשׁוֹתְפוֹ, אַע"פ שְׂזָה רַק מְנִיעַת רוּחַ.

רִיז. אַע"פ שֶׁמִּקְבֵּל עֵיִסְקָא יָכוֹל לְחַזוֹר בְּאַמְצַע הַזְּמַן, דַּאי אֲפִשֵׁר לְכוּפּוֹ לְהַמְשִׁיךְ דְּכַתִּיב 'כִּי לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים' וְלֵא עֲבָדִים לְאַחֲרִים, שְׁאִנִּי הִכָּא שְׁנִינִיהֶם עוֹבְדִים זֶה לַזֶּה, מִמִּילָא אִין לְאַחַד שֵׁם עֲבֵד יוֹתֵר מִהַשָּׁנִי, וְלִכֵּן אִין יָכוֹלִים לְחַזוֹר בְּתוֹךְ הַזְּמַן [סַמ"ע].

רִיט. הַנְּתִיבוֹת ר"ל דֵּלֵא פִּלְיָגִי דְּהַרַמְבַּ"ם שֶׁכְּתַב שְׁאִין יָכוֹל לְחַלּוֹק, אִירִי בַּפְּסִידָא

כו אלול

מזו נשתתפו סתם, ולא קבעו להם זמן מתי להתחלק, הרי אלו חולקין כל זמן שירצה אחר מהם, ויטל כל אחד חלקו מהסחורה. ואם לא היתה באותה סחורה דין חלקה, או שתיה בחלקתה הפסד שאם יחלקו יהיה שווה פחות, הרי אלו מוכרים אותה וחולקים הדמים דין זה הוא גם כשהגיע הזמן להתחלק, דאין מחלקין באופן שייגרם הפסד, אלא מוכרין לאחר וחולקין במעות.

יז אפילו באופן שלא קבעו זמן לחלוקה, מ"מ אם היה זמן ידוע למכירת אותה סחורה שאז הוא הזמן המתאים להרויח במכירת סחורה כזו, יש זכות לכל אחד מהם לעבב שלא יחלקו עד שתמכר בזמן הידוע למכירתה, ואין אחד מהם נוטל לא מהקרן ולא מהרווח עד זמן החלקה כי על דעת זה השתתפו שימכרו את הסחורה בזמן המקובל, אלא אם התנו ביניהם.

כו אלול

יח אם לא קבעו זמן לשתתפות שנתבאר בסעיף ט"ז שחולק מתי שרוצה, או שקבעו זמן ונשלבם, ובה אחד לחלק שלא מדעת חברו שאינו לפנינו, חולק בפני שלשה שמאים, אפלו הם הדיוטות ואין צריך שיהיו תלמידי חכמים, ובלבד שיהיו נאמנים שלא ישקרו מחמת כל מיני שיקולים ויודעים בשומא שבקיאים לעשות שומא כזו, ואז לוקח את חלקו לפי השומא שקבעו. ואם חלק בפחות משלשה, לא עשה כלום. הגה: ובחלק בפחות משלשה אם הפסיד אחר כף בחלקו, הוא יכול לבטל החלקה כיון שמה שעשה לא היה כלום, ונשאר שותף לרווח ולהפסד (טור). ויש חולקין דהוי כמו מי ששינה, דהרווח לשניהם אבל ההפסד רק לעצמו, ודיעה ראשונה ס"ל דשאני הכא שההפסד לא הגיע מחמת חלוקתו

דהדר, שיודעים בדיוק כמה היה יכול להרויח אם לא היה משנה, ולכן אין סיבה לסלקו, כי יכול לשלם מה שהפסיד. והמדרכי איירי בפסידא דלא הדר שאי אפשר לשום כמה הפסיד להם, ולכן יכולים לסלקו מיד. אמנם גם באופן זה יש דיעה בסימן ש"ו ס"ח דאין מסלקין בלי התראה.

ר. וכתב בפתחי תשובה שהדין שיכול לבטל את החלוקה זה רק לגבי יוקרא וזולא, אבל אם אח"כ התעסק בסחורה והרויח, יכול לטעון קים לי כהפוסקים שהרווח לעצמי.

(עס זעס יז אומריס). **בְּמַה דְּבָרִים אָמוּרִים, שְׁחַלְקוּ פְּרוֹת דִּיש חֶלֶק** טובים וחלק פחות טובים, ולכן צריכים שומא, **אָבֵל אִם הָיוּ מַעֲוֹת שֶׁבְלָם מִמִּבְּע אֶחָד וְשׁוּיִם, יֵשׁ לוֹ זְכוּת לְחַלֵּק שְׁלָא בְּפִנֵּי בֵּית דִּין ג' אַנְשִׁים שְׂמַאִים,** אלא די שיחלק בפני עדים אפילו שאינם שמאים, וזה כדי שיוכלו להעיד שחילק בשווה, **וּמִנִּיחַ חֶלְקֵי חֲבֵרֵי בְּבֵית דִּין** והם ישמרו ע"ז לטובת חבריו. **וְאִם אֵין הַמַּעֲוֹת שְׁוִיִם** שייש מהם שיוצאים יותר טוב בשוק וחלק יוצאים פחות, **תְּרֵי הֵם בְּפְרוֹת וְאֵין חוֹלְקִין אוֹתָם אֶלָּא בְּבֵית דִּין ג' אַנְשִׁים מוּמַחִים** בשומא.

יט אָחַד מֵהַשְּׂתָפִים אוּ מֵהַמַּתְעַסְקִים שְׂמַת, בְּמִלָּה הַשְּׂתָפוֹת אוּ הָעֶסֶק, אֵף עַל פִּי שְׂהֵתְנוּ לְזִמְן קְבוּעַ כי הראשון יכול לומר ליורשים השותפתית עם אביכם כי היה בקי בעסק זה משא"כ אתם, וכן הם יכולים לומר שאין דעתם נוחה לעבוד עמו. **הגה:** וכן עקר, ודלא פדעת החולקין (מרדכי פרק הגחל במראל ופ' המקבל). **שְׂתָף שְׁחַלָּה אוּ נְאָנְס, וְמַחֲמַת זֶה לֹא עֶסֶק בְּשְׂתָפוֹת, אֵין הֵדִין שְׂהֵאֲחֵר יְרוּיחַ וְיִתֵּן לוֹ חֶלְקוֹ בְּלִי שַׁעֲבַדְיָא, וְאֶפְלוּ אִם קָנוּ מִיָּדוֹ עִשׂוֹ קִנּוּ בְּשַׁעַת הַשְּׂתוּף־יָבֵיב. אָבֵל אִם הָיָה בְּעִיר אַחֲרַת בְּשְׁלִיחוֹת הַשְּׂתָפוֹת, וְנִתְעַכַּב שֵׁם בְּאֲנָס, יֵשׁ לוֹ חֶלֶק עִמָּהֶם וְדוּקָא אוֹנֵס שְׂמַחֲמַת הַשְּׂתוּפוֹת כְּגוֹן שְׁעִיכְבוּ נֹהַר, אֲבָל אִם חִלָּה שֵׁם, לֹא, דַּאֲיִן זֶה מַחֲמַת הַשְּׂתוּפוֹת, דְּגַם כֵּאֵן הִיא חוֹלָה. וְאִם יֵשׁ מְנַהֵג בְּזֶה בֵּין הַשְּׂתָפִין, יַעֲשֶׂוּ כְּמִנְהַגָן (ז"י זעס ריטצ"א). שְׁלִשָּׁה שְׁקָבְלוּ עֶסְקָא מְאָחַד, וְיִמַת אֶחָד מֵהֶן, נִתְבַּטַּל הָעֲנֵין וְיִכּוֹלִין לְחַזֵּר בְּהֵן כִּי הִסְכִּימוּ רַק עַל דַּעַת שְׁשֻׁלְשָׁה יַעֲבֹדוּ בַּסְּחוּרָה וְלֹא שְׁשֻׁנִיִּים יַעֲבֹדוּ, וְלִכֵּן יֵשׁ זְכוּת לְמִי שְׂרוּצָה לְהַתְּחַלֵּק וְלַעֲטוֹק בַּחֲלָקוֹ לְבַד (זיט יוסף זעס ריטצ"א). שְׁלִשָּׁה שְׂתָפִין בְּיַחַד שְׁעִשׂוּ שְׂתָפוֹת עִם אִשָּׁה שְׂתָתְרָה לָהֶן מְחַלְקָה הָאִשָּׁה לֹא הִיתָה אִמּוּרָה לְעַבּוֹד בַּמַּסְחָר, וְלִכֵּן הִסְכִּימָה מֵרֵאשׁ שְׁחַלֵּק מֵהַרוּוּחִים הַמְּגִיעִים לָהּ הִיוּ לְאֵלוֹ שְׂמַתְעַסְקִים, וְאֲחֵר כֵּף פֶּשַׁע הָאֶחָד וְלֹא עֶסֶק בְּשְׂתָפוֹת כְּמוֹ שְׂתָפִיה לֹא**

רבא. היינו שיש לו זכות לחלוק הסחורה ולהתעסק רק בחלקו, אבל אם עסק בכל הסחורה, נוטל הרווחים מחלקו, ובחלק חבריו מקבל כדין אריס שחולק עם הבעה"ב למחצה שליש ורביע כפי המנהג.

רבב. אם עשו קנין בפירוש שגם באופן זה יהיה שותף ודאי מועיל, רק כאן הקנין היה שיתעסקו שניהם ולא מפני אונסו של זה מחוייב השני לסבול, אא"כ רוצה לעשות לפנים משורת הדין, וראוי לזרע אברהם לעשות כן [ערוך השלחן].

לעסק ומחמת זה אינו נוטל על קף ברוח כנ"ל שמי שלא עובד לא מקבל, הרוח לאשה לפי ערך, כי אינו דומה שנים העוסקים לשלשה וממילא יוצא שבגלל שעבדו רק שניים ולא שלש, היו פחות רווחים, ולכן אין המתעסקים נוטלים את החלק שויתרה מהחלק של זה שלא עבד (צ"ת יוסף נסס הרסצ"ט). אחין שתפין שהיו נזנין ביהד כל אחד כפי צרכו היינו שההסכם היה שכל אחד יטול מהקופה הוצאות מחיה כפי שיצטרך, ונפטר אחד מהן, והשני נשא ונתן לצרף השתפות כמו שעשה בחיי אחיו, אין האלמנה יכולה לומר בשעת החלקה שהיא תטל בראש כפי מה שילקח החי יותר ממנה שהאלמנה טוענת שהיא החי הוציא מהקופה יותר הוצאות ממה שהיא לקחה, וממילא מגיע לה לקבל קודם מה שהוא לקח ולחלוק בשאר, אין יכולה לטעון כן מאחר ששאו ונתנו סתם, כפי מה שנהגו בחייהם עשו וכשם שבחייהם היה יכול לקחת כפי הצריך אפילו אם לוקח יותר מהשני, ה"ה לאחר מיתת שותפו. וכן אם ותרתי הקהל במס חלק האלמנה משום שהיא אלמנה, אין השני יוכל לומר שתתלק עמו הרוח הוא, מאחר שלא התנה ועסק סתמא הכוונה היא לחלוק ברווחים שיוצא מהסחורה, ורווח של המס אינו קשור לסחורה, דמה שותרתי לאלמנה זכתה בו (טור נסס הרא"ט כלל פ"ח) [פ"ט] סימן ד'.

כח אלול

ב היה להם חוב אצל אחרים ועדיין לא הגיע זמן גבייתו, אינו יכול לומר לחברו לא נחלק בכלל עד שנגבה כל חוב שיש לנו, אלא חולקים בשאר הנכסים, ובשפירעו ויגבו את החובות, ואל כל אחד חלקו. הגה: או יכולין לחלק השטרות כשיש להם כמה שטרי חוב, יכולין לחלוק ביניהם בשומת בית דין ג' מומחין בשומא או בגוד או אגוד באופן שאי אפשר לחלק לכל אחד שטר כנגד השני, יחלקו בגוד או אגוד שאחד יקנה את הכל וישלם לשני חלקו, ואם נתקלקל אחר קף שטר החוב של אחד, מזל רע ידיה גרם (טור נסס הרא"ט). ועין לעיל סימן ס"ו סעיף מ"א שם הובא דין זה. הנה עליהם חוב לאחר שהשתפים חייבים חוב לאחר ועדיין לא הגיע זמן הפירעון, אם פירשו בזמן ההלוואה שאינם אחראים זה לזה וכל אחד חייב רק את חלקו בלי ערבות על חלקו של השני, חולקין בנכסים, ובשניניע זמן החוב לפירע ויתן ויפרע כל אחד חלקו למלוה. ואם לאו אם לא פירשו כן, ממילא הדין שכל אחד חייב חצי וערב

על החצי השני, לכן כל אחד מהם מעבב לחלק עד שניגיע זמן השמטה, מפני שיאמר לחברו הואיל וכל אחד ממנו חייב לשלם כל' השמטה, כיון שבשעה שלוו עם זמן פירעון שהוא יותר מאוחר מהזמן שקבעו לחלוק, הרי מונח בזה שהם ימשיכו להיות שותפים בסכום של ההלוואה ויש לו זכות לטעון שנשאל ונתן בדרמים אלו עד שניגיע הזמן.

כא אומר לה חברו נחלק בשאר הנכסים וטל אתה דמים ממני בנגד כל השמטה היינו שישלם לו חלקו בחוב ונעשה בהם סחורה לעצמך ושלם כל השמטה בזמנו, יש לו זכות לעבב עדן ולומר שמא אפשר ונתשנים יותר מרוביחים מהאחד כי מזל של שניים יותר ממזל של אחד.

כט אלול

כב הנותן מעות לחברו לילך למדינה פלונית לסחורה לקנות סחורה ולמוכרה, או לקנות לו פרות בסחורה, או לישב בחנות, הנותן אינו יכול לחזור בו ולהחזיר המזון מיד השתתף, עד שילך למקום שהתנו ויחזור, או עד שיקנו אותם הפרות וימכרו, או עד שישב בחנות, שזה כמי שקבע זמן הוא כי קניית הסחורה או מכירתה הוא הזמן שנקבע לשותפות.

כג המקבל עסק מחברו לזמן קצוב להתעסק בו ולהרויח בו, המקבל יכול לחזור בו אפילו בתוך הזמן בדין פועל שחוזר בו אפלו בתצי היום משום כי לי בני ישראל עבדים יי, אבל הנותן אינו יכול לחזור בו כמו שנתבאר בסעיף הקודם. מה שאין בן השתפין שקבעו זמן שאין יכולין לחזור עד שיגיע הזמן שקבעו (צ"ת יוסף), וקמו שנתבאר לעיל סעיף ט"ו והטעם כי שם איירי בשותפין ששניהם מתעסקין, ולכן אין על אחד שם פועל יותר מהשני, ולכן אין יכולין לחזור, משא"כ כשרק אחד מתעסק, הוא נחשב פועל ביחס לשני.

א תשרי

כד שני שותפים שיש להם תביעה על אחד, ותבעו אחד מהם בלי להודיע לשותף השני, ויצא השתתף חייב שהפסיד בתביעתו, והשותף

רנ. אבל בהיתר עיסקא הנהוג כיום אין שום עבדות כלל, ואם רוצה לחזור בו צריך ליתן כל דמי הפשרה, או לעשות חשבון מהרווחים ולהישבע שלא הרויח יותר [פתחי תשובה].

השני שלא היה בדין תורה, טוען שהוא לא היה בדין תורה, ורוצה לדון עמו בנפרד מחדש, אם התביעה היה על עסק שבועה שהיה חיב לו ונשבע לו ונפטר ע"י שבועתו, אין שתף שני יכול לתבעו בשבועה שיישבע לו שוב, דשבועה לאחד שבועה למאה ואפילו שהשני טוען שהייתי יכול לגלגל עליו עוד שבועות, דכיון שעל השבועה העיקרית כבר נפטר, שוב אי אפשר לתבוע רק מחמת הגלגולים.

כה אבל אם היה להם תביעת ממון עליו ולא רק תביעת שבועה ויציא השתף חיב היינו שהפסיד בתביעתו, אם לא היה שתפו השני בעיר, יכול לתבעו פעם אחרת כי טוען שכיון שלא הייתי בעיר לא ידעתי מהתביעה, ואם הייתי יודע, הייתי בא ופוסל את העדים שלו. וקטן אפילו כשהוא נמצא בעיר כמאן דליתא בעיר דמי. ויש אומרים דהוא הדין אשה דאין דרכה לדעת מהנעשה בבית הדין (נימוקי יוסף גסס הריטב"א). היה השותף בעיר, אינו יכול לתבעו כיון שלא בא לב"ד, מחל על זכותו לתבוע בנפרד, ונחשב שעשה את שותפו לשלוחו לתבוע. הגה: ודוקא פשהן התובעין בזה יש טענה על השותף כיון שהיה בעיר מדוע לא בא לב"ד לתבוע בעצמו, אכל פשהן נתבעין, ואחד בא לב"ד וטען והפסיד, אינו מזיק לחברו כלל, הואיל ולא צנהו לטען ולדון בשבילו ממילא אינו שלוחו, ואין טענה עליו מדוע לא בא לב"ד, כי טוען ואומר כל זמן שלא קראו לי לב"ד, לא מוטל עלי לבוא בעצמי לב"ד. ובג"ה העיר בעניני צרכי העיר הם פשתפין, ואם אחד מהם תבע לאחר פלן יודעין באותו תביעה כיון שהם נמצאים בעיר ואינן יכולין לתבוע את הזכות לחזור ולטען (מרדכי פרק מי שיהיה נשו).

ב תשרי

כו כמה דברים אמורים שאם השותף היה בעיר ולא בא, ושותפו הפסיד בב"ד, שאין יכול לבוא לתבוע שוב, שלא נתחייב השתף מתוך מענותיו אלא אמר את הסיפור כמו שהיה, רק השותף השני טוען שהוא היה לחקור יותר את העדים ולהכחישם, בזה הפסיד כשלא בא. אכל באופן שהשותף הפסיד ונתחייב מתוך מענותיו כשהנתבע חזר ותבעו תביעה נגדית, כגון שהודה או שאמר אין לי ראיה ושוב אינו יכול להביא ראיה גם אם יהיה לו, לא הפסיד שתפו בהודאתו, וגם אם יש לו ראיה יביא כי הטעם שהפסיד כשלא בא, הוא מטעם שנחשב שעשאו שליח, ויכול

לומר שלחתיך לתקן עבורי ולא לקלקל. וְגַם צָרִיף לְהִיּוֹת שְׂמֵדוּבָר בְּאוֹפֵן שְׂאִינִי יָכוֹל לְשַׁנּוֹת בְּמַעֲנָה מִמָּה שֶׁמֻּעָזוּ תְּרַאשׁוּן, לְפִיכָךְ בְּאוֹפֵן שְׂאִין אֵת הָאוֹפְנִים הָאֵלוּ, אִם הַשׁוֹתֵף הַפְסִיד בְּב"ד, חֲשִׁבִינָן לָהּ כְּאֵלוֹ גַּם הוּא יוֹד כִּכָּר לְדִין וְנִתְחַיֵּב וְכוּתְבִים עָלָיו פֶּסֶק דִּין וְיוֹרְדִים לְנִכְסֵי, וְאִינִי יָכוֹל לְדַחֵת וְלֹאמַר שֶׁיִּמְתִּינוּ לוֹ עַד שֶׁיִּגְרַד לְדִין אִף שְׂאִינוֹ יָכוֹל לְטַעוֹן טַעְנוֹת חֲדָשׁוֹת, מ"מ רוצה שייחשב כדיון חדש כדי להרויח זמן חדש, וְגַם אִינִי יָכוֹל לֹאמַר אִם הֵייתִי שָׁם הֵייתִי בְּדָק בְּעֵדִים עַד שֶׁיִּהְיוּ מִכְתָּשִׁים כִּיוֹן שְׂאִי בֹא לְב"ד. אָבָל אִם יָכוֹל לְשַׁנּוֹת, שׁוֹמְעִין לוֹ אִף עַל פִּי שְׁהֵיָה בְּעֵיר כִּיוֹן שִׁישׁ טַעְנָה שֶׁהִרְאִשׁוּן לֹא טַעַן, נִחְשָׁב שְׂאִי עֲשָׂה שְׁלִיחוֹתוֹ כְּרֹאֵי. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׂאִי לֹא הָיָה בְּעֵיר וְטוֹעֵן שְׂאִי יָדַע מֵהַדִּין, שְׂבֹאֵן זֶה נִתְבָּר לְעִיל שֶׁיָּכוֹל לְתַבְּעוֹ שׁוֹב, אִם הִנֵּתְבַע טוֹעֵן שְׂאִי ע"פ שְׂאִי הִיָּה בְּעֵיר, מ"מ יָדַע מִכֶּךָ שֶׁשׁוֹתֵפוֹ יוֹרֵד לְדִין, וְהִיָּה עָלָיו לְבֹא לְדִין, יָכוֹל הִנֵּתְבַע לְהַתְרִים עָלָיו שְׂאִי יָדַע שֶׁיִּגְרַד שְׂתַפּוֹ עִמּוֹ לְדִין.

כּוֹ שְׁנִים שֶׁהָלוּ אוֹ שֶׁהִפְקִידוֹ לְאַחַד, וְכֹא אֶחָד מֵהֶם לְמַלְ חֲלָקוֹ אוֹ לְמַלְ הַכֹּל, נִתְבָּרָר בְּסוּף סִימָן ע"ו סְעִיף י', וְשֵׁם נִתְבָּרָר שְׂאִי הַשְּׁטַר כְּתוּב עַל שְׁנֵי, יָכוֹל כֹּל אֶחָד לְבֹא וּלְתַבּוֹעַ אֶת כֻּלּוֹ. וְאִם אֶחָד לְוָה מִשְׁנַיִם בְּשִׁטְרָה אֶחָד, וְנִכְתָּב בְּשֵׁם הָאֶחָד, וְתִבָּרָר בְּסִימָן זֶה לְקַמּוֹן סְעִיף ל"ד, וְנִתְבָּרָר שֶׁם שֶׁרַק מִי שֶׁהַשְּׁטַר כְּתוּב עַל שְׁמוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא אֶת הַמְּמוֹן, וְהַשְּׁנִי אֵין יָכוֹל לְהוֹצִיא כְּלוּם לְלֹא הַרְשָׂאָה מֵהִרְאִשׁוֹן. וְכֵן שְׂתַפִּין שְׁלֹוֹה אֶחָד מֵהֶן לְצַרְף הַשְּׂתַפּוֹת, אִם חִבְרוּ חֵיב לְשַׁלֵּם, עֵינִי לְעִיל סִימָן ע"ו סְעִיף ב' אִם הִלּוּוּאָה הִיתָה לְצוּרֵךְ הַשׁוֹתֵפוֹת חֵיב לְשַׁלֵּם, וְעִי"ש עוֹד פְּרָטִים.

ג תשרי

כּוֹ שְׁנֵי שֶׁהֵן שְׂתַפִּין בְּחוּב אֶחָד שֶׁחֵיב לְהֵם גּוֹי, וְנִכְתָּב אֶחָד מֵהֶם מִקְצָתוֹ הֵינּוּ שְׂגָבָה מִחֲצָה וְרוֹצֵה לְעַכְבּוֹ לְעַצְמוֹ שׁוֹה חֲלָקוֹ בְּהוּלוּאָה, וְאוֹמַר לְחִבְרוֹ לָךְ וְכֵן חֲלָקְךָ מֵהַגּוֹי, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ כִּי כֹל חֲלָק שְׂגָבָה שִׁיךְ וּמִתְחַלֵּק בֵּינֵהֶם. וְאִם הַשְּׁטַר בְּעַם עַל אֶחָד מֵהֶם בְּאוֹפֵן שֶׁצָּרִיךְ אֶת סִיעוֹ כְּדִי לְגַבּוֹת חוֹבוֹת מֵהַגּוֹיִים וְאוֹמַר הַשְּׁטַר לְחִבְרוֹ חֲלָקְךָ אִסִּיעַ שֶׁיִּפְרַע וְכִחְלָק הָאֶחָד זֶה שְׁכּוּעַס עָלָיו לֹא אִסִּיעַ, אִם אֹמַר זֶה לְעַצְמִי אִנִּי מַצִּיל, הַצִּיל לְעַצְמוֹ כִּיוֹן שְׂאִי יִמְשִׁךְ הַשׁוֹתֵפוֹת, לֹא יוֹכֵל לְגַבּוֹת כֻּלּוֹ, לִכֵּן בְּמִקּוּם פְּסִידָא רְשָׁאי לְחֲלוֹק אֶת הַשׁוֹתֵפוֹת, כְּדִי שִׁיגְבָה לְפַחּוֹת

את חלקו רב^ד. והוא הדין אם שנים יש להם חוב מקלקל ואי אפשר לגבותו באופן רגיל וצריך לתן שחד להצילו, והאחד אינו רוצה לתן, יכול חברו לומר אני אוציא שחד חלקי ואציל לעצמי. הגה: וכן בכל מקום דאפא פסידא יכול אחד לחלק בלא דעת חברו ולהציל לעצמו (מרדכי פרק הגזול צמרא והגהות מיימוני פ"ד דשפתין). וכן השתפין שהיה להן חוב אצל גוי אלם ולא רוצה לפרוע חובו, ואחד פיסו לתן לו חלקו, אם אמר לעצמי אני מציל, הרי הוא שלו לבד דבמקום פסידא יכול להציל לעצמו (משנת רשב"א סימן אלף ס"ג). וצ"ע לקמן סימן קפ"א סעיף ב' שם נתבאר פרטים נוספים כשאומר לעצמי אני מציל.

כמו שתתן התובע מחברו כדי יון של שתפות, ואמר התובע כל אותם כדים שיש בהם סימן שלי שכתוב עליהם שמו, הם שלי, יכול האחר לומר אשתקד היו אותם חביות שלך עבשיו הם שלי כי שנה שעברה מה שהיה בחביות היו של התובע, ולכן כתב עליהם שמו, אבל אח"כ לקח מה שהיה בהם, והשני מילא בהם סחורה שלו, והשם של הראשון נשאר כתוב עליהם.

ד תשרי

ל ראובן ושמעון שנשתתפו, ונמל אחד מהם שמעון מהממון של השותפות ונשתתף עם לוי לטובת השותפות [דאל"ה אסור לו לעשות זאת וכדלעיל סעי' י'], הרי חברו ראובן משביע ללוי שבועת השותפין שלא עיכב לעצמו כלום, ולא מצי לוי למימר לראובן, לאו בעל דברים דידי את. כי שמעון נחשב שלוחו של ראובן, ולוי נחשב שותף של שניהם. וכל שכן אם נתן ראובן לשמעון ממון בתורת עסקא דהיינו פלא

רבד. וכדי שיאמינו לו שהתכוון לחלוק את השותפות, צריך שיאמר זאת בפני שני עדים, ובמקום שנאמן משום שיש לו מיגו, א"צ אף שיאמרנו בפני שני עדים [ט"ז] וש"ך דלא כסמ"ע].

רבה. כתב הנתיבות דאירי באופן שעי' שוחד אפשר להציל רק חצי, ולכן רק באופן שהשני לא רוצה להשתתף בשוחד, הראשון נתן את השוחד ומציל לעצמו אבל אם הוא מוכן להשתתף בשוחד, צריך לקבל ממנו ולגבות את החצי עבור שניהם. ובאופן שאם השני יתן שוחד, יוכלו לגבות את הכל, יכול הראשון לומר אני אתן שוחד ואגבה את חלקי, ואתה תתן שוחד ותגבה את שלך, ואיני צריך לטרוח עבורך.

מלוה ופולגא פקדון, וא"כ החצי פקדון הוא רק של ראובן, ונתן שמעון מהממון ללוי בעסקא דבאופן זה מה ששמעון נתן ללוי, הוא ממון של ראובן, וודאי שהדין הוא שמשביע ראובן ללוי שבועת השתתפין. ואם שמעון כבר השביע ללוי, אין ראובן יכול שוב להשביעו, דשבועה לאחד שבועה למאה. ואפלו פטר ראובן את שמעון משבועה כיון ששמעון לא פטר את לוי, אף ראובן לא פטרו, אע"פ שאת שמעון הוא פטר, אי פטר שמעון את לוי משבועה, עדין ראובן משביע את לוי דכיון שראובן לא פטר את שמעון, אין בכוחו של שמעון לפטור את לוי כלפי ראובן, אבל אם ראובן פטר את שמעון ושמעון פטר את לוי, כיון שזכותו לצרף שותפים, הרי יש לו זכות לפטור את לוי לצורך השותפות], אלא אם כן פטר גם את באי כוחו, באופן הראשון שראובן פטר את שמעון, אם פטר גם את באי כוחו, הרי חל הפטור גם על לוי.

לא שנים שלוו מאחד, ערבים זה לזה היינו שכל אחד חייב רק חצי מהחוב והוא ערב על החצי השני, והלכה, אם מת אחד מהם או העני ואי אפשר לגבות ממנו חלקו או כפר אחד והודה אחר, אותו שהודה מתחייב ככל חצי מחמת עצמו ועוד חצי מדין ערבות, ואע"פ שהוא מעיד ששניהם חייבים, מ"מ אין מקבלים עדותו על חברו לחייבו מכח עדותו, כיון שהוא נוגע בדבר, כי ע"י שהשני ישלם, הוא יפטור מערבותו. וכן מי שהודה לאחד מהשתתפין שחייב לו, ופרע לו חלקו, או פרע לאחד מהם חלקו, כאלו הודה ופרע לשתפו היינו שבהודה לאחד, צריך לשלם גם לשני את חלקו, כיון שהודה לראשון, ובפרע לאחד חצי מהחוב, צריך המקבל לחלוק עם שותפו כמה שקיבל.

ה תשרי

לב אם מען אחד מהשתתפין דבר שהוא חובה לו ולחבירו, נאמן בעד אחד לחייב לשתפו שבועה דאורייתא איירי באופן שכתוב בשטר שכל אחד חייב רק את חלקו ואינו ערב על חברו, ממילא אין לו דין נוגע, ולכן נאמן כעד אחד לחייב חברו.

לג שני שותפים שנתבעו זה את זה להישבע שבועת השותפין שלא שייר לעצמו כלום ממונו השותפות, ולא הספיקו להישבע עד שמת אחד מהם ולא נשבע, או שאחד מהם חשוד ואין יכול להישבע, מ"מ ישבע האחר ואין יכול לומר כיון ששותפי לא נשבע, אף אני לא אשבע.

ו תשרי

לד אחד שלוח משנים בשטר אחד, אם בא אחד מהם ותבע החוב בלוי, חייב לשלם לו על הדרך שנתבאר בסוף סימן ע"ז סעיף י'. ואם נכתב השטר בשם אחד, ובא זה שנכתב על שמו ותבע הכל, חייב לפרעו. אבל אם אותו שלא נכתב על שמו תובע אפלו מקצת, אין שומעין לו כיון שהשטר לא כתוב על שמו.

לה שני אחים או שלשה שיש להם דין עם אחד, אינו יכול לומר יבא אחד מהם ויטען בעד בלכם כי אינו רוצה שיבואו כולם יחד וירמזו זה לזה מה לטעון, אלא הדין הוא שיש זכות לכולם לבוא לטעון נגדו, אבל לא ישבו יחד, אלא יטענו נגדו טענותם בזה אחר זה.

ז תשרי

לו שנים שיש להם חוב בשתפות עם על גוי, ופרע הגוי קצת חצי החוב ומעבב השאר מפני שאומר שאחד מהם חייב לו בנגדו סכום זה, והלה בופר, ההפסד על שניהם דסתם גוי משקר, וממילא נחשב כסתם עלילה דההפסד על שניהם. הגם: ונראה לי דהוא הדין אם היה החייב הלוה ישראל שיכול לעכב מקצת החוב מחמת שאחד מהמלוים חייב לר"י, רק שחייב התופס להישבע על טענה זו, וכן השותף הכופר חייב לשבע לשותפו להכחיש טענה זו, ואז ההפסד יהיה על שניהם, מה שאין בן גוי דאפלו שבועה אין צריך דסתם גוי משקר, רק תרם בעלמא.

לו ראובן ושמעון שתפים, וקנה שמעון בנדים מגוי לצורך השותפות, ועדיין לא שילם לגוי על המקח ומכרם ליהודי לוי, בעד רווח, ונתחייב תיהודי לפרע לגוי את חובו של שמעון לזמן פלוני, ונתחייב שמעון לגוי בשטר, שאם לא יפרענו תיהודי לוי לאותו זמן, שיפרענו הוא, ואחר כך חלקו ראובן ושמעון השתפות שביניהם, חייב ראובן לעשות שטר עליו לשמעון, שאם אח"כ יברר שמעון בעדים שלא

רבו. הש"ך תמה על דברי הרמ"א דכיצד יכול ישראל לעכב חוב שאחד מהם חייב לו כשע"ז גורם נזק לשותפו, ולכן כתב דצריך לדחוק דאירי שתפס מדבר שאינו ידוע שהוא מהשותפות, וטוען שזה חפץ פרטי של מי שחייב לו, ושניהם מודים זה לזה שזה מהשותפות, לכן חייב להישבע לשותפו שאין לו שום חוב כלפי התופס.

פָּרַע תְּהִיָּדִי לְגוֹי וּמַחֲמַת זֶה יִצְטָרֵךְ שְׁמֵעוֹן לְפָרַע לְגוֹי כְּפִי שֶׁהִתְחַיֵּיב לוֹ בְּשִׁטְרֵי^{יב}, יִפְרַע רְאוּבֵן חֶלְקוֹ מִכָּל שִׁבְטֵי שְׁמֵעוֹן בְּעֵדִים שְׁהוּצִיא עַל עֵסֶק זֶה בְּהוּצָאוֹת וּבְשִׁתְּחָד כִּיּוֹן שֶׁעָשָׂה זֹאת לְצוּרֵךְ הַשּׁוֹתֵפוֹת.

ח תשרי

לֹא אִם קָנָה שְׁמֵעוֹן סְחוּרָה מְגוּי, וְהִטְעִיחַוּ בְּחֻשְׁבוֹן וְנָתַן שְׁמֵעוֹן דְּמִי הַטְעוֹת שְׁקִיבֵל מֵהַגּוֹי לְשִׁתְּפוֹת, וְיֵרָא שְׁמָא אַח"כ הַגּוֹי יִזְכָּר טְעוֹתָיו וַיִּטְלֵנוּ מִיָּדוֹ, וְכֵן אִם הָיוּ מִשְׁכּוֹנוֹת מֵאַחֲרֵים עַל הַלוֹאוֹת שֶׁחַיִּיבִים לָהֶם וְיֵרָא שְׁיָכֵא לוֹ מִזֶּה הַפֶּסֶד כְּשִׁיֵּאֲנָסוּ, וַיִּצְטָרֵךְ לְשַׁלֵּם דְּמֵיהֶם, יוֹדָה רְאוּבֵן בְּפָנֵי עֵדִים שִׂוּדַע שְׁדָמִי הַטְעוֹת וְדָמִי הַמִּשְׁכּוֹנוֹת בָּאוּ לְשִׁתְּפוֹת וּמִמִּילָא הִיָּה לוֹ מִזֶּה רוּחַ, וְכֵל הַפֶּסֶד שֶׁיְהִיָּה מִחֲמַת זֶה, יִשְׁלַם לוֹ אֶת חֶלְקוֹ, וְהַעֲדִים יִבְתְּבוּ מֵהַ שְׁהוּדָה בְּפִנְיָהֶם וְיִתְחַטְּמוּ וְיִתְנֻוּ בְּיַד שְׁמֵעוֹן וְאִין רְאוּבֵן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת שְׁטַר עַל חוּב זֶה כְּמוֹ בְּסַעֲיָה הַקּוֹדֵם, כִּי שֵׁם גַּם שְׁמֵעוֹן עָשָׂה לְגוֹי שְׁטַר עַל עֲצֻמוֹ. וְעִינֵן לְעִיל סִימָן זֶה סְעִיף י"ב כְּשֶׁבֵא עֲלִילָה עַל אֶחָד מֵהֶם, מִתִּי שׁוֹתֵפוֹ צָרִיךְ לִיטוֹל חֶלֶק בְּהַפְסֵד.

לִמָּ אִם לָקַח שְׁמֵעוֹן מְעוֹת מֵאֶחָד לְהַכְנִים בְּשִׁתְּפוֹת וַיִּשְׁלַל רוּחַ בְּכָרִי מְעוֹתָיו, אָף עַל פִּי שְׁלֵא הוֹדִיעַ לְרְאוּבֵן שִׁתְּפוֹ, וַיִּשְׁלַל הֵלָה חֶלְקוֹ בְּרוּחַ, בְּמוֹ שֶׁהִתְנַה עֲמוּזֵי^{יב} כִּי יֵשׁ רִשׁוֹת לְשׁוֹתָף לַעֲשׂוֹת כָּל דָּבָר שֶׁנִּרְאָה לוֹ שֶׁהוּא לְצוּרֵךְ הַשּׁוֹתֵפוֹת^{יב}.

ט תשרי

מִכֵּי כִּרְךָ שְׁקִנְנוּ סִפְרֵ תוֹרָה בְּשִׁשִּׁים דִּינָר לְצוּרֵךְ בֵּית הַכְּנֶסֶת, וְהִתְנֵנוּ שְׂאֵם יִלָּךְ אֶחָד מִהַכְּרָךְ לְהִתְיָשֵׁב בְּמָקוֹם אַחֵר, שֶׁחֲנֻשְׂאָרִים יִתְנֻוּ

רבי. ודווקא אם יברר בעדים שאכן לוי לא פרע לגוי, רק אזה מתחייב ראובן לישא בהוצאותהחוב שהיו חייבים לגוי, אבל אם הגוי גבה משמעון את השטר בטענה שילוי לא שילם לו, ואין לשמעון הוכחות שאכן זה נכון, אין ראובן חייב לישא בהוצאות, דזה נחשב עלילה בעלמא [סמ"ע], אא"כ בתחילה כשעשה עסק זה הודיע לראובן או שתסכים לישא בהוצאות אם אח"כ יהיה עלילה, או שכל הרווח וההפסד מעסק זה יהיה שלי [נתיבות].

רבי. היינו כפי מעותיו, ולא שווה בשווה, משום שכן התנה עמו, אבל לולא התנאי היה מקבל חלק שווה עם כולם אפי" אם הכניס פחות כסף, וכדלעיל סעיף ה' [סמ"ע].

רבי. ובלבד שהסחורה תהיה תחת ידו ולא ימסרנה ביד אחר, משא"כ בסעיף י' שמבואר שאסור לשתף אחר בעסק שלהם, איירי שמוסר לו את הסחורה, ועי' אין השני חייב לסמוך עליו [ט"ז ונתיבות].

לו חלקו והספר תורה התייקר בנתיים, ועתה רוצה אחד לצאת, ושואל
 חלקו לפי מה שהוקרו הספרים, והנשארים אומרים שלא יתנו
 חלקו כי אם לפי מה שקנו בתחלה, הדין עם הנשארים כיון שמעיקר
 הדין אין חייבים לתת לו חלקו כשעוזב את העיר, וכל חיובם רק מחמת שהתנו
 כן, צריך להביא ראייה שכוונת התנאי היה כפי ששווה כעת. הגם: ראיובן
 ושמעון היו להם שפתות ביהודי, והיו להן שטרות, ונתחייבו מס לקהל
 כל אחד היה לו חוב מס פרטי לקהל ולקחו הקהל השטרות ששייך לשניהם
 בעד מס של ראיובן, חייב ראובן לפרע לשמעון חלקו בשטרות, ולא יכול
 לומר תנבה גם כן חלקך במס, כי מאחר שנתנה מן השטרות ופרע בהן
 חובו צריך לשלם לשמעון חלקו בשטרות, ולא יכול ראובן לפרע בעד
 שמעון שלא ברצונו כי שמעון יכול לטעון שהוא היה פורע את חוב המס
 שלו באופנים אחרים שיותר כדאיים לו (הרא"ש כלל פ"ט סימן ט'). ראיובן
 קנה סחורה והניח ומכר חלקים בעסק לשמעון ולוי ויהודה, שיהיה לכל
 אחד רביעית בעסק הרוח וההפסד, ואחר כך הפסידו בסחורה ארבע מאות
 וממילא כל אחד צריך לישא בהפסד של מאה, וחזרו בהם שמעון ולוי
 מהשותפות, ומכרו לראובן חלקם בחזרה ונתנו לראובן שלש מאות היינו
 שבעצם היו צריך לנכות מחלקם בסחורה את ההפסד שמוטל עליהם לשלם,
 והיינו מאתיים, מאה לכל אחד, אבל הם מרצונם הוסיפו עוד מאה, וניכו
 מחלקם בסחורה שלש מאות, כי פחדו שימשיך להפסיד עוד, אם אח"כ
 יהודה גם רוצה לחזר צריך לתן מאה לראובן חלקו בהפסד, ואינו יכול
 לומר שכיון ששמעון ולוי שילמו מאה מיותרים, הרי חלקם של ראובן ויהודה
 בהפסד התקטן ממאתיים למאה, ומוטל עליו לשלם רק חמישים, ולא
 נשתתפו אלא על הרוח מן הסחורה אבל לא מה שיקנה אחד משתף
 חברו וכל הרווח של המאה הנוספים שייכים רק לראובן. שתפין הרבה
 יחד, והגיע הזמן לחלוק, והשותפים לא מעוניינים לחלוק, ואחד מהם רוצה
 למכור חלקו לשאר השותפים, אין אחד יכול להסתלק ולמכור להם חלקו
 רק מדעת והסכמת פלן כי המעכב יכול לטעון שיהיה יותר סחורה בשותפות,
 ולא יהיה מספיק מי שיעבוד בסחורה ויכול להיגרם עי"ז הפסד (כלל הנ"ל
 סימן ט"ו). מי שמקבל מחברו סחורה ששווה כאן אלף להוליכה למקום
 אחר ולמוכרה באלף חמש מאות ולחלק ברוח של החמש מאות, ובתוף
 זמן [קדם] שמוליכה זל הסחורה בכאן ושווה רק שמונה מאות, וממילא
 כשימכור באלף חמש מאות הרווח יהיה שבע מאות, מחשב הסחורה לפי

מה ששׂוה בשׂעה שמוליכה, ולא בשׂעה שקבלה והוא הדין להיפך אם התייקרה קודם שהתחיל ללכת, דמקבל פחות ברווחים, כי השותפות מתחילה רק מומן ההליכה (רבינו ירוחם נתיב כ"ז ח"א).

מא ראונו ושמעונו, בקש מהם גוי להלוות לו סף מעות בריבית, ולוי בקש להשתתף עמם בחוב לתת חלק מהמעות ולקבל חלק ברווח, ונתרצו, וקדם ראונו ונתנו מחלקו לגוי ד' זקוקים ונצי כי מתחילה רצה ללוות יותר, וחלקו של ראונו יצא שהוא כסוכו זה, ושוב אמר הגוי שלא היה צריך יותר, וחלק ראונו ואמר לשמעונו ולוי אם תרצו לחלק עמי בחוב ולקבל חלק בריבית נתנו לי כל אחד חלקו בחוב, ושמעונו נתן לו חלקו, ולוי לא נתן לו, ונפטר, אם בשתבע ראונו ללוי חלקו אמר איני חפץ לתן כלל, הרי נעקר משתפותם ומחל על חלקו בשותפותו. אבל אם אמר תדיר תריני משלם, אף על גב דדחה אותו קצת, בין דלא אטרחי לבית דין קני דוהא ותיב לתן ליורשיו ונתבאר כל סעיף זה לעיל סעיף ז' ברמ"א.

י תשרי

מב ראונו ושמעונו שהיו שתפים בחוב שהשר היה חייב להם, וראונו קבל הערב היינו שהשטר נכתב רק על שמו ותפשו תשר כדי שימחל לו על החוב, והצדק ראונו לפטר את החוב כדי שישחררו מהתפישה, בין שבאנם היה מה שפטר את השר, פטור משמעונו.

מג שתפים שיש להם חוב על אחר בנחד, ורצה האחד להתרחק ממקומו ולהלוך השטר עמו, חברו יכול לעכב עליו שלא יוליך השטר כדי שלא יצטרך לרדוף אחריו ולקבל חלקו וכמו שנתבאר סעיף י"ג סימן זה.

יא תשרי

מד אם אחד מהשתפים מען העמיס עסק השתפות על בהמתו או נתנו בחנותו בסתם בלי להתנות מראש שרוצה לקבל שכר בהמתו או חנותו, וגם לא אמר שנותן זאת בחינם, נוטל שכר בהמתו או חנותו

רל. אם רוצה ראונו יכול לכוף ללוי ליתן חלקו כיון שבשליחותו נתן לגוי, אבל אם הסכים לוותר ללוי ולא לתובעו הוי כחלוקת שותפות [נתיבות].

תתקלה ומחשבין זאת כחלק מהוצאות העסק ואחר כך יתלקו הרוח או התקסד.

מה אחר מהשתפין שלקח מסחורת השתפות, בעצת שתפו, להוליכה למקום אחר למכר, ובשכאוו לחשבון רוצה למל מהשתפות הוצאות מזונותיו שהוצרך להוציא במקום שהלך לשם לצורך העסק, אין שומעין לו כיון שגם בביתו היה צריך להוציא הוצאות אלוֹרֵי אלא אם כן יש שם מנהג לשלם.

יב תשרי

מו אחד מהאחים השתפים שיש בידו ממון, ומוען שהוא של אחרים, עליו להביא ראיה כי מסתמא כל הממון שנמצא אצל כל אחד, הוא שייך לכולם, בין שאינו חלוק בעסתו אבל אם הוצאות המזונות כל אחד משלם משלו, יכול לומר שהוא של אחרים במיגו שהיה אומר שקימין מעיסתו, וממון זה שלו. ואם מת אע"פ שכעת התביעה על היתומים שלו, מ"מ על האחרים שטוענים שממון זה שלהם להביא ראיה שהם שלהם כי לא טוענים ליתומים טענות מה שאביהם לא היה יכול לטעון ונשאר בחזקת האחים. ועין לעיל סימן ס"ב נתבאר דינין אלו.

מו ראובן ושמעון ששך אחד חייב להם ממון, ושמעון קבל הערבות בלא ראובן היינו שהשטר כתוב רק על שם שמעון, ורק הוא יכול לתבוע את החוב מהשך, ושמעון תלך לגור תחת אותו שך וממילא אינו רשאי לתבע חובו כי ירא שאם יתבע חובו יגרשנו השר מביתו, ואין לו מקום אחר לגור, וראובן מזהירו לנבות החוב, אין שמעון חייב להקניט השך שלו כדי לנבות חובו של ראובן. אך אם הוא פטור ממש של אותו שך בעבור אותו חוב, אומרים במה מם היה לו לתן לשנה וסכום זה הרויח שלא צריך לשלמו מחמת החוב, ויתן לראובן בסכום רווח זה כפי חלק שיש לו באותו חוב דין זה הובא ברמ"א לעיל סעיף י"א.

רלא. ואם מחמת שלא היה בביתו, הוצרך להוציא יותר הוצאות על מזונותיו, יכול ליטול את התוספת מהשותפות כיון שהיה שם לצורך השותפות, ואף אם היה צריך לילך ממילא למקום זה לצרכי עצמו, מ"מ סוף סוף השותף השני נהנה מפעולה זו וצריך לישא בהוצאותיו, נתיבות, ודלא כסמ"ע שס"ל שבאופן זה א"צ לשלם.

מח שני שותפים שקנו משי, ובשכאוי למכרה חסרה מהמשקל מחמת גניבה וכדו', גם זה בכלל הפסד ויחלקוהו ביניהם. [וישבע שמעון שלא שלח בו יד דבאופן זה נעשה גולן וחייב באונסין ושללא פשע בשמירתו]. אחד מהשותפים שהוליד סחורת השתפות למקום אחר למכר, ונשפה ופראו חברו מהאמצע ומשכח השתפות, ולא היו מקפידים זה על זה לא תבעו שיחזיר לו את הוצאות הפדייה, ומת הפודה, וירשי המת נוטלים בתחלה קודם שחולקים מהאמצע מהממון המשותף בשעור פדיון אותו שנשפה. הגה: פי אין שתף חייב לפדות חברו אף על פי שנתפס מכח השתפות כי אין שמירת גופו עליו, ומה שלא תבע עד כעת, אין בזה משום מחילה (טס והגהות מרדכי דצ"ג). ואם יש מנהג בזה הולכין אחריו (תשובת רמז"ן סימן ב') [כ'] ומהר"ק שרש כ"ד וקכ"ה). מיהו, אם קבל עסק ותפסו השור עם שאר היהודים, והצריך לתת מן העסקא בפדיון נפשו, אם הרהר העיר לתת מן העסקא לפדיון נפשו, הוי כשאר מס שצריך לתת מן העסקא שודאי הוצאות המס על שניהם (מרדכי פרק הגזול בתרא). וכל זה בשתפים, אבל מי ששולח חברו בעסקיו ונתפס, יש אומרים דאם הלה בשבילו בהנחם חייב לפדותו, דהוי לה עליו כשואל שחייב באונסין^{רלב} (מרדכי פרק האמנים והגהות שניות), ויש חולקין שלא שייך שאלה על גוף האדם, וכן עיקר (תשובת רמז"ן סימן ב' ומהר"ק שרש קל"א). וכן מי ששלח אחר חברו שרוצה שיבוא אליו, וקבל עליו לפדותו מכל הפסד שיבוא עליו מחמת הדרך, ונתפס בדרך, אפלו הכי פטור לפדותו, דאונסא דלא שכיח הוא ולא על זה התכוון להתחייב (טס וצ"ח יוסף סימן ר"ז צסס אגדה).

ממ סו"ס שתייה ממשכן לראובן ושמעון מבעל חובם, שנתן להם את הסוס בתורת משכון, והפקידוהו לגוי אחד לשמרו, ואמר שמעון לגוי בלי רשות מראובן שישאלוהו לגוי, והוליכו לגוי ונגזל ממנו וראובן חייב לשלם מדין שואל שחייב באונסין, אם רצה ראובן גובה

רלב. עיין בנתיבות שהקשה מ"ט לא הוי שמירה בבעלים, וכן מ"ט לא נחשב מתה מחמת מלאכה, עיי"ש.

משמעון דמה שנתן ללוי להשתמש בו נחשב כשליחות יד, ולכן אפילו אם יוכיח שאכן הסוס נאנס, חייב, **ואם רוצה גובה מלוי** מחמת דין שואל.

יד תשרי

נראובן שאמר לשמעון כל מה שתעשה בשלך עשה בשלי, והלך לשמעון ופטר החוב של שניהם, חייב לשלם לו חלקו כי זה לא כלול במה שאמר לו, כי אין דרך לפטור חובות. **ועין עוד דיני הרבה בדיני שתפות סימן צ"ג.**

נא אסור להשתתף עם עובד אילים שמא יתחייב לו שבועה, והגוי נשבע בשם ע"ז, וגורם ע"ז שיזכירו שם ע"ז, וכתוב ושם אלהים אחרים ... לא ישמע על פיד, ודורשים שלא יושמע בגללה. **ואם כבר נשתתף ונתחייב לו שבועה, מתר לקבלה** משום הפסד ממון, כי עיקר הפסוק מדובר שישראל לא יזכירו בפיו, רק מידת חסידות גם לא לגרום, ובמקום הפסד לא נאמר. ואין כאן משום לפני עוור, כי גוי לא מצווה על זה. **ועין בארץ חיים סימן קנ"ו סעיף א"ב** וביו"ד סימן קמ"ז סעיף ג', שם הובא דין זה.

סימן קעו

שותפים שאחד מהם ירד לאומנות המלך או חלה וכו' ה' סעיפים

טו תשרי

א אחד מהאחים שפנהו המלך גבאי לגבות את המכס או סופר ממונה **שפכנים ומוציא קמחון המלך, וכן כל פיוצא גוה מעבודת המלך** ועבודה זו מכניסה ממון רב יותר מעבודה רגילה, **אם מחמת אביהם**

רלג. ז"ל שם: ויזהר מלהשתתף עם הגויים, שמא יתחייב לו שבועה ועובר משום לא ישמע על פיד. הגה - ויש מקילין בעשיית שותפות עם הכותים בזמן הזה, משום שאין הגויים בזמן הזה נשבעים בע"ז, ואע"ג דמזכירין הע"ז, מ"מ כוונתם לעושה שמים וארץ אלא שמשתפים שם שמים ודבר אחר, ולא מצינו שיש בזה משום: ולפני עור לא תתן מכשול, דהרי אינם מוזהרין על השתוף. [דעת הנודע ביהודה ורעק"א שגוי מצווה על השיתוף, אבל רק על העבודה אבל אין מצווה שלא להישבע בשיתוף].

מנהו, כגון שְׁהִיָּה אֲבִיהֶם יְדוּעַ למומחה בְּדָבָר זֶה וְלֹכֵן אָמַר הַמֶּלֶךְ נִעְמִיד בְּנֹו תַחְתּוֹ בְּדִי לְעִשׂוֹת חֶסֶד עִם הַיְתוּמִים, וכיון שמטרת המלך לעשות חסד עם כל היתומים, לכן הִפָּרַם שׂוֹמֵל וְכָל הַשֹּׁכֵר שׂוֹשֵׁתֶבֶר בַּעֲבוּדָה שׂוֹיךְ לְכָל הָאֲחִים [ובסוף הסעיף יתבאר שהכסף הראוי לשלם על עצם העבודה שעבד מגיע רק לו], וְאִפְלוּ הִיָּה חֶבֶס בְּיוֹתֵר וְרֵאוּי לְמִנּוֹתָו מ"מ אין תולים שלקחוו בשביל חכמתו, אלא תולים באב, ולכן הרווח שייך לכל האחים. וְאִם מִחֲמַת עֲצָמוּ מְנַהֵו כגון שאביהם לא היה ממונה קודם בדבר זה, ולכן תולים שבחר בו בגלל חכמתו, לכן אע"פ שהם שותפים עדיין בכל הירושה, מ"מ הָרִי זֶה לְעֲצָמוּ דאין לממון זה שום קשר לממון המשותף. וְהוּא הַדִּין שכל האחים נחשבים שותפים לְהַפְסֵד, כגון שֶׁאִם נִטְלָו מִמֶּנּוּ הַמֶּלֶךְ מִחֲמַת מִמּוֹן הָאֲחִים וְעֲשָׂרָם שֶׁהָאֵב הִיָּה יְדוּעַ כעשיר וכעת כל האחים ירשו ממונו, ולכן ידועים כולם כעשירים, אע"פ שתפסו אחד מהם הַהַפְסֵד לְבָלָם אפילו הוא עשיר יותר משאר האחים, וְאִם תפסוהו מִחֲמַת עֲצָמוּ, שֶׁכָּבֵר הִיָּה יְדוּעַ לְעֲשִׂיר עוֹד בְּחַיֵּי הָאֵב, תולים שתפסוהו מִחֲמַת עֲצָמוּ ולא מחמת האב, ולכן הַהַפְסֵד לְעֲצָמוּ. הגה: וְכָל זֶה בְּאֲחִין הַשֵּׁתִפִּין עֲדִין בְּנִכְסֵי אֲבִיהֶן לכן מתייחסים כאילו האב קיים, אֲבָל חֲלָקוּ, לא ואפילו חזרו ונשתתפו לא מהני, דהוי כשסתם שותפין ושיטה זו ס"ל דרך באחים השותפים מחמת תפוסת הבית מהני סברא זו שהמלך מתכוון לעשות חסד עם היתומים, ולא בשאר שותפים (טור נכס ר' יונה). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּהוּא הַדִּין בְּשֵׁתִפִּים אַחֲרִים, אִם נִטְלָו אֶחָד מֵהֶן בְּשִׁבְלֵי בָלוּ, הַרְוּוּ וְהַהַפְסֵד לְאֶמְצָע זו דעת הרמב"ן וסברתו דכל שותפים אנו רואים אותם שותפים לרווח ולהפסד, ולפי"ז ה"ה באחים שחלקו וחזרו ונשתתפו (טור). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּוָקָא לְאֶמְנוֹת הַמֶּלֶךְ תולים שנלקח מחמת האב או השותפות, אֲבָל לְאֶמְנוֹת אַחֲרֵת שאין לה קשר למה שהם שותפים הַכָּל לְעֲצָמוּ (שם נכס הר"י הלוי וזית יוסף נכס הרמב"ן). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִפְלוּ בְּאֶמְנוֹת הַמֶּלֶךְ, הוּא נִטְלָו תַחֲלָה טַרַח מְלַאכְתּוּ כְּפּוֹעֵל בְּכָל יוֹם ורק ברווח שקיבל מחמת שוה אומנות המלך חולקים כולם (שם נכס הר"י יונה).

ב חֲלָה אֶחָד מֵהֶם מהאחים או השותפים, אִם חלה בְּפִשְׁעָה, כְּגוֹן שֶׁחֲלָה בְּשִׁלְג בַּחֲרָף או בַּחוּם בַּיְמוֹת הַחֶמָּה וְכִיּוֹצֵא בָהּ, אִם יֵשׁ קִצְבָה לְרַפּוֹאתוֹ שִׁדּוּעַ כַּעַת כְּמָה יִהְיֶה הוֹצָאָה זו, מִתְרַפָּא מִשְׁלוּ,

וְאִם אֵין לָהּ קַצְבָּה, מִתְרַפָּא מִן הָאֲמֻצֵעַ דְּרַפּוּאָה שאִין קַצְבָּה דִּינָה כְּמוּזוּנֹת, וְכִיּוֹן שְׁנִיּוּן מִן הַשּׁוֹתְפוֹת מִקְבֵּל גַּם רַפּוּאָה זֹו. אֲבָל אִם חֲלָה בְּאִנְשָׁם, אִפְלוּ יֵישׁ לָהּ קַצְבָּה, מִתְרַפָּא מִן הָאֲמֻצֵעַ דְּשׁוֹתְפִים נִשְׁתַּעֲבְדוּ לְרַפּוּאָה זֹה אֵת זֶה אִפִּילוּ כְּשִׁישׁ לֵה קַצְבָּה אִם זֶה הִיָּה בְּאוּנָס, וְקִדְשֵׁי שְׁנֵי תְרַפָּא יְכוּלִים לְזַמֵּר לוֹ חֲלָק עֲמֻנָו וְשׁוֹב אִין מִשׁוּעֲבָדִים לְרַפּוּאָתוֹ, דְּכַבֵּר אִינוּ שׁוֹתֵף שְׁלָהֵם. הַגְּהֵ: וְיֵישׁ אוּמְרִים בְּהַפָּךְ, דְּפִשְׁעָה בְּכָל עֲנָן אִינוּ מִתְרַפָּא מִן הָאֲמֻצֵעַ כִּיּוֹן שִׁפְשַׁע, וּבְחֲלָה בְּאִנְס, דְּוָקָא רַפּוּאָה שְׁאִין לָהּ קַצְבָּה שְׁדִינָה כְּמוּזוּנֹת מִתְרַפָּא מִן הָאֲמֻצֵעַ אֲבָל בִּפְשִׁיעָה אִין מִקְבֵּל כְּלוּם רַל"ד (טור).

טז תשרי

ג בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שְׁמִתְרַפָּא מִן הָאֲמֻצֵעַ, בְּשִׁהוּא לְבַדּוֹ מִתְעַסֵּק בְּאֲמָנוֹת וּמַחֲמֵת זֶה גַּם מִקְבֵּל מוּזוּנֹת וְהַשְּׂאָר בְּמִלִּים וְרַק נִזְטָלִים חֲלָק בְּרוּחַ כְּגוֹן נִלְקַח לְאוּמָנוֹת הַמֶּלֶךְ, דְּכִיּוֹן שִׁמְעִיקֵר הַדִּין כֹּל הַרוּחַ הִיָּה צָרִיךְ לֵהוּיֹת שְׁלוֹ, רַק חֲכָמִים תִּקְנוּ שְׁכוּלָם יִטְלוּ בְּרוּחַ, לִכֵּן מִקְבֵּל גַּם רַפּוּאָה כֹּל שִׁטָּה כְּמוֹ שְׁסוּבְרַת בְּסַעֲיָהּ הַקּוּדָם. אֲבָל שְׁנֵי שְׁתַּפִּים שְׁבִדְרֵךְ כֹּלל שְׁנֵיהֶם מִתְעַסְקִים בְּאֲמָנוֹת אוֹ בְּסַחֲזָרָה אִפִּילוּ בְּמַקְרָה זֶה אֶחָד עוֹסֵק וְהַשְּׁנִי לֹא, וְחֲלָה אֶחָד מֵהֶם, אִפְלוּ בְּאִנְשָׁם, מִתְרַפָּא מִשְׁלַ עֲצָמוֹ. הַגְּהֵ: וְדוּקָא שְׁאִינָן נִזְוִינָן מִן הַשְּׁתַּפּוֹת, אֲבָל נִזְוִינָן מִן הַשְּׁתַּפּוֹת וְחֲלָה בְּאִנְס, כֹּל רַפּוּאָה שְׁאִין לָהּ קַצְבָּה בְּמוּזוּנֹת דְּמֵיָא וְלִכֵּן בְּאוּפֵן שְׁנִיּוּנִים מִקְבֵּל רַפּוּאָה שְׁאִין לֵה קַצְבָּה (נֵיט יוֹסֵף לְדַעַת הַרַ"ט). וְאִם שְׁתַּף חִיב לְפַדּוֹת חֲבֵרוֹ, עֲנֵן לְעִיל סִימָן קַע"ו סַעֲיָהּ מ"ח.

ד אֶחָד מִתְּאָחִים הַשְּׁתַּפִּים שְׂרָצָה לִילָף לְלַמֵּד תּוֹרָה אוֹ אֲמָנוֹת בּוֹזֵן שְׁאִין חִיב לְעוֹסֵק בְּאוּמָנוֹת וְאִין מִפְסִיד לֵהֶם, וְרוּצָה שִׁתְּנוּ לוֹ הוּצָאוֹת לְמוּזוּנֹתָיו כְּמוֹ שִׁמְקַבֵּל כִּשְׁהוּא נִמְצָא עֵימָם, יְשׁוּמוּ בְּמָה יִגִּיעוּ לְחֻלְקוֹ בְּהוּצָאָתָן בְּשִׁהֵם בְּיַחֲד וְכֵן יִתְּנוּ לוֹ, אִף עַל פִּי שְׂצָרִיף יוֹתֵר בְּשִׁהוּא לְבַדּוֹ כִּי הוּצָאוֹת לְמוּזוּנֹת שֶׁל אָדָם לְבַד עוֹלָה יוֹתֵר מִכְּמָה אֲנָשִׁים שֶׁנִּמְצָאִים יַחַד, וְלִכֵּן מִקְבֵּל רַק כְּמָה שֶׁהִיָּה עוֹלָה לֵהֶם כִּשְׁהִיָּה עֵימָם.

רל. הסמ"ע פסק כדעת הרמ"א, והש"ך פוסק כדעת השו"ע. והרמב"ם פוסק שבפשיעה בכל אופן מתרפא מעצמו, ובאונס בכל אופן מתרפא מן האמצע.

יז תשרי

ה שותף שאמר לשתפו גנב, וכל נזק שיגיע לך אשלים, פטור, ואף על פי שנהנה מאותה גנבה. ועיין לעיל סימן קע"ו סעיף י"ב שם נתבאר שאם חלק עמו בגניבה משלם לו חצי מההפסדים, ותירץ הסמ"ע דגם כאן משלם חלקו, וקמ"ל דא"צ לשלם הכל אע"פ שאמר לו שישלם לו הכל"ה.

סימן קעה

שותף שבקש מהמוכס שימחל לו

ובו ג' סעיפים

א שותפים שבקש אחד מהם מהמוכס שימחל לו על המכס, ומחל לו, אע"פ שהוא ביקש, אין אומרים שהרווח לעצמו, אלא הוא לאמצע שכל מה שעשה כאלו הוא שלוחם לבקש בשביל כלם ילי. ואם המוכס מעצמו בלא פיוס אמר אני מוחל בשביל פלוני, הוא שלו לבדו כיון שלא נעשה על ידי פיוסו, לא שייך לומר שהוא כשלוחם, וכיון שאמר בפירוש שמוחל לו, הרי זה לעצמו.

יח תשרי

ב מי שפטרו המלך מכל מיסים וארנוניות אע"פ שבאמת פטור מתשלום מיסים, אף על פי בן חייבים לפרע במה שהוציאו הצבור בצרכי הצבור כמו חפירת באר מים ובשמירתן שזה לא קשור לחיוב מיסים, כיון שנהנה מהוצאות אלו. ועיין לעיל סימן קס"ג סעיף ו', פרטים נוספים במי שפטורו ממיסים, מתי חייב לשלם עם כולם.

ג שותף שירד לשדה המשתפת ועבדה בלי ציווי שאר השותפים, חשוב כיוצא לשדה חבריו ברשות הבעלים ודינו שנוטל בדין אריסי העיר

רלו. והמעיל צדקה לא ניחא ליה בתירוץ זה וס"ל דהשו"ע כאן חולק על מה שכתב שם הרמ"א וס"ל שפטור לגמרי, ופסק שהעיקר כדעת השו"ע כאן. רלו. אפילו אמר בפירוש שמוחל לפלוני, מ"מ כיון שהם ממשיכים להיות שותפים בסחורה זו שעליה בא המכס, וחייב להתעסק בו מדין שותף, לכן כל מה שמרויח ע"י בקשתו שייך לשותפות.

ונוטל ברווחים למחצה שליש ורביע כפי המנהג, ונוטל חלק אפלו בקמח העומדת לקצור אפילו עבד רק בתחילה ואח"כ המשיך לצמוח לבד, ואפלו בשדה שאינה עשויה לטע אלא לזריעה, והוא נטע בה, אין אומרים שמה שנטעה נחשב כשינה וידו על התחוננה. והוא תדין אם מתעסק בלא רשות בדבר המטלטל המשתף והשביחו. הגה: ואע"פ שאמרנו שדינו כיורד ברשות, אינו דומה ממש ליורד ברשות, דאין השתף נוטל הוצאה, רק כפי השבח שמשביח היינו שצריך שיהיה לפחות שבח כשיעור הוצאה, ואז נוטל את ההוצאות, ואם יש רווח יותר מההוצאות, נוטל כאריס, ואם לא השביח כלום, אינו נוטל כלום משא"כ ביורד ברשות, אפי' לא השביח כלום, מקבל הוצאותיו (נימוקי יוסף פרק חוקת הנמים ומדכי פרק הגזול נמלא). ואם מכה בו השתף השני שלא לעשות, כגון שפנה בנזן והוא מוחה בו, אם הוא דבר שאי אפשר להימנע מלקנות שאם לא יבנה יפול הבנין ויהי יותר נזק, לא מהני מחאתו, וצריך תברו לתן לו חלקו, ואם אינו צריך לקנות והוא בנה אע"פ שהשני מוחה בו, יכול תברו לומר לו טל עציף ואבניף. (הגהמי"י הלכות גולה).

סימן קעט

שותפין אין להם חזקה זה על זה ובו סעיף אחד

יט תשרי

א במטלטלין מי שמוחזק בו אי אפשר לבוא ולתובעו שחפץ זה גזול בידו או פיקדון בידו, דחזקה כל מה שתחת יד אדם שלו, אבל דבר חפץ תידוע שהוא משל השתפות, אין לאחד חזקה בו על תברו דשותפין לא מקפידים זה על זה, ולכן מה שחפץ זה נמצא בידו, אין זה ראייה שזה שלו, שכן הוא דרך השותפין. ואפלו נשתתף בידו זמן רב שבשיעור זמן רב כזה כבר הדרך להקפיד, מ"מ אינו יכול לומר שלקחו ממנו או שנתנו לו

במתנה, אלא בראיה כיון שידוע שהוא משל השותפות, לא מהני ששה זמן רב. [והש"ך חולק דבזמן שהדרך להקפיד, מהני חזקתו]. ולא מפעיא במלתא ידיע לתרוניהו שוה בשונה שידוע כמה יש לכל אחד, אלא אפילו חזו דהאי איתי וזוי ודאי איתי וזוי וזבנו בהו עסקא אפילו ראו שכל אחד הביא מעותיו וקנו במעות סחורה, ולא ידיע כמה איתי כל חד אבל לא ידוע כמה מעות הביא כל אחד, וכתר הכי נפיק האי עסקא מידא דחד ואחר זמן יוצאת הסחורה מתחת יד אחד מהם ואמר תרי תלתא דידי ותלתא דחבראי יש לי שני שלישי בסחורה ולחבירי רק שלישי, אע"ג שאין אנו יודעים בפירוש שאין דבריו נכונים, מ"מ לא מהימן, אלא פלגי לה בשונה כיון שמוחזקים כשותפים, מחלקים את הממון בשווה אא"כ מביא ראיה. והוא וזה רק כשאין לו מיגו דלא מצוי למטען לא היו דברים מעולם כגון שיש עדים על עצם השותפות ולכן לא יכול לומר להד"ם על עצם השותפות, או שאין יכול לטעון תחורתיי לה, כגון דחזו לה סחרי תחות ידה וידעי דהוא עסקא דזבנו תרוניהו שעדים ראו חפץ זה ברשותו בזמן שתבעו, וממילא אין יכול לטעון החזרתי, לכן אינו נאמן לומר שיש לו שני שלישי, אבל באופן שהיה יכול לטעון להד"ם או החזרתי, נאמן לטעון שיש לו שני שלישי במיגו שהיה טוען להד"ם או החזרתי. הגם: ודוקא קדם שחלקו, אבל לאחר שחלקו יש להן חזקה זה על זה כי אחר חלוקה נחשבים כשני אנשים רגילים שיש להם חזקה ר"ה (צ"ת יוסף צ"ס הכ"ף, וכן משמע מדברי הרמב"ם פ"ה משתפ"ס), וצ"ע לעיל סימן קמ"ט פרטי דינים בד"ן אין שותפים מחזיקין זה על זה.

סימן קפ

שותפים בחצר שנדרו הנאה זה מזה

ובו סעיף אחד

א נתבאר דינו במזוז יורה דעה סימן רב"ו שותפין שהדיר אחד את חבירו שלא יהנה מנכסיו, מותר ליכנס לחצר, דבשעה שנכנס התברר שנכנס

לחלק שלו, והני מילי באין בה כדי חלוקה, אבל יש בה כדי חלוקה לא אמרינן ברירה זו, כיון שאפשר לחלק את החצר ביניהם, ועיי"ש עוד פרטי דינים.

סימן קפא

שיורא שעמד עליהם גיים והציל אחד מהם

ובו ג' סעיפים

כ תשרי

א שיורא שהיתה חולקת במדבר, ועמד עליה גיים ומרפה, אם אינם יכולים להציל מידם הרי זה כווטו של נהר דהוי הפקר, ולכן אם עמד אחד מהם והציל, הציל לעצמו^ל. ואם יכולים הם להציל, וקדם אחד מהם והציל, אף על פי שאמר לעצמי אני מציל וכולם שמעו ושתקו, אין זה מחילה, אלא הציל לאמצע דהיינו ויטל כל אחד מהם שלו ויקבל שכרו כפועל בפעולה כזו. הרי יכולים להציל על ידי הדחק, בסתמא כל המציל מציל לאמצע, אלא אם בן אמר לעצמי אני מציל, שאם אמר בן חרי זה מציל לעצמו, שפיון ששמעו הוא אומר לעצמי אני מציל, היה להם לדחק עצמם ולהציל, ובין שישבו ולא הצילו כיון שההצלה היא רק מדוחק, וכיון שלא עשו כלום ולא אמרו כלום, הרי נתנאשו מן הכל.

ב הרי שני שתפים, והציל אחד מהם, הציל לאמצע ואם הציל חלק מהסחורה מתחלק בין כולם. ואם אמר לעצמי אני מציל כשהשותף לפניו, צריך לומר בפניו, ואם אינו כאן סגי בכוונה בלב שמציל לעצמו, הרי זה חלק מהמכרז והציל לעצמו, הגה: פל מה שהגיע לחלקו דבמקום פסידיא שותף חולק לעצמו, אבל אם הציל יותר מחלקו, הוא שלהם דאין זה הפקר. ודוקא שהם יכולים להציל, אבל אם אינן יכולין להציל לגמרי

רלב. לספי הסמ"ע הט"ז והקצות סגי שמכוון להציל לעצמו, ולנתיבות צריך לומר לעצמי אני מציל, דאל"כ כיון שיש אחד שיכול להציל, אין השאר מתיאשים, דכל אחד מחוייב להציל של חברו מדין השבת אבדה, ורק כשאמר לעצמי אני מציל, הם מתיאשים.

או רק ע"י הדחק, ואמר לעצמי אני מציל, הכל שלו אבל כשלא אמר, אע"פ שבסעיף א' הוי שלו אפי' כשלא אמר, שאני שותפין שהדרך שאחד טורח עבור כולם (טור). וְעַיִן לְעֵיל סִימָן קע"ו סְעִיף כ"ח דבמקום פסידא שותף חולק לעצמו כשאמר שחולק. וְאִם אָמַר שְׁאֵמַר בְּפְנֵי הַבְּעָלִים שְׁהֵצִיל לְעַצְמוֹ, וְאִין לוֹ עֵדִים שַׁעֲשֵׂה כֵן, והבעלים מכחישו, וְנִשְׁבַּע עַל כָּךְ וּמַחֲזִיק לְעַצְמוֹ^ר (מרדכי פרק הגזל צמרא צסס ראצ"ה).

כא תשרי

ג וְכֵן הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לְהֵצִיל מֵהַגֵּיִס, כָּל שֵׁיִצִּיל הָרִי הוּא לְמִשְׁכִּיר דְּבִשְׂבִיל זֶה שָׁכְרוּ, וידו כיד בעה"ב^א. וְאִם אָמַר לְעַצְמוֹ אֲנִי מֵצִיל, הָרִי זֶה הַזּוֹר בּוֹ מִהַשְׁכִּירוֹת דְּפוּעַל יְכוּל לַחֲזוֹר בּוֹ בְּאִמְצַע הָעֲבוּדָה, דְּכַתִּיב 'כִּי לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים' וְלֹא עֲבָדִים לְעַבְדִּים, וְלִכֵּן כָּל שֵׁיִצִּיל אַחֵר שְׁאֵמַר 'לִי', הָרִי הוּא שְׁלוֹ הֵינּוּ כְּשֵׁאִי אִפְשָׁר לְהֵצִיל, בּוֹה מֵהֵנִי 'אִמַר' לַחֲזוֹר מִשְׁכִּירוֹתוֹ וּמֵהֵנִי לִזְכוֹת בְּחַפְצִים מִדִּין הַפֶּקֶר, אֲבָל כְּשִׁיכוֹל לְהֵצִיל, כִּינן שְׁאִין הַסְּחוּרָה הַפֶּקֶר, לֹא מֵהֵנִי אִמִּירוֹתוֹ כֻּלָּל, דְּאִין הַסְּחוּרָה שְׁלוֹ כֻּלָּל וְאִינוּ הַפֶּקֶר, וְאִפִּילוּ בְּאִין יְכוּל לְהֵצִיל, בְּעִינן 'אִמַר', דְּבִסְתָּמָא מֵצִיל לְבְּעָלִים כִּינן שְׁשָׁכְרוּ לִכְךָ.

רפ. והש"ך כתב דמה דנאמן בשבועה, הוא רק כשיש לו מיגו של להד"ם שיכול לומר שאין זה מחפצי השותפות, אבל בלי מיגו לא מהני אף שבועה [נתיבות].
 רמא. ולקמן ס"ס ע"ר הביא דיעה שאפילו בשכרו סתם והראהו אח"כ להצילו מגייס, הרי הוא של בעה"ב.

הלכות שלוחין

סימן קפב

ביצד נעשה שליח, או מעה וקנה ביוקר, ואם עבר

על דעת משלחו

ובו יב סעיפים

הגה: בכל דבר שלוחו של אדם כמותו כי לומדים מגירושין ומקרנן פסח שיש דין שלוחות, חוץ מלדבר עברה, דקמא לן אין שליח לדבר עברה דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, ויכול המשלח לומר הייתי סבור שלא ישמע לייבב (טור). ודוקא שהשליח בר חיובא כגון כהן שאמר לכהן לקדש לו גרושה, שגם השליח מצווה על איסור זה, אכל אם אינו בר חיובא כגון כהן שאמר לישראל לקדש לו גרושה, שהישראל לא מצווה ע"ז הוי שליח אפלו לדבר עברה והאיסור מיוחס למשלח^{יב} (הנהגות מימוני פרק ב' דשלוחין).

א האומר לשלוחו מי שהוא בר שליחות לאפוקי גוי או קטן צא ומכר לי קרקע או מטלטלין או קנה לי, הרי זה השליח מוכר ולוקח ועושה לו שליחותו וכל מעשיו קנייני, ואין העושה שליח צריך קנין ולא עדים על עצם המינוי, אלא באמירה בעלמא בינו לבין

רמב. נחלקו האחרונים במקום שאין שליח לדבר עבירה, אם כל השליחות מתבטלת, או שכלפי עצם חלות המעשה אין השליחות מתבטלת, ורק האיסור לא מתייחס למשלח. ובמקום שלא אמר לו לעשות באופן של איסור, רק השליח בחר לעשות זאת באיסור, דעת הקצות שלכו"ע אין המעשה מתבטל. רמב. כן הוא דעת רבינא בגמ' שתלוי אם השליח בר חיובא, ולומד זאת ממה שחצר קונה בגניבה, אע"פ שחצר מדין שליחות וגניבה היא עבירה, וע"כ משום שהחצר לאו בר חיובא. אבל דעת רב סמא שגם כשהשליח לאו בר חיובא אין שליחות לדב"ע, אלא ההגדרה היא שבעבירה יש בחירה לשליח לא לעשות את העבירה, אבל בחצר אין לו בחירה ולכן יש שליחות, ולפי"ז ה"ה אם השליח שוגג ואינו יודע שזה עבירה, יש שליחות, והש"ך מאריך לחלוק על הרמ"א ולפסוק כרב סמא ולא כרבינא.

חברו דע"י מה שאומר לו שעושהו שליח, חל מינויו, ואין צריך עדים על המינוי אלא לנלות הדבר אם בפר אה"כ יכפור אחד מהם. הגה: ולכן האומר לחברו קח סחורה זו ואשתמך צמד, והלך וקנאה, לא יכול לחזור בו, דהוי בשלחו ומיד שקנה השליח את הסחורה זכה בו המשלח, ולכן אינו יכול לחזור בו, ואפי' אמר לו שיקנה במעות עצמו ואה"כ ישלם לו, זכה בו מיד המשלח (משנזכר הרשב"א סימן אלף ו').

כב תשרי

ב עבר השליח על דעת משלחו, לא עשה בלום והמכירה או הקנייה בטילה, ודוקא שהודיע למוכר או לקונה שהוא שליח של פלוני, לפיכך כיון שהם יודעים שאינו פועל עבור עצמו אף על פי שמשך כשקנה או המשיך נתן ללוקח למשוך כשמכר, אם נמצא שעבר על דעת משלחו כגון ששלחו לקנות חיטים וקנה שעורים כמל המקח ומחזיר את הסחורה ואת המעות, אבל אם לא הודיעו למוכר או לקונה שהוא שלוחו של פלוני, נקנה המקח בין השליח למוכר או לקונה ויהיה הדין בינו ובין זה ששלחו היינו שהשליח צריך לתקן כלפי המשלח מה שעיוות משליחותו.

ג טעה וקנה ביקר, אע"פ שבכל מקח אם היה טעות עד שתות נחשב למחילה, ובשתות המקח קיים ומחזיר אונאה, מ"מ בשליח שטעה אפלו בכל שהוא, המקח בטל, בין בקרקע בין במטלטלין, שיאמר לו המשלח לתקוני שדרתך ולא לעותי והיינו באופן שהודיע שהוא שליח. לפיכך, אם התנה השליח עמו עם המשלח שעשה שליח בין לתקון בין לעותי, אפלו מכר לו עבורו שנה מנה בדינר, או לקח לו שנה דינר במנה, אינו יכול לחזר בו ותיב המשלח לתן כפי התנאי ואיירי בדבר שאין בו אונאה או כשעבר הזמן שיכול לטעון טענת אונאה, דאל"כ אפי' הוא עצמו שהתנה עם הלוקח או עם המוכר ע"מ שאין בו אונאה לא מהני

רמב. ואפילו אין בידו לתקן העיוות נגד המשלח, מ"מ המקח קיים, כיון שהמשלח מסר ביד את החפץ למוכרו, האמינו שמה שיעשה יהיה קיים, רק שיוכל לתובעו אם יעוות [נתיבות].

רמב. בסעיף ב' לא מהני תנאי כזה, כי שם אמר לו בדיוק מה רוצה ממנו, ולכן אם שינה משליחותו בטלה השליחות, משא"כ לענין המחיר לא אמר לו בכמה למכור, ולכן מהני תנאי זה [סמ"ע].

ובטל המקח מחמת דין אונאה [ש"ך]. הגה: מי שפצה לאחד שיתעסק לו באיזו דבר ולא אמר לו בפירוש שישלם לו את ההוצאות והוא הוציא עליו הוצאות, אם הוציא עליו יותר מן הרגילות להוציא על עסק פזה אין צריך להחזיר, דלא אסיק אדעתה שיוציא כל כך. אבל אם לא הוציא יותר מן הרגילות, חייב לשלם לו כי ודאי התכוון שישלם לו את כל מה שיצטרך להוציא לצורך קיום השליחות (מהרי"ק שט"ז). ואם יש טענה ביניהם, עין לעיל סימן צ"א סעיף ג' וסימן צ"ג סעיף ד'.

בג תשרי

ד' אע"פ שאמרנו שבאופן שהמוכר יודע שהוא שליח, אם טעה השליח במחיר אפילו בכל שהוא המקח בטל, מ"מ יש מי שאומר, שכל זמן שלא יברר המשלח שעשה שליח לקנות לו סתם ולא אמר לו בין לתיקון ובין לעיוות, יכול המוכר לומר שמה התנה עמו בין לתקן בין לענות, ואע"פ שהמשלח ברי שלא אמר לו והמוכר שמו, מ"מ המוציא מחברו עליו הראיה.

ה' בסעיפים הקודמים איירי שהשליח התאנה במכר או בקנייה, אבל אם המעשה השליח את הלוקח או את המוכר, שההונאה היה בצד השני ולא אצל השליח, דינו כשאר כל אדם שחמקו קנים עד שתות, וזכה המשלח ביתרון.

רמ"ז"ל שם: הגה - מי שהוציא הוצאות על נכסי חברו ברשות חברו, ותובע ההוצאות, והנתבע אינו יודע כמה [הוציא], נשבע התובע ונטל. והוא הדין בכל מידי דהאי ידע והאי לא ידע, נשבע האי דידיע.

רמ"ז"ל שם: צריך להישבע אם בא ליטול חלק בריוח, או שהוציא הוצאות ובא ליטול, ואין חילוק בין אם נושא שכר או לא.

רמ"ה. הסמ"ע מוסיף שיש כאן סברא שכיון שהשליח עושה שליחותו בחינם, יש סברא חזקה לומר שהתנה בין לתיקון ובין לעיוות, כדי שלא יצטרך לתקן עיוותו (אם לא יוכל להוציא את הממון מהמוכר), ולכן מוטל על המשלח להוכיח שלא התנה כן. [ולפי"ז בשליח בשכר אין צריך המשלח להוכיח זאת]. והש"ך כתב דהשו"ע איירי רק כשלא אינהו יותר משיעור אונאה, בזה אמרינן דמסתמא התנה עמו שיהיה שלוחו אפי' בעיוות, והיינו שיהיה כמוהו שעד שיעור אונאה לא הוי ביטול מקח, אבל ביותר משיעור אונאה אטו בשופטני עסקינן שמסכים אפי' יעוות הרבה. והנתיבות הקשה דממה נפשך אם בדברים שאין להם אונאה, הא גם אצל עצמו לא הוי אונאה אפי' בהפרש גדול, ואם בדברים שיש בהם אונאה, הרי אפילו בו עצמו לא מהני תנאי ע"מ שאין לך עלי אונאה.

כד תשרי

ו נתן מעות לשלוחו לקנות לו כרמקע, וקנה לו שלא באחריות
 והמוכר לא ידע שהוא שליח^{רמב"ם}, הרי זה עוות ואין השליח יכול לחזור
 מהמקח, כיון שלא הודיעו שהוא שליח, אבל כיון שעיוות, צריך לתקן העיוות
 כלפי המשלח, ולכן השליח לוקח אותה לעצמו שלא באחריות כמו
 שעשה היינו שמה שקנה מהמוכר קיים, ונחשב שקנה לעצמו בלי אחריות,
 וחוזר ומוכר למשלח באחריות, הואיל וקנה אותה במעותיו של
 המשלח, והאחריות על השליח. הגם: ודוקא שהמשלח מספיק עצמו
 באחריות השליח ורוצה בקיים המקח, אבל אם אינו מספיק עצמו בזה,
 ורוצה לבטלו, הרשות בידו וחייב השליח להחזיר לו מעותיו משל עצמו
 (ר"ן ריש פרק ג' דקדושין). יש אומרים דוקא שאין לו לשליח להחזיר
 מעותיו למשלח ולכן חייב לקיים את המקח ולקבל על עצמו אחריות, אבל
 אם רוצה להחזיר לו מעותיו הרשות בידו הט"ז והש"ך מבארים שאין כאן
 מחלוקת, אלא דהשו"ע איירי שלא הודיע למוכר שהוא שליח, ולכן המכר
 קיים כלפי המוכר, והויכוח רק בין המשלח לשליח, ולכן אם המשלח רוצה
 בקיום המכר, אין השליח יכול לבטלו וחייב למכור לו באחריות. והרמ"א
 מיירי כשהודיע למוכר, וכיון שיכול לבטל את המקח כלפי המוכר, אין
 המשלח יכול לומר שחפץ בקיום המכר ושהשליח יתחייב לו אחריות, אלא
 השליח יכול לבטל את המקח ולהחזיר למשלח את מעותיו במזומן (טור
 נסס הרא"ש).

ז ראה בהערה הקדמה לסעיף זה"י תנותן מעות לשלוחו לקנות לו פרות
 ויפסק עם המוכר לתנם לו ביום פלוני לפי המחיר של יום הפסיקה,
 אע"פ שבזמן נתינת הסחורה המחיר יקר יותר, ומעשה השליח ולא התנה
 שיתנם לו בשעת הזול שלא התנה שאם יזול יותר מהמחיר של זמן נתינת

רמב"ם. דעת הסמ"ע שדין השו"ע יתכן גם בידע המוכר, רק לא מוכיח שלא אמר
 לו בין לתיקון ובין לעיוות, שבאופן כזה המקח קיים כלפי המוכר. אבל הט"ז כתב
 דחוקה שאין נותן מעותיו ע"ד שיקנה בלי אחריות, וממילא א"צ לברר שהתנה
 כן והסכים עמו הנתיבות.

רנ. מותר לתת מ' זוז בחודש כסלו כשהשער בשוק ד' זוזין לסאה, ע"מ שיספק
 לו עשר סאין חטים בניסן, אע"פ שבניסן המחיר יקר יותר. אמנם אם בניסן יזול
 המחיר ויהיה פחות מד' זוז הפסיד הלוקח וצריך לקחת לפי ד' זוז, אמנם יכול
 להתנות מראש שאם המחיר יזול, יקנה לפי שער הזול.

המעוות, יקנה לפי מחיר הזול, וְהוֹזְלוּ וכיון שלא התנה צריך לשלם לפי המחיר שסיכמו מראש, הרי זה עוות וְהַמְשַׁלַּח יִבּוֹל לְחֹזֵר בוֹ ואע"פ שכל מי שחוזר באופן כזה צריך לקבל על עצמו עונש 'מי שפרע' כיון שהיה נתינת מעות, כאן הדין שונה וְאִין צָרִיךְ לְקַבֵּל מִי שִׁפְרַע לֹא הַשְּׁלִיחַ וְלֹא הַמְשַׁלַּח דהמשלח יאמר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, והשליח יכול לומר שלא נעשה שליח ע"ד שיצטרך להשאיר את המקח לעצמו, ובאופן כזה לא תקנו חכמים מי שפרע. וְאֶפְלוּ לֹא הוֹדִיעוּ שְׁהוּא שְׁלִיחַ, רַק קָנָה סָתָם אע"פ שנתבאר בסעיף ב' שאם לא הודיעו, אין יכול לבטל את המקח כלפי המוכר אע"פ שעיוות, הני מיילי בקנין גמור, אבל כאן שרק נתן מעות שאין קונה במטלטלין אלא רק לענין מי שפרע, לכן יכול השליח לחזור בו, ואף א"צ לקבל מי שפרע וכנ"ל (צ"ת יוסף נשם מלמידי רש"א והר"ן).

כה תשרי

ח הַאֲמוֹר לְשִׁלּוּחוֹ מִכֹּד מִשְׁדֵי בֵּית סָאָה, וְהִלָּךְ וּמָכַר בֵּית סָאָתַיִם, אין זה נחשב כעובר על דבריו וכל המקח בטל, אלא הרי זה מוֹסִיף עַל דְּבָרָיו, וְלֹכַן קָנָה תְּלוּקָתָ עכ"פ בֵּית סָאָה בְּלִבָּד שֶׁעַל זֶה שִׁלּוּחוֹ. וּמִיָּהוּ, אם תְּלוּקָתָ רוצה יִבּוֹל לְחֹזֵר וְלוֹמֵר אֵינִי רוֹצֵה לְקַנּוֹת אֶלָּא סָאָתַיִם בְּיַחַד ולבטל את כל המכר.

ט אָמַר לָהּ מָכַר בֵּית סָאָתַיִם, וּמָכַר לוֹ בֵּית סָאָה, הרי זה מַעֲבִיר עַל דְּבָרָיו כי גילה דעתו שזקוק למעות של בית סאתים, וא"כ יצטרך למכור עוד בית סאה, ועי"ז יתרבו עליו שטרות מכירה ואינו חפץ בזה, ולכן נחשב שהשליח עבר על דבריו וְלֹא קָנָה תְּלוּקָתָ.

כו תשרי

י אָמַר לָהּ מָכַר שְׂדֵה 'לְאָדָם אַחַד', וְהִלָּךְ הַשְּׁלִיחַ וּמָכְרָה לְשֵׁנִים, מִמָּכְרוּ בְּטַל, שְׁתָּרִי עָבַר עַל דְּבָרָיו כיון שהדגיש בדבריו שרוצה שימכור לאדם אחד, ולכן אפילו מכר להם בשטר אחד המקח בטל. וְיֵישׁ אומרים דְּדָקָא שְׁמָכַר לָהֶן בְּשֵׁנֵי שְׁטָרוֹת שְׁבוּה יֵישׁ סִיבָה לְהַקְפִּיד כִּי מֵרַבָּה עֲלֵיו שְׁטָרוֹת, מִשָּׂא"כ כִּשְׁמָכַר לָהֶם בְּשֵׁטֵר אַחַד, אין סִיבָה לְהַקְפִּיד וְלֹא ע"ז הִתְכוּוֹן כִּשְׁהִדְגִישׁ 'לְאָדָם אַחַד' (טור).

יא אָמַר לָהּ מָכַר שְׂדֵה, וְלֹא פָּרַשׁ 'לְאָדָם אַחַד', לִכֵּן אֶפְלוּ מִכֹּד לְמִאָּה מִמָּכְרוּ קִיָּם. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשִׁמְכַר בְּשֵׁטֵר אַחַד שִׁכְעַת אין לו שום סִיבָה לְהַקְפִּיד, אוֹ בְּשִׁמְכָרָם כָּב' שְׁטָרוֹת וְהַחֲתִימָם הַשְּׁלִיחַ

בח תשרי

ב הנותן מעות לחברו לקנות לו קרקע או מטלטלים, והניח מעות חברו אצלו, והלה וקנה לעצמו במעותיו והודיע בפני עדים קודם נתינת המעות ובמטלטלין אף קודם המשיכה שקונה לעצמו [דאל"ה אין נאמן וכדלהלן סעי' ד'], מה שעשה עשוי והמקח שייך לשליח, והרי הוא מכלל הרמאים כיון שהמשלח סמך עליו ונחשב כמעשה רמאות, ודין זה הוא רק במקח מוגדר שאמר לו בדיוק מה לקנות והיכן לקנות, אבל אמר לו קנה לי פירות או בגד, וקנה לעצמו, לא הוי רמאי וכדלהלן. ואם היה השליח יודע שזה המוכר אוהב אותו ומכפרו ומוכרו רק לו ואינו מוכר למשלחו ואם היה קונה עבור המשלח, לא היה מוכר לו, הרי זה מתיר לקנות לעצמו, והוא שיוודיענו כדי שלא יהיה מעשה רמאות, אבל באופן שיכול לקנות למשלח אסור לקנות לעצמו אפי' שיוודיענו. ואם מפקח שאם ישתהה עד שיוודיענו שפלא יבא אחר ויקדמנו לקנות, הרי זה קונה לעצמו ואחר כך מודיענו כדי להסיר מעל עצמו חשד של רמאות. הגה: קנאה סתם במעותיו ולא אמר בפני עדים שקונה לעצמו, אפ"ה יכול לומר אחר כך לעצמי קניתי (צ"ת יוסף צ"ס ר"ן פ"ג דקדושין). ודוקא בקרקע סתם דבאופן זה אין בזה משום רמאות, ולכן נאמן לומר שקנה לעצמו אע"פ שלא חזר בפני עדים, אצל בשלחו לקנות קרקע מיוחד הואיל והוא מנהג רמאות ודאי מעקרא קנאה למשלח ולכן אין נאמן לומר שקנאו לעצמו, ולכן לא יכול לחזור בו (ר"ן ספ"ג דקדושין). קנאה באחד מדרכי הקנאה בלא מעות, זכה המשלח כיון דאיירי במקח מיוחד ויש בו משום רמאות, לכן בכל קנין שיקנה מסתמא קנאו עבור המשלח, ולכן אפלו מקרם השליח אינו פלוג כיון שהחפץ שייך למשלח (צ"ת יוסף צ"ס משונם הרשב"א).

ג שליח שקנה לעצמו במעות המשלח, אף על פי שוקפו עליו במלוה היינו שהתכוון בלבו שרוצה ללוות את המעות ולקנות בהם לעצמו, מ"מ המקח של משלח דאינו נאמן לומר כו". הגה: אם אמר

רג. כן מפרש הסמ"ע, ולפי"ז הרמ"א מפרש דברי השו"ע דאיירי שלא חזר בפני עדים. אבל דעת הש"ך דדעת השו"ע אפי' חזר בפני עדים לא מהני וכדעת ה"א השני ברמ"א, ולפי"ז לשון הרמ"א לא א"ש כי לא בא לפרש דברי השו"ע אלא לחלוק עליו, וכתבו הפוסקים שהעיקר כדעת ה"א השני ברמ"א ולדעת הש"ך אף דעת השו"ע כן.

השליח לפני עדים שחוזר בשליחותו, יש אומרים דקנה לעצמו הדיו כשליחות יד ונעשה גולן על המעות וקונה בהם לעצמו (המגיד פ"ו דמכירה ומרדכי פרק הגחל קמא), ויש אומרים דבכל ענין הוא של המשלח דאע"פ ששלח בהם יד, לא פקע בעלות המשלח מהמעות, וממילא כשקנה בהם, נקנה המקח למשלח. אבל בשינה שליחותו שא"ל לקנות חטים וקנה שעורים, אם אמר בפני עדים שחוזר משליחותו מהני השליחות יד שיקנה לעצמו (ר' ירוסם נכ"ו ח"א וצ"י סימן קע"ו שמי הדעות).

בט תשרי

ד ראובן שאמר לשמעון זבין לי קנה עבורי האי מדי היינו דווקא בסחורה ידועה שיש בזה רמאות כשקונהו לעצמו, וזבין לה סתמא שלא אמר בשעת הקנייה עבור מי קונה, קניה ראובן משעת משיכת שמעון. ואף על פי שחזר שמעון אחר משיכה ואמר לעצמי בנותי לקנות, אינו נאמן כיון דהוי מעשה רמאות, אין נאמן לומר שעשה כך וכ"ל בסעי' ב', אף על גב דיהיב שמעון דמים שלו דהיינו ששילם על המכר מכספו, מ"מ קניה ראובן ויהיב לשמעון וזו דנחשב כאילו השליח הלוה את מעותיו לצורך המשלח. אבל אם חזר בו שמעון השליח קדם משיכה, ואמר בפני עדים שקונה לעצמו, אפלו חזר בין מתן מעות למשיכה אע"פ שמעות קונות במטלטלין מה"ת, מ"מ כיון שרבנן עקרו קנין זה והצריכו קנין משיכה, כיון שחזר קודם המשיכה, קנה לעצמו וכל זה מועיל רק אי יהיב שמעון למוכר וזו מדילה בזה מהני חזרתו קודם המשיכה. אבל אי יהיב ראובן וזו לשמעון, ואזיל ויהיב וזו של המשלח למוכר בשמא דראובן, ומקמי משיכה חזר בה שמעון ואמר בפני עדים לעצמי אני קונה, לא קנה שמעון כיון שהמעות של המשלח והמוכר

רנ"ד. דעת הסמ"ע שבמעות המשלח אפי' לא אמר למוכר בפירוש שהם של המשלח אלא נתן לו בסתמא, מ"מ המוכר מקנה לבעל המעות, וממילא מה שכתב 'בשמא דראובן' הוא לאו דווקא. ובאופן שנתן בפירוש בשם המשלח, אף בחזר בו בין מתן מעות למשיכה לא יועיל, כיון שבשעה שנתן המעות למוכר בשם המשלח התכוון להקנות למשלח, וקנאו מה"ת, שוב לא יעזור לחזור בו קודם המשיכה אא"כ מודיע למוכר, אבל במעות המשלח אף בסתמא צריך להודיע למוכר, כיון שהמוכר התכוון להקנות לבעל המעות. ודעת הט"ז דרק במעות המשלח והודיע בפירוש למוכר שקונה עבור המשלח, אין יכול לחזור בו אא"כ מודיע למוכר, אבל במעות השליח אפי' אמר למוכר שקונה עבור המשלח, או במעות המשלח ובסתמא, שפיר מהני חזרה בפני עדים וא"צ להודיע למוכר.

תמיד מתכוון להקנות לבעל המעות **עַד דְּמוֹדַע לְמוֹכֵר** שהוא קונה לעצמו וממילא **מִכּוּן מוֹכֵר לְאַקְנוּיָי לָהּ** במשיכה רי"ה. **בְּמַה דְּכָרִים אֲמוּרִים**, **בְּדֹאמֵר וְכִין לִי** שאמר לו קנה עבורי, בזה אמרינן שקנה עבור המשלח אא"כ חוזר בו בפני עדים וכו"ל, **אֲכַל אִי אָמַר אֵינִי לִי דְאֲזַבִּין** אם אמר לו תביא לי ואקנה ממך, **וְאֹל וְכִין לְנַפְשָׁהּ**, **זָכָה** כי בלשון זה כוונת המשלח שהשליח יקנה לעצמו ואח"כ ימכור לו, ולכן יכול לחזור בו ולא לחזור ולמכור לו. הגה: **דְּאֲזַבֵּן שְׁהִיא יוֹדַע** על סחורה שנמכרת בזול, **וְאָמַר לְשִׁמְעוֹן** שילך לקנותה **לְהֵם בְּיַחַד** ויהיו שותפים בסחורה, **וְשִׁמְעוֹן שָׁתַק וּקְנָאָה**, **וְשׁוֹב אֹמֵר לְעֶצְמִי קְנִיתִי**, אם קנאה במעות שלו **זָכָה שִׁמְעוֹן בְּמַה שִׁקְנָה**, ובאופן זה קנה לא רק כששתק בשעה שאמר לו, אלא **אִפְלוּ אִם נִתְרַצָּה בְּתַחֲלָה בְּפִרוּשׁ**, יכול לחזור בו **וְאִינוּ אֶלָּא רְמַאי"י**. **אֲכַל אִם קְנָאָה בְּמַעוֹת רְאוּבֵן**, צריך לחלק עמו (ניט יוסף נטס עטור והגהות מרדכי פ"ד דכ"מ), וכל מה שנתבאר הוא רק לענין חזרת השליח, אבל אין **הַמְשַׁלֵּחַ** יכול לחזור בו, **וְאִפְלוּ קְנָה שִׁמְעוֹן בְּמַעוֹת עֶצְמוּ** כיון שהוציא ממון על פיו, הרי זה נחשב כקנה במעות המשלח (ניט יוסף נטס רש"א).

ה נִתֵּן מַעוֹת לְשִׁלּוּחַ לְקָנוֹת לוֹ חַפְּסִים, **בֵּין לְסַחֲרָה בֵּין לְאֲכִילָה**, **וְחֵלֶף וְשִׁנְה וְקָנָה לוֹ שְׁעוּרִים**, או **בְּהַפְּדָה**, אם הָיָה בָּהֶם הַפְּסָדָה, הוא **לְשַׁלֵּחַ** שיכול לומר לו עשיתי אותך שליח רק לטובתי ולא לרעתיי, **וְאִם הָיָה בָּהֶם רְנוּת**, הוא **לְמַשְׁלַח** כיון שלא נתכוון לקנות לעצמו, הרי

רנה. הקשה הסמ"ע הרי מבואר בסעי' ג' שאי אפשר להחליט שלווח את המעות לעצמו בלי רשות מהמשלח, ומה מהני להודיע למוכר, הרי כשנתן לו את המעות זה היה של המשלח. ותרץ הסמ"ע דכאן מיידי שכשחוזר בו קודם המשיכה מייחד מעות אחרים במקומם, וממילא אין זה נחשב להלוואה, אלא החלפת המעות, וממילא נעשו המעות שלו, ומהני חזרתו, כי המוכר רשאי לעכב את המעות שקיבל לעצמו ואין זה גזילה, וממילא מקנה במשיכה לשליח.

רנו. הקשה הנתניבות הא נתבאר בסעיף ב' ובסעי' ד' דבסחורה ידועה שאם חוזר בו הוי רמאות, אין נאמן לומר שקנאה לעצמו אפי' כשקנאה במעותיו, ומ"ט כאן נאמן, ומתרץ דבסתם מקח נחשב רמאי כיון שאם קונה לעצמו נחשב מהפך בחררה דנקרא רשע, משא"כ במציאה מבואר לקמן בס' רל"ז ברמ"א דכיון שאין יכול למוצא במקום אחר, לא נחשב רשע, ה"ה דלא נחשב רמאי, ולכן כאן דאירי בסחורה בזול דלא שכיח במקום אחר, נחשב כמציאה, ולכן נאמן לומר שקנאו עבור עצמו.

רנו. כתב הש"ך דדוקא פחת מחמת יוקרא וזולא, אבל אם נאנס לא מחמת השינוי, כיון ששליח פטור על אונוסין, הכא נמי פטור. וכתב הנתניבות שזה רק אחר שנודע

כל הרווח שייך למשלח כשנודע לו על השינוי והסכים לזה ר"ח. הגם: והוא הדין אם נתן לו מעות במחצית שכר שיקנה סחורה ויתחלקו ברווחים נמי דינא הכי שאם היה הפסד, הכל לשליח, ואם היה רווח, מתחלקים ביניהם כפי שסיכמו (טור). וכן אם שלחו עם סחורה להוליכה למקום פלוני והשליח הוליכה למקום אחר, אם הפסיד, ההפסד לעצמו, ואם הרויח, הרויח לשניהם כששלחו למחצית שכר, ואם שלחו בתורת שליחות, כל הרווח למשלח (טור סימן קע"ו ורצינו ירוסס נ"ל ח"ב).

ל תשרי

ו היה תשער קצוב וידוע היינו שמוכרין בשר או יין בסכום מסויים לכל מידה, והוסיפו לשליח במנן או במשקל או במדה באופן כזה שיש מחיר קצוב למקח, ודאי שהתוספת היא בתורת מתנה ואין זה הוזלה מהמחיר, והשאלה למי שייך מתנה זו, כל שהוסיפו לו המוכרים הרי הוא של שניהם, וחולק התוספת השליח עם בעל המעות לרש"י הטעם הוא שאין אנו יודעים למי התכוון לתת מתנה לבעל המעות או לשליח ולכן חולקין. ולר"ף והרא"ש הטעם שודאי התכוון לתת לשליח, מ"מ כיון שהמתנה הגיעה רק מכח המעות של המשלח, לכן חולקין ברווח. ואם היה דבר שאין לו קצבה כגון קרקע או בגד שאין בזה מחיר קבוע ולפעמים מוזילים מהמחיר, לכן אם הוריד מהמחיר הבל לבעל המעות כי המקח נמכר ביותר זול, ואין כאן שום תוספת מתנה [ואפי' אם ההנחה נעשה בזכות השליח, מ"מ המקח נמכר ביותר זול, וממילא אין כאן כסף שנוסף לפנינו]. מיהו, אם אמר המוכר בפירוש שנותן לשליח בדבר שיש לו קצבה, הבל של שליח דין זה רק לטעמו של רש"י, אבל לטעמו של הרי"ף והרא"ש אין חילוק ותמיד חולקין, וכתב הט"ז שכן עיקר (ר"ן פרק אלמנה נונית ומשובת רמז"ן סימן ס') (עי' גד"מ דכ"כ לדעת רש"י).

למשלח על השינוי והסכים לזה, אבל אם נאנס קודם שהסכים לשינוי, כיון שהמשלח יכול לסרב לקנות מקח זה, ממילא כיון שנאנס, יכול המשלח לומר שאינו חפץ בזה, וממילא האונס על השליח.

רנח. הש"ך הביא כמה ראשונים שחולקים ברווח, כיון שהרווח הגיע רק מחמת שינוי השליח, וכיון שיש בזה מחלוקת גדולה בין הראשונים, יכול לומר קים לי כהני ראשונים. וכתב הנתיבות דדוקא אם נתכוון השליח בשעת הקנין לקנות חלק ברווחים בשעה ששינה, וגם מוכן מיד לשלם לו חצי מההוצאות, אבל בלא"ה הכל שייך למשלח.

ז שְׁלַח שְׁלוּחוֹ לְקַבֵּל מַעוֹת מֵהַגּוֹי, וְיַטְעֵה הַגּוֹי וְנָתַן לוֹ יוֹתֵר, הַבַּל לְשָׁלִיחַ כִּי כָאן אֵין זֶה תוֹסַפֵּת מִדַּעְתּוֹ אִלָּא רַק טַעוֹת, וְהוּי הַפְקֵר, וּמִמִּילָא זֶכֶה הַשְּׁלִיחַ מֵהַפְקֵר^{ר"ב}. הַגֵּה: וְדוֹקָא שְׂדִיעַ הַשְּׁלִיחַ בְּטַעוֹת קִדְמֵ שְׂבָאוֹ לְיַד הַמְּשַׁלֵּחַ וּמִמִּילָא נִתְכוּוֹן לִזְכוּת מֵהַפְקֵר, אֲבָל אִם לֹא יָדַע בְּטַעוֹת הַהוּא וְנָתַנוּ לְיַד הַמְּשַׁלֵּחַ וּכְשֹׁנֹדַע לוֹ שֶׁהַגּוֹי הוֹסִיף בְּטַעוֹת דּוֹרֵשׁ שִׁיתְנוּהוּ לוֹ, הַכֵּל שֶׁל הַמְּשַׁלֵּחַ כִּיוֹן שֶׁלֹא זֶכֶה בּוֹ כִּי לֹא הִתְכוּוֹן לִזְכוּת בּוֹ^{ר"ב} (מַרְדְּכִי פֶרֶק אֶלְמַנָּה מוֹנֵת). וְיֵמִי שְׁהֵיָה עוֹשֶׂה סְחוּרָה עִם הַגּוֹי, וְכֹא חֲבָרוֹ וְסִיעֵנוּ וְהַטְעֵה הַגּוֹי בְּמִדָּה אוֹ בְּמִשְׁקָל אוֹ בְּמִנְיָן, חוֹלְקִין הִרְרוּ בֵּין שְׁעֵשָׂה עִמּוֹ בְּשִׁבְרָה אוֹ בְּחֵמָה כִּיוֹן שֶׁהִתְכוּוֹן לְסִייעַ לְשֵׁנִי נִחְשָׁב לְשׁוֹתְפוֹ, וְלִכֵּן חוֹלְקִין בְּטַעוֹת שֶׁל הַגּוֹי, אַע"פ שֶׁרַק אֶחָד הַטַּעוּהוּ^{ר"ב} (מַרְדְּכִי פֶרֶק הַנ"ל וּמְשׁוֹזַת מִי" דַּקִּין סִימָן כ"ג וּד"ע אָף לַהֲרַא"ש).

א מרחשון

ח רְאוּבֵן שְׁלַח אֶת שְׁמַעוֹן שִׂיקַח לוֹ מַגּוֹי בְּגֵר בְּהַקְפָּה, וּבְשִׁהְגִיעַ זְמַן הַפְּרָעוֹן נָתַן לוֹ הַמַּעוֹת לְפָרַע וְנִמְצָא שֶׁהַמּוֹדֵר שָׂבָחָם וּמִמִּילָא אֵינוֹ תוֹבַע אֶת חוֹבוֹ, צָרִיד שְׁמַעוֹן הַשְּׁלִיחַ לְהַחְזוֹרֵם לְרְאוּבֵן כִּיוֹן שֶׁהַמַּעוֹת שָׁלוֹ, וְלֹא יֵצֵא מֵעוֹלָם מִרְשׁוֹתוֹ וְאֵין הַשְּׁלִיחַ יוֹכֵל לִזְכוּת בָּהֶם, וְאֵינוֹ יוֹכֵל לִזְמַר אֲנִי רוֹצֵה לְעַכְבְּכֶם שְׂמָא אַחַר זְמַן יוֹכְרֶם הַגּוֹי וְיִבּוֹא לְתוֹבַע אוֹתִי לְפָרוּעַ לוֹ חוֹב זֶה, כִּיוֹן שֶׁהוּא מְכִיר רַק אֶת הַשְּׁלִיחַ, וְהַטַּעַם שֶׁא"י לְטַעוֹן כֵּן, כִּיוֹן שֶׁבִּתְחִילָה הַסְּכִים הַשְּׁלִיחַ לְהִיּוֹת אַחֲרָי עַל הַחוֹב בְּלִי לִיטוֹל

רנב. הטור הביא שכל זה בטעה בסכום המעות והוסיף מעות מחמת שחשב שחייב יותר וכדו', אבל בטעות במקח ששילם יותר כי חשב שהמקח שווה יותר, בדבר שאין לו קצבה הכל למשלח, ובדבר שיש לו קצבה לדעת ר"ת הכל למשלח כיון שהוא מחמת טעות, ולדעת ר"י ורא"ש חולקין ביניהם. והסמ"ע תמה מ"ט השו"ע לא הביא חילוק זה. והנתיבות תמה מה הטעם שיחלקו ביניהם הרי זה הגיע מחמת טעות. והקצות כתב דבין לטעם רש"י ובין לטעם הרי"ף לא שייך כאן הטעם להתחלק ביניהם. ור"י שבתוס' שכתבו כן ס"ל טעם אחר בסעי' ו' דחולקין מחמת שהגיע ע"י מזל שניהם, וזה שייך גם כאן, וכיון שהשו"ע פסק כטעם הרי"ף והרא"ש או כטעם רש"י, לכן לא הביא הלכה זו.

רס. ואע"פ שחצר קונה שלא מדעתו, בדבר שאינו רגיל להימצא, אין קונה שלא מדעתו [קצות ונתיבות].

רסא. הש"ך הקשה דכיון שרק אחד גרם להוציא מהגוי יותר כמות מהמקח ע"י שהטעהו, מ"ט יקבל בעל הסחורה חלק בזה, וצ"ע.

משכון מהמשלח, וְגַם אֵינּוּ יָכוֹל לֹאמַר אֲנִי רוֹצֵה לְקַדֵּשׁ הַשֵּׁם וּלְהַחְזִיקֵם לְגוֹי דַּאֲיִן יָכוֹל לְקַדֵּשׁ אֶת ה' בַּמָּמוֹן שֶׁל הַשָּׁנִי (דומה לזה צטור ונדבצי המתצר צסי' ע"צ סל"ח).

ט וְהוּא הַדִּין אִם רְאוּבֵן חִיב מְעוֹת לְגוֹי, וּנְתַנֵּם לְחֵבְרוּ לְפָרְעוֹ וּשְׂבָחָם תְּגוֹי שֶׁשָׂכַח מֵהַחֹב, שֶׁהַדִּין הוּא שִׁחְזוֹר הַשְּׁלִיחַ אֶת הַמְּעוֹת לְרְאוּבֵן כִּיּוֹן שֶׁהֵם שִׁיבִים לְמִשְׁלַח. הַגָּה: וְכֵן מִי שֶׁנָּתַן בְּיַד חֵבְרוּ חֲמֻשִׁים זְהוּבִים לְפָשֵׁר עִם בְּעָלֵי חֹבוֹת שָׁלוּ שִׁיתֵן לָהֶם סְכוּם זֶה כְּדֵי שִׁיִּסְכִּימוּ לְפֹטְרוֹ מֵחֹב גָּדוֹל יוֹתֵר, וְלִבְסוּף פֶּשֶׁר הַתַּפְשֵׁר עִימָם בְּכ"ה, הַמּוֹתֵר לְמִשְׁלַח כִּיּוֹן שֶׁהַמְּעוֹת הֵם שֶׁל הַמִּשְׁלַח (צִיט' יוֹסֵף צַטֵּס הַגְּהוֹט מִרְדְּכִי דְכַמּוֹצוֹת). וְכֵן אִם נָתַן לוֹ מְאֵתִים לְשֵׁלֶם לְגוֹי, וְהַשְּׁלִיחַ הִטְעָה לְגוֹי וְנָתַן לוֹ רֶק מְאָה, וְהַגּוֹי סָבּוֹר שֶׁנָּתַן לוֹ מְאֵתִים, דְּהַכֵּל לְמִשְׁלַח, דְּהָרָה לָהּ כְּאֵלּוּ מִחַל הַגּוֹי חָצִי הַחֹב וְנִשְׁאַר בִּידוֹ מְעוֹתָיו שֶׁל הַמִּשְׁלַח, דְּהָרָה שֶׁל מִשְׁלַח הַיִּסּוּר שֶׁל שְׁנֵי סְעִיפִים אֵלּוּ, שֶׁרֶק כֶּשֶׁמְקַבֵּל כֶּסֶף אוֹ חֲפִץ מִבְּחוּץ, הַנִּדּוֹן הוּא לְמִי זֶה שִׁיךְ לְשִׁנְיָהם אוֹ לֹא מֵהֶם, אֲבָל כִּשְׁנִשְׁאַר מְעוֹת שֶׁל הַמִּשְׁלַח בִּידוֹ, אִפִּי' שֶׁהוּא דַּאֲג שׁוֹה יִקְרָה, אִיֵן זֶה שִׁיךְ לְשִׁלִּיחַ (הַגְּהוֹט מִרְדְּכִי פֶרֶק אֶלְמַנָּה מוֹנֵת).

סימן קפד

הַקּוֹנָה שֶׁרָחָה עַל שֵׁם אַחֵר, וְאַחַר כֵּךְ אוֹמֵר שֶׁהוּא לְעַצְמוֹ, וְדִין שְׁלִיחַ שֶׁקָּנָה לְשִׁלְשָׁה בִּיחַד וְכוּ ב' סְעִיפִים

ב מרחשון

א שֶׁלְשָׁה שֶׁנָּתְנוּ מְעוֹת לְאַחַד לְקָנּוֹת לָהֶם מִקָּתָן, אִם הָיוּ תְּמַעוֹת מְעַרְבִים בֵּין שֶׁהָיוּ מְעוֹרְבִים מִתְחִילָה וְעַד סוּף, וְכֵן שִׁנְתָנוּ כֹּל א' בַּנִּפְרָד וְהַשְּׁלִיחַ עִירְבֵם וְקָנָה בְּמִקְצֵת הַדְּמִים שֶׁנִּשְׁלַח מִתּוֹךְ הַתַּעְרוּבוֹת, אִתָּהּ עַל פִּי שְׁחִיתָהּ בְּנֵת הַשְּׁלִיחַ שֶׁזָּה שֶׁמָּה שֶׁקָּנָה יֵהִי לְאַחַד מֵהֶם, לֹא מוֹעִילָה כּוֹנֵת הַשְּׁלִיחַ, וְהָרִי תְּמַקָּח שָׁל כָּלָם וְחוֹלְקִים אוֹתוֹ לְפִי מְעוֹתֵיהֶם כִּיּוֹן שֶׁהַמְּעוֹת הָיוּ מְעוֹרְבִים, מֵה שֶׁנִּשְׁלַח נִשְׁלַח מִשְׁל כּוֹלָם. הַגָּה: וַיֵּשׁ חוֹלְקִים וְסוֹבְרִים

דמיהו, דרק אם חשב בלבו לא מהני, אבל אם פירש בהדיא שְקָנָה לְאָחֵד מִהֶן, הרי חזר משליחות האחרים וזכה זה שְקָנָה לוֹ אבל דעת הרמב"ם והשו"ע דבכל גווני לא מהני (טור נסס ר' יעקב). הוּוּ מְעוֹת שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהֶם צְרוּרִים וְחַתוּמִּים מתחילה ועד סוף, אָף עַל פִּי שְׁהִיָּה בְּלִבְ הַשְּׁלִיחַ תְּהֵא שְׁקָנָה תִּמְקַח לְבָלָם ואפי' פירש בהדיא כן, לכו"ע לא קָנָה אֵלָּא זֶה שְׁקָנָה תִּמְקַח בְּמְעוֹתָיו, בְּלִבְד.

ב רְאוּבֵן שְׁקָנָה שְׂדֵה מִשְׁמַעוֹן וְאָמַר לֵה רְאוּבֵן לִשְׁמַעוֹן לְלוֹי קְנִיתִי אוֹתָהּ, וְלֹכֵן בְּתַב המוכר את השטר מְכַר בְּשֵׁם לְוִי, וְחִזַּר רְאוּבֵן אַח"כ וְאָמַר לִשְׁמַעוֹן לְעֲצָמִי קְנִיתִיהָ וכתבתי את השטר על שם לוי, כי הוא איש תקיף ואנשים יראים להתעסק עמו, ולכן חזר וכתב כעת שטר מְכַר בְּשֵׁמִי כי אני הוא הקונה האמיתי, אִין בּוֹפִין אֵת הַמוֹכֵר לְכֹתֵב לוֹ שְׁטָר אַחֵר בְּשֵׁם רְאוּבֵן כי ראובן יכול לטעון שאינו חפץ שיצא עליו קול שמוכר כמה משדותיו. וְאִם הִתְנָה עִמּוֹ מִתְחִלָּה וְאָמַר לֵה באמת לְעֲצָמִי אֲנִי קוֹנֵה, וְזֶה שְׁאֲכַתֵּב שְׁטָר בְּשֵׁם לְוִי בְּדִי שֶׁלֹּא יֵדְעוּ בִּי שְׂאֲנִי הוּא תְּקוּנָה, הרי זה בּוֹפֵהוּ לְכֹתֵב שְׁטָר אַחֵר בְּשֵׁמוֹ כִּיוֵן שהתנה עמו מתחילה על כך. וְלֹא עוֹד, אֵלָּא אֶפְלוּ לֹא אָמַר בֵּן לְמוֹכֵר עֲצָמוֹ שֶׁ"מ כֵּן קוֹנֵה, אֵלָּא שְׁאֲמַר לְעֵדִים תְּחִלָּה בְּפִי הַמוֹכֵר יֵשׁ לָכֶם לְכֹתֵב לִי שְׁטָר אַחֵר עַל שְׁמִי, בּוֹפִין אוֹתוֹ לְכֹתֵב שְׁטָר אַחֵר עַל שְׁמוֹ כִּיוֵן שִׁשְׁמַע זֹאת, עַל דַּעַת כֵּן מְכַר לוֹ שֶׁאֲח"כ יכתוב לו שטר אחר על שמו. הַגִּי: וְאִם קָנָה קְרָקַע תְּחִלָּה עַל שֵׁם לְוִי, אָף עַל פִּי שְׁלוֹי לֹא עָשָׂא שְׁלִיחַ לְקוּנָה, אִם קָנָה בְּמְעוֹת לְוִי לֹא יוֹכֵל הַמוֹכֵר לְחַזֵּר בּוֹ בְּטַעֲנָה שְׁלוֹי לֹא עָשָׂה אוֹתוֹ שְׁלִיחַ לְקוּנָה, דְּכִיוֵן שְׁלוֹי חִפֵּץ בּוֹ מֵהֵנִי הַקְּנִייה"כ (הגהות מרדכי פ"ד דמניעה).

רסב. דעת הט"ז והב"ח דאם קנה במעות לוי, ודאי לא חל המכר דאין זה זכות ללוי, אלא איירי שהשליח קנה במעות עצמו עבור לוי, ולכן אין המוכר יכול לחזור בו.

סימן קפה

סרסור שמכר בפחות או ביותר ממה שאמר לו בעל הבית, ושאר מענות שבינו לבין בעל הבית וכו' סעיפים

ג מרחשון

א הַסְרְסוֹר ששולחו למכור סחורתו עבורו ונטל ע"ז שכרו, אינו נחשב כשותף, אלא דין שְׁלִיחַ הוא, אֵלָּא שְׁנוּמַל שְׁכַר שְׁלִיחוֹתוֹ. לְפִיכָּךְ כיון שדינו כשליח ולא כשותף, אִם שָׁנָה מִדַּעַת הַבְּעָלִים, מִשְׁלֵם מֵה שֶׁהִסְרִיד. בִּיצָד, רְאוּבֵן שֶׁנָּתַן חֶפְזוֹ לְשִׁמְעוֹן הַסְרְסוֹר, וְאָמַר לֵה מְכֹר לִי זֶה וְאֵל תִּמְכֹּר בְּפָחוֹת מִמָּאָה, וְהִלְךְ וּמְכָרוּ בְּחֻמְשִׁים, מִשְׁלֵם הַחֻמְשִׁים מִבֵּיתוֹ^כ. מְכֹר בְּמֵאֲתָיִם, הִבֵּל לְרְאוּבֵן וְלֹא אִמְרִינ דכיון שאמר לו למכור במאה מחל לו על השאר אם ימכור ביותר. הַגֵּט: י"ד מִי שֶׁשָּׁלַח שְׁלִיחַ לְהוֹלִיךְ לוֹ דָּבָר לְמָקוֹם אֶחָד, וּבְתוֹךְ כֶּף שָׁלַח לוֹ הַמְשַׁלַּח לְשִׁלְיַח דִּירוֹן, הָיָה שׁוֹמֵר שְׁכָר אִם מוֹכַח שֶׁשָּׁלַח לוֹ מַחֲמַת הַשְּׁלִיחוֹת וְאִין רְגִיל לְשַׁלּוּחַ לוֹ דִּירוֹן סַתֵּם (הַגְּהוֹט מִרְדֵּי דצ"מ).

ב אִין שְׁלִיחַ יָכוֹל לְקַנּוֹת לְעַצְמוֹ, אֶפְלוּ בְּאוֹתָם דְּמִים שֶׁהִרְשׁוּהוּ בְּעָלִים לְמַכְרוֹכֵי בִּמְכִירַת חֶפְזוֹ הַמוֹכֵר צָרִיךְ לְהוֹצִיאוֹ מִרְשׁוֹתוֹ, וְכִיּוֹן שִׁיד הַסְרְסוֹר כִּיד הַבְּעָלִים, אִין יָכוֹל לְמוֹכְרוֹ לְעַצְמוֹ, כִּי לֹא יוֹצֵא מִרְשׁוֹתוֹ. [ובש"ך' כתב דיש חולקים ע"ז].

ד מרחשון

ג נָתַן חֶפְזוֹ לְסְרְסוֹר לְמְכָרוֹ בְּאַרְבָּעָה, וְאָמַר הַסְרְסוֹר בְּשֵׁפֶא חֶפְזוֹ לְיָדוֹ הִילְךְ אַרְבָּעָה בְּשִׁבְלֵי, וְנִתְפָּס הַמּוֹכֵר אוֹ שֶׁתֵּק, כִּיּוֹן שֶׁהִסְכִּים

רסג. אפילו החפץ שווה רק חמישים, מ"מ כיון שאמר לו למכור במאה חייב להשלים לו החיסרון, ואע"פ שגזלן משלם כשעת הגזילה, לא מחזיקין ליה כגזלן ואמדינן דדעתו לתקן מה שעיוות כדי לא להיות גזלן [נתיבות].
רסד. דין זה לא קשור למה שכתב השו"ע, דאם משנה חייב בכל אופן גם אם אינו שומר שכר, וקשור למש"כ בסעי' ז' דסרסור דינו כשומר שכר [סמ"ע].

אינו יכול לחזור בו, אף על גב דמעקרא לאו אדעתא דהכי נתנו לו אלא ע"מ למוכרו לאחר, מ"מ כיון שהסכים למכור לו, הרי הוציאו מרשותו וקנאו הסרסור בקנין חצר.

דאמר בעל תפנית לסרסור המותר שימכר על כך מה שיימכר מעל סכום מסויים יהיה שקלף וזה יהיה שכרך, אף על פי ששיתק הסרסור, זכה במותר ואין המשלח יכול לחזור בו, והסרסור נחשב ע"ז לשומר שכר, אע"פ שהשכר הוא רק על ספק.

ה מרחשון

ה ראובן אומר במאה אמרתי לך למכרו ולכן אתה חייב לי מאה אפי' מכרתו בחמישים, וכדלעיל סעי' א', והסרסור אומר בתמישים אמרת לי וכן מברתי, נשבע הסרסור שבועת התורה, שהרי הורה במקצת וע"ז שנשבע נפטר. ואם כבר נתן לו התמישים וא"כ כעת נחשב ככופר הכל, או שאמר לה הילך הא לך את החמישים שאני מודה בזה, שגם ע"ז נחשב ככופר הכל, ולכן לא נשבע שבועה דאורייתא, אלא נשבע הסת ששעשה שליחותו, וזכה הלוקח. ואם ידע הלוקח שחפץ זה של ראובן הוא וזה המוכר לו סרסור הוא והסרסור הודיעו בשעת המכירה את שם המוכר, כיון שהחפץ ודאי של המוכר, וטענת הסרסור שאמר לו למכור בחמישים ספק [ואין הסרסור נאמן כעד אחד דהוי נוגע], ואין ספק מוציא מידי ודאי, לכן יחזיר הלוקח את החפץ לבעלים ויחרים על מי שנתן לו רשות למכור בתמישים או שמתחילה לא אמר בחמישים אבל כששמע שנמכר בחמישים רצה בתמישים וחזר בו אחר שקנתי. הגה: ויש אומרים דאין תקנה צריך להחזיר דיכול לטעון שהמשלח אמר במינוי השליחות שממנהו בין לתיקון ובין לעיוות^{י"ב}, ואפלו מודה סרסור לדברי המוכר ששינה מדבריו ולא מינהו בין לתיקון בין לעיוות, אינו נאמן, כי הלוקח יטען שהם עושים קונויא ביניהם (טור נ"ט הר"א ד').

רסו. וסברת הרמב"ם שהביאו השו"ע שלא אומרים כן אע"פ שלעיל סימן קפ"ב ס"ד אמרין כן, דרך בשליח בחינם מסתמא השליח תבעו שיאמר כן, משא"כ בסרסור שמקבל שכר. א"נ דרך בלא קצב לו קצבה [היינו שלא אמר לו סכום מדוייק, רק תמכור בין חמישים למאה], אמרין כן, אבל כשטוען שאמר לו באיזה מחיר מדוייק למכור, לא אמרין שמתמא אמר בין לתיקון ובין לעיוות [סמ"ע].

ו כָּל סָרְסוּר שֶׁהוֹדִיעַ לְלוֹקַח שֶׁחָפֵץ זֶה אוֹ קָרַקַע זֶה שֶׁל רְאוּבֵן והמוכר לא פסק לו את הסכום, ונתאנה הסרסור בסכום שאין מבטל את המקח, וְאַחַר שֶׁקָּנָה הַלוֹקַח אָמַר הַמוֹכֵר אֵינִי רוֹצֵה לְמַכּוֹר בְּדָמַי אֵלּוּ, מִחֲזִיר הַלוֹקַח, ולא אמרין שמה שאמר 'מכור במה שתמצא' היינו בין לתיקון ובין לעיוות שְׁהָרִי לֹא פָּסַק לוֹ דָּמַי וְאָמַר לוֹ מְכַר בְּכַד וְכַד אַבֵּל הַקּוֹנֵה לֹא יִכּוֹל לְחַזֹּר בּוֹרְיָא. הגה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּקָא שְׂלֵא אָמַר לוֹ כְּלוּם בְּשַׁעַת שֶׁהִפְקִידוּרָא, אָבֵל [אם] אָמַר לוֹ מְכַר בְּמָה שֶׁתִּמְצָא וּמְכַר בַּמַּעַט פְּחוּת, נחשב כאילו אמר לו בין לתיקון ובין לעיוות, ולכן לא יוכל המוכר לְחַזֹּר בּוֹ וַיִּמָּה שֶׁעָשָׂה הַסָּרְסוּר עָשָׂה (טור נטס הראשון 7'). רְאוּבֵן הֵיךְ לוֹ בֵּית לְמַכּוֹר, וְכָא שֶׁמַּעוֹן וְסָרְסוֹר הוֹצִיעַ לְרְאוּבֵן לְמַכּוֹר לְלוֹי, וְאָמַר רְאוּבֵן שְׂלוֹי שׁוֹנְאָו וְלֹכֵן אֵינִי רוֹצֵה לְמַכּוֹר לוֹ, וְאַחַר כֵּן מְכַר רְאוּבֵן לְלוֹי עַל דִּי אַחַר, חֵיב לְתַן לְשִׁמְעוֹן סָרְסוּרוֹ כִּיּוֹן שֶׁנִּתְבַּר שֶׁטַעַנְתּוּ הוּא בִּשְׂקָר, וְאִ"כּ הוּא הֵבִיא לוֹ אֶת לוי כְּקוֹנֵהוּ" (זית יוסף נטס הראשון כלל ק"ה סימן א').

ו מרחשון

ז כָּל סָרְסוּר שֶׁאָבַד חֲפֵץ מִיָּדוֹ אוֹ נִגְנַב, אִפְּלוּ בְּשַׁעַת הַלִּיקָה, חֵיב לְשַׁלֵּם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֵׂא שְׂכָר כִּיּוֹן שֶׁאִם יִמְכְּרוּ יִקְבַּל שְׂכָרוֹ, נחשב מתחילה כשומר שכר, וכל שכן בחזרתו דהוי שומר שכר על המעות.

ח רְאוּבֵן נָתַן מַכְרָת לְסָרְסוּר לְמַכּוֹר, וְהִפְסִיד הָאָבֵן מִהַמַּכְרָת וְחֵיב לְשַׁלְּמוֹ מִדִּין שׁוֹמֵר שְׂכָר, לִכֵּן יִשְׁבַּע הַסָּרְסוּר שֶׁאֵינָה בְּרִשׁוֹתוֹ כְּמוֹ כֹּל שׁוֹמֵר שְׁחוֹשְׁדִים בּוֹ שֶׁחֲמָדוֹ לְעַצְמוֹ וְרוֹצֵה לְשַׁלֵּם דְּמִיּוֹ, וְיִשְׁבַּע הַסָּרְסוּר גַּם בְּמָה הֵיךְ שׁוֹהֵה הָאָבֵן, וְיִפְרַע שְׁוִיָּה.

ז מרחשון

ט הַנּוֹתֵן כְּלוֹי לְסָרְסוּר לְמַשְׁכָּנָם לוֹ לְהַשִּׁיג לוֹ הַלוֹוָא ע"י מַשְׁכָּן כְּלוֹי, וְאָמַר הַסָּרְסוּר אֵינִי יוֹדֵעַ הֵיכֵן מְשַׁכְּנֵתִים, פְּשִׁיעוֹתָא הִיא וְחֵיב

רס. כוונת המחבר שלא אמר לו בכך וכך, היינו בין חמישים למאה.
 רסו. בסעיף הקודם שיטת הראב"ד דהקונה יכול לטעון שסיכמו בין לתיקון בין לעיוות, ואפי' אם אין טוען כן, אנו טענינו לו, אבל הכא איירי שהודיע בפירוש שמוכר חפץ של ראובן, ובזה לא שייך טענינו.
 רסח. אמנם כיון ששמעון רק הציע את ההצעה ולא סיים את הפעולה, מקבל רק שליש כפי המנהג שמציע מקבל שליש, והאחר שסיים את המכירה יקבל את יתרת דמי התייוך [פתחי תשובה בשם הנודב"י].

לְשֵׁלֶם. ואם אמר הסרסור שהשכינו ביד פלוני והלה כופר, הוי פשיעותא דהיה לו למשכנו בפני עדים^כ. **וְאִם אָמַר לוֹ מִשְׁכַּנְנִים בְּיַד פְּלוֹנִי, וְכֵן עָשָׂה, וְאַחֵר כִּךָּ בְּפֶרֶב בּוֹ אוֹתוֹ פְּלוֹנִי, פְּטוּר הַסְּרָסוֹר** כיון שהוא ציוהו להשכין אצלו, הרי סמך עליו, ולא היה מוטל עליו למשכנו בפני עדים^כ.

י סְרָסוֹר שֶׁנָּתַן לְאֶחָד בְּלִי לְבַקְרוֹ שלוקחו לבודקו לפני שקונהו, **וְלֹא רָצָה תִּמְכַּקֵּר לְתַחֲזִירוֹ, חַיֵּב הַסְּרָסוֹר** דהוי כגניבה שחייב בה ולא כאונס. **וְכֹל שֶׁכֵּן שָׁאִין לְסְרָסוֹר לְמַכּוֹר חֶפְצֵי בְּאַשְׁרָאִי** בהקפה, **אֲלֵא אִם בֵּן נִטְלָה רְשׁוּת מִבְּעַל הַבְּלִי**. הגה: **הַשְּׂדֵכֶן הָיָה כְּמוֹ סְרָסוֹר** ומגיע לו שכר על סרסרותו. **וְאִם הַשְּׂדֵכֶן רוּצָה שְׂיִשְׁלְמוּ לוֹ מִדָּא אַחַר עֲשִׂיית הַשִּׁדוּךְ שֶׁכֵּר שְׂדֵכְנֹת, וְהַבְּעָלִים אֵינָם רוּצִים לְשֵׁלֶם עַד הַנְּשׂוּאִין, תְּלִיז בְּמִנְהַג הַמְּדִינָה. וּבְמָקוֹם שָׁאִין מְנַהֵג, הַדִּין עִם הַבְּעָלִים** שאין משלם עד הנישואין. **וּבְמָקוֹם שָׁאִין צָרִיף לְשֵׁלֶם לוֹ עַד הַנְּשׂוּאִין, אִם חֲזָרוּ בְּהֵן וְנִתְבַטַּל הַשְּׂדֵכְנֹת פְּטוּרִים הַבְּעָלִים מִלְּשֵׁלֶם לוֹ שְׂכָרוֹ, אֲלֵא אִם בֵּן הַתְּנִי בְּהַדְּיָא עַל מְנַת שְׂיִתְפַּיִס בְּשִׁדוּךְ רַעִי, וְאִזּוֹ צָרִיף לְשֵׁלֶם לוֹ מִדָּא, אֶפְלוּ יַחֲזִירוּ בְּהֵן וְכֵן בְּמִקּוֹמוֹת שְׁנוּהִיגִים לְשֵׁלֶם מִיד, חַיֵּיב לְשֵׁלֶם אִפִּי חֲזָרוּ בְּהֵן לְבִסּוּף (פְּסָקִים וְכַתְּזִים מֵהַר"א סִימֵן פ"ה).**

סימן קפו

הלוקח בלים מן האומן למכור

ובו ב' סעיפים

ח מרחשון

א הַלּוֹקֵחַ בְּלִים מִבֵּית הָאֱמִן לְשַׁנְּרָן לְבֵית חָמִיו בתור מתנות, **וְאָמַר לוֹ לְמוֹכַר אִם מְקַבְּלִים אוֹתָם מִמֶּנִּי אֲתֵן לָךְ דְּמִיָּהֶם, וְאִם לֹא אֲתֵן לָךְ שְׂכָר מוּעָט** כפי כמה שנהניתי שיחזיקו לי טובה על מה שרציתי

כט. והש"ך חולק דאין זה פשיעה למשכן שלא בעדים.

ער. וה"ה אם אמר לו למשכן ביד גוי פלוני, והלה מכר את המשכון, פטור הסרסור, ואף נוטל שכר סרסרותו.

רעא. ובזמן הזה כל השידוכים בסתמא כאילו התנו ע"מ שיתפייס בשידוך, וחייב לשלם אפי' נתבטל השידוך [ש"ך].

לשלוה להם מתנות, וְנֶאֱמָרוּ בְּהַלִּיכָהּ, חֵיב כי כל זמן שלא גילו דעתם שאינם חפצים בכלים, זה נחשב כאילו הוא כבר קנה את הכלים. וְאִם נֶאֱמָרוּ בְּחֻזְרָה, פְּטוּר דהתנה שאם לא ירצו יוכל לחזור בו, ולא נחשב שואל להתחייב באונסין, כיון ששילם על הנאה זו. אֲבָל אִם נִגְנְבוּ אוֹ אָבְדוּ, חֵיב דכיון שהיה לו מכך הנאה, נחשב עכ"פ כשומר שכר.

ב נְמִלֵם הַסְרָסוּר עַל מְנַת לְמַכְרֵם, וְאָמַר לָהּ לְמוֹכֵר אִם יִמְכְרוּ בְּמִקוֹם פְּלוּנֵי אוֹ עַד זְמַן פְּלוּנֵי אֲתָן לָךְ דְּמַיִם כֶּף וְכֶף וגם אם ימכור ביותר, המותר יהיה של הסרסור, וְאִם לֹא יִמְכְרוּ אַחֲזִירֵם לָךְ, וְנֶאֱמָרוּ בֵּין בְּהַלִּיכָהּ בֵּין בְּחֻזְרָה, חֵיב לְשַׁלֵּם דגם בחזרה נחשב כמו בהליכה, כי עדיין מחפש מי שיקנה את הכלים. וַיֵּשׁ אֲוִמְרִים דְּהִנֵּי מַלֵּי בְּדָבָר שֵׁישׁ לוֹ קוֹנִים תְּרַבָּה וַיְכוּל לְמַכְרוֹ מִיַּד בְּדַמַיִם שְׁקָצַב עִמּוֹ לְמוֹכְרוֹ, אֲלֵא שְׁמַחֲזֵר לְמַכְרוֹ בְּיֹתֵר בְּדֵי שֵׁישׁ תִּבְרַב בּוֹ וְלֹכֵן חֵיב בְּאוֹנְסִים דְּכָל הַנָּאה שְׁלוֹ, דְּהַמוֹכֵר הִיא יְכוּל לְמוֹכֵר מִיַּד בְּמַחִיר שְׁקָצַב עִמּוֹ, דְּאִם לֹא בֵּן שְׁגַם כְּדֵי לְמוֹכֵר בְּמַחִיר שְׁקָצַב, צְרִיךְ לְהַמְתִּין וּלְחַפֵּשׁ קוֹנִים, פְּטוּר מֵאֲוִנְסִים דַּאִין כֹּל הַנָּאה שְׁלוֹ, אֵלֵא גַם שֶׁל הַמוֹכֵר, וְאִינוּ חֵיב אֲלֵא בְּגִנְבָה וְאֶבְדָּה, בְּדִין סְרָסוּר. הַגֵּה: וְאִם קָצַב לוֹ דְּמַיִם וְאָמַר לוֹ כֹּל הַרְוַח מִזֶּה נִחְלַק בֵּינֵינוּ, אִין לוֹ אֲלֵא דִּין סְרָסוּר וְאִינוּ חֵיב בְּאֲוִנְסִין כִּי אִין כֹּל הַנָּאה שְׁלוֹ, דְּכָל מַה שִׁימְצָא קוֹנָה בְּיֹתֵר, יְרוּיַח מִכֶּךָ גַם הַמוֹכֵר (צִיט יוֹסֵף).

סימן קפז

דין שליח שמועזן שארעו לו אונסים

ובו ד' סעיפים

ט מרחשון

א כָּל שְׁלִיחַ שְׁמֻעֵזֵן שְׂאָרְעוּ אֲנָם פְּלוּנֵי וְהַפְּסִיד כֶּף וְכֶף וּשְׁלִיחַ פְּטוּר עַל אֲוִנְסִין, מ"מ כיון שדינו כשומר תְּרֵי זֶה נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַשּׂוֹמְרִים עַל מַעֲנַתּוֹ שׁוֹמֵר חִינָם נִשְׁבַּע שִׁנְגַב אוֹ נֶאֱבַד וְשׁוֹמֵר שְׁכַר נִשְׁבַּע שֶׁהִיא בְּאוֹנֵם, וְכוּלל בְּשׁוּבְעוֹתָיו שֶׁלֹא פִשַׁע בָּהּ וְלֹא שִׁלַּח יְדֵיָּהּ, וְיִפְטָר. וְאִם הָיָה

האִנֶּם בְּמָקוֹם שֶׁאֲפָשֶׁר לְהֵבִיא עָלָיו עֲדִים שִׁדּוּעַ שֶׁהִיָּה שֵׁם עֲדִים, אִם דָּבָר שֶׁהוּא נַעֲשֶׂה בְּמָקוֹם גְּלוּי וְיִדּוּעַ, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁהִיָּה בְּמָקוֹם גְּלוּי הֲרִי יִמָּצֵא עֲדִים, הֲרִי זֶה צָרִיךְ לְהֵבִיא רְאִיָּה עֲדִים עַל מַעֲנֵתוֹ שֶׁהִיָּה אוֹנֵס, וְאִם לֹא הֵבִיא עֲדִים, אֵינוֹ נֶאֱמָר, וּמִשְׁלֵם דְּלוּמָדִים מֵהַפְּסוֹק שֶׁרַק בְּמָקוֹם שׁ'אֵין רוּאָה' נִשְׁבַּע וּנְפֹטֵר י"ג.

בַּמַּעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁאָמַר לְשְׁלוּחֹוֹ קָנָה לִי אֶרְבַּע מֵאוֹת גְּרָמֵי זָוָה, מִמַּעֲוֹת שֶׁהָיוּ לוֹ בְּיָדוֹ, וְקָנָה לוֹ וְנִמְצָא חֶמֶץ הֵינּוּ שֶׁהַחֲמִיץ אַחַר הַקְּנִיָּה, אָמְרוּ חֲכָמִים מִנֵּן נִדּוּל בְּזֶה שֶׁהַחֲמִיץ, קוֹל יֵשׁ לוֹ, הוֹאִיל וְאֲפָשֶׁר לְהֵבִיא רְאִיָּה עַל כֵּךְ שֶׁהַחֲמִיץ אַחַר הַקְּנִיָּה, יָבִיא רְאִיָּה שְׁלֵמָה הָיָה תֵּינוּ חֶמֶץ בְּשַׁעַר שְׁלֻקָּה, וְיִפְטֹר, וְאִם לֹא יָבִיא רְאִיָּה, יִשְׁלֹם מִכַּח מָה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסַעֲיַף הַקּוּדֵם. וְכֵן בִּיּוֹצֵא בְּזֶה מְדַבְּרִים שֶׁהֲרִאָּה מְצוּיָה בְּהֵם, אֲבָל דָּבָר הַנֶּעְלָם שֶׁאֵין רְאִיָּתוֹ מְצוּיָה הֵינּוּ אִפִּי' בְּמָקוֹם שֶׁרְבִים מְצוּיִים, אֲבָל לֹא שׁוֹלֵטת הָעֵין בְּמָה שֶׁמְחֻזָּק בְּרִשְׁוֹתוֹ, א"צ לְהֵבִיא עֲדִים, אִלָּא יִשְׁבַּע עָלָיו.

י מרחשון

ג וְכֵן הֲרִין בְּכָל מַעֲנֹת שֶׁיִּמְעֵן הַשְּׂתָף בִּיּוֹצֵא כּו'. וְכֵן הֲרִין בְּמַעֲנֵת הַשְּׂוֹמְרִים אִפִּילוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין חַיִּב שְׁבוּעָה דְאוּרִייתָא, אִם הֲרִאָּה יְכוּלָּה לְהִיּוֹת כִּי מְצוּי עַל כֵּךְ עֲדִים אוֹ קוֹל, אִם יָבִיא רְאִיָּה עַל מַעֲנֵתוֹ אוֹ יִשְׁלֹם. הַגֵּס: וְדוֹקָא בְּטַעֲנַת שׁוֹמְרִין שֶׁהִטְעֵנָה הִיא שְׁקֵרָה מִשְׁהוּ לַחֲפִץ, לִכֵּן אִם הוּא בְּמָקוֹם מְפֹרָס, וְדֹאֵי יֵשׁ עַל כֵּךְ עֲדִים, אֲבָל בְּטַעֲנַת פְּרָעוֹן וְהַשֶּׁבַע וְכִיּוֹצֵא בֵּהּ, דְּעִבְדֵי אִינְשֵׁי דְפְרָעִי בְּעִנְיָא, לִכֵּן אִפִּילוֹ יֵשׁ רְאִיָּה אִפִּילוֹ הוּא בְּמָקוֹם מְפֹרָס מִפְּטֹר בְּשְׁבוּעָה י"ד (טור זָסס הַרמ"ה).

נאבד, ושלא פשע ולא שלח יד הוא רק ע"י גלגול. ושיטת הרמ"א ששבועה שלא פשע הוא גם מעיקר השבועה ורק שלא שלח יד הוא מכח גלגול. ונפ"מ אם יש עדים על עיקר השבועה, וממילא א"צ להישבע עליו, שוב אין יכול לגלגל. רענ. ואף אם לא ידעינן שהיה במקום עדים או מקום גלוי, אלא על פי דברי הנתבע, לא מהני מגו להאמינו שנאנס, דהוי מגו במקום עדים, דודאי צריך לימצא עדים על כך [נתיבות].

עדר. והסברא לחלק ביניהם שטענת אונס אם יש רואים צריך להביאם לב"ד כדי להוציא עצמו מחשד, לכן אם אינו מביאם חייב לשלם, משא"כ טענת פירעון אם צריך להביאם א"כ לעולם נחייבו לפרוע בעדים, רק כיון שלא חושדים אותו כשטוען שפרע, לכן אפילו יש עדים אין חייב להביאם ונאמן בטענתו [נתיבות].

ד נתן מעות לחברו לקנות לו חטים, וכן עשה, ושם החטים נכית אחד ונרקבו מחמת גשמים שירדו עליהם, חיב לשלם דנחשב לפשיעה. [והש"ך הביא די"א דהוי ספיקא דדינא].

סימן קפח

אין שליחות לגוי ויש שליחות לעבד ואשה

ובו ו' סעיפים

יא מרחשון

א אין הגוי נעשה שליח לדבר מהדברים שבעולם דבפרשת תרומה שמשם נלמד דין שליחות כתיב 'גם אתם', ודורשים ששליח צריך להיות דומה לישראל שהוא בן ברית, ולכן אין גוי נעשה שליח לישראל, ולא לגוייה, וכן אין ישראל נעשה שליח לגוי לדבר מהדברים דבעינן שבין המשלח ובין השליח יהיו בני ברית.

ב עושה אדם שליח, איש או אשה, ואפלו אשת איש ויכול איש אחר לעשות אשת איש לשליח, ואפלו עבד ושפחה, הואיל והם בני דעת ואע"פ שאינם חייבים בכל המצוות, מ"מ נחשב דומיא דישראל, שהרי ישנם במקצת מצוות, נעשים שלוחים למשא ומתן אע"פ שאי אפשר לזכות על ידם לאחרים, מ"מ אפשר לעשותן שלוחין. אבל מי שאינם בני דעת, והם חרש שומה וקטן, אינם נעשים שלוחים ולא עושים שליח, אחד הקטן ואחד הקטנה. לפיכך, השולח בנו קטן אצל החנוני, ונתן בידו פנדיון שהוא שני אפריו ונתנו לחנוני, ומדד לו פאסר שמן ונתן לו את האסר בתור עודף, והקטן אבד את השמן ואת האסר, החנוני חיב לשלם, שלא שלחו בעה"ב עם הכסף אלא להודיעו שהוא זקוק לשמן, ולא היה כוונתו שישלח את השמן עם הקטן, אלא היה לו לשלם אלא עם בן דעת, וכן כל ביוצא בזה. הגה: ועל הצלוחית שנתן המשלם ליד הקטן ומדד החנוני לתוכו, אם שברו

ערה. ואם גוי נעשה שליח לגוי, שיטת הש"ך בסי' רמ"ג סק"ה שנעשה שליח, ושיטת המג"א באו"ח סי' תמ"ח שלא נעשה שליח, עיי' ברעק"א בסי' רמ"ג שם.

הקטן, התנוני פטור והוי אבדה מדעת כיון ששלחו ביד הקטן, משא"כ הפונדיון כיון שהוא בעין ביד החנווני, אסור לו להנות ממנו עד שמשלח את העודף עם בן דעת, אבל אם החזירו כמות שהוא לקטן, פטור"ש, אלא אם כן לקחו מידו ומדד לאחרים והחזירו לידו דכיון שהשתמש בצלוחית לצרכו, נחשב כשליחותו יד, וחייב באונסין עד שיחזירו לבן דעת (טור). ואם האב פירש ואמר שלח לי עם הקטן, הרי זה פטור דעשה על דעתו.

יב מרחשון

ג האומר לחברו מנה שיש לי בנדך, בין מלוה בין פקדון, שלחחו לי ביד פלוני, אפלו היה קטן, אם רצה לשלחו בידו, נפטור ואינו חייב באחריותו קמ"ל בזה אע"פ שלא אמר בפירוש שישלח עם קטן, לא אמרינן שלא ידע שהוא קטן.

ד השולח הודעה לחברו לשלח לו על ידי שליח מעות שהיו לו בידו בתורת מלוה או פקדון, נתבאר בסימן קכ"א באיזה אופנים נפטור הלוה או השומר כששלח ביד השליח.

יג מרחשון

ה כל היבא שהשליח משנה מדעת המשלח, במל השליחות מבלי ובל אפי' השליח מוכן להשלים החיסרון, ועי' לעיל סימן קפ"ב סעי' ב' דאיירי דווקא כשהשליח הודיע ללוקח שהוא שליח.

ו מי שהגיע לו חזק בממונו מחמת שליחות שולחו, או שהעלילו עליו מחמת השליחות והפסידוהו ממון, אין המשלח חייב לשלם לו נזקו כי לא קיבל לפצותו על נזקו. ועי' לעיל סימן קע"ו סעיף מ"ח שם הביא מחלוקת כשהשליח נזק בגופו אם חייב בנזקו, דרק לענין גופו יש מחייבים דנחשב כאילו שאל את גוף השליח, משא"כ כשניזק בממונו.

רע. הגר"א מבאר שהשו"ע חלוק על הרמ"א דלדעת השו"ע לא איירי שמסר את הצלוחית ואת הכסף ע"י הקטן, אלא רק שלחו להודיעו שזקוק לשמן, ולכן אם שלחו ע"י הקטן, הוי פשיעה מצידו, אבל רם הבעה"ב שלח את הכסף עם הקטן, רשאי החנווני לשולחו חזרה ואת העודף עם הקטן, ודעת הרמ"א שאיירי ששלח עם הקטן ובכ"ז החנווני חייב על השמן והעודף ששלח עם הקטן. וכמדומה שהמנהג כיום כדעת השו"ע שקטן מגיע לחנות לקנות ונותנים את העודף בידו [הערת המבקר].

הוצאות הדפסת הקונטרס
נתרם לזכותו של

הגה"צ רבי **יעקב מאיר שכטער** שליט"א
שמסגרת לימוד זו נוסדה על ידו ואלפים
רבים כבר נשתלבו בה

מלכא דעלמא יברך אותו ויפיש חייו ויסגי
ימיו ויתן ארכא לשנותיו ועוד ינוב בשיבה
דשן ורענן מתוך בריות גופא ונהורא
מעליא לראות רב נחת ותענוג דקדושה
מכל אשר לו.

ומרן דבשמיא יהא בסעדו עוד רבות
בשנים להלהיב לבם של ישראל לאביהם
שבשמים להקים במיליו כל כושל
להשקותם סמא דחיי עדי יזכה בקרוב
לקבל פני משיח צדקנו אמן.

לעי"נ
אאמו"ר הגה"צ
רבי יעקב יצחק
ב"ר אברהם צבי גלינסקי זצ"ל
ואמי מורת הרבנית
מרת צביה
בת רבי היים בנימין הלוי
זצ"ל

סכום מכובד נתרם להוצאות

החוברת הקודמת

לע"נ הורינו היקרים:

מיכאל בן יעקב ז"ל

נלב"ע י"ז כסלו תשע"ז.

ועדנה בת אסתר ז"ל

נלב"ע י"ז שבט תשע"ג

דלבריאן

ת.נ.צ.ב. ה